

DEREİÇİ KÖYÜ

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ODAKLI
KORUMA VE KALKINMA
UYGULAMA FİZİBİLİTESİ

Dereiçi Köyü Sürdürülebilir Turizm Odaklı Koruma ve Kalkınma Uygulama Fizibilitesi

HAZIRLAYANLAR

Mehmet Uncu	Ekonomist, Kırsal Kalkınma Uzmanı
Ceren İter	Şehir Plancısı, Yerel Yönetimler Uzmanı
Hellen Almoustafa	Arkeolog, Kültürel Miras Uzmanı
Mehmet Gökhan Yurtsever	İşletme, Pazarlama ve Tanıtım Uzmanı
Ömer Kaylı	Jeomorfolog
Barış Atamışgöray	Mimar
Leyla Aslan (Ninova Mimarlık)	Yüksek Mimar

İçindekiler

Dereçi Köyü Sürdürülebilir Turizm Odaklı Koruma ve Kalkınma Uygulama Fizibilitesi	2
İçindekiler	3
1. GİRİŞ	13
2. PROJENİN TANIMI VE KAPSAMI (1. PROJENİN TANIMI VE KAPSAMI)	13
3. PROJENİN ARKA PLANI ve GEREKÇESİ	15
3.1. Sosyo-ekonomik Durum (genel, sektörel ve/veya bölgesel).....	15
3.2. Sektörel ve/veya Bölgesel Politikalar ve Programlar (1.2. Kurumsal Yapılar ve Yasal Mevzuat)	17
GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı	17
Tarımsal Altyapının Geliştirilmesi Projesi	18
Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi.....	18
Entegre Kırsal Kalkınma Projesi	19
GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi	19
Kentçi Ulaşım Projesi	20
3.3. Kurumsal Yapılar ve Yasal Mevzuat (teşvik ve YİD mevzuatı gibi) (1.2. Kurumsal Yapılar ve Yasal Mevzuat).....	21
3.4. Proje Fikrinin Kaynağı ve Uygunluğu	22
3.4.1. Projenin Sektörel ve/veya Bölgesel Kalkınma Amaçlarına (politika, plan ve programlar) Uygunluğu (1.1. Projenin Politika Dokümanlarına Uygunluğu)	22
3.4.2. Projenin Geçmiş, Yürüyen ve Planlanan Diğer Projelerle İlişkisi (1.3. Projenin Kurumun Geçmiş, Yürüyen ve Planlanan Diğer Projeleri ile İlişkisi)	29
3.4.3. Üst Ölçekli Planlarda Dereçi Mahallesi için verilen kararların incelenmesi (1.4. Projenin Diğer Kurumların Projeleri ile İlişkisi)	30
3.4.4. Projeye İlgili Geçmişte Yapılmış Etüt, Araştırma ve Diğer Çalışmalar (1.5. Proje ile İlgili Geçmişte Yapılmış Etüt Araştırma ve Diğer Çalışmalar)	35
3.4.6. Standart ve İlkelerin Belirlenmesi	35
4. PROJE YERİ/UYGULAMA ALANI (Mevcut Durum Analizi) (2. YER SEÇİMİ VE ARAZİ MALİYETİ).....	36
4.1. Mevcut Alan Kullanım Dağılımı	36
4.2. Fiziksel ve coğrafi özellikler (2.1. Fiziksel ve Coğrafi Özellikler)	40
4.1.2. İklim (yağış oranı, nem, sıcaklık, rüzgar vb.).....	46
Rüzgarlar.....	48
Nemlilik.....	48
Yağış.....	49
4.1.3. Toprak ve arazi yapısı ile ilgili bilgiler	50
4.1.3.1. Zonal Topraklar:	50
4.1.3.2. Azonal Topraklar:	51

4.1.4. Bitki örtüsü	53
4.1.5. Su kaynakları	54
1) Akarsular	54
2) Yeraltıları (Kaynaklar)	55
4.1.6. Diğer doğal kaynaklar	55
1) Artezyen Kaynaklar (Su kuyuları)	55
2) Güneş Enerjisi Potansiyeli	56
3) Yapı Malzemesi (Ocaklar)	56
4.3. Ekonomik ve Fiziksel Altyapı (2.2. Ekonomik ve Fiziksel Altyapı)	57
Ekonomik Durum	57
Yerleşim Altyapısı	58
4.4. Sosyal Altyapı (nüfus, istihdam, gelir dağılımı, sosyal hizmetler, kültürel yapı) (2.3. Sosyal Altyapı ve Sosyal Etkiler)	58
Nüfus	58
Kültürel Yapı	60
4.5. Kurumsal Yapılar ve Paydaş Analizi	61
4.6. Çevresel Etkilerin Ön-değerlendirmesi (2.4. Çevresel Etkiler)	62
4.7. Alternatifler, Yer Seçimi ve Arazi Maliyeti (kamulaştırma bedeli) (2.5. Alternatifler, Yer Seçimi ve Arazi Maliyeti (Kamulaştırma Bedeli de dâhil))	63
5. İyi Uygulama Örneklerinin Belirlenmesi	63
Terk Edilmiş Bir Taş Köyün Yeniden Canlandırılması, Denghua, Shangxi Eyaleti, Çin	64
Alberghi Diffusi, Ossini, Sardunya, İtalya	66
6. ANKET UYGULAMASI	69
6.1. Odak Grup Çalışması Sonuçları	69
Demografik Yapı	69
Göç	70
Konut Durumu	70
Teknik Altyapı	71
Sosyal Donatı Altyapısı	71
Gelir Düzeyi	71
Tarım ve Hayvancılık	72
Ekonomik Destekler	73
Simgesel ve kamusal mekanları	73
Sözlü Tarihi	74
Köyün İfade Edilmesi	75
Köyün Koruma Durumu	75

Turizm'e bakış açısı.....	75
7. ENVANTER HAZIRLANMASI	77
7.1. Doğal Varlıklar	77
Savur Çayı-Ricil Deresi	77
Mağaralar	77
Meşe Ormanları.....	78
Yabani Bitkiler-Etnobotanik.....	78
Anıtsal Ağaçlar	78
7.2. Kültürel Varlıklar.....	78
Mimari Varlıkları.....	78
Mor Abay Manastırı (Deyr Marelbeyn).....	79
Mor Dimet Manastırı (Deyr El Rih).....	83
Mor Theoduto Manastırı (Deyr Vecel Rus)	85
Mor Yuhannon (Dilimiyo) Kilisesi	86
Mor Mete (Katolik) Kilisesi	92
Proteston Kilisesi	93
Kıllıt Kırsal Yerleşimi	94
Arkeolojik Varlıklar	100
Somut Olmayan Kültürel Miras	101
Kıllıt'ın Tarihi.....	102
Azizlerin Yaşam Öyküleri	103
Toplumsal ve Kültürel Hayat	106
Geleneksel Sanat ve Zanaatlar	106
Konutlarda İç Mekan Kullanımı	108
Kıllıt ve Çevresinde Mevkii/Yöre İsimleri.....	109
8. TEKNİK ANALİZ (3. TALEP TAHMİNİ VE KAPASİTE SEÇİMİ)	109
8.1. İhtiyaç Analizi ve Pazar Araştırması.....	109
9. PLANLAMA ve TASARIM KARARLARININ GELİŞTİRİLMESİ (11. PROJE YÖNETİMİ ve UYGULAMA PROGRAMI / Ek-3: Etüt proje, ön fizibilite etüdü)	115
9.1. Teknik Tasarım (süreç tasarımı, makine-donanım, inşaat işleri, arazi düzenleme, yerleşim düzeni, vb.) (11.3. Proje Uygulama Planı ve Projede Kritik Aşamalar)	116
9.2. Tarihi Yapıların Korunması ve Maliyetleri	119
9.3. Yerleşim Tasarımı ve Mekansal Kararların Geliştirilmesi ve Maliyetleri	120
9.4. İşlevlendirme Kararlarının Geliştirilmesi	123
Meydan	124
Otopark Alanı	125

At Çiftliği	127
Kılıt Çarşısı	128
Konaklama İşletmeleri ve Ev Pansiyonculuğu Konsepti	131
Aile Odası.....	132
Çift Kişilik Odalar	132
Tek Kişilik Odalar	133
Restaurantlar.....	133
Lobi.....	134
Müze Konseptleri	135
Kır Müzesi.....	135
Hıristiyanlık Müzesi	146
Çocuklar için Arkeoloji.....	154
Müze Yönetimi ve sürdürülebilirlik	157
9.5.Tur rota ve güzergahlarının Tasarımı ve Maliyeti	159
9.6. Ekoköy ve Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının Geliştirilmesi	161
9.7. Etkinlik Programının Planlanması.....	162
Dini Bayramlar ve Önemli Günler.....	162
Manastırların Yapılış Yıldönümü ve Aziz Günleri.....	164
Kültürel Etkinlikler	165
9.8. Eğitim Programlarının Planlanması	166
Dereçi - (Kılıt) Kapasite Geliştirme/Eğitim.....	166
Kapasite Geliştirme ve Turizm Aktivitelerine Yerel Halkın Katılımı.....	166
Sürdürülebilir Kalkınma için Turizm Eğitimi	169
9.9. Pazarlama Stratejisi (fiyatlandırma, tanıtım ve dağıtım)	170
Pazarlama Yöntemleri	170
Dijital Pazarlama.....	170
Sosyal Pazarlama	171
Pazarlama Kanalları	171
Sosyal Medya.....	171
Arama Motoru Optimisasyonu	171
İçerik Pazarlaması	172
Web Sitesi.....	172
Hedef Kitle	172
Influencerlar & Fam Tur	173
Basın ve Yayın kuruluşları ,Tv programları, Dizi ve Filmler.....	173
Fiyatlandırma.....	174

9.10. Proje Paketlerinin Oluşturulması ve Yaklaşık Maliyetlerinin Hesaplanması	174
10. YÖNETİM MODELİ	175
10.1. Organizasyon Yapısı	176
Yapı	176
10.2. Yönetim İlkeleri	176
10.3. İnsan gücü İhtiyacı ve Tahmini Giderler	177
11. PROJENİN FİNANSMANI (4. YATIRIM TUTARI / 5. PROJENİN FİNANSMANI VE FİNANSAL ANALİZ)	178
11.1. Yürütücü ve İşletmeci Kuruluşların Mali Yapısı	178
11.2. Finansman Yöntemi (özkaynak, dış kredi, hibe, YİD vb.)	178
11.3. Finansman Kaynakları ve Koşulları	178
11.4. Finansman Maliyeti	179
11.5. Kısa-Orta-Uzun Vadeli Finansman Planı	181
12. PROJE ETKİ ANALİZİ	186
12.1. Ekonomik etki analizi (7. EKONOMİK ANALİZ)	186
12.2. Sosyal etki analizi (10. SOSYAL ANALİZ)	187
Bölgesel etki analizi (10.3. Bölgesel Düzeydeki Etkisi)	188
12.3. Çevre etki analizi (9. ÇEVRESEL ANALİZ)	189
12.4. Risk analizi (8. RİSK ANALİZ)	190
Duyarlılık etki analizi (8.1. Duyarlılık Analizi)	192
Kaynakça	195
Ek-3: Etüt proje, ön fizibilite etüdü	199

Haritalar Listesi

Harita 1:Güneydoğu İnanç Turizm Aksı (Turuncu Hat)	31
Harita 2: Savur Alan Yönetim Planı Sınırı	33
Harita 3: Kılıt (Dereiçi) Kırsal Mahallesi İdari Sınırlar İçerisinde Kalanların Mevcut Kullanımı	38
Harita 4: Köy Yerleşik Alanı Mevcut Alan Kullanımı	40
Harita 5. Çalışma sahasının lokasyon haritası	40
Harita 6. Savur İlçesi'nin fiziki haritası.....	41
Harita 7. Savur İlçesi'nin eğitim haritası	42

Harita 8. Dereçi Köyü'nün eğim haritası	42
Harita 9: Savur Çayı Yükseklik Profilleri.....	44
Harita 10. Savur Çayı havzasının jeomorfoloji haritası.....	45
Harita 11: Savur Çayı Havzası'nın yıllık ortalama sıcaklık haritası	48
Harita 12. Toprak grupları haritası.....	52
Harita 13 . Dereçi (Qıllıt) Köyü'nün arazi kabiliyeti haritası.....	53
Harita 14: Dereçi Yerleşimi 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Konumu	101
Harita 15 : Harabe ve Yıkık Durumda Bulunan Yapıların Bulunduğu Alan.....	119
Harita 16: Kılıt Köyü Mekansal Tasarım Kararları	123
Harita 17: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarımı	124
Harita 18: Kılıt Otopark Alanı Konsept Planı.....	126
Harita 19: Otopark Alanı Lavabolar ve Hizmet Alanı Mimari Konsept Planı.....	126
Harita 20: At Çiftliği Konsept Planı	128
Harita 21: At Çiftliği Konsepti Vaziyet Planı	128
Harita 22: Çarşı Bölgesi Dükkan Yapılarının İşlevlendirme Planı Önerisi	129
Harita 23: Çarşı Sokağının Konsepti	130
Harita 24: Kır Müzesinin Konumu	136
Harita 25: Kır Müzesinin Konumu, İç Mekanları ve Önerilen İşlevler*	137
Harita 26: İşlevlendirme Önerileri Doğrultusunda Hristiyanlık Müzesi Konumu	147
Harita 27: Mardin Midyat konaklama merkezli günübürlük ziyaret noktaları	159
Harita 28: Kılıt'ta bulunan Butik Destinasyonlar Önerisi	160
Fotoğraflar Listesi	
Fotoğraf 1: Terk Edilmiş Bir Taş Köyün Yeniden Canlandırılması, Denghua, Shangxi Eyaleti, Çin	65
Fotoğraf 2: A: Osini Köyünün Sardunya Bölgesindeki Konumu, B ve C: Harabe yapılar	67
Fotoğraf 3: Osini Köyü Albergo Diffuso teması Arazi Kullanım Planı.....	68
Fotoğraf 4: İnziva Mağaraları	77

Fotoğraf 5: Mağaralar.....	77
Fotoğraf 6: İnziva Mağaralarının Bulunduğu Alandan Kılıt (Dereiçi) Köyünün Görünümü.....	77
Fotoğraf 7: Mor Abay Manastırı Doğu Cephesi	82
Fotoğraf 8: Mor Abay Manastırı Doğu Cephesi Girişi	82
Fotoğraf 9: Mor Abay Manastırı Burç Yapısı	82
Fotoğraf 10: Mor Abay Manastırı Kilisesi Apsisi.....	82
Fotoğraf 11: Mor Abay Manastırı İç Mekansal Organizasyonu	82
Fotoğraf 12: Mor Abay Şapeli	82
Fotoğraf 13: Mor Abay Manastırı ve Şapeli Genel Görünüş	83
Fotoğraf 14: Mor Abay Manastırı'nın Bulunduğu Konumdan Kılıt (Dereiçi) Köyünün Görünümü	83
Fotoğraf 15: Mor Dimet Manastırı Kilisesi ve Avlusu	85
Fotoğraf 16: Mor Dimet Manastırı Kilise-Doğu Apsisi, Beması, Mezbah Bölümü ve Vaftiz Teknesi	85
Fotoğraf 17: Mor Dimet Manastırı Kuzeydoğu Duvarı.....	85
Fotoğraf 18: Mor Dimet Manastırı Kuzeydoğu Duvarı Doğudan Görünümü	85
Fotoğraf 19: Mor Yuhannon Kilise Mezarlığı-Mezar Taşları 1	88
Fotoğraf 20: Mor Yuhannon Kilise Mezarlığı-Mezar Taşları 1	88
Fotoğraf 21: Mor Yuhannon Kilisesi Naosu.....	89
Fotoğraf 22: Mor Yuhannon Kilisesi Narteksi ve Apsis (Kduşkuşin)	89
Fotoğraf 23: Mor Yuhannon Kilisesi Mezbahı	90
Fotoğraf 24: Mor Yuhannon Kilisesi Mezbahı Tuğla Malzeme Kullanılan Çapraz Tonoz Üst Örtüsü.....	90
Fotoğraf 25: Doğu cephesinde bulunan mazgal pencerelerden biri.....	91
Fotoğraf 26: Kilisenin mevcut durumda depo olarak kullanılan bölümü	91
Fotoğraf 27: Kılıt'ın doğu yaamacında bulunan konak yapıları	96
Fotoğraf 28: Hasini Teyze'nin Evi	97
Fotoğraf 29: Kılıt Evleri Dış Cephe Süslemeleri	97
Fotoğraf 30: Kılıt Köyü Çarşısı Batıdan Doğuya Doğru Görünüm	98
Fotoğraf 31: Çarşının Doğudan Batıya Doğru Görünümü	99

Fotoğraf 32: Kılıt Çarşısında Bulunan Fırın Dükkanı	100
---	-----

Şekiller Listesi

Şekil 1. Ricil Vadisi'nin doğu-batı yönlü uzanımı ve Kılıt Köyü'nün vadi içerisindeki konumu	44
Şekil 2. Ricil Vadisi'nin kuzey-güney yönlü uzanımı ve Kılıt Köyü'nün vadi içerisindeki konumu.....	44
Şekil 3. Vadi içerisinde meydana gelen kaynak sularının oluşumunu gösteren temsili resim.....	55
Şekil 4. Artezyen kaynaklarının yeraltı hareketliliğini gösteren temsili resim	55
Şekil 5: Mor Abay Manastırı Birinci Kitabe Metni	79
Şekil 6: Mor Abay Manastırı İkinci Kitabe Metni	80
Şekil 7: Mor Abay Manastırının Planı	81
Şekil 8: Mor Abay Şapeli Planı.....	83
Şekil 9: Mor Dimet Manastırı Planı	85
Şekil 10: Kilisenin güneybatı kapısında bulunan kitabe.....	87
Şekil 11: Mor Mete Kilisesi Kitabesinde Bulunan Süryani ve Arapça Dillerinde Metin.....	92
Şekil 12: Mor Mete Kilisesinin Mimari Planı	93
Şekil 13: Protestan Kilisenin Planı	94
Şekil 14: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-1.....	125
Şekil 15: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-2.....	125
Şekil 16: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-3.....	125
Şekil 17: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-4.....	125
Şekil 18: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-5.....	125
Şekil 19: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-6.....	125
Şekil 20: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-1.....	126
Şekil 21: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-2.....	126
Şekil 22: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-3.....	127
Şekil 23: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-4.....	127
Şekil 24: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-5.....	127

Şekil 25: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-6.....	127
Şekil 26: Otopark Hizmet Birimi Mimari Strüktür Konsept Detay	127
Şekil 27: Otopark Hizmet Birimi Çatı Strüktür Konsept Detay.....	127
Şekil 28: Kılıt At Çiftliği Konsept Tasarım Modeli-1	128
Şekil 29: Kılıt At Çiftliği Konsept Tasarım Modeli-2	128
Şekil 30: Hediyelik Eşya Dükkanları Konsepti Tasarım Modeli-1	130
Şekil 31: Yeme-İçme Mekanları Konsepti Tasarım Modeli-1.....	130
Şekil 32: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-1.....	130
Şekil 33: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-2.....	130
Şekil 34: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-3.....	131
Şekil 35: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-4.....	131
Şekil 36: Şarap Dükkanları Konsepti Tasarım Modeli-1.....	131
Şekil 37: Şarap Dükkanları Konsepti Tasarım Modeli-2.....	131
Şekil 38: Telkari Dükkan Konsepti Tasarım Modeli-1	131
Şekil 39: Telkari Dükkan Konsepti Tasarım Modeli-2	131
Şekil 40: Kilisenin Mimari Kavramsal Planı.....	147
Şekil 41: Protestan Kilisesi.....	148
Şekil 42: Müze Uzman Kadro Şeması	158
Şekil 43: Katılımcılık Kriterleri	167

Tablolar Listesi

Tablo 1: Mardin İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması,2011.....	16
Tablo 2: Mardin İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması,2017.....	16
Tablo 3: Mardin İlçelerinin Gelişmişlik Sıralamaları ve Endeks Değerleri.....	16
Tablo 4: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Sektörel Programları.....	17
Tablo 5: Savur Alan Yönetim Planı Tematik Alanları ve Politikaları	32
Tablo 6: Mevcut Arazi Dağılımı	37

Tablo 7: Köy İçi Mevcut Alan Kullanımı Dağılımı	37
Tablo 8. Yıllık ortalama sıcaklıklar	47
Tablo 9. Savur Çayı Havzası'nda aylık ortalama, nispi nem ve su buharı basancı	48
Tablo 10. Aylık toplam yağış miktarı	49
Tablo 11. Aylık toplam yağış miktarları	49
Tablo 12. Aylık ortalama yağışların mevsimlere göre dağılışı	50
Tablo 13. Çalışma sahasında bulunan toprak türleri	52
Tablo 14. Dereiçi Köyü'nün arazi kullanım kabiliyeti sınıflarının dağılışı	53
Tablo 15: Savur İlçesi Kent-Kır Nüfus Dağılımı	59
Tablo 16: Dereiçi (Kılıt) 1965-2020 Yılları Nüfus Değişimi	60
Tablo 17: Dereiçi Köyü Turizm Odaklı Kalkınma ve Koruma Uygulamalarının Yıllara Göre Planı	116

1. GİRİŞ

Dereçi Köyü Sürdürülebilir Turizm Odaklı Koruma ve Kalkınma Uygulama Fizibilitesi Dicle Kalkınma Ajansının 2020 yılı Fizibilite Desteği Programı tarafından desteklenmiştir. Fizibilite çalışmasının genel amacı Kılıt (Dereçi) köyünün ve Savur ilçesinin zengin tarihi ve kültürel mirasını sürdürülebilir bir şekilde korumak, turizm çeşitliliğinin sağlanması yoluyla sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanması ve rekabet gücünün artırılmasıdır. Genel amacı olan TRC3 Bölgesinin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanmasına, bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesine ve bölgenin yenilik ve girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi olan Kalkınma Ajansı programı ile fizibilite çalışmasının gelen amacı bireber örtüşmektedir. Fizibilite çalışması, program önceliklerinden;

- (1.Öncelik) Büyük hacimli yatırım kararlarına kısa vadede etki etmek, bölgesel gelişmeyi hızlandıracak turizm kapasitesinin artırılmasına, kültür ve inanç turizmin geliştirilmesine ve yeni istihdam alanlarının oluşturulmasına katkıda bulunması,
- (3.Öncelik) Mezopotamya bölgesinde kültür turizminin geliştirilerek bölgesel bir marka oluşturulması ve tanıtım ve pazarlanması yoluyla bölgesel kalkınmanın hızlandırılması ile uyumludur.

2. PROJENİN TANIMI VE KAPSAMI (1. PROJENİN TANIMI VE KAPSAMI)

İlçe merkezine 5 km uzaklıkta bulunan ve Süryani köyü olarak bilinen Dereçi(Kılıt) mahallesinin (köyü) önemli bir inanç ve kültür turizm merkezi olma potansiyeli taşımaktadır. Topografya ile uyumlu özgün mimarisi ile 19.yy mimarisinin zamanda donmuş silüetini yansıtmaktadır. Köyün diğer bir özelliği ise farklı mezhep ve inançları bir arada barındırmasıdır. Köy'de 3 kilise 1 cami, köyün yakınlarında kaya mezarlar, 1 manastır ve 3 kilise kalıntısı yer almaktadır. Özellikle yan yana Ortodoks, Katolik ve Protestan kiliselerinin olması köyün eski hoşgörüsünü yansıtmakta, dünyada benzersiz bir yere sahip olmasını sağlamaktadır. Köyün diğer bir özelliği ise geçmiş yıllarda zanaatların yer aldığı bir tarihi çarşıya sahip olmasıdır. Dereçi'nde çarşının olması özellikle bu civarda yer alan köylerden farklılaşmasını sağlamaktadır. Dereçi köyünde gerçekleştirilecek fizibilite çalışması köyün fonksiyon tasarımı gerçekleştirilecek, hazırlanan fonksiyona uygun olarak keşif ve metraj maliyetleri çıkarılarak, ekonomik ve finansal analizler gerçekleştirilecektir. Hazırlanan fizibilite raporu ile;

- Savur ilçesinin turizm potansiyelin gün yüzüne çıkarılması, bilinirliğinin artırılması
- Dereçi(Kılıt) mahallesinin turizm cazibe merkezi haline gelmesi için yapılacak olan bir dizi proje ve yatırımların temelini atan, yapılacak ve yapılması gerekli olan faaliyetlere ışık tutan bir çalışma yapılması amaçlanmaktadır.

Proje kapsamında hazırlanan fizibilite raporuyla Dereiçi(Killit) ile ilgili ilerleyen zamanlarda gerek kamu gerek özel iştirakçilerin geliştireceği turizm yatırımlarının ve projelerinin politikalarına uyup uymadığını, projenin ekonomik, teknik ve hukuki açıdan etkinliğini araştırılmasını, ortaya bu konularla ilgili bilimsel gerçekleri ortaya koymaktadır.

Savur Belediyesi ve Kaymakamlığı girişimiyle Dereiçi mahallesini bölgenin ve ülkemizin en önemli turizm merkezlerinden biri haline getirilebilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla hazırlanan fizibilite çalışmasında öncelikle Dereiçi mahallesinde yer alan ve yıkılmaya yüz tutmuş tarihi evlerin kurtarılması, mimari cephe çizimleri ve yapı röleveleri hazırlanarak sahiplerinin de katılımıyla çok yönlü bir program dahilinde turizme hizmet edecek şekilde işlev kazandırılması, Dereiçi (Killit)'nin kültür ve inanç turizmi ve sahip olduğu üzüm bağları nedeniyle eko turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması ve bu bağlamda yapılacak olan çalışmaların belirlenmesi, mahallenin için yer alan eski çarşının restore edilmesi için gerekli çalışmaları ve finansmanın belirlenmesi, ilçeye ve Dereiçi mahallesine gelen turistlerin ulaşım, konaklama ve yemek içme ihtiyaçlarının karşılanarak turizm altyapı proje foylerinin hazırlanması gerçekleştirilmiştir. Böylece Dereiçinin sadece günü birlik bir ziyaret alanı olarak değerlendirilmesinin önüne geçilerek, turizmin çeşitlendirilmesi ve canlandırılması sağlanarak, gelen ziyaretçilerin gelir getirici faaliyetlerinin artırılması amaçlanmaktadır.

Projenin hedef grubunu;

- Killit (Dereiçi) kırsal yerleşiminde yaşayan nüfus,
- Fizibilite raporuna ek olarak oluşturulan mimari cephe çizimleri ve röleve projeleri hazırlanan yapıların sahipleri
- 26.760 kişilik nüfusu ile Savur halkı,
- Mardin'e gelen ziyaretçiler (yaklaşık 1 milyon kişi),
- Mardin'de faaliyette bulunan turizm özel sektör temsilcileri (konaklama, ulaşım ve acente hizmeti sunan işletmeler) oluşturmaktadır.

Dereiçi mahallesi yani eski adıyla Killit Köyü ilçe merkezine 5 km uzaklıkta, güney ve kuzey yönü uzun ve yüksek dağların arasında yer alan bir dereye kurulmuştur. Etrafı bağ ve sulu bahçelerle çevrilidir. Killit kelime anlamı olarak "azalan" anlamına gelmektedir. Kaderi de adına uygun şekilde killit her geçen gün hem insanlarıyla hem de sağlam yapıda duran evleriyle azalmaktadır. Tarih kaynaklarına ve ihtiyarların sözlü bilgisine baş vurduğumuzda önceden bir belde veya kasaba olduğunu belirtmektedirler. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce köyde 350 hane ve 7 ruhani bulunmaktayken 2019 Adres kayıt ve Nüfus Sistemine göre 219 kişinin nüfus kaydı bulunmaktadır ancak şu anda 4 Süryani, 13 Müslüman aile fiili olarak ikamet etmektedir. Göç ederek çoğunlukta İsveç, Norveç ve ABD gibi ülkelere gidenlerin sadece bir kısmı, yaz tatili için kısa bir süreliğine geri dönmektedir.

Kıllıt'ı farklı kılan bir ortaçağ kentini anımsatan korunmuş mimari dokusunun yanı sıra köyde yan yana duran 3 farklı kilisedir ve sonradan yapılan camiidir: 370 yılında inşa edilen Kadim Süryani Ortodoks Kilisesi (Mor Yuhanon Dilimoyo), Katolik Kilisesi ve Protestan Kilisesi.

Köyde şu anda işletilmeyen bir de şarap fabrikası bulunmaktadır. Üzüm bağlarıyla da meşhur olan Dereçi kültür, inanç, eko turizm ve Agro turizm içinde potansiyeli içinde barındırmaktadır. Tüm bu özellikleriyle kültür, inanç ve eko turizmi hedef noktası olması gereken Dereçi(Kıllit) maalesef yok olmaya ve unutulmaya yüz tutmuştur. Hazırlanan fizibilite çalışması ile;

1. İlçenin ve Dereçi'nin mevcut durum analizi yapıldı, turizm hedef noktası olması için yapılması gerekenlerin yer aldığı fizibilite hazırlandı.
2. Yok olmaktan kurtarılarak, turizme kazandırılacak tarihi ev ve yapılar tespit edildi. Bu kapsamda cephe çizimleri ve ev rölemleri çıkarıldı.
3. İlçeye gelen turistlerin bölge ekonomisine katkı sağlaması amacı ile mevcut doğal güzelliğe sahip alanın içinde yer alan tarihi mekanların fiziksel ortamlarının iyileştirilmesinin nasıl sağlanacağı, hangi kaynakların kullanılacağı ve maliyeti tespit edildi.
4. Büyük bir çoğunluğu yurt dışına göç etmiş olan yerel halkın fizibilite raporu, röleve ve yaklaşık maliyet hesaplamaları ışığında evlerini tekrardan onarmaları ve bir kısmının kendisi veya kamu desteği eşliğinde Dereçine yatırım yaparak turistik ve ticari faaliyette bulunmasına önayak olunacak. Savur Belediyesi ve Savur Kaymakamlığı olarak proje geliştirilmesine yardımcı olunacaktır.

3. PROJENİN ARKA PLANI ve GEREKÇESİ

3.1. Sosyo-ekonomik Durum (genel, sektörel ve/veya bölgesel)

Mardin ili ve çevresindeki iller SEGE 2017 İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasına göre 6. Kademe¹ düzeyinde gelişmişlik düzeyindedir (İl ve Bölgeler SEGE-2017, 2019). Bu durum ilçeler bazında incelendiğinde; Savur ilçesinin ülke genelinde 2011 yılında 830.sırada, 2017 yılında 940.sırada olduğu; il genelinde ise 9.sırada olduğu görülmektedir. 2011 ve 2017 yılları karşılaştırıldığında Mardin ilçelerinin gelişmiş grubu sıralamalarında daha geriye gittiği görülmektedir. Ülke genelinde ilçe sıralamalarının azalmaların sebebi son 6 yıl arasında yeni ilçe merkezlerinin oluşması ve 6360 sayılı yasa gereği idari kademelenmede gerçekleşen değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Ancak, 2011 yılında 3.,4., 5. ve 6.sıra kademelerde ilçeler bulunmakta iken, 2017 yılında 4.kademe ilçelerin 5. kademeye gerilediği,

¹ SEGE 2011 Araştırmasına göre 6. Kademe düzeyinde toplam 15 il bulunmaktadır.

benzer şekilde diğer kademelerde de gerilemelerin olduğu, Mardin Merkez ilçesi Artuklu ile diğer ilçeler arasındaki gelişmişlik farkının açıldığı gözlemlenmektedir.

Tablo 1: Mardin İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması,2011

İlçe	872 İlçe Arasında Gelişmişlik Sıralaması	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
Merkez-Artuklu	205	3	0,40114
Yeşilli	281	3	0,11505
Nusaybin	529	4	0,37735
Kızıltepe	580	4	0,4697
Midyat	665	5	0,62817
Ömerli	738	5	0,76498
Dargeçit	816	6	-1,11614
Mazıdağı	824	6	-1,16851
Savur	830	6	-1,20311
Derik	834	6	-1,25966

Kaynak: SEGE 2011

Tablo 2: Mardin İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması,2017

İlçe	970 İlçe Arasında Gelişmişlik Sıralaması	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
Merkez-Artuklu	401	3	-0,051
Kızıltepe	719	5	-0,598
Midyat	761	5	-0,684
Nusaybin	529	5	-0,864
Mazıdağı	888	6	-1,103
Ömerli	898	6	-1,174
Dargeçit	901	6	-1,186
Yeşilli	923	6	-1,294
Savur	940	6	-1,415
Derik	952	6	-1,509

Kaynak: SEGE 2017

İlçeler Sosyoekonomik Gelişmişlik Araştırmasına göre (SEGE-2017, 2019) TR3 bölge düzeyi ya da Mardin il düzeyinde sektörel temelli çalışmalar bulunmamaktadır.

Mardin ilçelerin arasındaki sosyoekonomik gelişmişlik düzeyleri incelendiğinde ise; ekonomik, sosyal gelişmişlik sıralamasında Mardin ili merkez ilçesi olarak Artuklu, tarım alanı sıralamasında Kızıltepe, Büyükbaş hayvancılık sıralamasında Derik, küçükbaş hayvancılık sıralamasında Mazıdağı'nın ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Savur ilçesi ise ekonomik gelişmişlik sıralamasında son sırada, sosyal gelişmişlik sıralamasında 7.sırada, tarım alanı sıralamasında 8.sırada, büyükbaş hayvancılık sıralamasında 8.sırada, küçükbaş hayvancılık sıralamasında ise 3.sırada olduğu görülmektedir. Savur ilçesi genelinde küçükbaş hayvancılığın diğer sektörlere daha gelişmiş olduğu, Mardin genelinde de ilk üç arasında yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3: Mardin İlçelerinin Gelişmişlik Sıralamaları ve Endeks Değerleri

İlçeler	Sosyo-Ekonomik		Ekonomik		Sosyal		Tarım Alanı		Büyükbaş Hayvancılık		Küçükbaş Hayvancılık		DPT 2004
	Sıra	Endeks	Sıra	Endeks	Sıra	Endeks	Sıra	Endeks	Sıra	Endeks	Sıra	Endeks	Sırası
Mardin Merkez	1	63	1	67	1	63	4	13	6	-6	8	-18	3
Kızıltepe	2	29	2	33	5	16	1	100	2	98	5	-14	9
Nusaybin	3	22	4	16	2	35	6	1	7	-14	4	-13	8
Midyat	4	20	3	18	3	28	3	17	4	4	7	-18	10
Yeşilli	5	0	7	-12	4	27	5	6	10	-40	6	-18	4
Ömerli	6	-5	6	-10	6	12	10	-17	5	-1	9	-19	12
Mazıdağı	7	-13	5	-10	8	-20	7	-6	3	43	1	53	22
Derik	8	-15	8	-13	10	-21	2	40	1	100	2	45	26
Savur	9	-15	10	-15	7	-15	8	-10	8	-21	3	1	25
Dargeçit	10	-18	9	-15	9	-21	9	-15	9	-30	10	-26	18

Kaynak:DPT 2004 verilerinden yararlanarak hazırlanan bu tablo DİKA ve Kızıltepe Ticaret Borsası tarafından 2011 yılında hazırlanmış olup yazar tarafından sadeleştirilmiştir.

Mardin ili genelinde veya Savur ilçesi için yapılan sosyoekonomik gelişmişlik araştırmaları yaklaşık 10 yıl önce hazırlanmış olup, günümüz mevcut durumu hakkında detaylı çalışmalara erişilememiştir. Yapılan gözlemlerde, Savur ilçesi genelinde sosyal ve ekonomik hareketliliğin düşük olduğu, Savur kent merkezinde küçük ölçekli işletmelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bunun dışında orta ölçekli olarak adlandırılabilir perakende satış yapan işletmeler olduğu görülmektedir. Son 10 yıl içerisindeki Savur kent merkezinde gerçekleştirilen restorasyonlar, tekstil fabrikası gibi yatırımlar göz önüne alındığında sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine katkı sağladığı varsayılmaktadır.

3.2. Sektörel ve/veya Bölgesel Politikalar ve Programlar (1.2. Kurumsal Yapılar ve Yasal Mevzuat)

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı bölge içerisindeki 9 il genelinde sektörel uzun vadeli programlar ortaya koymuştur. Bunlar illerin potansiyellerine göre tarım, hayvancılık, sosyal, ekonomik ve turizm sektörlerinde oluşturulmuş programlar veya projeler olup, ilçe düzeyinde alt ölçekli projeler uygulanmaktadır. Savur ilçesindeki farklı programlar kapsamında uygulan projeler 2010-2020 yılları arasında incelenmiştir (Tablo 4: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Sektörel Programları).

Tablo 4: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Sektörel Programları

GAP Projeleri	Yıl	Savur'da Uygulanan Projeler	Bütçe
Tarımsal Altyapının Geliştirilmesi Projesi	2020	Yeşil Savur'da Çilekler Çiçek Açsın Projesi	-
		Ceviz İçi Ellere Merhaba Projesi	-
		Sulama Kanalı Projesi	-
Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi	2019	Lavanta Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması Projesi	-

	2010	Damızlık Su Koyuncululuğu Projesi(İçören Koyunculuk Projesi)	162.473 TL
	2010	Sözleşmeli Hayvancılık Projesi	
Entegre Kırsal Kalkınma Projesi	2020	Savur-Kızıltepe Sulama Kanalı Projesi (Savur Başkavak ve Kızıltepe Yurderi Mahalleleri)	-
	2015	Savur Alt Bölge Kalkınma Planı Raporu Hazırlanması	-
	2014	Kültürel Mirasın Değerlendirilmesi ve Turizm Altyapısının Geliştirilmesi, Kültür Evi Projesi	-
		Ceviz ve Badem Bahçesi Oluşturulması	-
	2013	Badem Bahçelerinin Tesisi	500.000 TL
		Ceviz Bahçelerinin Tesisi ve Yetiştiriciliğinin Desteklenmesi	
		Bağlarda Verimin Arttırılması ve Bağcılığın Geliştirilmesi	
		Köylerde Çocuk Parkı ve Oyun Alanlarının İyileştirilmesi ve Gençlere Yönelik Spor Sahalarının Oluşturulması	
		Bir Köyde Örnek Sosyal Yaşam Merkezinin Oluşturulması	
		Yerel Nüfus ve Turistlere Yönelik Rekreasyon/Piknik Alanlarının Düzenlenmesi	
2011	Savur'un pilot bölge seçilmesi	-	
Kent İçi Ulaşım Projesi	2018	Kale Park Otopark Yapımı Projesi	189.000 TL
	2017	Savur Bahçeleri Yaya ve Bisiklet Yollarının Yapımı	470.000 TL
Tanıtım ve Markalaşma Yönetim Planlarının Uygulanması	2017	Savur Sokak Sağıklaştırılması Projesi	717.000 TL
GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi	2016	Savur Alan Yönetim Planları onaylanması	-

Tarımsal Altyapının Geliştirilmesi Projesi

GAP idaresi tarafından gerçekleştirilen Bölgesel Ekonomik Kalkınma Faaliyetleri kapsamında Tarımsal Altyapının geliştirilmesi projesi GAP Bölgesi içerisinde alt ölçekli projeler desteklenmektedir. Savur ilçesinde 2020 yılında Tarımsal Altyapının Geliştirilmesi Projesi kapsamında Yeşil Savur'da Çilekler Çiçek Açsın Projesi, Ceviz İçi Ellere Merhaba Projesi ve Sulama Kanalı Projesi desteklenmiştir.

Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi

GAP Bölgesi içerisinde sulama imkanı bulunmayan alanlar ile sulama kanallarının ulaştığı alanlar arasındaki gelir eşitsizliğini gidermek amacıyla "Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması"

projeleri uygulanmaktadır. Projenin temel hedefleri kırsal alandaki verimliliği artırmak, istihdam oranlarını yükseltmek, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunmaktır. Bu kapsamda Savur ilçesinde 2019 yılında Lavanta Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması Projesi (GAP, 2020); 2010 yılında Damızlık Su Koyuncululuğu Projesi (İçören Koyunculuk Projesi), Sözleşmeli Hayvancılık Projesi uygulanmıştır. Savur ilçesinde bu program kapsamında yıllar içerisinde uygulanan projelerde belirli bir sistematik stabilite bulunmamakta olup, bu çalışma kapsamında gelecek yıllarda dengeli bir biçimde orta-uzun vadeli programlar planlanmıştır.

Entegre Kırsal Kalkınma Projesi

GAP Entegre Kırsal Kalkınma Projesi, Kasım 2009 tarihinde Yatırım Programına alınmış ve Gıda Tarım Örgütü (FAO) işbirliği ile GAP İdarisi koordinasyonunda yürütülmekte olup “kırsal alanda yaşayan ve işlemeli tarıma uygun arazilerin az olduğu nüfusun sosyo-ekonomik yaşam koşullarının; sürdürülebilirlik katılımı, değer zinciri analizi ve kümelenme yaklaşımları göz önünde bulundurularak geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmaktadır” (GAP, 2021). Savur ilçesi Proje uygulama alanlarından biri olup 2011 yılında pilot bölge seçilmiştir.

2020 yılında GAP Entegre Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında Savur-Kızıltepe Sulama Kanalı Projesi (Savur Başkavak ve Kızıltepe Yurderi Mahalleleri) desteklenmiştir (GAP, 2021). Savur Kaymakamlığı tarafından GAP Entegre Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında Arıcılığı Geliştirme Projesi 2015 yılında hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında 1140 adet arılı kovan ilçe merkezi ve 15 farklı mahallede 57 haneye % 70 hibe ile verilmiştir (Savur Kaymakamlığı, 2015). 2014 yılında ise Kültürel Mirasın Değerlendirilmesi ve Turizm Altyapısının Geliştirilmesi, Kültür Evi Projesi, Ceviz ve Badem Bahçesi Oluşturulması; 2013 yılında Badem Bahçelerinin Tesisi, Ceviz Bahçelerinin Tesisi ve Yetiştiriciliğinin Desteklenmesi, Bağlarda Verimin Arttırılması ve Bağcılığın Geliştirilmesi, Köylerde Çocuk Parkı ve Oyun Alanlarının İyileştirilmesi ve Gençlere Yönelik Spor Sahalarının Oluşturulması, Bir Köyde Örnek Sosyal Yaşam Merkezinin Oluşturulması, Yerel Nüfus ve Turistlere Yönelik Rekreasyon/Piknik Alanlarının Düzenlenmesi projeleri desteklenmiştir. 2013 yılında uygulanan 6 projenin toplam bütçesi 500.000 TL olmakla birlikte diğer projelerin bütçeleri ile ilgili faaliyet raporlarında detaylı bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu program kapsamında 2011-2012 yılları arasında pilot bölge ilan edilen Savur ilçesinde 2013-2015 yılları arasında düzenli bir biçimde projeler hayata geçirilmiş ancak 2020 yılına kadar bu kapsamda bir proje uygulanmamıştır.

GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi

GAP Bölgesi genelinde Mezopotamya'nın birçok önemli yerleşimi ve kalıntıları yer almakta olup, doğal ve kültürel varlıkların izleri halen izlenebilmekte ve gündelik yaşam içerisinde yer almaktadır. Turizm sektörünün GAP Bölgesinde geliştirilebilmesi, istihdam olanaklarının artırılması bu projenin

hedeflerindedir. GAP 2020 yılı faaliyet raporunda bu kapsamda gerçekleştirilen faaliyetler özetlenmiştir. Bunlar:

- “Bölge’nin turizm değerlerini tanıtan ve içinde interaktif haritanın da yer aldığı web portalini güncellenmiştir (www.mezopotamya.travel–www.mesopotamia.travel),
- Web portalinin Türkçe, İngilizce ve Japonca ara yüzleri hazırdır. -Web portalinde bulunan “kent ve il rotaları” ile “tematik rotalar” güncellenmiştir,
- Mezopotamya markasına ait IOS ve Android platformlarında çalışan mobil uygulaması 2018 yılında yayına alınmış olup ikinci versiyon olarak 2020 yılında yeni özellikler ile Mezopotamya Gezi Rehberi ismi ile uygulama mağazalarında yayınlanmıştır.
- Bölge’nin tanıtımının yapılması ve turizm altyapısının güçlendirilmesi amacıyla çeşitli faaliyetlere destek olunmuştur.
- Markanın tanıtımında kullanılması için film ve müzik çalışmaları tamamlanmıştır.- Mezopotamya’nın hikayesi tamamlanmıştır.
- Markanın kurumsal kimlik çalışması tamamlanmıştır.
- Marka tanıtımının yapılması için “Stratejik İletişim Planı” hazırlanmıştır. Plan doğrultusunda çıkan tanıtım kararları 2021 yılında uygulama konulacaktır.”

Savur ilçesinin bu faaliyetlerden sıklıkla yararlandığı söylenememektedir. Bu proje kapsamında Savur ilçesinde 2013 yılında İller Bankası ve GAP İdaresi arasında; 8 Ekim 2013 tarihinde “Turizm Amaçlı İşbirliği Protokolü” imzalanmış olup, Harran (Şanlıurfa) ve Savur (Mardin) yerleşimlerinin yönetim planlarının hazırlanmasına yönelik ön araştırma ve ihale çalışmalarına İller Bankası tarafından başlanmıştır. 2015 yılında Savur Alan Yönetim Planı çalışmaları tamamlanmış olup 2016 yılında plan onaylanmıştır. Bu proje kapsamında Killit (Dereçi köyü) bağlantı noktası olarak belirlenmiştir.

2017 yılında ise plan kararları doğrultusunda Savur Sokak Sağlıklaştırılması Projesi 717.000 TL bütçe ile hayata geçirilmiştir.

Kentiçi Ulaşım Projesi

GAP Kalkınma İdaresi’nin Çevre, Fiziksel Gelişme Ve Yerel Yönetimler Genel Koordinatörlüğünün Yerel Yönetimler Birimi Kentiçi Ulaşım Projesini yürütmektedir. “GAP Bölgesi’nin ekonomik ve sosyal gelişiminin en önemli araçlarından biri olan kent içi ulaşım sistemlerinin ulusal ve uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi, yenilenmesi ve desteklenmesi amaçlanmıştır. Proje ile;

- İnsan odaklı, çevre dostu ulaşım sistemlerinin teşvik etmek,
- Kentçi ulaşımında otomobile bağımlılığı azaltmak,
- Şehirlerimizin iş ve yaşam koşulları açısından cazibesinin artırmak,
- Kentiçi ulaşımında sosyal uyumun güçlendirmek,

- Ulaşım planlarını teşvik etmek,
- Mevcut İmar planlarını sürdürülebilir Kentiçi ulaşım sistemlerinin uygulanabilmesi için gerekiyorsa revize etmek,
- Alternatif ulaşım sistemlerini geliştirmek,
- Hareket kısıtlılığı olanların ulaşım hizmetlerine erişilebilirliğini kolaylaştırmaktır.” (GAP, 2018)

Savur ilçesinde Kentiçi Ulaşım Projesi kapsamında; 2018 yılında 189.000 TL bütçe ile Savur Kale Park Otopark Yapımı Projesi, 2017 yılında 470.000 TL bütçe ile Savur Bahçeleri Yaya ve Bisiklet Yollarının Yapımı 470.000 (GAP, 2018) uygulanmıştır.

3.3. Kurumsal Yapılar ve Yasal Mevzuat (teşvik ve YİD mevzuatı gibi) (1.2. Kurumsal Yapılar ve Yasal Mevzuat)

Savur kent merkezi ve kırsal alanlarında yetki ve sorumluluğu bulunan yerel yönetimler ve merkezi idari kurumlar olmak birçok kurum bulunmaktadır.

- Savur Belediyesi
- Savur Kaymakamlığı
- Mardin Büyükşehir Belediyesi
- Mardin Valiliği ve bağlı kuruluşlar
- Mardin Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı
- Dicle Kalkınma Ajansı
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi
- Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Bölge Koruma Kurulu
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar ise;

- UNESCO
- ICOMOS
- UNWTO
- FAO ve benzeri kuruluşlardır.

Bu kurum ve kuruluşların hazırladıkları plan ve programlara 3.4 Proje Fikrinin Kaynağı ve Uygunluğu, 4.4. Kurumsal Yapılar ve Paydaş Analizi kısmında yer verilmiştir.

Bunlara ek olarak; 3194 sayılı İmar Kanunu, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 4434 sayılı Arkeolojik

Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, 5225 sayılı Kültür yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 7183 sayılı Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı Hakkında Kanun bu projenin yasal dayanağı olan mevzuatı oluşturmaktadır.

3.4. Proje Fikrinin Kaynağı ve Uygunluğu

3.4.1. Projenin Sektörel ve/veya Bölgesel Kalkınma Amaçlarına (politika, plan ve programlar) Uygunluğu (1.1. Projenin Politika Dokümanlarına Uygunluğu)

2011 yılında Kalkınma Bakanlığı İllerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksine göre Mardin altıncı kademe gelişmiş illerden biri olarak 74. sırada yer almaktadır. TÜİK İllerin Yaşam Memnuniyeti Endeksi değerlerine göre (2015), Mardin Genel Endekste 80., yaşam memnuniyetinde 75., Sosyal yaşamda 80. ve eğitimde 76. Sıradadır. TC Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından 2017 yılı İller Sosyoekonomik Gelişmişlik Araştırmasına (2019) göre Mardin iller arasında değeriyle sıralamadaki yerini koruyarak 74. sırada yer almaktadır. Mardin bu değerlerle çok düşük insani gelişme kategorisinde BM Kalkınma Programı değerlerine göre oldukça düşük seviyededir. Yine Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından 2017 yılı İlçeler Sosyoekonomik Gelişmişlik Araştırmasına göre Savur ilçesi de 970 ilçe arasında 940. Sırada yer almaktadır. Mardin gibi Savur da bu değerlerle sosyoekonomik gelişme endeksi, insani gelişmişlik endeksi ve yaşam memnuniyeti endeksinde alt sıralarda yer almaktadır. Savur'un ve dolayısıyla Mardin'in sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinin arttırılmasına yönelik politikalar geliştirilerek projeler uygulanmalıdır. Proje bu kapsamda belirtilen ihtiyaca uygun olarak sürdürülebilir turizmin geliştirilerek kırsal kalkınmaya katkı sağlaması yönünde amaç ve hedeflerle geliştirilmiş olup il, bölge ve ulusal düzey planlarla ve politikalarla uyumlu olarak hazırlanmıştır.

Türkiye Turizm Stratejisi – 2023 Vizyonunun temel politikası Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanmasıdır. Bu vizyonun gerçekleşmesine yönelik ilkeler, stratejiler ve hedefler tanımlanmıştır. Kırsal ölçekte kültür ve sanat köyleri projeleri eylem olarak belirlenmiş ve bu kapsamda “Anadolu köy kültürünü korumak, geliştirmek ve değerlendirmek amacıyla otantik özelliği olan köyler, Kültür Köyleri Projesi kapsamında ele alınacaktır. Planlamalar kültür turizmi kapsamında ele alınacaktır. Yörede pansiyonculuğun geliştirilmesi için maddi ve teknik destekler sağlanacaktır. Bu çerçevede, fiziksel planlama çalışmalarına altlık oluşturacak kadastro tamamlanarak, yönetim planları ve fiziki gelişim planları hazırlanacaktır” şeklinde açıklama yapılmıştır. . markalaşma stratejisi “zengin kültürel ve doğal değerlere sahip

kentlerimizin markalaştırılarak turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi” olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak 68.Eylem olarak Tarihi, kültürel ve mimari özelliği olan yapıların ve ören yerlerinin restorasyonu, onarımı ve çevre düzenlemesi yer almıştır. Ayrıca, Mardin Türkiye Turizm Strateji – 2023’te GAP Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi ve İnanç Turizmi koridorunda yer almaktadır. Bölge ve koridor tanımlaması kalış süresinin arttırılması yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Dereiçi Köyü Sürdürülebilir Turizm Odaklı Koruma ve Kalkınma Uygulama Fizibilitesi’nin amacı bir kültür, geleneksel sanat ve zanaatların yeniden canlanılacağı bir kırsal alan olarak Kılıt’ın Savur ve Mardin destinasyonlarına eklenerek ziyaretçilerin kalış süresini arttırmaktır.

11. Kalkınma Planında (2018-2023) “Öncelikli Gelişim Alanları”ndan biri olan turizm sektörü için temel amacın “Değişen tüketici eğilimleri ile teknolojik gelişmeler doğrultusunda turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve daha fazla harcama eğilimi olan ziyaretçinin ülkemize çekilmesi ile konaklama süresi ve konaklama dışı harcamaların artırılması, her bir destinasyon özelinde ve odaklı anlayış çerçevesinde sektörde dönüşümün gerçekleştirilmesi ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlanması” olarak belirlenmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi için geliştirilen politikalar ve tedbirlerle, proje uyumludur;

- (424) Mevcut kaynak pazarlarımızın güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve bunun yanı sıra yeni kaynak pazarların yaratılması yoluyla ziyaretçi sayısı artırılması,
 - (424.6) Risk ve kriz durumlarından sektörün etkilenmemesi için risk ve kriz yönetim planları hazırlanması
- (425) Daha fazla gelir bırakan turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, konaklama süresinin uzatılması, konaklama dışı harcama alanlarının yaratılması ve harcama eğilimi yüksek ziyaretçilere ulaşılması yoluyla kişi başı harcamanın artırılması, (Bkz. 9.3. Yerleşim Tasarımı ve Mekansal Gelişim Kararları)
 - (425.2) Ortalama konaklama süresini artırılması
 - (425.3) İçerdiği farklı kullanımlarla turizm çeşitliliği sunan, bütüncül planlanmış turizm kentleri hayata geçirilerek ziyaretçilerin konaklama süreleri arttırılacak, alışveriş, eğlence ve sportif faaliyetlerle konaklama dışı harcamaları arttırılacaktır. (Bkz. 9.3. Yerleşim Tasarımı ve Mekansal Gelişim Kararları, 9.4. İşlevlendirme Kararları)
 - (425.4) Büyük ölçekli turizm yatırımlarının gerçekleştirilmesine yönelik planlama ve arazi tahsis çalışmaları yapılacak, sürdürülebilir bir anlayışla turizmin çeşitlendirilmesi ve sezonun uzatılması amacıyla turizm altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir.
 - (425.5) Turizm değerlerimiz destinasyon bazında gruplandırılarak tanıtılacaktır.

- (426) Her bir destinasyon özelinde ve odaklı anlayış çerçevesinde; planlama hiyerarşisi gözetilerek yatırım planlaması dâhil turizmin gelişimi ve yönetimi bütüncül olarak ele alınacak; çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı ile sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecektir.
 - (426.1) Destinasyon bazında strateji, master plan ve fiziki planlar hazırlanacak ve projeler yürütülecektir.
 - (426.3) Koruma kullanma dengesi gözetilerek turizm alanlarının taşıma kapasiteleri tespit edilecek ve alanlar buna göre yönetilecektir.
 - (426.4) Turizm bölgelerindeki içme suyu, kanalizasyon, katı atık bertaraf ve atık su arıtma altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir.
 - (426.5) Sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde; çevreye duyarlı turizm tesislerinin sayısının artırılması ve niteliklerinin geliştirilmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.
 - (426.6) İklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki etkilerinin tespitine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- (427) Turizm sektöründe daha yüksek standartlarda hizmet sunumu sağlanacaktır.
- (428) Başta internet tabanlı uygulamalar olmak üzere turizm sektörünün paylaşım ekonomisinden daha etkin faydalanabilmesine yönelik düzenlemeler yapılacak, sektördeki Ar-Ge faaliyetleri ile teknolojiye dayalı uygulamalar desteklenecektir.

11. Kalkınma Planında Kültür ve Sanat hedef ve politikalarında: Kültürel zenginlik ve çeşitliliğin korunup geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması, kültür ve sanat faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ile millî kültür ve ortak değerler etrafında toplumsal bütünlüğün ve dayanışmanın güçlendirilmesi temel amaç olarak belirlenmiştir. Proje 11. Kalkınma Planında Proje 11. Kalkınma Planında Kültür ve Sanat alanında politika ve tedbirler doğrultusunda desteklenmektedir;

- (630) Yurt içi ve yurt dışındaki kültür mirasımız, toplumun kültür, tarih ve estetik bilincini geliştirecek, kültür turizmine katkı sağlayacak ve afet riskini dikkate alacak şekilde korunacak, taşınmaz vakıf kültür varlıklarına vakfiye şartları doğrultusunda işlevsellik kazandırılacaktır.
 - (630.3) Tarihi kent dokularına yönelik kentsel tasarımlar yapılacak, tarihi kent bölgeleri bu tasarımlara göre bütüncül anlayışla iyileştirilecektir.
 - (630.4) Yurt içi ve yurt dışındaki taşınmaz kültür mirasımızın korunmasına yönelik olarak yürütülen tespit ve envanter çalışmalarına devam edilecek ve elde edilen veriler dijital ortama aktarılacaktır.
 - (630.6) UNESCO koruması altındaki alanlar başta olmak üzere, arkeoloji, edebiyat, tarih, tabiat konulu tematik kültür rotaları belirlenecek ve bunların tanıtımı sağlanacaktır.

- (631) Kültürel altyapı unsurlarının daha verimli ve etkili kullanılabilmesi için mimarisi, işletme ve yönetim modeli işlevsel hale getirilecek; farklı etkinliklere imkân veren esnek mekânsal tasarımlar geliştirilecektir.
 - (631.1) Kültür yapılarının şehir yaşamında üçüncü mekân olarak benimsenmesi için ulaşılabilir, yaygın ve cazip yapılar tasarlanacaktır.
- (632) Kentsel tasarımların, imar planlarının, toplu konutlar ve kamu binalarının peyzaja, şehrin dokusuna, estetiğine ve kimliğine katkı sağlamasına özen gösterilecek ve kentsel dönüşüm uygulamalarının kültürel kimliğe ve yapıya uygunluğu gözetilecektir.
 - (632.1) Yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumlarının, şehre kimlik katan önemli mekânlara ilişkin markalaştırma uygulamaları teşvik edilip yaygınlaştırılacaktır.
 - (632.2) Özel müzelerin kurulması teşvik edilerek, çağdaş müzecilik anlayışı içerisinde müzelerin nitelik ve niceliği artırılacaktır.
- (633). Kültür ve sanata erişim ve katılım olanakları artırılacaktır.
 - (633.1) Kültür ve sanatın bir yaşam alışkanlığı olarak gelişmesi için erken yaşlardan itibaren kültür ve sanat eğitimi verilecektir.
 - (633.2) Okuma kültürünün oluşturulması ve yaygınlaştırılması amacıyla kütüphanecilik hizmetleri geliştirilecek, kütüphaneler bu alandaki yeni teknolojiler ve yönetim yaklaşımlarından da istifade edilerek mekânsal ve işlevsel olarak yeniden yapılandırılacaktır.
- (637) Kültür endüstrileri ve kültürel girişimlere yönelik mevcut desteklerin etki analizi yapılacak; kapsayıcı, objektif ve kolay erişilebilir destek mekanizmaları geliştirilecektir.

11. Kalkınma Planında Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre başlığı altında yer alan Kırsal Kalkınma'nın amacı "Sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla, üretici birlikleri ve aile işletmelerinin üretim kapasitesinin ve kırsal işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele ile kırsal toplumun düzenli ve yeterli gelir imkânlarına kavuşturularak refah düzeyinin artırılması ve nüfusun kırsalda tutundurulması" olarak belirlenmiştir. Proje 11. Kalkınma Planında Kırsal Kalkınma alanında politika ve tedbirler doğrultusunda desteklenmektedir;

- 706. Kırsal yerleşimlerin sosyal ve fiziki altyapısı, iskânı ve yeniden yerleşim işleri için yatırım ve hizmet ihtiyaçlarının tespiti, takibi ve bu ihtiyaçların giderilmesi sağlanacaktır.
- 708. Kırsal alanda yaşam standartlarının yükseltilmesi için kırsal kalkınmaya ilişkin kurumsal ve yerel kapasitenin geliştirilmesi sağlanacak, kadınlara, genç çiftçilere vb. gruplara pozitif ayrımcılık uygulanması sağlanacak, üretici örgütlerinin sosyal dayanışma, işbirliği, eğitim ve finansman konularında öncü kurumlar olması sağlanacaktır.

- 709. Kırsal toplumun beşeri sermayesinin geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması kapsamında köylerde yoksullukla mücadele çalışmaları üretim ve istihdam odaklı sürdürülecektir.
- 710. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi
 - 710.1. Köylerdeki üretim ve yaşam biçimleri ile tabiat ve kültür varlıklarının korunmasını teminen; köylere özgü geleneksel zanaat ve el sanatları, agro-turizm, coğrafi işaretli ürünler, süs bitkileri, bağcılık, arıcılık, balıkçılık, kümes hayvancılığı, alternatif tarım ürünleri yetiştiriciliği, tarım ve gıda ürünlerindeki geleneksel üretim ve saklama bilgisini gelecek kuşaklara taşıyacak girişimler ve işbirlikleri gibi alanların desteklenmesine devam edilecektir.
- 711. Veri temelli kırsal politika yaklaşımının güçlendirilmesine yönelik kırsal istatistikler idari değişikliklerden etkilenmeyecek yöntemlerle hesaplanacak, kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki kırsal verilerin kır-kent ve il/ilçe bazında yayımlanması ve köy envanterinin güncellenmesi sağlanacaktır.

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde (BGUS) yapılan sınıflandırmaya göre TRC3 Bölge illeri, sadece ikincil turizm odağı ve geleneksel ekonomiye dayalı kentler sınıflandırmasında yer almaktadır. TRC3 Bölgesi illerinden Mardin, potansiyel ikincil turizm odağı sınıfında yer almıştır. Bu kapsamda Mardin Kültür-İnanç Turizmi konularında öne çıkmıştır. Özellikle Kılıt'ın güçlü bir merkez olarak destinasyona eklenmesi Mardin'in ikincil turizm odağı olarak yerini güçlendirmesine vesile olacaktır.

Gap Turizm Master Planında 2010 yılında hazırlanmış olup Savur ilçesine yönelik planlama kararları yer almaktadır. Planda Özgün kent dokusu bulunan Savur'un Koruma Amaçlı İmar Planı 2010 yılında onaylandığı belirtilmiştir. Abdullah Paşa Konağı Eski doku içinde yer alan 200 yıllık geçmişe sahip halen butik otel olarak hizmet vermektedir. Planlama dönemi içinde, yerleşmede restorasyon çalışmalarının devam etmesi planlanmıştır. Mevcut durum analizlerinde Kılıt (Dereici) köyünde yer alan manastırlar hakkında bilgi verilmiştir. Buna ek olarak Kılıt (Dereici) Köyüne gelen turların toplam GAP Bölgesi içerisindeki turlar içindeki oranı % 14 olarak hesaplanmıştır. Ancak, planda Savur ilçesinin geneli ile ilgili sadece restorasyon çalışmalarının devam etmesi gerektiği ve buna ek olarak planlama dönemi için "kamu eliyle ek bir yatırım yapılması" önerilmemiştir. Dolayısıyla planın mevcut durum analiz sonuçlarını planlama kararlarına etkin bir biçimde yansıtmadığı, Savur ve çevresinin bütüncül olarak ele alınmadığı görülmektedir.

TRC3 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Bölgeyi Anlama (Mevcut Durum Analizi) Raporu'nda 'Mardin Kültür ve İnanç Turizmi konusunda Türkiye'de rekabetçi bir yapıdadır. Ancak özellikle fazla ziyaretçi çeken yerlerde günübirlik tesislerin olmaması ve sunulan turizm ürünlerinin altyapı yetersizlikleri ilin rekabetçiliğini azaltmasına sebebiyet vermektedir.' Şeklinde Mardin ili ve çevresinin turizm potansiyeli ancak turizm altyapısında yetersizlikler ifade edilmiştir. Bölge planı vizyonuna ulaşmak için 4 eksen ve bu

eksenler altında 28 tedbir tanımlanmıştır. Proje kapsamında Killit'da restorasyon ve çevre düzenlemeleri ile alan külütür odağı ve cazibe merkezine dönüştürülecek turizm ürün farklılaştırmasını olanak sağlayacak, turizm ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesine katkı sağlayacak, kalış süresinin arttırılması ile turizm katma değerinin arttırılmasına katkı sağlayacaktır. 2014-2023 TRC3 Bölge Planında tarihi mekanların ve ören yerlerinin korunarak turizme kazandırılması; Bölgenin tanıtımında, bölgede bulunan tarihi ve kültürel yerlerinin öne çıkarılması; Koruma kullanma dengesinin oluşturulması, Sürdürülebilir koruma anlayışının geliştirilmesi, Tarih ve kültür turizmine katkı sağlayacak tarihi kaynakların korunarak sunumlarının güçlendirilmesi, eski yapıların restorasyonunun yapılması, söz konusu alanların tanıtımının yapılması, tarihi ve ören yerlerinin korunarak turizme kazandırılması; Bölgenin tanıtımında, bölgede bulunan tarihi ve kültürel yerlerin öne çıkarılması; Koruma kullanma dengesinin oluşturulması; Sürdürülebilir koruma anlayışının geliştirilmesi, Tarih ve Kültür Turizmine katkı sağlayacak tarihi kaynakların korunarak sunumlarının güçlendirilmesi stratejik hedefler olarak belirlenmiştir. Bu proje Mardin, Savur ve bölge içerisinde turizm sektöründe bir değer oluşturma ve turizm sektörü için bir çarpan etkisi yaratması hedeflenmektedir.

2014-2023 Mardin Turizm Stratejik Planı: Mardin Valiliği'nin yararlanıcı olduğu IPA-I kapsamında desteklenerek uygulanan "Mardin Sürdürülebilir Turizmin Geliştirilmesi Projesi" Teknik Yardım Bileşeni Kapsamında 2014 yılında 2014-2023 Mardin Turizm Stratejik Planı hazırlanmıştır. Mardin Sürdürülebilir Turizm Stratejisi Vizyonu Mardin, kültürel mirası, çok kültürlü, barışçıl, hoşgörülü kimliğiyle, rekabetçi ve sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla sosyoekonomik ve kültürel olarak gelişen, bir dünya markası olacaktır şeklinde tanımlanmıştır. Belirlenen bu vizyondan hareketle, projenin Mardin Sürdürülebilir Turizm Stratejisi çerçevesindeki ilişkisi ve Temel Amaçları ile bağı aşağıdaki gibidir:

- Mardin'deki Turizm Varlıklarını Korumak ve Geliştirmek
- Amaç 2: Mardin'in Turizm Gelirlerini Arttırmak
- Amaç 3: Mardin'in Turizmde Rekabet Gücünü Arttırmak
- Amaç 4: Toplumsal Gelişim ve Fırsat eşitliğini Sağlamak

Dolayısıyla Mardin Turizm Stratejik Planı projenin amaç ve hedefleri ile doğrudan ilgilidir.

Mardin Sürdürülebilir Turizm Stratejisinde Savur'un tarihi, kültürel ve arkeolojik carlıkları açısından zengin olduğu, kültür turizmi kapsamında ziyaretçilerin Savur'u gezdiği, kentsel sit alanlarının bulunduğu belirtilmiştir. Koruma Stratejisinde; "Mardin'i turlarla ziyaret eden turistler, il bütününde ortalama 1,5 gece kalarak genellikle Mardin kentinde; Kasımiye Medresesi, Ulu Cami, Deyrulzafaran Manastırı, Kırklar Klisesi, Müze, Latifiye Cami, Eski PTT Binası, Şehidiye cami, Dara Antik Kenti, Midyat'ta; Konukevi, Meryem Ana Klisesi, Mor Gabriel, Savur; Hacı Abdullah Bey Konağı, Killit/Dereçi Köyü-Mor Dimet Manastırı gibi 10-15 civarındaki anıtsal eserler ile Dara antik kentini gezmektedirler." Ürün Geliştirme

Stratejisinde; “Uzun süreli butik Mardin turlarında Savur, Kılıt köyü ve Nusaybin Mor Yakup Manastırı da programa dahil edilmektedir. Önemli kültürel varlıklar içeren Anıtlı, Mercimekli, Gurs vadisi köyleri ve Çelbira ile ildeki temel doğal varlıklar olarak adlandırılabilir Beyazsu, Zinnar Bağları, Karasu, Bakırkırı, Sultanköy Bahçeleri, Kızıltepe’de Gurs vadisi köyleri ve şelaleler, Savur meyve bahçeleri ve Yeşilli vadisi tur programlarında yer almamaktadır; sadece yöreyi bilen, iyi yönlendirilen ya da az sayıdaki yerel rehberle gezen bağımsız turistler tarafından görülebilmektedir.” Turizm stratejisinde Savur ve çevresi ile ilgili geliştirilen eylemler şunlar;

Eylem 1.1.10 - Tarihi Dönüşüm Projesi: 3d lazer tarama ile restorasyon projelerinin hazırlanmasına Midyat ve Savur gibi tescilli eserlerin bulunduğu kentlerde de devam edilmesi ve uygulama yapılarak kültürel mirasın korunması ve turizme kazandırılması

Eylem 1.1.13 - Tarihi Dönüşüm Projesi: Artuklu kentsel sit alanı içinde bulunan ve tarihi çevreye aykırı beton yapı ve eklentilerinin 2014 hedeflenerek yıkılması işlerine Midyat ve Savur gibi kentsel siteleri bulunan kentlerde de uygulanması, uygulama yapmadan önce koruma amaçlı kentsel tasarım projelerinin hazırlanarak uygulamanın bu projelere göre yapılması, Mardin/Artuklu sit alanında ise koruma amaçlı imar planı ve hazırlanması önerilen kentsel tasarım projesine göre devam edilmesi

Eylem 1.1.14 - Tarihi Dönüşüm Projesi: Artuklu kentsel sit alanı içinde devam eden sokak sağlıklılaştırma uygulamalarına Eylem 2.2.4 kapsamında belirlenecek sokaklar (koridorlar ve odak çevrelerinde) devam edilmesi, Sokak sağlıklılaştırma uygulamalarına Midyat ve Savur gibi kentsel sit alanı bulunan kentlerde koruma amaçlı kentsel tasarım projelerince belirlenen sokaklarda uygulama yapılması

Eylem 1.1.15 - Tarihi Dönüşüm Projesi: Kentsel altyapının (Kanalizasyon, İçmesuyu, Elektrik, Telefon hatları, Doğalgaz) tarihi çevreyi dikkate alınarak yapılması işlerine kültürel miras varlıkları bulunan bütün yerleşmelerde devam edilmesi

Eylem 1.1.19 - Tarihi Dönüşüm Projesi: Kamulaştırma ve yıkım işlerine koruma amaçlı imar planları, kentsel tasarım projeleri ve ilgili eylem planlarında hazırlanacak projelere göre Artuklu, Midyat ve Savur gibi kültürel miras varlıklarının bulunduğu yerleşmelerde devam edilmesi

Bu proje kapsamında Mardin Sürdürülebilir Turizm Stratejisinde belirtilen eylemlerle paralel bulunan amaç ve hedefler benimsenmektedir.

Proje 2018 Yılı **Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı Usul ve Esasları** Ek1’de yer alan Proje konularından Kentsel Ekonomilerin Geliştirilmesi öncelik alanının Kültür, doğa ve kış turizmi gibi turizm çeşitlerinin geliştirilmesi proje konusu ile Kentsel ve sınıai altyapının geliştirilmesi öncelik alanının Turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve kalitesinin artırılmasına hizmet edecek altyapının geliştirilmesi ve Tarih ve kültür turizmine yönelik potansiyelin restorasyon ve alan düzenlemeleri ile ortaya çıkarılması, tarihi eski yolların canlandırılması ve mevcut kalıntıların restorasyonunun yapılması proje konularını

içermektedir. Bu doğrultuda proje Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı'nın proje konuları ile doğrudan örtüşmektedir.

3.4.2. Projenin Geçmiş, Yürüyen ve Planlanan Diğer Projelerle İlişkisi (1.3. Projenin Kurumun Geçmiş, Yürüyen ve Planlanan Diğer Projeleri ile İlişkisi)

2019-2023 dönemini kapsayan On Birinci Kalkınma Planı; Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 23.07.2019 tarihli ve 30840(Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve onaylanmıştır. Planın politika ve hedefleri;

- İstikrarlı ve Güçlü Ekonomi
- Rekabetçi Üretim ve Verimlilik
- Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum
- Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre
- Hukuk Devleti, Demokratikleşme ve İyi Yönetişim

olmak üzere 5 ana ekseninden oluşmaktadır.

Rekabetçi Üretim ve Verimlilik ekseninde Turizm öncelikli gelişme alanı olarak belirlenmiş olup, planın gelişme alanı için amacı "Değişen tüketici eğilimleri ile teknolojik gelişmeler doğrultusunda turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve daha fazla harcama eğilimi olan ziyaretçinin ülkemize çekilmesi ile konaklama süresi ve konaklama dışı harcamaların artırılması, her bir destinasyon özelinde ve odaklı anlayış çerçevesinde sektörde dönüşümün gerçekleştirilmesi ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlanması"dır (On Birinci Kalkınma Planı, 2019). Proje 11. Kalkınma Planı "Rekabetçi Üretim ve Verimlilik" Hedefi Turizm öncelikli gelişim alanı ve "Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum" Hedefi İstihdam ve Çalışma Hayatı ve Gençlik öncelikli gelişim alanları ile uyumludur.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Vizyonunda Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesini amaçlanmaktadır. Bu vizyonun gerçekleşmesine yönelik ilkeler, stratejiler ve hedefler tanımlanmıştır. Kentsel ölçekte markalaşma stratejisi zengin kültürel ve doğal değerlere sahip kentlerimizin markalaştırılarak turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi olarak belirlenmiştir.

TRC3 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Bölgeyi Anlama Mevcut Durum Analizi Raporunda Mardin Kültür ve İnanç Turizmi konusunda Türkiye de rekabetçi bir yapıdadır. Ancak özellikle fazla ziyaretçi çeken yerlerde sunulan turizm ürünlerinin altyapı yetersizlikleri ilin rekabetçiliğini azaltmasına sebebiyet vermektedir.

TRC3 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Bölgesel Gelişme Stratejisi (BGUS) bölge vizyonu Beşeri ve doğal kaynakları ile mekânsal potansiyelini en etkin şekilde kullanarak rekabet gücü ve refah düzeyi açısından Ülkemizi yakalamış bir bölge olmak olarak tanımlanmıştır. Bölge planı vizyonuna ulamsak için 4 eksen ve bu eksenler altında 28 tedbir tanımlanmıştır. Mardin Türkiye Turizm Strateji – 2023'te GAP Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi ve İnanç Turizmi koridorunda yer almaktadır. Bölge ve koridor tanımlaması kalış süresinin arttırılması yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Proje amacı bu kapsamda hem bölge ve koridorları desteklemekte hem de kalış süresi artış hedefine katkı sunmaktadır.

Proje 11. Kalkınma Planı, BGUS ve TRC2 Bölge Planı ile uyumludur. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) 2014-2023 Sosyo-ekonomik ve mekânsal olarak bütünleşmiş, rekabet gücü ve refah düzeyi yüksek bölgeleriyle daha dengeli ve topyekûn kalkınmış bir Türkiye vizyonu ile hazırlanmış:

- Bölgesel gelişmişlik farkları azaltılarak refahın ülke sathına daha dengeli yayılması
- Tüm bölgelerin potansiyelinin değerlendirilmesi ve rekabet güçleri artırılarak ulusal büyümeye ve kalkınmaya katkılarının artırılması
- Ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi
- Ülke genelinde daha dengeli bir yerleşim düzeni oluşturulması

Proje bu kapsamda BGUS ile uyumludur.

Mardin ilinin dahil olduğu TRC3 düzey2 bölgesinde işgücüne katılma oranı (%38,6) ve istihdam oranı (%28,2) son yıllarda önemli gelişmeler göstermekle birlikte hala düşük seviyededir. Buna göre işsizlik (%26,9) bölgenin en önemli sorunlarından birisi olmaya devam etmektedir. Bu proje ile bölgenin istihdam yapısında güçlenen hizmetler sektörünün turizm alanında daha çok istihdam yaratılacaktır.

3.4.3. Üst Ölçekli Planlarda Dereiçi Mahallesi için verilen kararların incelenmesi (1.4. Projenin Diğer Kurumların Projeleri ile İlişkisi)

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Vizyonunda Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesini amaçlanmaktadır. Bu vizyonun gerçekleşmesine yönelik ilkeler, stratejiler ve hedefler tanımlanmıştır. Kentsel ölçekte markalaşma stratejisi zengin kültürel ve doğal değerlere sahip kentlerimizin markalaştırılarak turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi olarak belirlenmiştir.

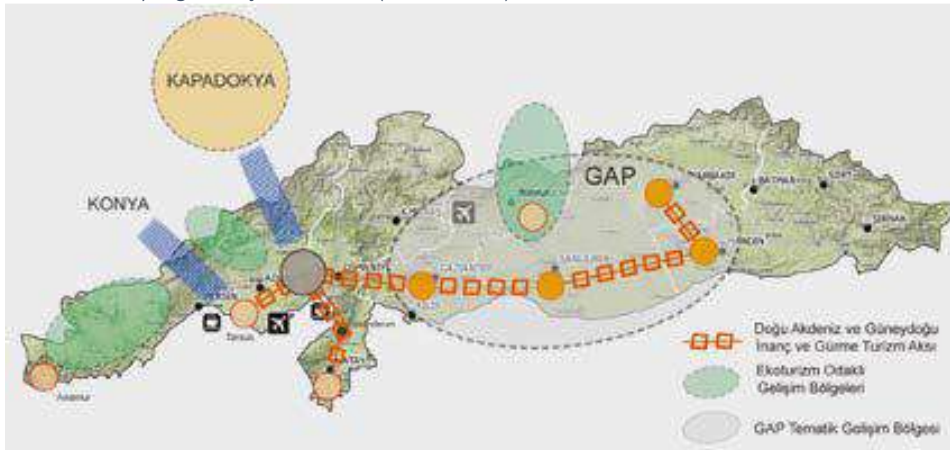
GAP Turizm Master Planı 2010 yılında hazırlanmış olup Savur ilçesine yönelik planlama kararları yer almaktadır. Planda Özgün kent dokusu bulunan Savur'un Koruma Amaçlı imar Planı 2010 yılında

onaylandığı belirtilmiştir. Abdullah Paşa Konağı Eski doku içinde yer alan 200 yıllık geçmişe sahip halen butik otel olarak hizmet vermektedir. Planlama dönemi içinde, yerleşmede restorasyon çalışmalarının devam etmesi planlanmıştır. Mevcut durum analizlerinde Killit (Dereiçi) köyünde yer alan manastırlar hakkında bilgi verilmiştir. Buna ek olarak Killit (Dereiçi) Köyüne gelen turların toplam GAP Bölgesi içerisindeki turlar içindeki oranı % 14 olarak hesaplanmıştır. Ancak, planda Savur ilçesinin geneli ile ilgili sadece restorasyon çalışmalarının devam etmesi gerektiği ve buna ek olarak planlama dönemi için “kamu eliyle ek bir yatırım yapılması” önerilmemiştir. Dolayısıyla planın mevcut durum analiz sonuçlarını planlama kararlarına etkin bir biçimde yansıtamadığı, Savur ve çevresinin bütüncül olarak ele alınmadığı görülmektedir.

Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Çevre Düzeni Planı 2013 yılında onaylanmıştır. ÇDP'nin Plan Kararlarında Mardin İli Merkez Odaklar Ekonomik Sektörleri incelenmiş olup Savur İlçe Merkezinde 2040 yılı için öncül sektörün tarım, ikincil sektörü ise turizm olması planlanmıştır.

TRC3 Bölgesi Mardin -Batman-Şırnak-Siirt Bölge Planında (2014-2023) Savur tarihi kent merkezi ile birlikte Killit Köyü sahip olduğu tarihi Dokusu ve sivil mimari örnekleri birincil kültür turizm alanları içerisinde yer almaktadır (DİKA, 2014, s. 117). Ayrıca Killit Köyü, planda bulunan Hatay'da başlayıp Şırnak'ta tamamlanan Azizlerin Yolundan: Tur Abdin Tur Rotası² içerisinde yer almaktadır (DİKA, 2014, s. 120-121).

Harita 1:Güneydoğu İnanç Turizm Aksı (Turuncu Hat)

Kaynak: (DİKA, 2014)

GAP Bölge Kalkınma İdaresi ve İller Bankası destekleri 2013 yılında **Savur Alan Yönetim Planı** hazırlanmıştır. Planda Killit (Dereiçi) Köyü bağlantı noktası olarak belirlenmiştir. Dereiçi'nin turizm

² Azizlerin Yolundan:Tur Abdin Tur Rotası Durak Noktaları: Hatay: St Pierre Kilisesi, Tarsus: St Paul Kuyusu, Gaziantep: Mozaik Müzesi, Şanlıurfa: Hz İbrahim, Mardin: Deyrulzafaran Manastırı, Midyat: Mor Abraham Manastırı, Mor Malke Manastırı, Mor Gabriel Manastırı, Nusaybin: Mor Yakup Manastırı ve Mor Evgin Manastırı, Savur: Dereiçi köyü, İdil: Mor Aday Manastırı

destinasyonu haline getirilmesi, Savur'un tanıtımında etkili olacağı (GAP, 2016, s. 46) belirtilmiştir. Bu kapsamda Savur Yönetim Planı Alanı ve bağlantı noktası olarak Dereiçi Köyünü kapsayan alanın sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı 14.03.2014 tarih ve 52071 sayılı Makam oluru ile belirlenmiştir (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 153).

Yönetim Planı kapsamında 8 tematik alanlar ve her bir tematik alan için politika belirlenmiştir. Toplam 8 politikanın gerçekleştirilmesi için 24 hedef ve 77 faaliyet konusu belirlenmiştir.

Tablo 5: Savur Alan Yönetim Planı Tematik Alanları ve Politikaları

TEMATİK ALANLAR	POLİTİKALAR
T1. Kültürel Değerler, Koruma ve Planlama Tematik Alanı	P1. Kültürel değerler için koruma-kullanma dengesi gözetilerek bütüncül bir yaklaşımla plan oluşturulması
T2. Ulaşılabilirlik, Fiziki ve Teknik Altyapı Tematik Alanı	P2. Turizm noktalarındaki "ziyaretçi dolanımının" sağlanması ve ulaşım, fiziki altyapının iyileştirilmesi
T3. Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Tematik Alanı	P3. Alanın kültürel değerlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması ve markalaştırılması
T4. Turizm Hizmet Altyapısı ve Etkin Ziyaretçi Yönetimi Tematik Alanı	P4. Alanın hizmet niteliğinin geliştirilmesi, koruma-kullanma dengesini gözetilen etkin bir ziyaretçi yönetimi
T5. Sosyal-ekonomik-çevresel yaşam kalitesi	P5. Sosyal-ekonomik-çevresel yaşam kalitesinin artırılması
T6. Eğitim, Bilinçlendirme ve Katılım Tematik Alanı	P6. Yerel paydaşların turizm kapasitesini artırılması
T7. Afet, Acil Durum ve Risk Yönetimi Tematik Alanı	P7. Bütünleşik, eşgüdüm içinde bir afet, acil durum ve risk yönetimi eylem planı hazırlanması
T8. Yönetişim, İzleme Değerlendirme Tematik Alanı	P8. Katılımcı ve paylaşımcı bir alan yönetimi; bağımsız bir denetim, izleme ve değerlendirme yapısının kurulması ve yönetimi

Kaynak: (Savur Alan Yönetim Planı, 2016)

Plan kapsamında Alan Yönetim Sınırı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenmiştir. Ancak Dereiçi'ndeki bağlantı noktası olarak haritalarda yer almamaktadır. Bu doğrultuda Savur Kent Merkezi için mevcut durum analizlerinin bir kısmı Dereiçi yapılmamıştır.

- Politika 3. Alanın doğal ve kültürel değerlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması ve markalaştırılması
 - Hedef 3.1. Zengin kültürel ve doğal değerlere sahip Savur ve Dereiçi'nin markalaştırılarak, ziyaretçiler için bir çekim noktası haline getirilmesi
 - Hedef 3.2. Somut olmayan kültürel mirasın tespit edilmesi ve korunarak turizme kazandırılması
 - Hedef 3.3. Savur ve Dereiçi'nin oluşturulacak marka değerlerinin görünürlüğünün artırılması
 - Hedef 3.4. Alanın marka değerlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde yenilikçi yöntemlerle güçlendirilmesi
 - Hedef 3.5. Savur ve Dereiçi'nin gezi güzergâhlarında ziyaret ve konaklama noktası olarak değerlendirilmesi
- Politika 4. Alanın hizmet niteliğinin geliştirilmesi, koruma-kullanma dengesini gözeterek etkin bir ziyaretçi yönetim yapısının oluşturulması
 - Hedef 4.1. Turizm hizmet altyapısının güçlendirilmesi (konaklama, yeme-içme, wc vb.)
 - Hedef 4.2. Turizm Tesislerinde Hizmet Sunum Kapasitesinin Arttırılması
 - Hedef 4.3. Etkin bir ziyaretçi yönetimi uygulanması
- Politika 5. Sosyal-ekonomik-çevresel yaşam kalitesini artırmak
 - Hedef 5.1. Sosyal altyapı hizmetlerinin (barınma, eğitim, sağlık, spor, rekreatif vb.) güçlendirilmesi
 - Hedef 5.3. Geleneksel ticaretin sürdürülebilirliğinin sağlanması
 - Hedef 5.4. Çevresel yaşam kalitesinin ve hizmet sunum niteliğinin artırılması
- Politika 6. Yerel paydaşların turizm kapasitesini artırmak
 - Hedef 6.1. Yerel paydaşların kültür varlıkları ve korunması konusunda bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması
- Politika 7. Bütünleşik, eşgüdüm içinde bir afet, acil durum ve risk yönetimi eylem planı hazırlanması
 - Hedef 7.1. Kapsamlı bir risk analizinin hazırlanması
 - Hedef 7.2. Bütünleşik afet, acil durum ve risk yönetimi eylem planının hazırlanması
- Politika 8. Katılımcı ve paylaşımcı bir alan yönetimi; bağımsız bir denetim, izleme ve değerlendirme yapısının kurulması ve yönetimi
 - Hedef 8.1. Alan yönetimine bölgesel-yerel STK, meslek örgütü ve sivil girişimlerin etkin katkı ve katılımının sağlanması
 - Hedef 8.2. Bölge halkının alan yönetimi süreçlerine katılımının sağlanması
 - Hedef 8.3. Yönetim planı kamu bilgilendirme, izleme ve değerlendirme yapısının kurulması ve işletilmesi

Savur Alan Yönetim Planı, kapsamlı bir biçimde hazırlanarak 2016-2021 yılları arasında bir uygulama planı ortaya koymaktadır. Ancak, 2021 yılı itibariyle hedefler ve faaliyetlerin uygulama planına göre ilerlemediği görülmektedir. Planın izleme ve değerlendirmesinin yapılarak güncellenmesi, geçmiş dönemde projelerin gerçekleştirilememesi nedenleri ortaya konularak sorunların çözümleri geliştirilmelidir. Savur ve Dereiçi'nde Alan Yönetim Planının uygulanması ve plan faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi GAP'ın Turizm Odaklı Markalaşma Programı doğrultusunda ilçe genelinde turizm sektörünün geliştirilmesi aynı zamanda bölge içerisinde sosyo-gelişmişlik düzeyi yükseltmesine katkı sağlayacağı açıktır.

3.4.4. Projeye İlgili Geçmişte Yapılmış Etüt, Araştırma ve Diğer Çalışmalar (1.5. Proje ile İlgili Geçmişte Yapılmış Etüt Araştırma ve Diğer Çalışmalar)

Kıllıt (Dereiçi) Köyünde geçmiş yıllarda bazı çalışmalar yapılmıştır.

- 2016 yılında Kıllıt (Dereiçi) Köyünün bağlantı noktası olarak bulunan Savur Alan Yönetim Planı hazırlanmıştır.
- 2020-2021 yılları arasında Savur Belediyesi tarafından Kıllıt (Dereiçi) Köyü Çarşısının Sokak Sağıklaştırma Projesi hazırlanmıştır. Uygulamaya geçilmemiştir.
- Dicle Kalkınma Ajansı tarafından "Savur ve Dereiçi (Kıllıt) Turizmi Açılıyor Fizibilite Çalışması" 2020 yılında fizibilite desteği ile desteklenmiştir.

3.4.6. Standart ve İlkelerin Belirlenmesi

Projenin genel amacı Kıllıt (Dereiçi) köyünün ve Savur ilçesinin zengin tarihi ve kültürel mirasını sürdürülebilir bir şekilde korumak, turizm çeşitliliğinin sağlanması yoluyla sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanması ve rekabet gücünün artırılmasıdır. Kıllıt destinasyonun sürdürülebilir ve sorumlu turizm çerçevesinde, ziyaretçi deneyimini en iyi şekilde koruma-kullanım dengesi sunması beklenmektedir. Koruma-kullanım dengesi için sürdürülebilir ve sorumlu turizm ilkelerinin uygulanması gerekmektedir. Sürdürülebilir ve sorumlu turizm ³:

1) Turizmin gelişimi için anahtar element olan çevresel kaynakların optimal olarak kullanılması, ekolojik süreçlerin devamlılığının sağlanması ve doğal miras ve bio çeşitliliğin korunmasına yardımcı olunması.

2) Ev sahibi toplulukların sosyokültürel özgünlüklerine saygı gösterilmesi; gelişmiş ve yaşayan kültürel miras, geleneksel değerlerinin korunması, kültürler arası anlayış ve toleransa katkıda bulunulması

³ UNWTO, 2004

3) Ev sahibi topluluklara sürekli iş ve gelir-kazandırıcı fırsatlar ve sosyal imkânların sağlandığı, yoksulluğun azaltılmasına katkı sunulduğu, tüm paydaşlara sosyoekonomik faydaların adaletlice dağıtıldığı, uzun dönemli uygun ekonomik faaliyetlerin sağlanması ilkelerini kapsamaktadır.

Belirlenen ilkeler kapsamında aşağıdaki temaların benimsenmektedir;

- Minimal Müdahale ve Sadelik
- Sürdürülebilir ve Sorumlu Turizm
- Toplumsal Odaklı Kalkınma
- Sosyal Girişimcilik
- Sosyal Adalet, Güven ve Toplumsal Barış
- Güvenli ve İşlevsel Mekanlar Oluşturmak
- İklim değişikliğine Duyarlı, Ekolojik mimari ve planlama
- Profesyonel, akılcı uygulama ve ekonomik uygulanabilirlik

4. PROJE YERİ/UYGULAMA ALANI (Mevcut Durum Analizi) (2. YER SEÇİMİ VE ARAZİ MALİYETİ)

4.1. Mevcut Alan Kullanım Dağılımı

Kıllıt (Dereici) Köyünün mevcut arazi kullanım dağılımları Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması verileri ve saha gözlemlerine dayalı bir biçimde incelenmiştir. Yapılan incelemelere göre köy yerleşim alanı dışındaki alanlarda yoğunlukla tarımsal faaliyetlerin yapıldığı görülmektedir. Bunun dışında orman arazileri ile hiçbir üretim faaliyeti olmayan ve mülkiyeti herhangi bir şahsa ait olmayan hali araziler yer almaktadır.

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü verilerine göre köy idari sınırlarının yollar hariç toplam büyüklüğü 2610,7 hektardır. Kıllıt (Dereici) Köyünün % 0,37'sini köy yerleşik alanının (9,7 ha) oluşturduğu görülmektedir. Orman arazileri (1972 ha) köy idari alanının (yollar hariç) % 75,54'ünü, tarlalar (345,1 ha) % 13,22'sini, bağ arazileri (138,4 ha) % 5,30'unu, hali araziler (57,3 ha) % 2,19'unu, kavaklık alanları (47,2 ha) % 2,19'unu, sulu tarla arazileri (32,4 ha) % 1,24'ünü, bahçe alanları (1,6 ha) % 0,06'sini oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin devam ettiği alanlar, orman, hali araziler ve köy yerleşik alanı dışında çeşme (370,4 m²), değirmen (1.597,5 m²), su depoları (332,5 m²), teknik altyapı alanları (81 m²) bulunmaktadır. Bunlara ek olarak geçmişte Süryani inanç sistemi açısından önemli ve sembolik yapılar olan ve aynı zamanda mimari açıdan kompleks yapılar olan Mor Abay ve Mor Dimet manastırları köy yerleşik alanı dışında bulunmakta olup, manastırların toplam alanı 53.573 m² büyüklüğünde ve köy içerisindeki oranı % 0,21'dir.

Tablo 6: Mevcut Arazi Dağılımı

Kullanım Türü	Alan Büyüklüğü (ha)	Alan Büyüklüğü (m2)	Yüzde
Bağ	138,4	1.383.571,31	5,30%
Bahçe	1,6	15.526,23	0,06%
Çeşme	0,0	370,44	0,00%
Değirmen	0,2	1.597,45	0,01%
Şarap Fabrikası	1,4	14.358,89	0,06%
Hali Arazi	57,3	572.621,29	2,19%
Kavaklık	47,2	471.793,35	1,81%
Manastır	5,4	53.573,31	0,21%
Su Depoları	0,0	332,49	0,00%
Orman	1972,0	19.720.141,09	75,54%
Teknik Altyapı	0,0	81,00	0,00%
Sulu Tarla	32,4	324.392,58	1,24%
Tarla	345,1	3.451.180,41	13,22%
Köy Yerleşik Alanı	9,7	97.301,62	0,37 %
Yol Hariç Köy İdari Sınırları İçindeki Toplam Alan	2601,0	26.009.539,84	100,00%

Köy yerleşik alanı (yollar hariç) kendi içinde incelendiğinde ise yapıların bulunduğu parsellerin kapladığı alan 3,9 ha (% 40,6), arsa olarak tapuda kayıtlı parsellerin kapladığı alan 4,3 ha (% 43,8), kiliselerin kapladığı alanın 0,3 ha (% 2,9), okul ve lojmanlarının kapsadığı alan 0,2 ha (% 2,1), meydan 1.250,85 m² (% 1,29), harmanyeri 6.804,86 m² (% 7), mezarlık alanı 1.225 m² (% 1,2), cami alanı 589,34 m² (% 0,6), kuyuların kapsadığı alan ise 58,47 m² dir (% 0,06).

Sağlık alanı ile ilköğretim alanı ve lojmaları orijinal işlevini kaybetmiş, meskun alan kullanılmaktadır. Bunun nedeni ise köyde yaşayan yerel nüfusun harabe evlerini restorasyon ve bakım ücretlerini karşılayamaması, taşınmalı eğitime geçilerek okul yapısının metruk hale gelmesi ve aile sağlık hekimlerinin haftalık kırsal alanlara giderek gerekli muayenleri gerçekleştirmesi nedeniyle sağlık ocağı binasının atıl duruma gelmesidir. Her iki sosyal donatı yapısının mimarileri genel olarak köy mimarisinden farklı olup, genel olarak kırsal yerleşim içerisinde uyumsuz olarak algılanmamaktadır.

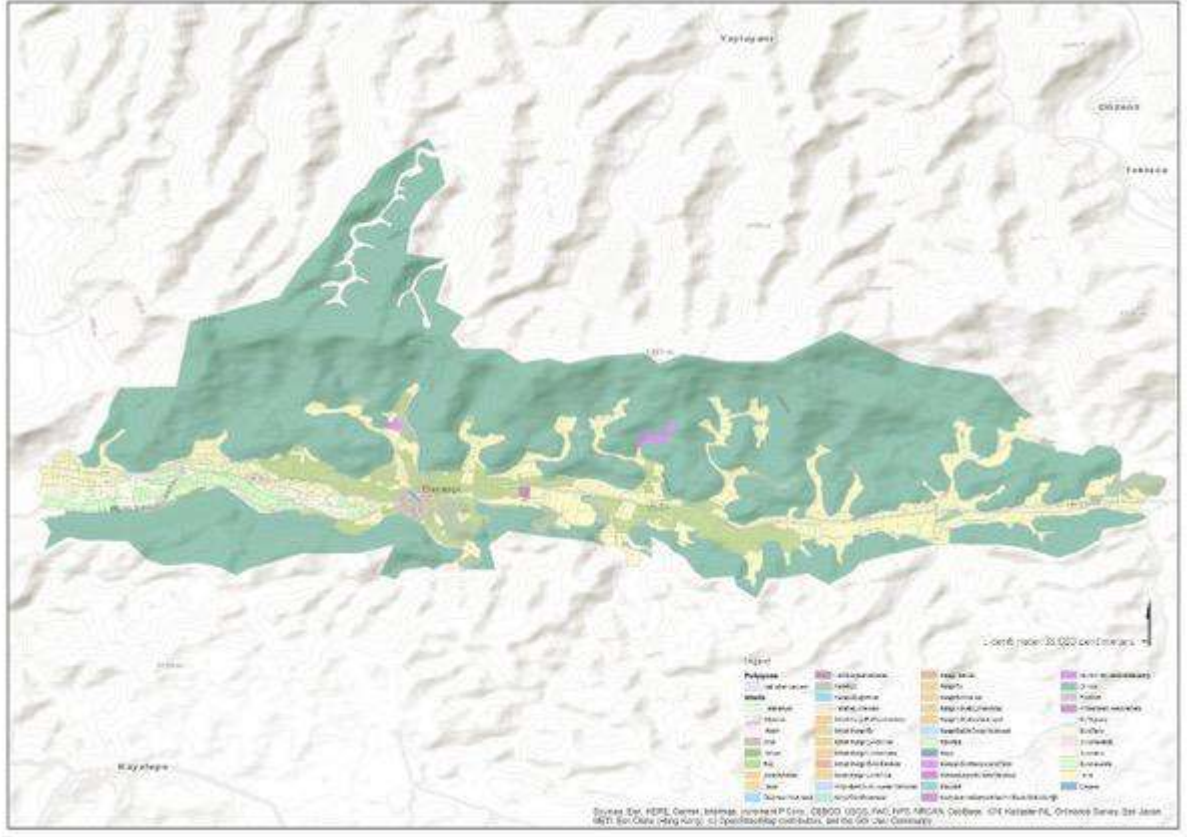
Tablo 7: Köy İçi Mevcut Alan Kullanımı Dağılımı

Kullanım Türü	Alan Büyüklüğü (ha)	Alan Büyüklüğü (m2)	Yüzde
Arsa	4,3	42.651,19	43,83%
Davali	0,0	0,00	0,00%
Köy Yerleşim Alanı	3,9	39.481,60	40,58%
Okul Alanı	0,2	2.073,90	2,13%
Cami	0,1	589,34	0,61%
Sağlık Ocağı	0,0	307,21	0,32%
Kilise	0,3	2.858,54	2,94%
Kuyu	0,0	58,47	0,06%
Meydan	0,1	1.250,85	1,29%
Harmanyeri	0,7	6.804,86	6,99%

Mezarlık	0,1	1.225,66	1,26%
Toplam Köy Yerleşik Alanı (Yollar Hariç)	9,7	97.301,62	100,00%

Kılıt köy Yerleşimi Savur-Gercüş yolunun güneyinde bulunmakta olup, yerel olarak Halfilkale ve Halebo olarak adlandırılan tepelerin yamacına kurulmuştur. Yerleşim Ricil Deresinin suladığı verimli arazilere doğru yayılım göstermemiş olup, Mardin, Savur ve Midyat gibi tarihi kent merkezlerinde de görülen geleneksel yerleşim biçimine uygun biçimde eğimli arazileri verimli bir şekilde kullanarak konumlanmıştır. Yapılan incelemelerde Ricil Vadisi boyunca tarımsal üretim faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Köy yerleşik alanı çevresinden başlayıp eğimli arazilere doğru neredeyse radyal bir biçimde bağ alanlarının olduğu görülmektedir. Köy Yerleşik alanının doğusunda sulu tarım ve kavak yetiştiriciliği görülmemekte, sulu tarım ve kavaklık alanlarının köyün batısında kaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra köyün güney ve kuzey tepelerinde orman alanlarının bulunduğu, ancak yapılan gözlemlerde seyrek meşe ağaçlarının olduğu görülmektedir. Bu orman alanları halen avcılık amaçlı da kullanılmaktadır. Sulu tarım alanlarının olduğu Andirahan ve Heyr mevkiilerinde (parsel bilgilerine göre) değirmenler olduğu görülmektedir. Yapılan odak grup görüşmelerinde değirmenlerin olduğu, geçmiş dönemlerde çevre köylerin bu değirmenler için Kılıt'a sıklıkla geldiği belirtilmiştir. Yine geçmiş dönemlerde değirmen sayısının daha çok olduğu ancak bunlardan bir çoğunun günümüze ulaşamadığı bilinmektedir.

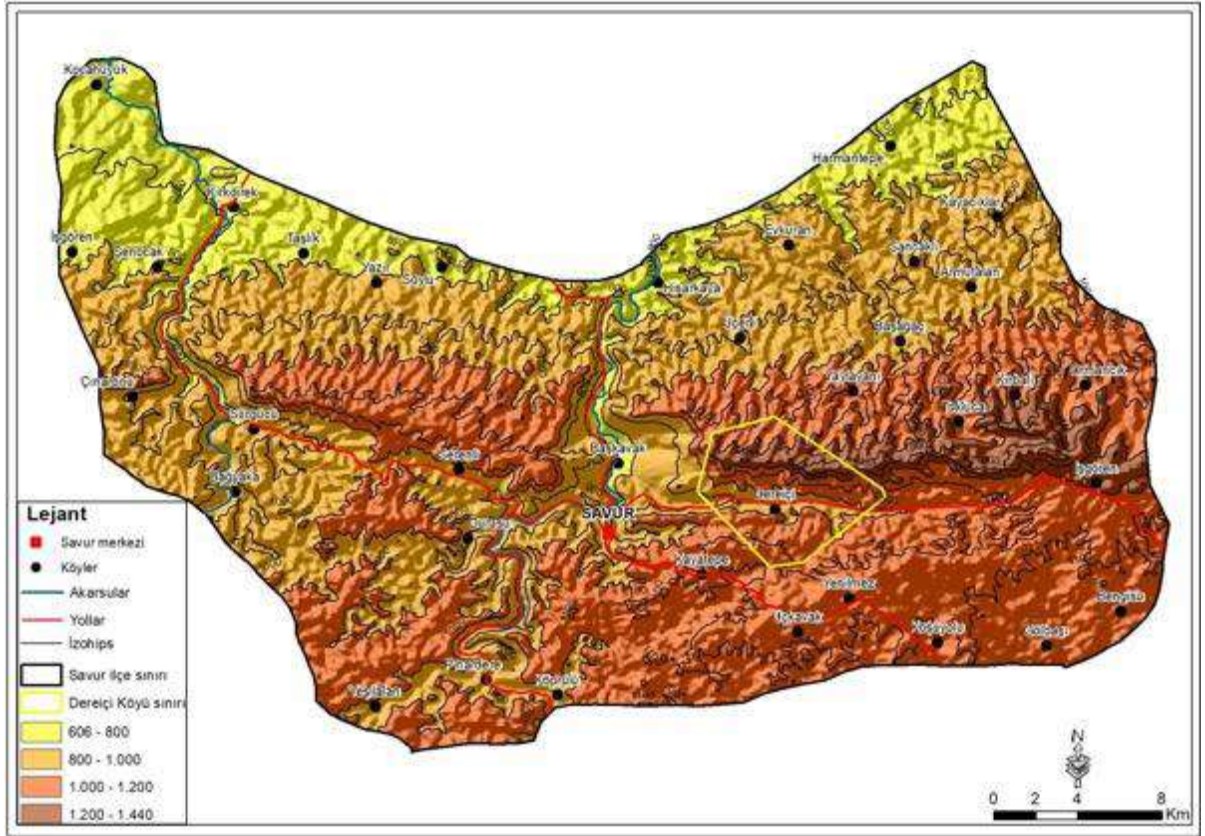
Harita 3: Kılıt (Dereici) Kırsal Mahallesi İdari Sınırlar İçerisinde Kalanların Mevcut Kullanımı

Yerleşim Ricil Deresinin suladığı verimli arazilere doğru yayılım göstermemiş olup, Mardin, Savur ve Midyat gibi tarihi kent merkezlerinde de görülen geleneksel yerleşim biçimine uygun biçimde eğimli arazileri verimli bir şekilde kullanarak konumlanmıştır. Yerleşim alanının doğusunda Halfilkale tepesinin yamaçlarında konut yapılarının yoğunluğu batısına göre daha fazladır. Ancak yapılan saha araştırmalarında köyün ilk yerleşim alanının Mor Yuhannon Kilisesinin batısında Katolik Kilisesinin kuzeyinde yer alan olduğu aktarılmıştır.

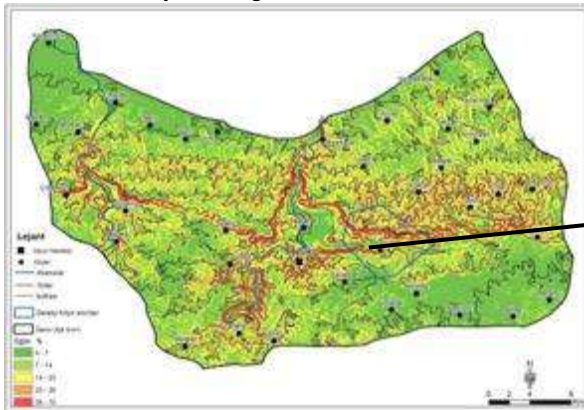
Zaman içerisinde köy nüfusu arttıkça Savur-Midyat yolunun kuzeyine doğru yerleşim alanının genişlediği görülmektedir. Ancak mevcut durumda yolun kuzeyinde kalan bu alanda toplamda 3 yapı bulunmakta olup, sadece birinde halen yaşam sürmekte ve tek kişi yaşamakta; diğer yapı daha önceki yıllarda karakol ve kahvehane olarak kullanılmış, şu an atıl durumda, üçüncü yapı ise son dönem yapılarından olup yaz dönemlerinde yurt dışından gelen Kılıt'lı aileler tarafından ziyaret edilmektedir.

Kılıt'ın özgün niteliklerinden bir diğeri de bir sokak etrafından karma kullanımlı dükkanların yer aldığı bir çarşısının bulunmasıdır. Savur ilçe merkezine yakın olması ve bu bölgede üretilen ürünlerin satışının yapılması geçmiş dönemlerde çevre köylerden sıklıkla ziyaret edilen bir ticari merkez olmasını sağlamıştır. Ancak mevcut durumda çarşı ve dükkanlar harabe durumundadır. Çarşı'da bilinen dükkanlardan birkaçının işlevi; kahve, fırın, terzi, manavdır.

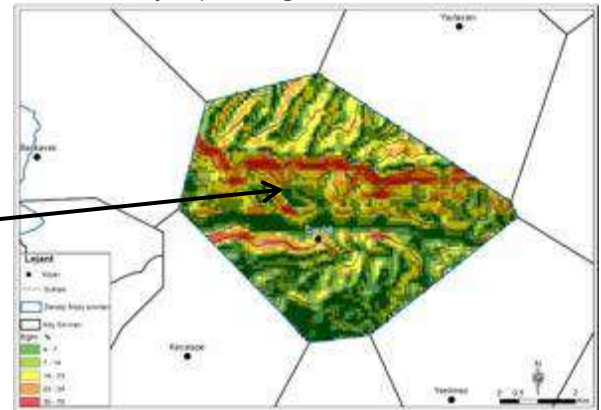

Savur İlçesi'nin eğim değerlerine bakıldığında en fazla % 4-7 arasındaki alanlar yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Düşük eğim değerine sahip alanlar akarsu vadi tabanlarında ve plato alanında görülmektedir. Genelde ilçenin orta kesimlerinde Değirmen Dağı ve Beşiki Tepeleri'ne doğru eğim değerleri artmaktadır. Eğim değerleri en fazla ise Ricil Deresi ve yan kollarının faaliyetleri sonucunda meydana gelen yamaçlarda görülmektedir. Bu kesimlerde eğim, % 35 ile %70 arasında olduğu anlaşılmaktadır (Harita 4). Aynı durum Dereçi Köyü içinde geçerlidir. Ricil Deresinin aşındırması sonucunda vadinin kuzey yamaçlarında eğim derecesi % 35 ile % 70 arasında değişmektedir. Eğim derecesinin en az olduğu alanları ise Dereçi Vadi tabanı oluşturmaktadır. Bu kesimlerde eğim derecesi % 4 ile % 7 arasında değişmektedir.

Harita 7. Savur İlçesi'nin eğim haritası

Harita 8. Dereçi Köyü'nün eğim haritası

Dereiçi Köyü ve yakın çevresinde bulunan jeomorfolojik birimleri üç başlık altında toplayabiliriz;

1. Dağlar ve Tepeler

Değirmen Dağı, Çalışma sahasının güneyinde yer almaktadır. Zirve yükseltisi 1058 m.'dir. Havzanın genel olarak kuzey-güney sıkışma hareketlerinden etkilenmesi neticesinde oluşmuş kıvrımlı bir yapıya sahiptir. Litolojik bakımdan Eosen yaşlı Midyat Grubu üzerinde yer alan Değirmen Dağı genel olarak kireçtaşı, dolomit, dolomitik, killi kireçtaşı vb. kayalardan oluşmaktadır. İçeriğin kireçtaşından meydana gelmesi nedeniyle kütle üzerinde lapyta, dolin ve mağara gibi karstik aşınım şekilleri görülmektedir (Durmaz, 2019). Söz konusu olan karstik şekiller (özellikle dolin ve mağaralar) turizm açısından öneme sahip alanlardır. Bu konuda yapılacak arazi çalışmaları söz konusu potansiyeli ortaya koyması açısından önemlidir.

Ayrıca Ricil Deresi'nin yan kolları vasıtasıyla yanal yönden genişlemesi esnasında da plato üzerinde çeşitli tepeler meydana gelmiştir. Bunlar; Roz, Şingilli ve Beşiki Tepeleri'dir.

Beşiki Tepeleri; çok sayıda tepenin bir arada bulunduğu bir sahadır. Burada tepelerin yükseltisi 1250 m'yi aşmaktadır. Kuzey-güney yönlü sıkışma tektoniği sonucunda meydana gelen Savur antiklinalini üzerinde yer alan bu tepeler aynı zamanda havzanın en yüksek bölümünü oluşturmaktadırlar. Bu alandaki en yüksek tepe Bulut T. (1455 m)'dir. Bu tepeyi Ayınceviz T. (1381 m), Kunes T. (1374 m), Arıkayası T. (1281 m) tepeleri takip etmektedir (Durmaz, 2019).

2. Plato Alanı

Dereiçi Köyü'nün kuzey ve güney kesimlerinde Savur Platosu bulunmaktadır. "Savur Platosu, Eosen yaşlı; kireçtaşı, dolomit, dolomitik, killi kireçtaşı vb. kayalardan oluşmaktadır. Sahada en fazla yüzeylenen kayaların başında aşınım direnci nispeten düşük olan killi kalkerler yer almaktadır". (Durmaz, 2019). Eosen yaşlı birimlerden oluşan Plato alanı, Ricil Deresi'nin faya yerleşmesinden sonra aşınım faaliyetinden ötürü yatağını derinleştirmiş bunun sonucunda plato alanının kuzeyi ikiye bölünmüştür. Ayrıca Ricil Deresi'nin yan kolları vasıtasıyla yanal yönden genişlemesi esnasında da plato üzerinde çeşitli tepeler meydana gelmiştir. Söz konusu tepeler yukarıda "dağlar ve Tepeler" alt başlığı altında belirtilmiştir.

Savur Platosu, güneyden kuzeye Dicle Nehri'ne doğru gidildikçe yükselti kademeli bir şekilde azalmaktadır. Havzanın merkez kesimi 400 m ile 600 m'lik bir yükseltiye sahiptir. Havzanın güneyinde (Savur ilçesi ve Dereçi Köyü'nün güneyi) hafif dalgalı bir yapıya sahip olan yüksek bir plato sahası (Savur Platosu) yer almaktadır. Söz konusu plato alanı, 750 ile 1440 metreleri arasında yer almakta ve Savur Çayı ve yan kolları tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Savur Platosu'nun kuzey kesimlerinde ise

yükseltinin 500 metrelere kadar düştüğü, hafif eğimli ve yer yer dalgalı, az yarılmış, alçak bir plato sahası bulunmaktadır.

3. Vadiler

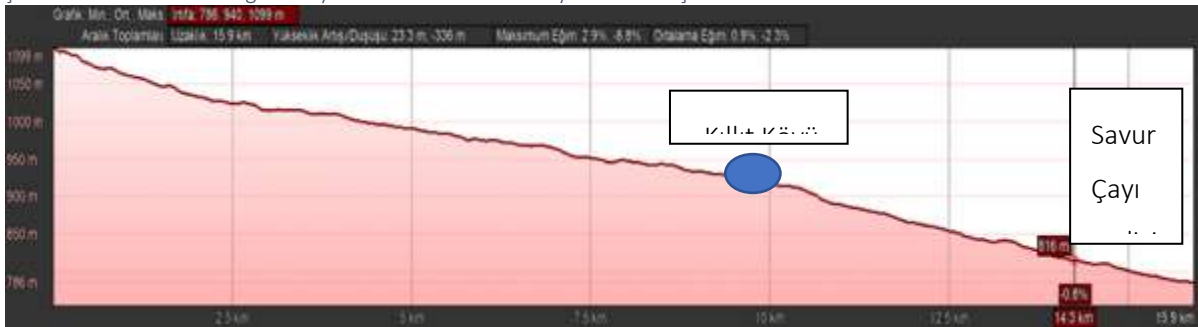
Ricil Vadisi

Genel olarak yükseltinin kuzeyden güneye, güneyden kuzeye ve batıdan doğuya doğru dereceli şekilde artış gösteren Ricil Vadisi, doğudan batıya doğru gidildikçe yükseltisi kademeli olarak azalmaktadır. Vadinin en yüksek kesimi 1400 metre ile İçören köyü'nün kuzeybatı kesimleri oluştururken en alçak kısımlarını ise 800 metre ile Ricil Deresi'nin Savur Deresi ile birleştiği kesimler oluşturmaktadır. Dereiçi (Qıllıt) Köyü ise Ricil Dere Vadisi içerisinde 950 metre izohipsinin geçtiği alanda bulunmaktadır.

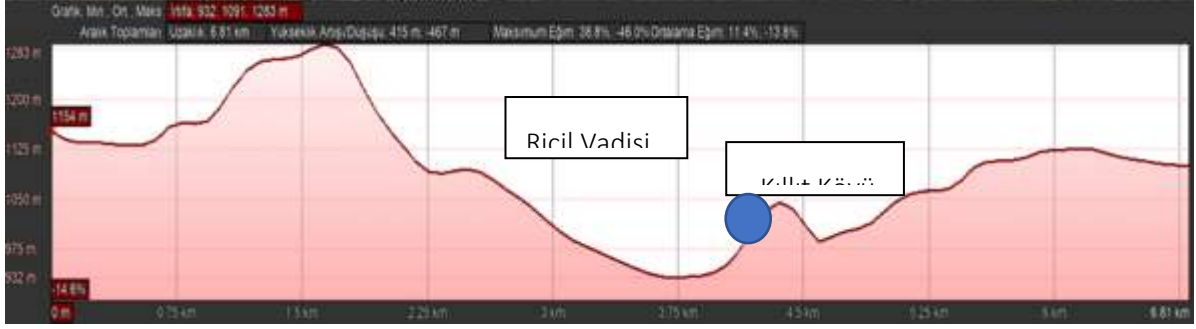
Harita 9: Savur Çayı Yükseklik Profilleri

Şekil 1. Ricil Vadisi'nin doğu-batı yönlü uzanımı ve Kılıt Köyü'nün vadi içerisindeki konumu

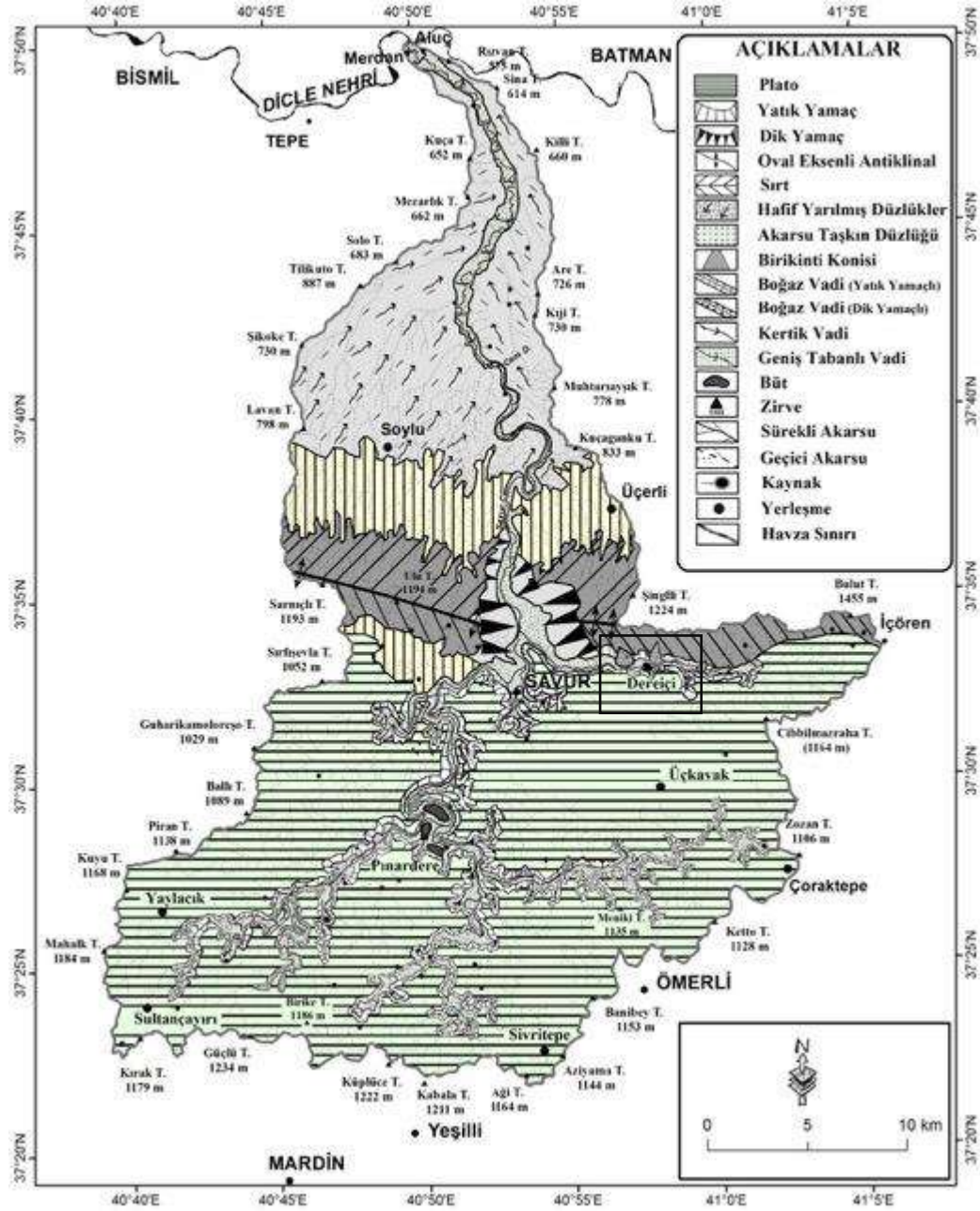
Şekil 2. Ricil Vadisi'nin kuzey-güney yönlü uzanımı ve Kılıt Köyü'nün vadi içerisindeki konumu

Vadinin kuzey-güney yönünde ortalama eğimi (A'-A''profil kesiti) yaklaşık olarak % 11.4 ila % -13.8'dir. A'-A'' profil kesiti kabaca kuzey-güney istikamete Dereçi Köyü üzerinde geçirilmiş olup maksimum eğim % 40 civarında seyretmektedir. Vadinin doğu-batı yönünde ortalama eğimi ise (B'-B'' profil kesiti) yaklaşık olarak % 0.9 ila % -2,3'tür. B'-B'' profil kesiti kabaca kuzey-güney istikamete Dereçi Köyü üzerinde geçirilmiş olup maksimum eğim % 3 civarında seyretmektedir.

Ricil Vadisi'nin Eosen yaşlı kireçtaşlarından (kireçtaşı, dolomit, dolomitik, killi kireçtaşı vb.) oluştuğu içi gelişiminde karstik çözünme etkili olmuştur. Karstik çözülmeden dolayı vadi tabanı, özellikle Dereçi Köyü mevkiinde ve köyün batı kesimlerinde genişleme göstermiştir. Aynı zamanda vadi içerisinde doğu-batı yönlü muhtemel bir fay söz konusudur. Bu durum, Ricil Vadisi'nin oluşmasında ve gelişmesinde yağışlara bağlı olarak meydana gelen karstik çözünmenin yanısıra tektonik etkinliğe bağlı olarak meydana gelen faylanmanında etkisi büyüktür.

Harita 10. Savur Çayı havzasının jeomorfoloji haritası

Kaynak: (Durmaz, 2019)

4.1.2. İklim (yağış oranı, nem, sıcaklık, rüzgar vb.)

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin genelinde olduğu gibi Savur Çayı Havzası içerisinde yer alan Dereçi Köyü ve yakın çevresinde de yıllık ortalama sıcaklık ve yağış değerleri bakımından benzer özellikler görülür. Çalışma sahasının iklim özellikleri ortaya konulabilmesi için, inceleme alanına en yakın bulunan meteoroloji istasyonlarının (Savur, Ömerli, Midyat, Mardin meteoroloji istasyonları) uzun yıllık ortalama iklim verileri önem arz etmektedir. Bu istasyonlardan elde edilen veriler ışığında genel olarak bölge iklimi hakkında yorumlamalar yapılabilmektedir. Bu çalışmamızda ise iklim verileri için uzun yıllar ortalamalara sahip Mardin meteoroloji verileri kullanılmıştır. Mardin meteoroloji istasyonu Dereçi

Köyü'nün 33 km güneyinde yer almaktadır. Bundan dolayı enlem ve yükselti etkisine bağlı olarak iki lokasyon arasında iklim elemanlarının değerleri farklılıklar gösterebilir. Ancak çok bariz bir farklılık söz konusu değildir. Bunun dışında Dereiçi Köyü'ne yakın olan ancak uzun yıllık ortalamalara sahip olmayan Savur Meteoroloji verilerinin kullanımı tercih edilmemiştir.

Genelde Güneydoğu Anadolu bölgesi özelde Dereiçi Köyü'nün içerisinde yer aldığı Savur Çayı havzası, Arap yarımadası üzerinden bölgeye sokulan çöl karakterli hava akımının etkisi altına girmektedir. Kış döneminde ise etkili olan polar kökenli soğuk hava kütleleri güneye doğru inmektedir. Söz konusu olan bu hava kütlelerinin mevsimsel hareketliliğinden dolayı tüm Güneydoğu Anadolu bölgesinde olduğu gibi Savur çayı havzasında da yazları, Arap yarımadası üzerinden gelen sıcak hava dalgasından dolayı sıcak ve kuraktır. Kış döneminde ise polar kökenli soğuk hava dalgasının güneye inmesinden dolayı kış ve ilkbaharları orta yağışlıdır. Buna göre çalışma sahası, yazı kurak subtropikal yarı-nemli-yarıkurak Karasal Akdeniz İklimi bölgesinde yer almaktadır.

Sıcaklık:

Dereiçi Köyü'nün yıl içinde aylık sıcaklık ortalamaları için uzun yıllar ortalamalara sahip Mardin meteoroloji verileri kullanılmıştır. Söz konusu bu verilere göre aylık sıcaklık ortalamaları, Ocak'ta 3.1°C ile en düşük, Temmuz'da ise 29.8°C ile en yüksek seyretmektedir. Sıcaklık ortalamalarının en yüksek olduğu Temmuz ayı ile en düşük olduğu Ocak arasındaki fark yaklaşık olarak 26.7 °C olarak seyretmektedir (Tablo.1).

Tablo 8. Yıllık ortalama sıcaklıklar

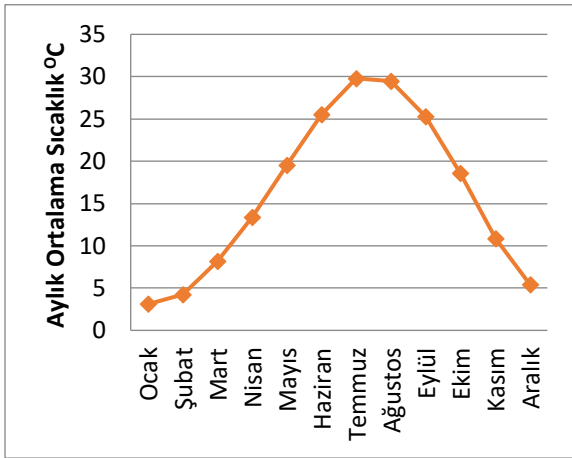
Aylar	Sıcaklık °C
Ocak	3,1
Şubat	4,2
Mart	8,2
Nisan	13,4
Mayıs	19,5
Haziran	25,5
Temmuz	29,8
Ağustos	29,5
Eylül	25,3
Ekim	18,6
Kasım	10,9
Aralık	5,4
Yıllık Ortalama	16.1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)

Aylık ortalama sıcaklık grafiğine bakıldığında şubat ayı ile birlikte sıcaklıkların arttığı görülmektedir. Şubat ayında 4,2 °C olan sıcaklıklar temmuz ayında 29,8 °C ile zirveye ulaşmaktadır. Eylül ayı ile birlikte

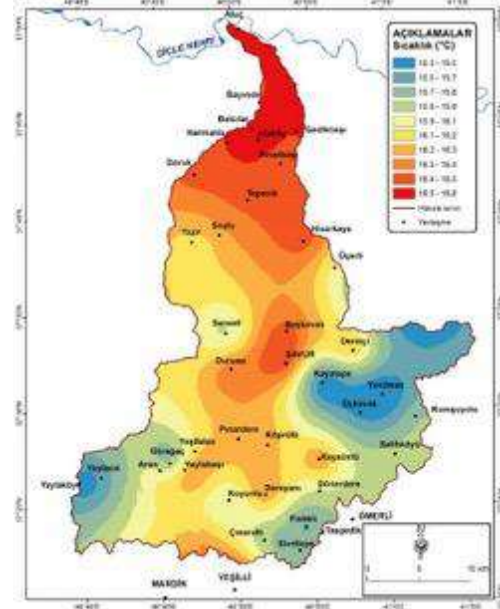
sıcaklıklar düşme trendine girmektedir. Eylül ayında 25,3 °C olan sıcaklıklar ocak ayına doğru 3.1 °C ile en düşük seviyeye inmektedir (Grafik 1).

Grafik 2. Aylık Ortalama sıcaklık grafiği

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)

Harita 11: Savur Çayı Havzası'nın yıllık ortalama sıcaklık haritası

Kaynak: (Durmaz, 2019)

Rüzgarlar

Rüzgar yatay yönde yer değiştiren bir hava kütesinin hareketidir. Hava kütesinin bu hareketi ancak çevresine yaptığı etkilerle gözlenebilir. Rüzgar etkileri bakımından üç belirgin özelliği olan bir iklim öğesidir. Bu özellikler rüzgârın yönü, hızı (şiddeti) ve esme sıklığıdır (Erol, 1999). Kılıt Köyü ve yakın çevresinde rüzgârın esme yönü üzerinde etkili olan faktörler açısından incelediğimizde morfolojik yapının etkili olan en önemli faktör olduğu görülmektedir. Yukarıda fiziksel özellikler başlığı altında belirtildiği gibi Kılıt Köyü, doğu-batı yönlü bir vadi içerisinde yer almaktadır. Bundan dolayı mevcut rüzgarların herhangi topoğrafik bir engelle karşılaşmadığı için doğu-batı yönlü olması beklenir. Aynı durum rüzgarın hızı ve esme sıklığı için de düşünülebilir.

Nemlilik

Çalışma sahası ve yakın çevresinde yaz mevsiminin sıcak ve kurak geçmesi bağıl nem(nemlilik) oranını düşürürken, kış mevsiminin ise orta yağışlı geçmesi bağıl nemin artmasına neden olmuştur. Yıl içerisinde bağıl nem değerleri incelendiğinde bağıl nem oranının en yüksek olduğu ay % 66,8 ile Aralık ayı iken, bağıl nem oranının en düşük olduğu ay ise % 27.1 ile Temmuz ayıdır. Yaz aylarında bağıl nem oranının düşük olması üzerinde Arap yarımadası üzerinden gelen sıcak hava dalgası etkili iken kış aylarında bağıl nem oranının artmasında ise polar kökenli soğuk hava dalgasının güneye inmesi etkili olmuştur.

Tablo 9. Savur Çayı Havzası'nda aylık ortalama, nispi nem ve su buharı basıncı

Aylar	Aylık Ortalama Su Buharı (hPa)	Aylık Ortalama Nispi Nem (%)
Ocak	5,4	66,8
Şubat	5,6	64,9
Mart	6,6	58,7
Nisan	8	55,1
Mayıs	9,2	43,7
Haziran	9	31,6
Temmuz	9,5	27,1
Ağustos	9,9	27,8
Eylül	8,8	31,8
Ekim	8,4	44
Kasım	6,9	54,9
Aralık	5,9	65,2
Yıllık	7,8	47,6

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)

Yağış

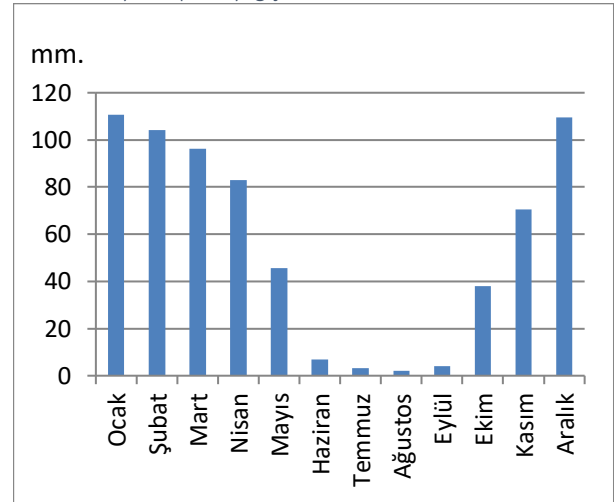
Mardin Meteoroloji verilerine göre, araştırma sahasında yağışın en fazla düştüğü aylar ve miktarları sırasıyla şu şekildedir; Ocak (110.6 mm), Aralık (110.7 mm), Şubat (106.5 mm), Nisan (82.3 mm), Nisan ayından sonra yağışlarda ciddi düşüş görülmeye başlanmaktadır. Yağışların en düşük olduğu aylar; Temmuz (3.1 mm) ve Ağustos (1.6 mm) aylarıdır. Ekim ayıyla birlikte yağışlar tekrar artma eğilimine girmektedir.

Tablo 10. Aylık toplam yağış miktarı

Aylar	Yağış (mm)
Ocak	110,7
Şubat	104,3
Mart	96,3
Nisan	83
Mayıs	45,6
Haziran	6,8
Temmuz	3,1
Ağustos	2,2
Eylül	4
Ekim	38
Kasım	70,4
Aralık	109,5
Toplam yağış	673,9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)

Tablo 11. Aylık toplam yağış miktarları

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)

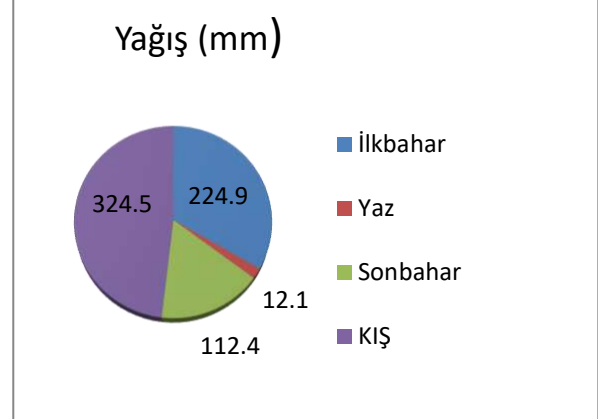
Savur Çayı Havzası'nda yağışların mevsimsel dağılışına bakıldığında ise en yüksek yağış oranının % 48 (324,5 mm) ile kış mevsiminde düşmektedir. Yağışların en az yağdığı mevsim ise % 2 (12,1 mm) ile yaz mevsimi oluşturmaktadır.

Tablo 12. Aylık ortalama yağışların mevsimlere göre dağılışı

Mevsimler	Yağış (mm)
İlkbahar	224,9
Yaz	12,1
Sonbahar	112,4
Kış	324,5

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)

Grafik 3. Aylık ortalama yağışların mevsimlere göre dağılışı

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)

4.1.3. Toprak ve arazi yapısı ile ilgili bilgiler

Çalışma sahası ve yakın çevresinde zonal, topraklar (kırmızımsı kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları) ve azonal topraklar (alüvyal topraklar ve kolüvyal topraklar) yer almaktadır. Bunların dışında inceleme sahasında yer yer taşlık ve kayalık alanlar da görülmektedir. Çalışma sahasında toprak ve arazi örtüsünün belirlenmesinde Corine 2018 ve Orman Genel Müdürlüğü'nün veri tabanı kullanılmıştır. Mevcut veri tabanları kullanılarak çalışma sahası için gerekli olan haritalar yapılmıştır.

4.1.3.1. Zonal Topraklar:

4.1.3.1.1. Kırmızımsı Kahve Renkli Topraklar:

Güneydoğu Anadolu bölgesinin tipik toprak örtüsünü oluşturan kırmızımsı kahve renkli topraklar, karasal yarıkurak iklim şartlarının etkili olduğu step vejetasyonu altında meydana gelmektedir. Karbonatlı kayalar üzerinde yaygın olarak görülürler. Bitki örtüsünün zayıf ve sıcaklığın yüksek olmasından dolayı organik madde bakımından fakir olan bu topraklarda A horizonu⁵; killi, killi balçık bünyede, granüler ve

⁵ A horizonu; Toprak katmanının en üst kısmını oluşturmaktadır. Bu zon, bitki artıklarının (yaprak,dal) yani organik maddenin karıştığı ve bu nedenle de genellikle koyu renkli olduğu toprağın yıkanma bölümüdür.

blok yapıdadır. B horizonu⁶ killi balçıklı bünyede olup, alt kısmında kireç birikimi görülür. C horizonu⁷ ise kil ve kireçli çökellerden meydana gelmiş olup, yıkanma sonucunda oluşmuş ve cepler halinde kireç bulunduran sert killi bir katman yer alır. Bu topraklar, sıcaklığın fazla olması nedeniyle meydana gelen oksidasyon sonucunda kırmızımsı bir renk gösterir (Atalay, 2011).

Çalışma sahası içerisinde kırmızı kahverenkli topraklar, Ricil vadi tabanının genişlemiş olduğu kısımlarında ve bazı yan vadilerin Ricil vadisine bağlandığı kısımlarında bulunmaktadır. Ayrıca plato üzerinde karstik gelişim ile genişleyen bazı vadilerin tabanlarında da söz konusu topraklar gelişmiştir. Orman genel müdürlüğü verilerine göre kırmızı kahverenkli topraklar mevcut toprakların %35'ni (1065,9 hektar) oluşturmaktadır (harita 8).

4.1.3.1.2. Kahverenkli Orman Toprakları:

Bu topraklar genel olarak kara içlerinde hüküm sürmekte olan yarı kurak iklim özelliğine sahip bozkırlarda görülmektedir. Yarı kurak iklimin hüküm sürdüğü alanlarda yağışın az olmasından dolayı toprağın alt katmanlarında karbonat birikimi görülmektedir. Bu bakımdan toprak besin maddeleri bakımından zengin sayılmaktadır (Atalay, 2005: 362). Çalışma sahası içerisindeki kahverenkli orman toprakları genelde birkaç cm derinliğe sahiptir. Toprak kaya kırıntıları ile karışık bir durumdadır. Toprak yüzeyi çoğunlukla taşlıdır. Derin kesimler çok dar alanlıdır. Genellikle otlak olarak kullanılan bu toprakların bazı kesimlerinde küçük alanlı kuru tarım ve bağcılık yapılmaktadır (Durmaz, 2019). Kılıt Köyü ve yakın çevresinde kahverenkli orman topraklarına ait araziler, köyün güney ve kuzeybatısındaki alanlarda yayılış göstermektedir. Orman genel müdürlüğü verilerine göre kahverenkli orman toprakları mevcut toprakların %40'ı (1221,6 hektar) oluşturmaktadır (harita 8).

4.1.3.2. Azonal Topraklar:

Azonal topraklar; Dış etmen ve süreçler tarafından aşındırılıp biriktirilmiş topraklardır. Bundan dolayı buldukları bölgenin anakaya ve iklim özelliklerini yansıtmayan ve dikey yönde horizonlaşamayan (tabakalaşamayan) topraklardır. Çalışma sahası içerisinde azonal toprakları; alüvyal ve kolüvyal topraklar olarak ikiye ayırmak mümkündür.

4.1.3.2.1. Alüvyal Topraklar:

Çalışma sahası içerisindeki alüvyal topraklar, Ricil deresi ve yan kollarının aşındırıp taşımış olduğu materyallerin vadi içerisinde birikmesiyle meydana gelmiştir. Bu topraklar, genellikle kumlu, killi, milli ve

⁶ B horizonu; A horizonunun altında yer almaktadır. A horizonundan yıkanan alkali madde, killer ve çeşitli oksitlerin biriktiği horizondur. Genellikle açık renklidir ve kil birikiminden dolayı da ağır bünyeli blok ve kaba blok yapı gösterir. Yarı kurak bölgelerde bu horizonun altında beyaz renkli olan kireç lekeleri yer alır.

⁷ C horizonu; B horizonu altında yer almaktadır. Bu toprak katmanı, üzerinde yer aldığı ana materyalin özelliğini iyi şekilde yansıtmaktadırlar.

(*Pistacia terebinthus subsp*), mahlep (*Prunus mahaleb*), çitlenbik (*Celtis tournefortii*), fıstık (*Pistacia khinjuk*), antep fıstığı (*Pistacia vera*), akçakesme (*Phylerin media*), sakız (*Pistacia lentiscus*) oluşturmaktadır. (Durmaz, 2019). Söz konusu olan bu çalılar esasen sahada meydana gelen beşeri müdahalelerden dolayı meydana gelmişlerdir. Özellikle geçmişte orman örtüsü olan alanların tahribi (yangınlar, kışlık odun ihtiyacını karşılama vb.), aynı zamanda buralarda hayvancılık faaliyetleri nedeniyle orman örtüsündeki ağaçlar küçülmeye ve günümüzde çalı formlarına dönüşmesine neden olmuştur.

Çalışma sahasında görülen orman formasyonuna ait türler şunlardır; mazı meşesi (*Quercus infectoria*), palamut meşesi (*Quercus Aegilop*), Lübnan meşesi, (*Quercus Libani*), saplı meşe (*Quercus robur subsp. pedunculiflora*), sapsız meşe (*Quercus petraea*) türleri en çok yayılış gösteren türlerdir. Bunlar dışında akarsu vadi tabanlarında bölgeye has olan kavak (*Populus euphratica*) ile söğüt (*Salix triandra*) toplulukları görülmektedir (Durmaz, 2019). İnceleme alanında söz konusu olan bu türler orman örtüsü oluşturabilecek sıklığa sahip değildir. Bu türlerin varlığı geçmişte bölgenin orman örtüsüne sahip olduğunu göstermektedir. Ancak yukarıda belirtilen beşeri etkenlerden dolayı oluşan orman tahribatı nedeniyle ya bu türler tamamen ortadan kalkmış ya da sahada çok seyrek bir şekilde yer almaktadırlar. Günümüzde orman örtüsünün tamamen kalktığı kısımlara (Örneğin; Ricil Vadisi’de) antropojen stepler (bozkırlar-ot formasyonu) olarak ifade edilen türler yerleşmiştir. Çalışma sahasının güney ve kuzey kısımlarında (plato alanında) ise orman örtüsü oluşturmayacak sıklıkta ağaç türleri yer almaktadır. Bu türler arasında da aynı zamanda ot formasyonuna ait türler yer almaktadır.

4.1.5. Su kaynakları

Savur çayı, Kayadere köyü vadisi, Yeşilalan köyü vadisi ve Killit köyü vadisinden gelen su kaynaklarının (dere) birleşmesiyle oluşup, dip sularını Dicle nehrine dökmektedir (Özkan, 2019, s. 14).

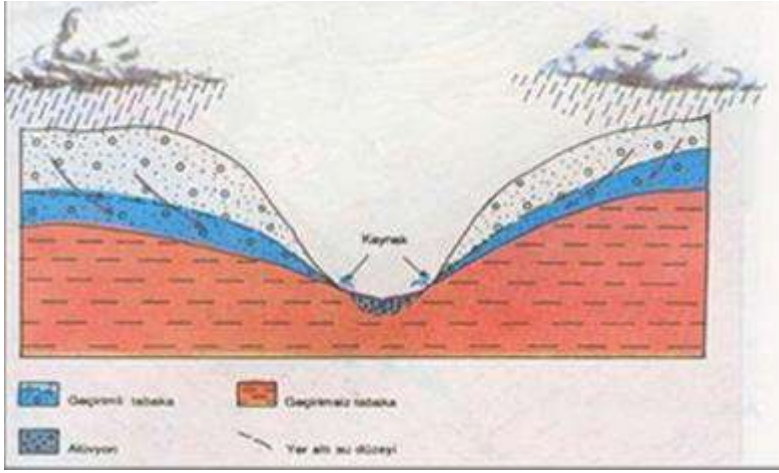
1) Akarsular

Ricil Deresi: Çalışma sahasının en önemli su kaynağını oluşturmaktadır. Ricil Deresi mevsimsel etkilerden dolayı debilerinde değişimler olsa da yıl boyunca sürekli bir akışa sahiptir. Sürekli bir akışa sahip olmalarında karstik kaynaklardan beslenmeleri etkili olmaktadır. Ricil Deresi, Savur Çayı’nın yan kollarında birini oluşturmakla birlikte rejim özellikleri bakımından Savur Çayı ile benzerlik göstermektedir (Durmaz, 2019). Bölge yaz mevsiminin sıcak ve kurak geçmesi diğer akarsularda olduğu gibi Ricil Deresi’nde debinin (seviyeni) düşmesine neden olmaktadır. Sıcak ve kurak geçen yaz mevsiminden dolayı akarsuların debilerinde düşüş gözlemlenirken sonbahar ile birlikte yağışların artmasıyla beraber akarsu debilerinde yükselme meydana gelmektedir. Söz konusu debi yükselimi ilkbahara yağışları ile birlikte en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Ricil Deresi’nin mevsimsel koşullara bağlı olarak debisinde artış ve azalışların meydana gelmesi düzensiz bir akış rejimine sahip olduğunu göstermektedir.

2) Yeraltı suları (Kaynaklar)

Dünya üzerindeki bitkilerin terlemesi, deniz, göl ve nehir sularının buharlaşması sonrasında atmosferde birikerek yoğunlaşan su, atmosferik koşullar uygun hale geldiğinde yeryüzüne yağmur, kar ve dolu gibi yağışlar şeklinde düşer. Sonrasında kayaların içerisine sızan, boşluk ve kırıklarında dolaşan ve akifer (suyun içerisinde akışa geçtiği ya da biriktiği zon) içerisinde biriken suların bir kısmı doğal kaynaklar yoluyla tekrar yeryüzüne çıkar (Pehlivan, 2019). Dereiçi Köyü'nün güneyindeki platoluk alan ile kuzeyindeki tepelik alanlar mevcut kaynaklar için su toplama alanları konumundadırlar. Buralarda yeraltına sızan sular akifer olarak ifade edilen geçirimsiz zon boyunca hareket eder ve topoğrafyanın en alçak kesimi olan Ricil Vadisi içerisinde yüzeye çıkmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Vadi içerisinde meydana gelen kaynak sularının oluşumunu gösteren temsili resim

Kaynak: (<https://faykaynaklarivetermalsular.weebly.com>)

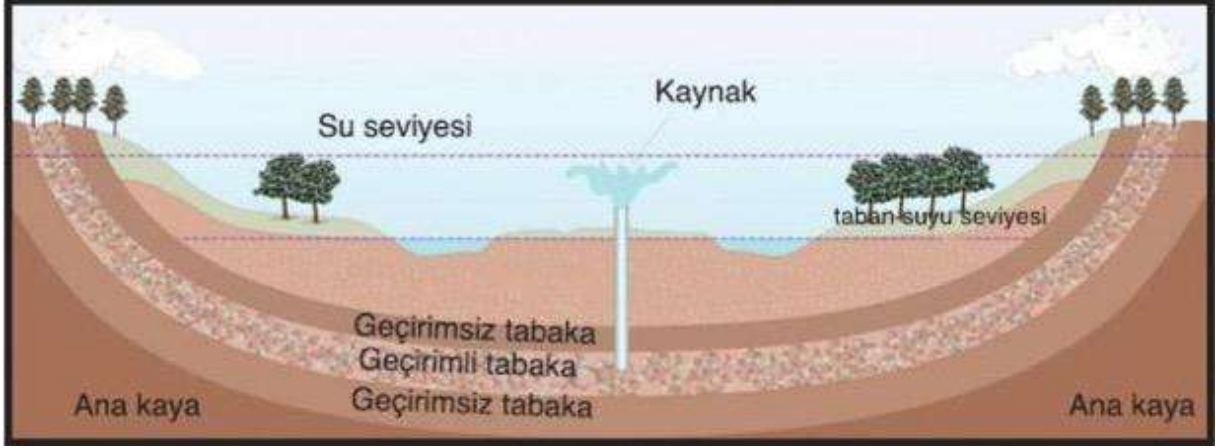
Durmaz, (2019) tarafından hazırlanan yüksek lisans tez çalışması için yapılan hidrografi haritasında Dereiçi Köyü ve yakın çevresinde üç ayrı kaynak çıkış noktası bulunmaktadır. Bunlar dışında İçören Köyü mevkiinde bulunan ve Ricil Deresi'ni besleyen üç ayrı kaynak çıkış noktası daha bulunmaktadır. Söz konusu bu kaynaklar Ricil Deresi'ni beslemeleri açısından önem arz etmektedir. Ricil Vadisi içerisinde söz konusu kaynak çıkış noktaları, vadi içerisinde tarım faaliyetlerinde kullanıldığı için önemlidir.

4.1.6. Diğer doğal kaynaklar

1) Artezyen Kaynaklar (Su kuyuları)

Yağmur, kar ve dolu gibi yağışlarla yeryüzeyine inen suların, kayaların boşluk, kırıkları ya da toprak örtüsü boyunca yeraltına doğru hareket eder. Yeraltına doğru hareket eden sular, iki geçirimsiz tabaka arasındaki geçirimli zonda birikmeye başlar. Yeraltında iki geçirimsiz tabaka arasında bulunan bu sular, sondaj yardımıyla tekrardan yüzeye çıkarılmasıyla oluşan kaynağa artezyen kaynak denir (Şekil 4).

Şekil 4. Artezyen kaynaklarının yeraltı hareketliliğini gösteren temsili resim

Kaynak: Nedir. Org

Çalışma sahası yeraltı su kaynakları bakımından uygun jeolojik bir ortama sahiptir. Eosen yaşlı Midyat Grubundan sızan sular daha sonra Gercüş, Şelmo ve Germik gibi Formasyonlara geçmektedir (Durmaz, 2019). Daha az geçirgen özellikte olan Germik Formasyonu akifer görevi görerek suyun bu ortamda barınmasına olanak sağlamaktadır. Bölgede yeraltında bulunan bu sular, içme ve tarımda sulama için kullanılmaktadır.

Yeraltı suyuna havzanın kuzeyinde 30-40 m derinliğinde erişilebiliyorken, havzanın güneyinde ise 450-500 m derinlikte erişilebilmektedir. Bunun nedeni havzada yükseltinin kuzeyden güneye doğru artış göstermesidir. Bu durumdan ötürü Savur havzanın güneyinde sondaj kuyusu açmanın maliyeti, havzanın kuzeyinde sondaj kuyusu açma maliyetine göre daha fazladır (Özgen, 2007: 42; Durmaz, 2019). Bu durum göz önüne alındığında Dereiçi Köyü ve yakın çevresi, Savur Çayı'nın orta kesimlerinde yer almasından dolayı yeraltı suyu derinliği Savur Çayı havzasının kuzeyine göre daha derinde yer alırken havzanın güneyine göre ise daha az bir derinliğe sahiptir.

2) Güneş Enerjisi Potansiyeli

Güneş Panelleriyle Üretilebilecek Enerji (KWh-yıl) gösterilmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi güneşlenme süresi ve üretilebilecek elektrik enerjisi açısından Türkiye ortalamasının üzerinde bir değere sahiptir. Mardin ilinde 100 km²lik bir alanda üretilebilecek enerji 26.000 kWh (kilowatt saat)'dir. (Ertuğrul, Kurt; 2009). Bu değerlere bakıldığında genelde Mardin ilinin özelde Kılıt köyünün yüksek bir güneş enerjisi potansiyeli bulunmaktadır. Çalışma sahası içerisinde yer alan plato yüzeyi ve çok eğimli olmayan (3 dereceden az) yamaçlar güneş panelleri için uygun alanlar oluşturmaktadır.

3) Yapı Malzemesi (Ocaklar)

Çalışma sahası ve yakın çevresi Eosen yaşlı; kireçtaşı, dolomit, dolomitik, killi kireçtaşı vb. kayalardan meydana gelmektedir. Çalışma sahası içerisinde kireçtaşına ait formasyonların varlığı yapılarda kullanılacak taşların temini açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Sahada yapılan görüşmelerde yerleşimde yaşayanların konut inşaatında kullanılan yapı malzemesini yakın çevredekileri ocaklardan temin ettiği bilinmektedir.

4.3. Ekonomik ve Fiziksel Altyapı (2.2. Ekonomik ve Fiziksel Altyapı)

Ekonomik Durum

Savur Koruma Amaçlı İmar Planında ilçenin sosyo-ekonomik gelişmişlik parametrelerine göre 6. derecede gelişmiş ilçeler grubunda oldukça düşük değerlere sahip olduğu belirtilmiştir. Bu bölgelerde genel olarak dışa göç eğilimi yüksektir. Savur ilçesi ve kırsal alanlarındaki yerleşimlerde de benzer biçimde dışa göç eğilimi ekonomik yetersizliklerden ötürü oldukça fazladır (KAİP, 2015).

Savur ilçesinde ana ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılıktır. Savur Çayının ve kollarının beslediği sulu tarım ve yaygın biçim kavak yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçedeki başlıca sanayi kuruluşları, marangozhaneler ve kereste atölyeleridir. Yerel ürünlerden taş işlemeciliği, şarap üretimi, ahşap işleme ticarete konu olan önemli yerel ürünlerdir. (KAİP, 2015) (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 66). Bunun yanı sıra gündelik yaşam ihtiyaçlarının karşılanabileceği küçük ölçekli işletmeler bulunmaktadır.

Kıllıt'da da benzer biçimde yaşayan haneler tarım ve hayvancılık ile ilgilenmekte olup mevcut durumda herhangi bir ticari faaliyet yoktur. Kıllıt'da yaşayanlarla yapılan görüşmelerde gelir düzeyin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Hatta bazı aileler sadece yurtdışında yaşayan akrabalarının maddi destekleri ile geçimini sağlayabilmektedir. Diğer taraftan, yurtdışında yaşayan Kıllıt'luların tarım arazileri de Kıllıt'da yaşayan akrabaları tarafından işletilmektedir. Tarımda genel olarak yapılan ortaklıkta araziden elde ürün arazi sahibi ve ortakçı arasında yarı yarıya paylaşılmakta iken, Kıllat'da bu oranlar değişmekte, yurtdışında yaşayan arazi sahipleri hasat edilen mahsülden elde edilen gelirin 1/3'ünü, Kıllıt'da yaşayan akrabalarının ise 2/3'ünü almaktadır.

Kıllıt'daki ekonomik faaliyetler aracılığıyla elde edilen ürünlerin bir kısmı ticari amaçlarla satılmakta iken bir kısmı da sadece geçimlik olarak yapılmaktadır. Tarımsal ürün çeşitliliği ise sınırlıdır. Bunlar; buğday, arpa, domates, bağ, fasulye, badem, ceviz, peynir, tereyağı, şaraptır.

Yapılan odak grup çalışmalarında; fıstık, ceviz ile ilgili desteklerin artırılmasının Kıllıt'daki tarımsal faaliyetler açısından katmadeğeri yükseltebileceği belirtilmiştir.

Kıllıt'da yaklaşık 20 yıl öncesine kadar çalışan bir şarap fabrikası bulunmaktadır. Şu anda çalışmamakta ve atıl durumdadır. Bir kompleks olarak inşaa edilen şarap üretim tesisinde çalışanlar için lojmanlar bulunmaktadır. Günümüzde bu yapıların bir kısmında çobanlık yapan çevre köylerden gelenler yaşamaktadır.

Ayrıca odak grup çalışmalarında Kıllıt'da turizm sektörünün gelişmesi herkes tarafından desteklenmiştir. Ancak sürecin planlanması ve daha önceki yapılan çalışmaların sonuca ulaşmaması köy sakinlerinde hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu nedenle alanda turizm faaliyetlerinin ve buna bağlı koruma ve kalkınmanın sağlanacağına yönelik umutsuz oldukları gözlemlenmiştir.

Yerleşim Altyapısı

Kılıt'a ulaşımı sağlayan Büyükşehir Belediyesi'nin toplu taşıma ağı Savur ilçe merkezine kadar hizmet vermekte olup, Kılıt'a ulaşan bir toplu taşıma hizmeti bulunmamaktadır. İlçeler arası hizmet veren minibüsler bulunmaktadır. Kılıt ile Savur ilçe merkezi arasındaki mesafenin kısa olması köyde yaşayanlar için avantaj olarak değerlendirilmektedir, ancak ulaşım aracı bulunmayan aileler için bu durum temel ihtiyaçların karşılanması noktasında bir avantaj olarak görülmektedir. Eğitim ve sağlık ihtiyaçları da buna bağlı olarak Savur ilçe merkezinde karşılanmaktadır.

Kılıt'da elektrik, haberleşme ve internet altyapısı bulunmaktadır, ancak haberleşme ve internet altyapısının iyileştirilmesi gerekmektedir. Kılıt suyunu Savur şebeke suyundan almamakta, yeraltı su kaynaklarından karşılamaktadır.

Kanalizasyon altyapısı yetersiz ve kanalizasyon ihtiyacı vahşi depolama ile yapılmaktadır.

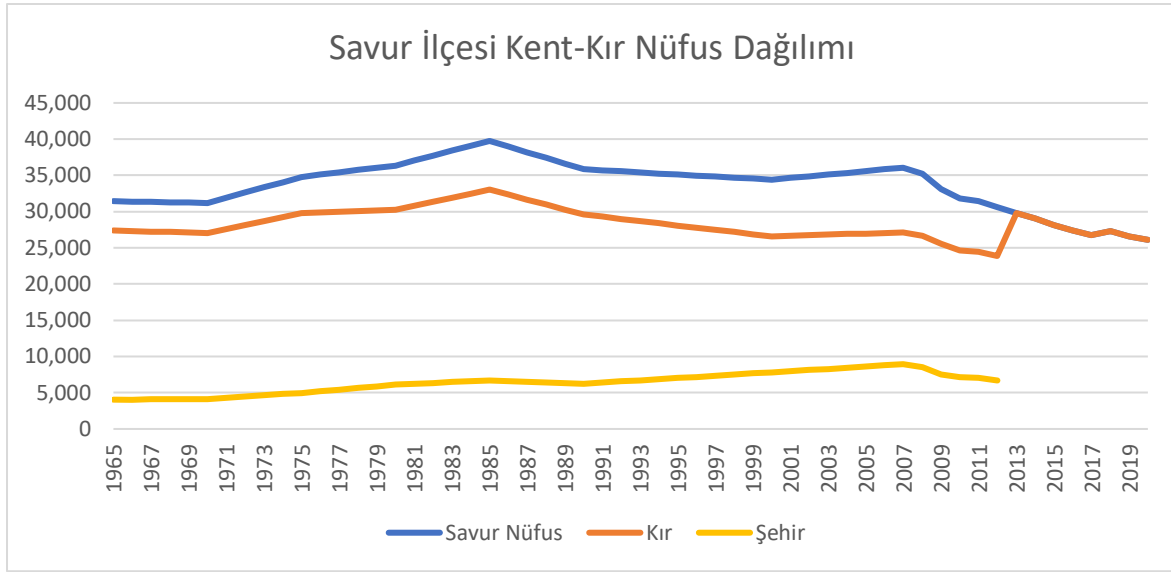
4.4. Sosyal Altyapı (nüfus, istihdam, gelir dağılımı, sosyal hizmetler, kültürel yapı) (2.3. Sosyal Altyapı ve Sosyal Etkiler)

Nüfus

Savur ilçesinin 1965-2020 yılları arasındaki nüfus değişimleri incelendiğinde; Savur'un ilçesinin kırsal nüfusunun her zaman kentsel nüfusa göre daha fazla olduğu görülmektedir. Savur'daki nüfusun 1965-1985 yılları arasında doğal nüfus artışına bağlı olarak arttığı, 1985-2000 yılları arasında bölgedeki terör olayları, ekonomik yetersizlikler nedeniyle dışa-göç eğiliminin arttığı izlenmektedir. Savur ilçesinin nüfusu 1985 yılında 39.751 kişi ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2007 yılında 33.103 kişiye ulaşan Savur'un, bu yıldan sonraki nüfusu azalmaya devam etmektedir.

Savur'da 1985 yılından itibaren kırsaldan göçün arttığı görülmektedir. Göç etme nedenleri olarak yoksulluk ve terör olaylarının kırsal alanları kentsel alandan daha fazla etkilediği söylenebilmektedir.

Grafik 4: Savur İlçesi Kent-Kır Nüfus Dağılımı

Tablo 15: Savur İlçesi Kent-Kır Nüfus Dağılımı

Yıl	Savur Nüfus	Kır	Şehir
1965	31.406	27.360	4.046
1970	31.177	27.071	4.106
1975	34.791	29.808	4.983
1980	36.372	30.272	6.100
1985	39.751	33.043	6.708
1990	35.832	29.588	6.244
2000	34.402	26.585	7.817
2007	36.066	27.124	8.942
2008	35.186	26.686	8.500
2009	33.103	25.559	7.544
Yıl	Savur Nüfus	Kır	Şehir

2010	31817	24647	7170
2011	31474	24457	7017
2012	30588	23875	6713
2013	29826		29826
2014	29026		29026
2015	28127		28127
2016	27422		27422
2017	26779		26779
2018	27304		27304
2019	26583		26583
2020	26101		26101

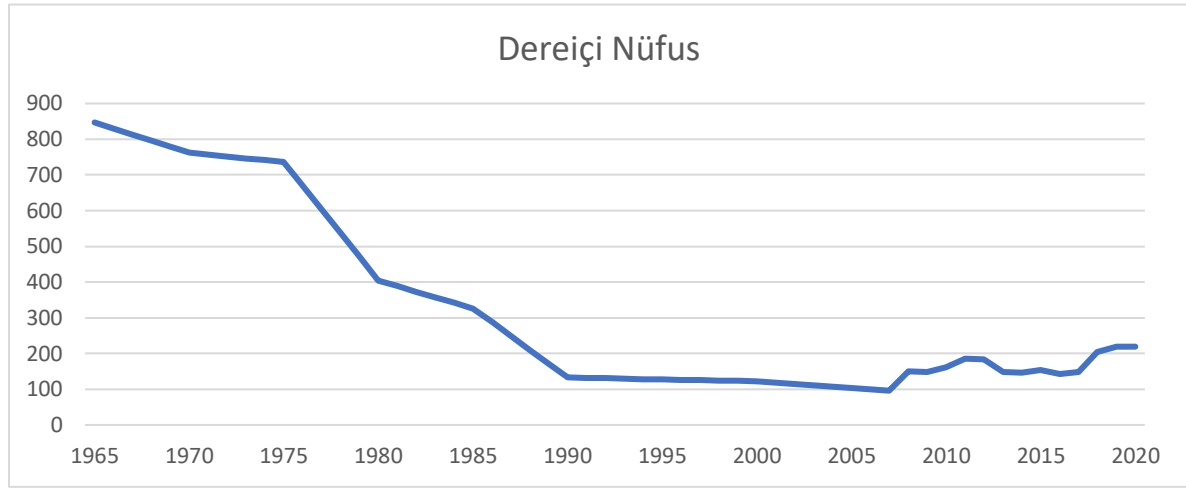
Savur'da 1985 yılından itibaren kırsaldan göçün arttığı görülmektedir. Göç etme nedenleri olarak yoksulluk ve toplumsal çatışmaların kırsal alanları kentsel alandan daha fazla etkilediği söylenebilmektedir. Bu bağlamda; Kılıt (Dereçi) Köyünün nüfus değişimleri incelendiğinde ise benzer bir sonuç görülmektedir. 1965 yılından itibaren köyün nüfusunun sürekli azaldığı gözlemlenmektedir. Özellikle 1975-1990 yılları arasında nüfus azalma hızı oldukça yükselmiştir. 2000'li yıllara kadar göç vermeye devam Dereçi'nin nüfusu 2007 yılında 96 kişiye kadar düşmüş, 1965'te 847 kişi olan nüfusun yaklaşık % 90'ını kaybetmiştir. 2007 yılından itibaren artış göstermeye Dereçi'nde kayıtlı nüfus 2019 yılında 219 kişiye ulaşmıştır. Ancak proje kapsamında yapılan saha çalışmalarında gözlemlerde, köyde yaşayan nüfusun 200 kişi seviyesinin altında olduğu, köyde sürekli bulunan aile sayısının 5 olduğu, tarımsal ve hayvancılık faaliyetleri için ilçe merkezi veya çevre köylerden geçici olarak gidiş-geliş yapan ve yurtdışında yaşayan Süryani ailelerin Süryani dini gelenekleri ve önemli günlerindeki buluşmalar için mevsimlik olarak köyde kalan ailelerin olduğu bilinmektedir.

Özellikle 1975-1990 yılları arasında Kılıt'tan ayrılan Süryani nüfusu İsveç, Almanya gibi Avrupa'nın farklı bir çok noktasına göç etmiş, yurt dışında ise çoğunlukla İstanbul'a yerleşmişlerdir (Ayaz,E., 2003).

Dereçi köyünün 2016 yılında büyük bir kısmının boşaldığı ve sadece üç aile ikamet ettiği ifade edilmiştir (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 66-68). Yapılan son gözlemlerde ise bu sayının 5 olduğu, Avrupa'da yaşayan Kılıtlı Süryanilerin ise salgın nedeniyle Avrupa'ya geri dönemedikleri için yaklaşık bir yıldır köyden ayrılmadıkları görülmektedir.

Kılıt nüfusunun mevcut yaş dağılımı incelendiğinde ise 4 çocuklu ve 2 çocuklu aile dışında köyde 0-15 yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranın az olduğu görülmektedir. Kılıt'ta yaşayan hanelerin ikisinde ise tek yaşayan, yaşlı bireyler bulunmaktadır. Aileleri yurtdışında olmasına rağmen Kılıt'da yaşamayı seçen bu kişilerin geçim kaynakları, gündelik yaşam ihtiyaçlarına erişimi kısıtlıdır.

Grafik 5: Kılıt (Dereçi) 1965-2020 Yılları Arasındaki Nüfus Değişimi

Tablo 16: Dereçi (Kılıt) 1965-2020 Yılları Nüfus Değişimi

Yıl	Dereçi Köyü Nüfus
1965	847
1970	762
1975	736
1980	404
1985	326
1990	133
2000	122
2007	96
2008	150
2009	149

2010	162
2011	185
2012	184
2013	148
2014	146
2015	154
2016	143
2017	148
2018	205
2019	219
2020	219

Kültürel Yapı

Savur ilçesi kent merkezi ve kırsal alanları geçmişte Kürt, Türk, Arap, Süryani ve Ermeniler gibi farklı kültür, inanış ve topluluklarına ev sahipliği yapmıştır. Yaklaşık son yüz yıl içerisinde yaşanan çatışmalar

günümüzde bu toplumsal yapının sürdürülememesine neden olmuştur. Buna rağmen Savur, Midyat, Nusaybin gibi Mardin ilçeleri ile Mardin ve çevresinde farklı kültürlerin bir arada yaşam sürdürdüğü halen görülmektedir. Bu durum Mardin ve çevresini, ilçeleri ile birlikte özgün ve biricik kılmaktadır.

Çalışmanın ana öznesini oluşturan Killit (Dereiçi) kırsal yerleşimi de yaşadığı toplumsal ve kültürel kayıplarına, toplumsal ve kültürel yapının bir yansıması olan mekansal ve yapısal kayıplara rağmen halen Süryani nüfus yaşamını sürdürmektedir. Midyat ve çevresinde yaşayan Süryaniler Süryani dilini konuşmakta iken, Savur ve Killit (Dereiçi) Süryanileri Arapça dilini benimsemiştir.

Dereiçi köyü tarihsel olarak birçok medeniyete ve dine ev sahipliği yapmıştır. Üç Hristiyan mezhebin kilisesini bir arada barındırması Killit'ı ile eşsiz bir noktaya taşımaktadır (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 81). Yakın zamana kadar yaşamış olan Süryaniler Kadim Süryani Ortodoks Kilisenin mezarlığına gömülmüştür.

Dereveri'nin de süryanicede manastır isminin kökünden türetildiği düşünülmektedir. Bu aşirete bağlı olduğu iddia edilen Cevze, Teffe ve süryani köyü olan Killit arapça diğer köyler ise kürtçe konuştuğundan bunların da aralarında aile bağı olmadığı düşünülmektedir (Özkan, 2019, s. 15).

İncelediğimiz sicilde yalnızca Müslümanların değil gayrimüslimlerin küçük çocuklarına da vasi tayin edildiği görülmektedir. Killit karyesi "*tebaa-i Devlet-i Aliyye'nin Süryânî Kadim milletinden*" şeklinde tarif edilenlere ait iki farklı yetim kızıdan birine amcası diğerine amcaoğlu, bir erkek yetim çocuğa da dayısı vasi tayin edilmiştir (Özkan, 2019, s. 34-35).

Killit köyünden vefat eden Bahd veledi Abdi'nin terekesi eşi küçük kızı ve kardeşlerine taalluk etmiştir. Küçük kız, annesiyle yaşamasına rağmen vakti rüştüne değin mallarına amcasının vasi olacağına hükmedilmiştir. Annesi, kızın kendisiyle yaşadığını, ihtiyaç ve masraflarının olduğunu, bunun için amcasında olan mallardan nafaka istemiştir. Mahkeme amcasının günlük 20 para nafakayı çocuğun malından ödemesine hükmetmiştir (Özkan, 2019, s. 37). Killit köyünde vefat eden Mai veledi gem,,o'nun malı mülkü olduğu kadar borçları da bulunmaktadır. Menkul malları borçlarını kapatmaya yetmediğinden ve Mai'nin iki küçük çocuğunun da bakıma ve dolayısıyla nafakaya ihtiyaçları olduğundan Mai'nin arazi ve tarlaları suk- i sultanide müzayede ile satılmış, borcu ödendikten sonra çocuklarına geçimlerini sağlamak için paraları verilmiştir. Buradan nafakanın, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında en yakın aile bireyleri tarafından karşılanması anlamına geldiği söylenebilir (Özkan, 2019, s. 37-38).

4.5. Kurumsal Yapılar ve Paydaş Analizi

Projenin hedef kitesini, diğer bir ifade ile kullanıcılar grubu köy sakinleri (1. öncelikli) ve ziyaretçiler (2. öncelikli) oluşturmaktadır. Yerel toplum, ilçede istihdam olanaksızlıkları, yoksulluk, ekonomik imkansızlıklar ile ilgili mevcut sorunlara maruz kalan ve turizmin gelişmesi ile birlikte gelişecek iş kolları

olumlu yönde etkilenmesi beklenen aktörlerdir. Diğer yandan ziyaretçiler turizmin gelişmesinde önemli bir aktör olup, ziyaret memnuniyetlerinin yüksek tutulması Killit (Dereiçi) ve Savur'un tanıtımı açısından rol sahibidir. Dolayısıyla, hedef grubu oluşturan aktörler çalışmanın en önemli paydaş grubunu oluşturmaktadır. Alanda yetki ve sorumlulukları bulunan yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları ile plan faaliyetlerinin finansmanında fon sağlayan kuruluşlardan oluşmaktadır. Ayrıca, UNESCO başvurusu yolunda Alan Yönetim Planının hazırlandığı bilinmekte olup, UNESCO, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlere bağlı örgütler de paydaşların uluslararası ayağını oluşturmaktadır. Başvurunun kabul edilmesi ile alanın korunması, yönetilmesi ve sosyoekonomik kalkınmaya destek sağlamasına yönelik olarak uluslararası politikalara, ilke ve prensiplere uygunluğu ve açısından uluslararası kuruluş temsilcilerinin sürece dâhil edilmesi gerekmektedir.

Savur kent merkezi ve kırsal alanlarında yetki ve sorumluluğu bulunan yerel yönetimler ve merkezi idari kurumlar olmak birçok kurum bulunmaktadır. Bunlar;

- Savur Belediyesi
- Savur Kaymakamlığı
- Mardin Büyükşehir Belediyesi
- Mardin Valiliği ve bağlı kuruluşlar
- Mardin Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı
- Dicle Kalkınma Ajansı
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi
- Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Bölge Koruma Kurulu
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar ise;

- UNESCO
- ICOMOS
- UNWTO
- FAO ve benzeri kuruluşlardır.

4.6. Çevresel Etkilerin Ön-değerlendirmesi (2.4. Çevresel Etkiler)

Çalışma sahası ve yakın çevresi geçmişten günümüze yerleşim için önemli bir yer teşkil etmiştir. Yerleşimin olduğu ilk zamandan beri insanın doğal çevre üzerinde etkisi başlamış bu etki günümüze kadar artarak devam etmiştir. Geçmişten günümüze doğa ile olan etkileşim sonucunda çevre üzerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu etkinin en ciddi örneğini geçmişten günümüze meydana gelen

orman tahribatı oluşturmaktadır. Özellikle geçmişte orman örtüsü olan alanların tahribi (yangınlar, kışlık odun ihtiyacını karşılama vb.), aynı zamanda buralarda yapılan hayvancılık faaliyetleri nedeniyle orman örtüsünün büyük çoğunluğunun yok olmasına neden olmuştur. Bu durum arazi yüzeylerinin dış kuvvetlere (akarsular, rüzgarlar, vb.) açık olmasına ve erozyonun şiddetlenmesine neden olmaktadır. Erozyona açık olan alanlarda oluşan topraklar sürekli dış kuvvetler tarafından taşındığı için geriye çıplak ya da derinliği az ve ekonomik değeri düşük olan topraklar kalmaktadır. Bu durumu önlemek için var olan ağaç formasyonunu korumak ve erozyona açık olan alanların ağaçlandırılması önem arz etmektedir.

Çalışma sahası içerisinde kuraklık önemli bir sorun teşkil edilmektedir. Bu durum özellikle tarım alanında kendisini daha çok hissettirmektedir. Kuraklığın artması günümüzde daha fazla su kuyusundan faydalanma ihtiyacını doğurmuştur. Ancak aşırı yeraltı suyu kullanımı beraberinde önemli sorunları meydana getirmektedir. Sulama amaçlı su kuyularının aşırı tüketimi beraberinde yeraltı su seviyesinin zamanla azalmasına ve tarım alanlarının bulunduğu yerlerde çökmelerin (obrukların) oluşmasına neden olabilir. Söz konusu çöküntüler, ekonomik değeri yüksek olan tarımsal alan kayıplarının neden olabileceği için önlenmesi gerekmektedir. Bunun için yeraltı sularının aşırı tüketiminden kaçınılmalı ve daha ileriye dönük sürdürülebilir bir anlayışla hareket edilmelidir.

4.7. Alternatifler, Yer Seçimi ve Arazi Maliyeti (kamulaştırma bedeli) (2.5. Alternatifler, Yer Seçimi ve Arazi Maliyeti (Kamulaştırma Bedeli de dâhil))

Proje kapsamında, yeni konut yapısı önerilmemekte olup, mevcut yapıların restore edilerek kullanılması planlanmaktadır. Ek yapılar sadece otopark ve at çiftliği bölgesinde bulunmakta olup bunlar modüler inşaat sistemleri ile gerçekleştirilecek, minimum altyapı sistemlerine ihtiyaç duyulacaktır.

Otopark alanı için kamulaştırma işleminin gerçekleştirilmesi gerekmekte olup, bu alan tapuda arsa olarak görünmektedir. Yapılan saha çalışmalarından elde edilen bilgilere göre bu alan köy ortak mekanı-harman yeri olarak kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalarda bölgede arazi ve arsalarda m² başına birim fiyatı 3 TL ile 25 TL arasında değişmektedir. Buna göre kamulaştırma bedeli m² başına ortalama 15 TL olarak belirlenmiştir. Harman yerinin büyüklüğü 6,804.86 m² olup, kamulaştırma bedeli yaklaşık 102.100 TL olarak hesaplanmıştır.

5. İyi Uygulama Örneklerinin Belirlenmesi

Kılıt'da bulunan tarihi yapıların büyük bir kısmı terkedilmiştir. Günümüzde bu yapılardan sadece birkaçı kullanılmaktadır. Dereiçi Köyü Sürdürülebilir Turizm Odaklı Koruma ve Kalkınma Uygulama Fizibilitesi çalışması ile bütüncül bir rehabilitasyon (iyileştirme) ve restorasyon çalışmasının gereklilikleri, ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmakta ve buna yönelik öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. İçinde yaşayan yerel nüfusun bulunmadığı ancak yerel veya ulusal teşviklerle yeniden canlandırılan terkedilmiş köylerde

uygulanan projeler incelenmiştir. Belirlenen iyi örnekler Çin ve İtalya'da yer almaktadır. Her ne kadar bu ülkelerin kendine has tarihi dokusu, kültürel yapısı ve imar/koruma/restorasyon mevzuatı olmasına rağmen bu örneklerde dikkat edilmesi gereken hususlar;

- Kültürel bir varlık olarak kırsal yerleşim birimlerinin kaderine terk edilmeden ölçek açısından küçük iyileştirme uygulamalarıyla başlaması ve sonucunda sosyal ve ekonomik yaşama yeniden kazandırılması;
- Her iki farklı ülkede bulunan kırsal yerleşim birimlerinin yeniden canlandırılmasıyla birlikte sadece gündelik yaşam değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal yaşamında canlandığı görülmesi,
- Tüm süreçlerin sürdürülebilirlik anlayışı ile gerçekleştirilmesidir

Dolayısıyla, "Terk Edilmiş Bir Taş Köyün Yeniden Canlandırılması"(Denghua, Shangxi Eyaleti, Çin) ve "Alberghi Diffusi" (Ossini, Sardunya, İtalya) projeleri Kilit ve benzer nitelikler taşıyan kırsal birimler için örnek teşkil etmektedir.

Terk Edilmiş Bir Taş Köyün Yeniden Canlandırılması, Denghua, Shangxi Eyaleti, Çin

Çin'in Shangxi eyaletinde bulunan Denghua Köyü'nde "Terk Edilmiş Bir Taş Köyün Yeniden Canlandırılması" projesi 2009 yılında başlamıştır. Proje, ilk başladığında kendi köyündeki çocukluk anılarını yaşatmak için sadece kendi terk edilmiş evini yeniden onarmak ve tasarlamakla başlayan süreç daha sonra terk edilmiş tarihi köy yerleşimlerini sanat aracılığıyla yeniden canlandırma hedefiyle Denghua köyünün bulunduğu bütün vadideki tarihi köyleri yeniden canlandırma projesiyle devam etmiştir. Beş küçük koyağın oluşturduğu 36 kilometrekarelik dağlık bir alanı kapsayan vadide 9 terk edilmiş köy bulunmaktadır. Proje kişisel nostalji duygusu ile başlayıp, yerel kültürel dokuyu korumak, kırsal alanların yeniden canlandırılması ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle derinleşmiştir.

Proje, Şubat 2018'de genişletilmiş olup, proje hedef yılı 2021 olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda "Terk Edilmiş Bir Taş Köyün Yeniden Canlandırılması" projesi IILAB Architects'in mimarları Hanxiao Liu ve Luís Ricardo tarafından geliştirilmiş olup, Mart 2019'da Dünya Mimarlık Topluluğu 30. Dönemi ve A' Design Ödülü & Yarışmasında ödüllendirilmiştir.

Projenin temel ilkeleri;

- Estetik ve sürdürülebilir bir köyü yeniden inşa etmek,
- Köyün yeniden canlandırılmasının tarıma dayalı olması,
- Yerli köylüleri geri dönmeye teşvik ederken yeni yerleşimcilerin tanıtımını sağlamak
- Kırı kır gibi inşa etmek (konsept)
- Yeni bir yaşam tarzı ortaya çıkararak modern zamana ayak uydurmak,

- Kırsal yerleşimin kültürel ruhu ve doğal cazibesi ile entegre edilerek köyün yerel, kültürel ve özgün dokusunu korumaktır.

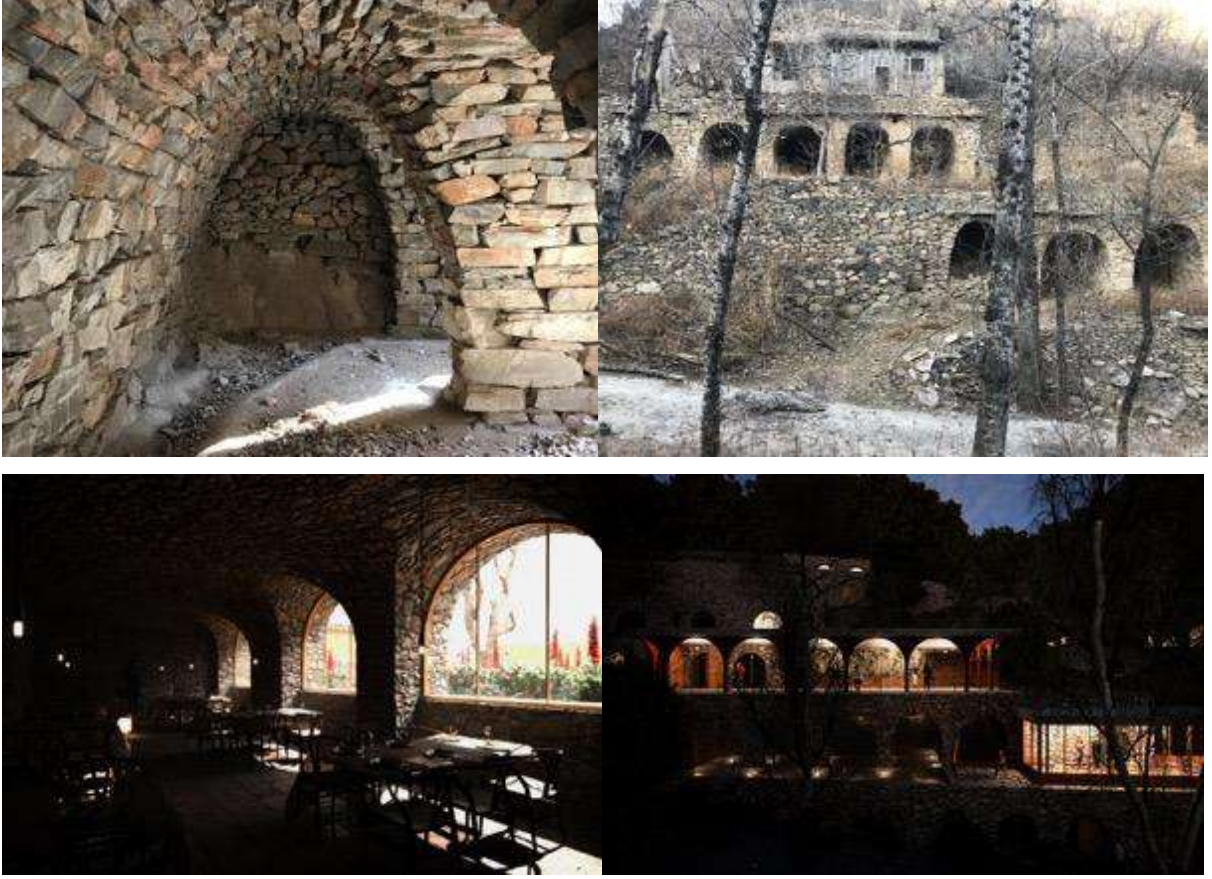
Proje sadece iki temel temaya dayanmaktadır. Bunlar;

- Taş Köy ve Saklı Kaplıca
- Üç Tür Kırsal Deneyim: Orman, Saklı, Kaynak Suyu

Projenin uygulanması üç aşamaya ayrılmıştır. Alanın korunması, geri dönüştürülmüş malzemelerle yeniden yapılanma ve yeni malzemelerle yeni gelişim alanları oluşturmak projenin uygulama aşamalarıdır.

Fotoğraf 1: Terk Edilmiş Bir Taş Köyün Yeniden Canlandırılması, Denghua, Shangxi Eyaleti, Çin

Alberghi Diffusi, Ossini, Sardunya, İtalya

"Albergo diffuso", ilk kez 1980'lerin başında İtalya'nın Friuli-Venezia Giulia Özerk Bölgesinde geliştirilen bir turizm sistemidir. Çoğunlukla kırsal alanlarda mevcut evlerin içinde ve çevresinde oluşturulan konaklama birimlerinde, klasik bir otelin hizmetlerini sunabilen bir yönetim sistemidir.

Geleneksel oteller genellikle dikey olarak düzenlenip, ortak alanlar ve odalar barındıran bir ana ve genellikle tek bir bina kullanmakta iken Albergo diffuso yatay ve dağınık olarak organize edilmektedir. Bu yeni konaklama sistemi ile ziyaretçilere köyün sosyal yaşamına katılma, köyde/kırsal alanlarda yaşama fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda yerel topluluklar için kırsal yerleşimlerin dışa göç eğilimini azaltma, terk edilmiş köyleri canlandırmak için bir araç olarak kabul edilmektedir.

İtalya'nın Sardunya sınırları içerisinde yer alan Osini köyünde şiddetli toprak kayması nedeniyle 1951'de terk edilmiş eski bir kırsal yerleşimdir. Albergo diffuso önerisini bu yerleşimde gelişmiş olup, Avrupa Birliği, İtalya Hükümeti yasal ve kurumsal düzenlemeleri ile bölgesel peyzaj ve hidrojeolojik planlama araçları ile alan planlanmıştır. Bölgede geleneksel konut mimarisine ek olarak toprak kaymasına yönelik önlemler geliştirme çerçevesinde yeni tip yapı türleri benimsenmiştir. Bu bağlamda alamdaki risklere ve sorunlara yönelik olarak müdahale biçimleri, uygulanabilirlik analizleri, yeni teknikler ve yapı malzemeleri önerilmektedir. Yönetim yapısı olarak Albergo diffuso konseptinin geliştiği bölgeler için Ulusal Alberghi Diffusi Derneği kurulmuştur.

Kelime olarak yaygın oteller (veya dağınık oteller) anlamına gelen Alberghi Diffusi konsepti İtalya'nın küçük köylerindeki terk edilmiş yapıları restore ederek ziyaretçiler için konaklama alanına dönüştürmektedir. Böylelikle İtalya'nın aşırı turizm ve iklim değişikliğinden ciddi biçimde olumsuz olarak etkilenen Venedik ya da yoğun sezonlarda aşırı kalabalığa maruz kalan Roma ve Floransa gibi turizmin yoğunlaştığı destinasyonlara alternatif olarak Alberghi Diffusi konsepti ivme kazanmıştır.

Alberghi Diffusi konseptinde konaklama alanlarının tek bir yapıda toplanması yerine yerel toplumla bütünleşmiş biçimde kırsal yerleşim içinde bulunan terkedilmiş yapıları restore ederek ve yapılardan birinde merkezi resepsiyon, ortak alanlar oluşturularak kırsal yaşam ile bütünleşen bir konaklama alanı oluşturmaktadır. Buna ek olarak Alberghi Diffusi konsepti 1950'lerde İtalyan hükümeti tarafından göçe zorlanan ve 1976 yılında büyük bir depremden etkilenen köylerde geliştirilmiştir.

Friuli-Venezia Giulia'nın kuzeydoğu bölgesinde yer alan Albergo Diffuso konaklama alanı eski çiftlik ve taş ambarlardaki odalardan oluşmaktadır. Resepsiyon alanı ise eski bir mandıranın içinde yer almaktadır. Bölgede bulunan yaklaşık 300 mağaradan 18'i de mağara evler olarak bu konseptte dahil edilmiştir.

Kırsal yerleşimlerde koruma, sürdürülebilirlik ve ekonomik fizibiliteye odaklanarak konsepti geliştirilmiştir. Aynı zamanda fikrin temelinde konukların köyün gerçek sakinleri ile birlikte kırsal yaşamı deneyimleme imkanı sunmak yatmaktadır.

Fotoğraf 2: A: Osini Köyünün Sardunya Bölgesindeki Konumu, B ve C: Harabe yapılar

A

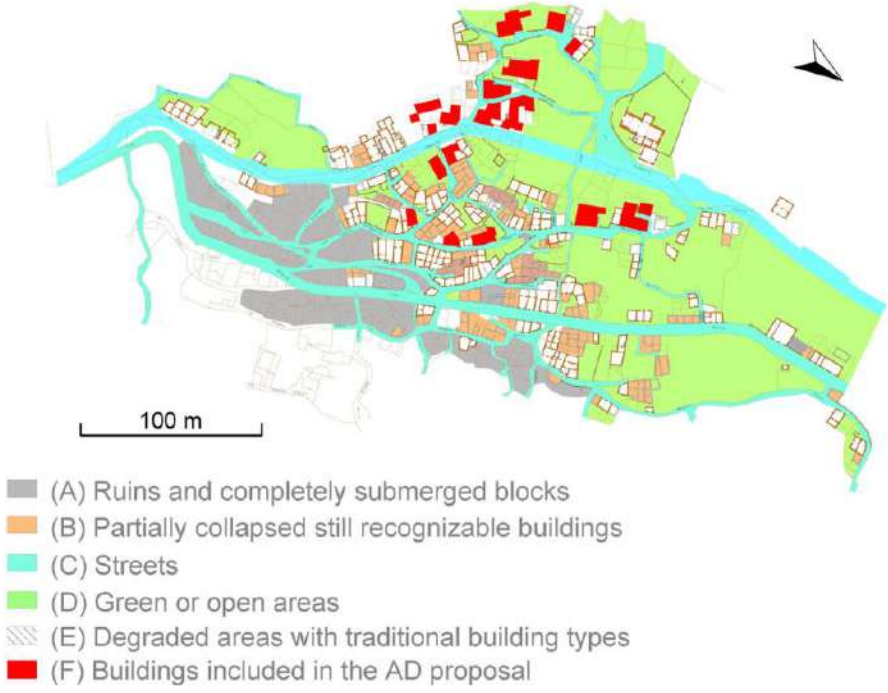
B

C

Kaynak: (De Montis, Ledda, Ganciu, Serra, & De Montis, 2015)

Fotoğraf 3: Osini Köyü Albergo Diffuso teması Arazi Kullanım Planı

Kaynak: (De Montis, Ledda, Ganciu, Serra, & De Montis, 2015)

6. ANKET UYGULAMASI

6.1. Odak Grup Çalışması Sonuçları

31.03.2021 tarihlerinde odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup çalışmaları Mardin İli, Savur İlçesi, Dereiçi (Qıllit) Köyü'nde bulunan doğal, kültürel, tarihi, arkeolojik, mimari, mekansal ve tarımsal değerlerin korunması, koruma ve turizm odaklı kalkınma stratejilerinin belirlenmesi amacıyla Dereiçi (Qıllit) yerleşim yeri sakinlerinin, daha önce Dereiçi'nde yaşamış olanların düşünce, fikir, bilgi ve görüşlerini almak için hazırlanmıştır. Aynı zamanda yerleşim yerinin sosyal, ekonomik, kültürel ve mekansal yapısının mevcut durumunu anlamaya yönelik oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında, köyde halen yaşamakta olan, yurtdışında yaşayan Kılıtlılar, çevre köylerde yaşayanlarla görüşülmüştür.

Demografik Yapı

Yapılan görüşmelerde hanelerin hanehalkı kompozisyonu anlamaya yönelik sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplar incelendiğinde Kılıt köyünde 2 farklı aile tipinin olduğu görülmektedir:

- Bunlardan ilki çekirdek aile olarak tanımlanabilmektedir. Bu tip ailelerde yaş ortalaması 71.2 olup hane halkı büyüklüğü 1,75'tir.
- İkincisi ise; 0-15 yaş grubu çocuklu aileler olup geniş aile olarak tanımlanan hane tipidir. Bu ailelerin yaş ortalaması 21,2 olup hane halkı büyüklüğü 5,5'tir.

Odak grup katılımcılarından erkeklerin büyük bir kısmının Kılıt'lı olduğu, doğumdan itibaren köyde yaşadıkları görülmüştür. Ancak kadınların başka köylerden evlilik nedeniyle geldiği görülmektedir.

Göç

Nüfus başlığında belirtildiği üzere, 1965-2007 yılları arasında nüfusu sürekli azalan Kılıt'ın özellikle 1975 yılından itibaren dışa göç eğiliminin hızla arttığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde bunun en büyük nedenin bölgedeki yoksulluk, ekonomik imkansızlıklar, toplumsal çatışmalar ve Almanya'nın işçi alımları olduğu anlaşılmaktadır. 90'lı yıllardan sonra kalan yaklaşık 10-15 hanenin de köyün kanaat önderi olan muhtarının öldürülmesinden sonra birkaç hane kaldığı ifade edilmiştir.

Odak grup çalışmasına katılanların bir kısmının doğum yeri Kılıt'dır. Bir kısmının ailesi ise hayvancılık yapabilmek için yaklaşık 50 yıl önce bu köye yerleşmiştir. Hayvancılık, tarım ve ticaret gibi ekonomik faaliyetler nedeniyle köye yerleşim geçmiş yıllarda olduğu gibi günümüzde de nadiren de olsa görülmektedir. Köye yerleşenlerin bir bölümü Süryani olduğu gibi, Kürt ve Türk aileler de geçmişte ve günümüzde Kılıt'a yerleşmektedir. Günümüzde çevre köylerden Kılıt'a yerleşmenin en temel nedeni ise köyde bulunan yapıların, arazilerin ve hayvan barınaklarının sahipsiz ve boş kalmasıdır. Büyük bir çoğunluğu yurtdışında yaşayan Kılıtlıların konutları (harabe olmasına rağmen), arazileri bu kişilerce kiralanmakta ve işletilmektedir.

Ancak tarım ve hayvancılık sektörünün zorlukları ile arazisi olmayan köylülerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılar Kılıt köyünde yaşayan aileleri halen göç etmeye sevk etmektedir. Katılımcıların yaklaşık % 25'i göç etmek istediğini belirtmiş olup, yurtdışındaki yakınlarının yardımı ile geçimlerini sürdürdüklerini belirtmiştir.

Yurtdışına göç eden Kılıtlıların büyük bir kesimi İsveç, Amerika, Almanya, Hollanda, Belçika ve Lübnan'a yerleştirmiştir.

Konut Durumu

Odak grup çalışmasına katılanların kaldıkları konut yapılarının mevcut durumları sorulmuştur. Katılımcıların bir kısmının mülkiyeti kendisinde olan yapılarının yıkılıp harabe olmasından dolayı farklı mülklerde kiracı olarak veya hazineye ait atıl kalan kamu kurum binalarını (okul ve sağlık ocağı) geçici süreliğine kullandığı bilinmektedir. Bir kısmı ise yaşadıkları yapının basit onarımlar yaparak ayakta kalmasını sağlarken, görüşmecilerden birinin evini kendi imkanları ile yeniden inşa ettiği görülmektedir. Yapıların tamamının ana malzemesi yöreye ait taş malzeme olmasına rağmen ihtiyaçlara göre beton veya plastik malzeme kullanıldığı görülmektedir. Yapılarda kullanılan farklı malzemeler geleneksel mimari dokuya uyumlu olmamasına rağmen köy genelinde estetik açıdan rahatsız edici bir görüntü

yaratmamaktadır. Bunun nedeni yapılan eklerin küçük ölçekli olmasıdır. Binalarda ek olarak hayvan barınakları bulunmakta olup, günümüz ihtiyaçları doğrultusunda mutfak bölümleri de eklenmektedir.

Geniş ailelerin oturduğu evlerin bir kısmı yaşadıkları yapıdan memnun değildir. Yaşadıkları yapının aile nüfusu için yeterli gelmediği anlaşılmaktadır. Konutlarında tek başına yaşayanlar ise yapılarının onarım veya restore etme imkanı bulunmamaktadır. Bu hanelerden biri çarşı olarak adlandırılan sokakta yer almaktadır. Dükkan, yaşam alanı, depo, barınak gibi farklı kullanımların bir arada olduğu bu kompleks yapıda geçmiş dönemlerde bir kaç aile birlikte kalacak kadar büyük iken yapının sadece bir kısmı sağlam biçimde günümüze ulaşmıştır.

Köyde basit onarımlarla ayakta kalan yapıların 1950-1960'lı yıllarda yapıldığı görülmektedir. Bu dönemden önce inşa edilen yapıların bir kısmının yıkıldığı, tamamen ya da kısmi biçimde harabeye dönüştüğü görülmektedir.

Teknik Altyapı

Köy genelinde elektrik, haberleşme, internet ve borulu su sistemi bulunmaktadır. Elektrik altyapısında sürekli arızalar ve kesilmeler bulunmaktadır; benzer olarak internet ve haberleşme altyapısında iyileştirilmeye ihtiyaç vardır. Ancak kanalizasyon altyapısı mevcut olmamaktadır, bunun nedeni ise burada yaşayanların kanalizasyon altyapısı çalışmalarına gerek duymamasıdır. Mevcut durumda ise kanalizasyon sisteminin iyileştirilmeye ihtiyacı ifade edilmiştir. Kış mevsimlerinde ise aileler klima, soba (meşe ağaçları) gibi araçlar kullanmakta olup, doğalgaz bağlantısı yoktur.

Sosyal Donatı Altyapısı

Köyde bir sağlık ocağı, bir okul ve okula ait lojmanlar bulunmaktadır. Mevcut durumda her ikisi de kullanılmayan yapılar köyde yaşayanlar tarafından konut olarak kullanılmaktadır. Bu durumun nedeni ise köyde yaşayanların daha önce kullandıkları evin yıllar içerisinde harabe olması, okulun yıllar önce yeterli öğrenci olmamasından ötürü kapanması ve taşımali eğitime geçilmesi, sağlık sisteminin birinci basamak hizmetinin aile sağlık hekimliğine geçmesi ile köylerdeki sağlık ocaklarının işlevsizleşmesi sonucu atıl kalmasıdır.

Gelir Düzeyi

Hanelerdeki gelir düzeyinin anlaşılması için katılımcılara ait eşya, araç ve ulaşım araçları ile aylık kazançları sorulmuştur.

- Çekirdek ve yaş ortalaması yüksek hanelerde aylık ortalama gelirin 0-5000 TL arasında olduğu belirtilmiştir;

- Sadece bir aile (bu ailede memur olarak istihdam edilen bir kişi bulunmakta olup çiftçilik de yapmaktadır.) hariç emekli maaşı ve yurtdışında yaşayan akrabalarının destekleri ile geçimlerini sürdürmektedir.
- Geniş aile olarak tanımlanan yaş ortalaması daha düşük ailelerin aylık ortalama gelirinin 0-1000 TL arasında belirtilmiştir;
 - Bu ailelerin birinde kimse çalışmamakta olup, yine yurtdışında yaşayan akrabaların destekleri ile geçim sağlanmaktadır.
 - Diğerinde sadece tarımsal üretim faaliyetleri ve yaşlılık maaşı ile geçim sağlanmaktadır. Bu katılımcı daha önceki yıllarda İŞKUR destekleri ile geçici olarak kamu kurumlarında ve fabrikalarda çalıştığını belirtilmiştir. Hatta İŞKUR elemanı olarak Kılıt Şarap Üretim fabrikasında da çalışmıştır. Ancak son yıllarda İŞKUR aracılığıyla herhangi bir iş imkanı bulamadığı belirtilmiştir.

Genel olarak hanelerde buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrikli süpürge, televizyon, internet ve cep telefonu olduğu anlaşılmaktadır. Hanelerin bir kısmında bulaşık makinesi bulunmamaktadır. Ancak, masaüstü ya da dizüstü bilgisayar gibi eşyaların nadiren bulunduğu görülmüştür. Kılıt'da otomobil gibi ulaşım aracına sahip olan ailelerin toplama orana yaklaşık % 20 civarındadır. Buna ek olarak arazi sürmek için traktör bazı ailelerde bulunmaktadır.

Hanelerde kadınlar el sanatları gibi ek gelir getirecek faaliyetlerde bulunmamaktadır. Mevsimlik işçilik için sezonluk çalışanlar günümüzde bulunmamaktadır. Ancak geçmiş dönemlerde köyden mevsimlik iş için Çukurova'ya gidenlerin olduğu belirtilmiştir.

Köyde yapılacak restorasyon ve işlevlendirme çalışmalarının köydeki işsiz ve düşük gelir düzeyine sahip ailelerin istihdamına yönelik olarak yapılması talep edilmektedir.

Tarım ve Hayvancılık

Odak grup çalışması kapsamında köyün başat ekonomik sektörü ve temel geçim kaynağı olan tarımsal ve hayvancılık faaliyetleri incelenmiştir. Hanelerin sahip oldukları tarım arazilerinin büyüklükleri 20-50 dönüm arasında değişmektedir. Ancak tarım arazisine sahip olanların aynı zamanda yurtdışında yaşayan yakınlarının tarım arazilerini de işletmektedir. İşlettikleri arazilerin büyüklükleri ise 30 ile 100 dönüm arasında değişmektedir. Tarım faaliyetleri açısından bir diğer sorun ise tarım arazilerinin engebeli olması, traktör gibi araçların arazide çalışma şartlarının zor olması, yeterli nüfus olmaması nedeniyle geçmiş dönemde kollektif biçimde yürütülen imece yapılan işlerin artık yapılamaması olarak belirtilmiştir. Katılımcılardan tarım arazi olan ancak süremeyen bir çiftçi arazinin taşlık olması nedeniyle yarısının sürülebildiğini belirtmiştir.

Hayvancılık ise köyde yaşayan yerel sakinler tarafından yapıldığı gibi aynı zamanda çevre köyler tarafından da bu bölge kullanılmaktadır. Yerel sakinlerin sahip oldukları büyükbaş hayvan sayısı oldukça azdır. Katılımcılar arasında mevcut durumda küçükbaş hayvan yetiştiren bulunmamaktadır, ancak başka ailelerin keçi yetiştirdiği bilinmektedir. Buna ek olarak, bazı ailelerin at gibi binek hayvanları da olduğu ifade edilmiştir. Hayvanlar, ailelerin geçimlik ihtiyaçlarını karşıladığı gibi, geçimlik fazlası ürünler köyde yaşayanlarla karşılıksız paylaşılmakta veya pazarda satılmaktadır. Tavuk yetiştiriciliği de yaygın biçimde görülmektedir.

Ekonomik Destekler

Dereiçi (Qıllıt) ve çevresinde öncelikli olarak tarımsal ve hayvancılık ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu desteklerin ceviz, badem, fıstık yetiştiriciliği; büyük baş hayvan yetiştiriciliği; arazi tapulama ve toplulaştırma konusunda olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak tarımsal desteklerin alınma sürecinde uygulanan yasal prosedürlerin herkese eşit biçimde destek verilebilmesi ve özellikle düşük gelir grubundaki ailelerin ihtiyaçlarına cevap verilebilmesi için değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna ek olarak restorasyon faaliyetleri sonrasında turizmin gelişmesi için gerekli kamu desteklerinin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Turizm sektörüne yönelik olarak iş yeri açma konusunda yerel köy sakinlerine destek verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Diğer taraftan kamu kaynaklı ekonomik destekler yanı sıra yerel halkın da gönüllülük esaslı küçük destek sağlaması, köye has mimari nitelikteki yapılara ve tarım arazilerine sahip çıkması, gerekli bakım ve onarımları yapması gerektiği belirtilmiştir.

Simgesel ve kamusal mekanları

Odak grup katılımcılarına köy yerleşiminde ve çevresinde kendileri için önemli ve özel buldukları yapı ve alanlar sorulmuştur. Alınan cevaplar arasında kiliseler, manastırlar, meydan; dere, vadi meşe ormanları yer almaktadır.

Köyde eksik olduğu düşünülen ortak kamusal mekanlardan biri köy odası/kahvehane olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca sağlık, kültürel, çocuk oyun alanı, park alanlarının köy için bir ihtiyaç olduğu da belirtilmiştir. Ortak kamusal alanlara yönelik diğer önemli bir talep ise, çarşı olarak adlandırılan dükkanların bulunduğu ve ticari faaliyetlerin gerçekleştiği sokağın yeniden canlandırılması ve eski ihtişamına kavuşması olmuştur.

Kamusal mekan olarak kiliseler de Kılıt köyünün çoğunluğu Süryani inancına bağlı nüfusu için oldukça önem arz etmekte olup, geçmiş dönemlerde oldukça sıklıkla kullanılan köy yerleşik alanı içinde bulunan kiliselere yeniden metropolitlik verilmesi ve kilise olarak ibadet mekanı olarak kullanılması belirtilmiştir.

90'lı yıllara kadar faal kalan kiliselerdeki dini görevlilerin bu dönemden zorla Kılıt'tan göç ettikleri belirtilmiştir.

Sözlü Tarihi

Geçmişte köyün daha zengin olduğu, su ve ekin açısından oldukça zengin olduğu belirtilmiştir. Ayrıca özellikle 70'li yıllarda köydeki çarşının halen kullandığı ancak bu yıllardan sonra ticari faaliyet yoğunluğunun azaldığı belirtilmiştir. Ticari faaliyetler 90'lı yıllarda neredeyse tamamen bitmiştir. Bunun nedeni ise 90'lı yıllarda yaşanan çatışmalar, dönemin köy boşaltma gibi politikaları nedeniyle Kılıt gibi Savur kırsalında bulunan köy yerleşimlerinde ve tüm Güneydoğu Anadolu bölgesinde kentsel ve kırsal alanlardaki yerel nüfusun farklı kentlere ve yurtdışına göç etmesine neden olmuştur. Kılıt da bu durumdan etkilenmiş ve neredeyse nüfusun %90'ını kaybetmiştir. Buna ek olarak 90'lı yıllardaki köyün ileri gelenlerinden muhtarının öldürülmesi Kılıt'ın canlılığını yitirmesine tamamen sebep olmuştur.

Köydeki üretim faaliyetleri Şarap Üretim Tesisi ile 2000'li yıllara kadar devam etmiştir. Bu alanda lojmanlar bulunmakta olup, Kılıtlı nüfusun bir kısmı için de gelir kaynağı olmuştur. İŞKUR üzerinden yapılan istihdam süreçleri ile Kılıtlılar şarap fabrikasında çalışmıştır.

60'lı yıllarda köyün en görkemli zamanları olduğu belirtilmiştir. Bu yıllarda, köyde yaklaşık 100 hanenin yaşadığı en verimli dönemler olduğu aktarılmıştır. Hatta, yerleşimlerin gelişmişlik düzeyi olarak Savur ilçe merkezinden sonra Kılıt'ın geldiği ifade edilmektedir. Aynı zamanda Süryani inancına bağlı olanların çoğunlukla yaşadığı Kılıt'da Müslümanlarla Kürt ve Türk ailelerin bulunduğu; herkesin farklı inanışlara saygılı olduğu, dini nedenlerden ötürü herhangi bir toplumsal çatışmanın yaşanmadığı aktarılmıştır. Bu durum sadece köy içinde değil aynı zamanda diğer köyler arasında da bu biçimde gerçekleştiği aktarılmıştır.

Kılıt'da bulunan kiliseler bölgede yaşayan Süryaniler için önem arz ettiği bilinmektedir. Kılıt'ın ticari faaliyetlerinin canlı olduğu ve nüfusunu henüz kaybetmediği yıllarda Süryanilerin kendi inanışlarına göre önemli günlerde kiliseleri ziyaret ettikleri, kilisenin kapasitesinin yeterli gelemediği, bu nedenle yaşanan kalabalıktan ötürü ziyaretçilerin dışarda beklemek zorunda kaldıkları ifade edilmektedir. 90'lı yıllardan itibaren din görevlisi bulunmayan kiliseler günümüzde yılda 2-3 kez ibadet yapılmakta olup, Deyrül Zafaran'dan gelen yetkililer tarafından burada ibadet gerçekleştirilmektedir.

Kılıt'daki tarım ve tarımsal ürün çeşitliliğine dair bilgiler de odak grup katılımcıları tarafından aktarılmıştır. Tarımsal ürün çeşitliliği; fasulye, soğan, ıspanak, marul, sarımsak, tütün, mercimek, nohut gibi ürünlerin yetiştirildiği; su seviyelerinin düşmesi sebebiyle bu ürünlerin bir kısmının artık yetiştirilmediği ya da aynı verimlilikte olmadığı belirtilmiştir. Geçmiş dönemlerde tarım arazilerinin daha çok olduğu hatta yaklaşık bine yakın tarla olduğu ve neredeyse hiç boş alan olmadığı belirtilmiştir. İnsanların çalışkan olduğu birçok arazide sürekli ekim yapıldığından bahsedilmiştir.

Köyün İfade Edilmesi

Yapılan görüşmelerde katılımcılara köyün kendileri için ne ifade ettiği sorulmuştur. Özellikle köy dışında yaşayan Kılıtlıların Kılıt'ı "vatan, özlem" gibi kelimelerle, Kılıt'ta yaşayanların ise "güzel, sakinlik/kalabalık yok, hür, maneviyat, rahat, ilçeye yakın" gibi kelimelerle tarif ettiği görülmektedir. Ancak katılımcılardan biri "köy sakin, rahat ve kalabalık olmamasına rağmen bu olumlu özelliklerin sadece bir gelir kaynağı ya da işi olan için geçerli olduğunu; köyün daha çok emekliler, yaşlılar ve işi olanlar için uygun olduğunu" belirtmiştir. Köyde işi olmayanların ilçede, il merkezinde, farklı kentlerde veya yurtdışında iş bulma imkanı olduğunda bu köyden ayrılma olasılıklarının çok yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Köyün Koruma Durumu

Köyü özgün ve biricik kılan kilise yapılarının ayakta olduğu, ancak diğer Süryani dini için önemli olan manastırların harabe durumunda olduğu, aynı zamanda köy için kimlik oluşturan konut yapılarının bir çoğunun harabe durumunda olduğu gözlemlenmektedir. Odak grup çalışmasında katılımcılara genel olarak köy sakinlerinin köyün kültürel ve doğal varlıklara koruma yaklaşımının nasıl olduğu sorulmuştur. Özellikle konut yapılarının ve genel olarak köyün yerli nüfusunun yerleşim yerini istemeyerek de olsa terk etmesi bir sahihsizlik yaratmıştır. Bu nedenle sahipleri olmayan yapıların hızla metruklaştığı görülmektedir. Köydeki yapıların korunamamasının diğer bir nedeni ise ekonomik imkansızlıklardır. Maddi yetersizliklerden ötürü yapıların sahipleri kendi konutlarını, ibadet alanlarını onaramamaktadır. Kültürel varlıklardan manastırlara gerekli önemin verilmediği, Süryani olmayanların manastırları hazine olarak algıladıkları ve bu nedenle kaçak kazılara ve dolayısıyla tahribatlara maruz kalmaktadır. Bu durum manastırlar için geçerli olduğu gibi köy içinde ve çevresinde de görülmektedir.

Benzer biçimde doğal varlıkların da kuraklık, iklim değişikliği gibi sebeplerden ötürü sürdürülebilirliğinin tehlike altında olduğu görülmüştür. Buna örnek olarak geçmiş dönemde daha gür ve sık olan meşe ormanlarının günümüzde seyrekleştiği ve küçüldüğü ifade edilmiştir. Buna ek olarak, dere ve yer altı su kaynaklarının da barındırdığı su miktarının her yıl giderek azaldığı belirtilmektedir. Sulak alanların geçmiş dönemlerde eski okul binasına kadar ulaştığı, bu alan yeraltı sularının yüzeye çıktığı ancak şimdi bu alanların köyün batısına doğru yaklaşık 2 kilometre gerilediği görülmektedir. Ayrıca geçmiş dönemlerde 25-30 adet değirmen bulunmakta iken, şimdi artık kullanılmayan yaklaşık 10 adet değirmenin olduğu ifade edilmiştir.

Turizm'e Bakış Açısı

Bu çalışma kapsamında köydeki tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yanında alternatif geçim kaynakları oluşturmak hedefi doğrultusunda sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi planlanmaktadır. Odak grup

çalışmalarında Killit'da kısa-orta-uzun vadede turizmin gelişmesi ile ilgili katılımcıların görüşleri alınmıştır. Katılımcılar, köye turistlerin gelmesi, turizm faaliyetlerinin sosyo-ekonomik açıdan gelişime katkı sağlayacağını belirtmiştir. Ziyaretçiler için köyün cazibesinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, turizmin köydeki işsiz ve düşük gelir düzey grubuna sahip aileler için yeni bir iş alanı yaratması konusunda katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Turizm sektöründeki fırsatların köy yerel sakinlerinin geçimi ve geleceği için önemli fırsatlar barındırdığı, turizmdeki sermaye hacminin yüksek olmasının Killit ve kırsal alanı için önemli olacağı ifade edilmiştir. Hediyelik eşya üretimi, doğal/organik köy ürünleri (pekmez, fasulye, badem, ceviz, sumak, peynir, tereyağı, şarap), konaklama, yeme-içme sektörü, organizasyon ve el sanatları (kadınlara yönelik) alanlarında köy yerel sakinlerinin turizm sektöründeki üretim faaliyetlerine dahil edilmesi talep edilmektedir.

Tur rotalarının oluşturulabilmesi için odak grup katılımcılarından ziyaretçilerin köy ve çevresindeki hangi doğal ve kültürel alanları ziyaret etmesi/görmesi gerektiği sorgulanmıştır. Alınan cevaplar arasında köy yerleşik alanı, kiliseler, manastırlar, dağlarda bulunan mağaralar yer almaktadır.

Killit'da turizmin gelişmesi ile elde edilecek gelirin bir kısmının köy yapılarının, kiliselerin ve manastırların onarımı ve restorasyonu için kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Restore edilen yapıların da turistik amaçlarla işlevlendirilmesinin Killitlıların maddi gelir etmesi açısından önemli olacağı vurgulanmıştır. Sadece Süryani toplumu için değil, aynı zamanda Savur, Mardin, Tur Abdin ve Mezopotamya bölgesi için de ortak miras alanlarıdır. Bu alanlarda arkeolojik çalışmaların başlatılarak yaklaşık 1600 yıllık bir dönemin aydınlatılması gerektiği, bu alanların ziyarete açılarak aynı zamanda turizm sektörünün gelişmesinde bir rol oynayacağı belirtilmektedir.

Diğer taraftan katılımcılar tarafından turizm sektörünün geleceğini tayin edilmesi için mevcut risklere karşı çözüm geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bölgenin siyaset ve kültürel farklılıklardan dolayı pek çok krize açık olduğu ifade edilmiş, ilgili kurum ve bakanlıkların bu alanda yeterli çalışma yürütmemiş olmasının önemli nedeninin bunlar olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla bu sorunların çözüme kavuşturulması, turizm sektörünün geleceği açısından önem ihtiva etmektedir. Turizm sektörünün her aşamasında ziyaretçilerle ilgilenilmesi gerektiği ve aşırı turizmin köyün kaldıramayacağı riskler barındırdığı da belirtilmiştir. Köyün ve içinde bulunduğu bölgenin, barındırdıkları kültürel ve sosyal yapının dinamikleri göz önüne alınarak turizmin sürdürülebilir ve sorumlu bir biçimde yönetilmesi için çözümler üretilmelidir.

7. ENVANTER HAZIRLANMASI

7.1. Doğal Varlıklar

Savur ayı-Ricil Deresi

İlçenin güney, güneybatı ve doğusuna düşen kesimler, su kaynakları bakımından kuzey bölgesi kadar zengin değildir. Vadi ile yamaçlarda, Savur ve Sürgücü vadilerindeki meyve, kavak, sebze bahçelerinin yerini üzüm bağları ve meşelikler almaktadır. 800 – 900 metre yüksekliklerde kurulu olan köy ve kasabalar tarih boyunca ele geçirilmesi oldukça güç yerleşim alanlarını oluşturmaktadır. Savur kentinin kuzeyinden geçen Savur ayı yine kuzey aksından devam ederek ilerlemekte ve yeşil bir doku oluşturmaktadır.

Mağaralar

Ayrıca Savur çevresinde güney ve güneybatı kesimleri ile Dereiçi (Killit) köyünde mağaralar bulunmaktadır (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 66). Mağaralardan bir kısmı aynı zamanda Süryani inancı doğrultusunda inziva alanları olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 4: İnziva Mağaraları

Fotoğraf 5: Mağaralar

Fotoğraf 6: İnziva Mağaralarının Bulunduğu Alandan Killit (Dereiçi) Köyünün Görünümü

Meşe Ormanları

Kılıt'ın çevresinde bulunan dağlık alanların yüksek kesimlerinde yer almaktadır. Yerel halk tarafından odun toplamak, avcılık faaliyetleri nedeniyle bu alanlar kullanılmaktadır. Doğal bir şekilde gelişen meşe ormanlar zaman içinde azalmakta ve ağaç varlığı her geçen gün biraz daha iklim değişikliği, kuraklık gibi sebeplerden ötürü azalmaktadır.

Yabani Bitkiler-Etnobotanik

Dereiçi ve çevresinde bulunan flora varlığı da bölgenin doğal varlıklarından biridir. Savur (Mardin) Yöresinde Halk Hekimliğinde Kullanılan Bitkiler ve Kullanım Alanları tez çalışmasında yörede yetişen bitkiler ve geleneksel kullanım biçimleri araştırılmıştır. Dereiçi'nde yapılan araştırmalarda peryavşan otu, tutça bitkisi, karahindiba çiçeği, akpapatya bitkisi, asma yaprağı gibi bitkiler şifa amacıyla geleneksel tedavi yöntemlerinde kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalarda, özellikle Dereiçi'nde yapılan görüşmelerde peryavşan oyunun şeker hastalığına, tutça bitkisinin göz hastalıkları, karahindiba bitkisinin sapı, kökü ve çiçeğinin invizaya çekilenler tarafından kullanıldığına; akpapatya bitkisinin sindirim hastalıklarına, asma ve üzüm çekirdeklerinin parkinson hastalıklarının tedavi olmasında kullanıldığı belirtilmiştir. (Arasan & Kaya, 2015) (Arasan, 2014, s. 41).

Anıtsal Ağaçlar

Köy yerleşim içi ve çevresinde bir çok yaşlı ağaç bulunmaktadır. Yerleşim çevresindeki anıtsal ağaçların tescil edilmesi ile ilgili çalışmalar yürütülmelidir. Köy meydanında bulunan simgesel dut ağaçlarının oldukça yaşlı oldukları anlaşılmakta olup bu ağaçların tescil edilmesi gerekmektedir.

7.2. Kültürel Varlıklar

Mimari Varlıkları

Kılıt (Dereiçi) Köyü'nde bulunan birçok simgesel ve Süryani inancı açısından kutsal sayılan manastır ve kiliseler bulunmakta olup Mor Yuhanun Kilisesi, Mor Abay, Mor Theoduto, Mor Şabay ve Mor Dimet Manastırları bunlardandır (Akyüz, 1998) (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 80). Dereiçi köyündeki manastırlar sarp ve kayalık arazilerde inşa edildiklerinden buldukları yerin konumuna göre şekillenmişlerdir. Bu manastırlardan Mor Abay Manastırı kısmen yıkılmış, duvarları ile birkaç bölümü ayakta kalmış, Mor Theoduto Manastırı ise tamamen yıkılmış sadece birkaç duvar yıkıntısı kalmıştır. Mor Dimet Manastırı ise kısmen yıkılmış, kilisesi ve onun yanındaki iki oda ayakta. Savur köylerindeki Mor Yuhanna ve Mor Dimet Manastır Kilisesi Parokial plan şemasına sahiptir. Mor Mete (Katolik) ve Protestan kiliseleri ise XIX. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen dikdörtgen planlı basit köy kiliseleridir. Mor Yuhanna Kilisesi günümüzde kullanılmaktadır; diğer kiliseler ise metruktür (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 110).

Killit'da bulunan konut ve ticaret yapıları da geleneksel kırsal mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Kırsal yerleşim dokusu ve mekansal organizasyonu da köy için özgün yapısını korumaktadır.

Mor Abay Manastırı (Deyr Marelbeyn)

Mor Abay⁸ Manastırı (Deyr⁹ Marelbeyn) 370 yılında inşa edildiği Gabriel Akyüz tarafından aktarılmaktadır ancak Yıldız tarafından manastırın inşa teknikleri ve yapı malzemeleri incelendiğinde, bu tarihin daha geç bir tarihe yaklaşık 6.yy-9.yy arasında olması gerektiği iddia edilmektedir (Savur'daki Mimari Eserler, 2003). Manastırın 8.yüzyılın ortalarında en görkemli dönemini yaşadığı ve Manastırın 9.yy'dan 16.yy'a kadar Süryani Ortodoks Kilisenin Metropolitlik Merkezi amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Artukoğulları döneminde 1250-1256 yıllarında manastır iki kez onarılmış ve ek kısımlar yapılmıştır. Manastır'ın Timur tarafından yönetilen işgal saldırılarında tahrip edildiği söylenmektedir. Yapı 18.yyın sonlarına kadar kullanıldığı da aktarılmaktadır.

Mor Abay Manastırı'nın doğu ve güney kapısında iki adet onarım kitabe bulunmaktadır. Birinci kitabe manastır girişini sağlayan güney kapının sol üst köşesinde yer almakta olup, Süryanice yazılan kitabenin anlamı ise şu şekildedir: "bu burç, zaferci ve mutlu Kral Melik El Said Necmettin Gazi tarafından 1567 Yunan/ M.S. 1256 yılında yenilendi. Allah onun (kralın) ömrünü uzatsın... Aziz ve onurlu Patrik Mor Yuhanon ve Manastır Resis Humdan oğlu Raban Muşe'nin ile bütün rahiplerin gayretiyle. Bunları okuyan, katkısı olan herkes için dua etsin. Okuyan Allah rızası için papaz Abdülmesih ve mühendis ile bütün ölülere için dua okusun. Okuyan, katkısı olan herkes için, ister sözle, ister de ... dua okusun" (Yıldız, 2003, s. 37-38).

Şekil 5: Mor Abay Manastırı Birinci Kitabe Metni

⁸ "Mor Abay'ın eski adı Mehir Şapur'dur. Pers İmparatoru II. Şapur'un yeğnidir. Babasının adı Adva-Farzkerd'tir. Nusavbin İzlo (Bagok) Dağlarında inzivaya çekilen Aziz Mor Evgir'den görmüş olduğu bir mucizeden ötürü Hristiyanlığı benimser. Fakat Hristiyan olduğunu uzun bir süre gizli tutar. Dereiçi Köyünü civar dağlarında ibadetini sürdürmekte olan Aziz Mor Abay'dan vaftiz olunca Hristiyan olduğunu açıklar ve kendisi de "Abay" ismini almış olur. Hristiyanlığı kabul etmesinden dolayı babası tarafından 360 yılında (671 Yunan) şehit edilir.

⁹ Süryanicede "Deyr" manastır anlamına gelmektedir.

اسبا حوفا او	حسن عفا ووح مبعما
علا لك سمعدا	ومبعنا ح سمدي سمذنه
و/عاب سمعلا ومنا	اسبا خلا ومنا بر
سمقت مللا احنا ببع	للا خلا و/اهلاك هلا
للجب ملل اللصبر الللا	ومنا بر ملهملا الللا
للا سم حسقلا سم سم	للا معا احبا ومبعما
ل سم مللا	مللا /ووبلا ملا للسمقلا
سها سم سمحتا	خلا ومنا بر للا خلا
ومنا مبعنا سمنا مبعما	ح و/اهلاك / حلا /و

İkinci kitabede ise “ Bu kapı, kubbe ve mezbahlar¹⁰, 1561 Yunan/M.S. 1250 yılında Kral Melik, El Said Necmeddin Gazi döneminde ve Manastırın reisi Humdan oğlu R. Muşe ile R. İbrahim’in gayretleri ile tüm rahiplerin katkılarıyla yenilendir. Rab ona (Krala) uzun ömürler versin” ifadeleri yer almaktadır (Yıldız, 2003, s. 38-39).

Şekil 6: Mor Abay Manastırı İkinci Kitabe Metni

حمر /للا /منا خلا /اسبا او	منا للا سم سمقلا
او ل سم سمعلا سم سمحتا سم	حسن عفا ووح /ح سم
علا لك سمعدا سم سم	وح مبعما ومبعنا ح
ومنا سمقت مللا احنا ببع	سمدي سمذنه و/اسبا حلقلا
للجب ومنا ملل اللصبر	

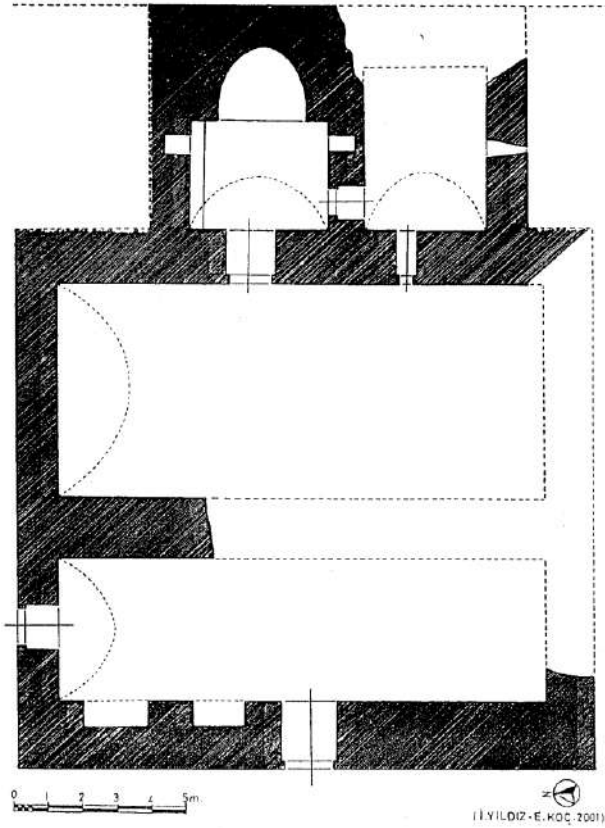
Mor Abay Manastırı, köyün 3 km kuzeyinde bağ alanlarının içinde yer almaktadır. Karaye yakın dikdörtgen bir plana sahip olup dış cephelerinde kaba yontu taşı, duvarların iç kısmında düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Mevcut durumda yapının doğu duvarlar ayakta olup güneydoğu, güneybatı, kuzey ve batı duvarlarının tamamı yok olmuş; sadece batı cephesinin bir kısmı ayakta kalmıştır. Güney cephede bir burç ve burcun ortasında manastıra geçişe sağlayan yuvarlak kemerli kapı bulunmaktadır.

¹⁰ Ayin esnasından diaskosların kaldıkları bölüm

Yapının 4 katlı olduğu köyde yaşıyanlar tarafından belirtilmekte olup, aynı zamanda yapıda 365 oda olduğu yine hem köyde yaşıyanlar hem de kaynaklar tarafından belirtilmiştir.

Şekil 7: Mor Abay Manastırının Planı

Kaynak: (Yıldız, 2003, s. 216)

Manastırda üç bölüm bulunmakta olup, temel kullanımı bilinmemektedir. İkinci bölüm Azizler Evi, üçüncü bölüm ise Azizler Evi'nin güneyindeki odadır.

Fotoğraf 7: Mor Abay Manastırı Doğu Cephesi

Fotoğraf 8: Mor Abay Manastırı Doğu Cephesi Girişi

Fotoğraf 9: Mor Abay Manastırı Burç Yapısı

Fotoğraf 10: Mor Abay Manastırı Kilisesi Apsisi

Fotoğraf 11: Mor Abay Manastırı İ Mekansal Organizasyonu

Fotoğraf 12: Mor Abay şapeli

Fotoğraf 13: Mor Abay Manastırı ve Şapeli Genel Görünüş

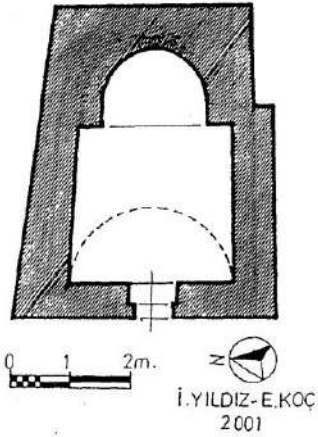

Fotoğraf 14: Mor Abay Manastırı'nın Bulunduğu Konumdan Kilit (Dereçi) Köyünün Görünümü

Mor Abay Manastırı Kompleksine ait bir de şapel bulunmaktadır. Şapeller büyük kiliselerin içinde veya dışında bir azizin adına ayrılmış küçük ibadet yerleri olup özellikle kırsal alanlarda, küçük yerleşimlerde veya yol kenarlarında dinsel ihtiyaçları karşılamak için yapılmış dua etme ve mum yakma mekanı olan bir nevi küçük kiliselerdir. Mor Abay şapelinin yapım tekniği, inşaat malzemesi ve planı bakımından 17.-19. yıllar arasında tarihlendirilmektedir. Mor Abay Manastırı'nın yaklaşık 100 metre doğusunda bulunan şapel kaba yontu taş kullanılarak inşa edilmiş olup üst örtüsü doğu-batı doğrultulu beşik tonoz, dıştan düz dam; apsisi ise yarım kubbe ile örtülüdür.

Şekil 8: Mor Abay Şapeli Planı

Çizim : 15- Mor Abay Şapeli Planı.

Mor Dimet¹¹ Manastırı (Deyr El Rih)

Yapım tarihi net olarak bilinmeyen manastırın çevredeki yapılaşma faaliyetleri, inşaat teknikleri incelendiğinde 6.-9.yıllar arasında yapıldığı tahmin edilmektedir. Savur Episkoposluğu Patrik Yuhanna

¹¹ Mor Dimet İranlı bir hekimdir ve bu manastır kendisine adanmıştır. (Hollerweger, 149)

tarafından 1470-1483 yılları arasında onarılmıştır. Manastırın kilisesi, kilise bitişindeki iki oda günümüze ulaşmıştır. Ancak günümüzde metruktür. Halk arasında Romatizma Manastırı olarak adlandırılan yapı romatizma hastaları tarafından halen ziyaret edilmektedir.

Yapı kaba yonu taştan inşa edilmiştir. Yapının kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planı bir avlusu bulunmaktadır ve yapı dıştan 15.10 m x 18.20 m ölçülerindedir. Yapının batı cephesinde 2 giriş bulunmakta olup, kuzeydeki giriş kiliseye geçişi, güneydeki kilise yanındaki odaya geçiş sağlamaktadır. Her iki girişteki kapılar düze lentolu, dikdörtgen formludur. Kilisenin batı cephesinin önünde avlu bulunmaktadır ve kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı avlunun ölçüleri 7.50 m x 18.00 m'dir. Avlu duvarlarının kalınlığı 1.40 m'dir.

Manastırın doğu ve güney cephesindeki duvarlar yıkılmıştır. Kuzeydoğu köşesindeki duvarlar ayakta olup, batı cephedeki duvarların alt kısımları sağlam, üst kısımları yıkıktır.

Yapının kilisesi doğu-batı doğrultulu, dikdörtgen planlı, tek nefli ve 7.90 m x 13.50m ölçülerindedir. Kilisenin doğu cephesi ve doğu apsisi doğal kayanın oyulması ile elde edilmiştir. Kilisenin çatısı içten doğu-batı yönlü beşik tonozla, dıştan düzem dam ile örtülmüştür. Günümüzde köyde yaşayanlar tarafından beton ile örtülmüştür.

Fotoğraf 15: Mor Dimet Manastırı Kilisesi ve Avlusu

Fotoğraf 17: Mor Dimet Manastırı Kuzeydoğu Duvarı

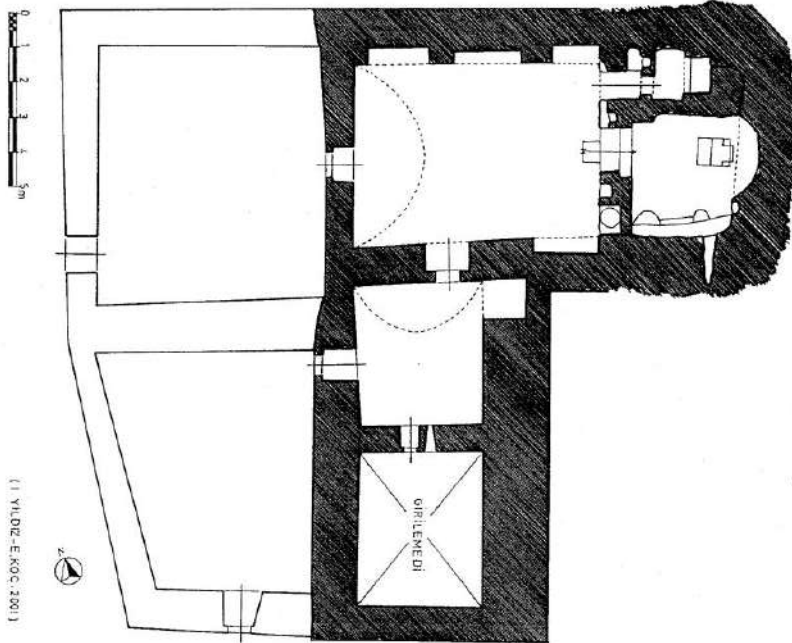
Fotoğraf 16: Mor Dimet Manastırı Kilise-Doğu Apsisi, Beması, Mezbah Bölümü ve Vaftiz Teknesi

Fotoğraf 18: Mor Dimet Manastırı Kuzeydoğu Duvarı Doğudan Görünümü

Şekil 9: Mor Dimet Manastırı Planı

Mor Theoduto Manastırı (Deyr Vecel Rus)

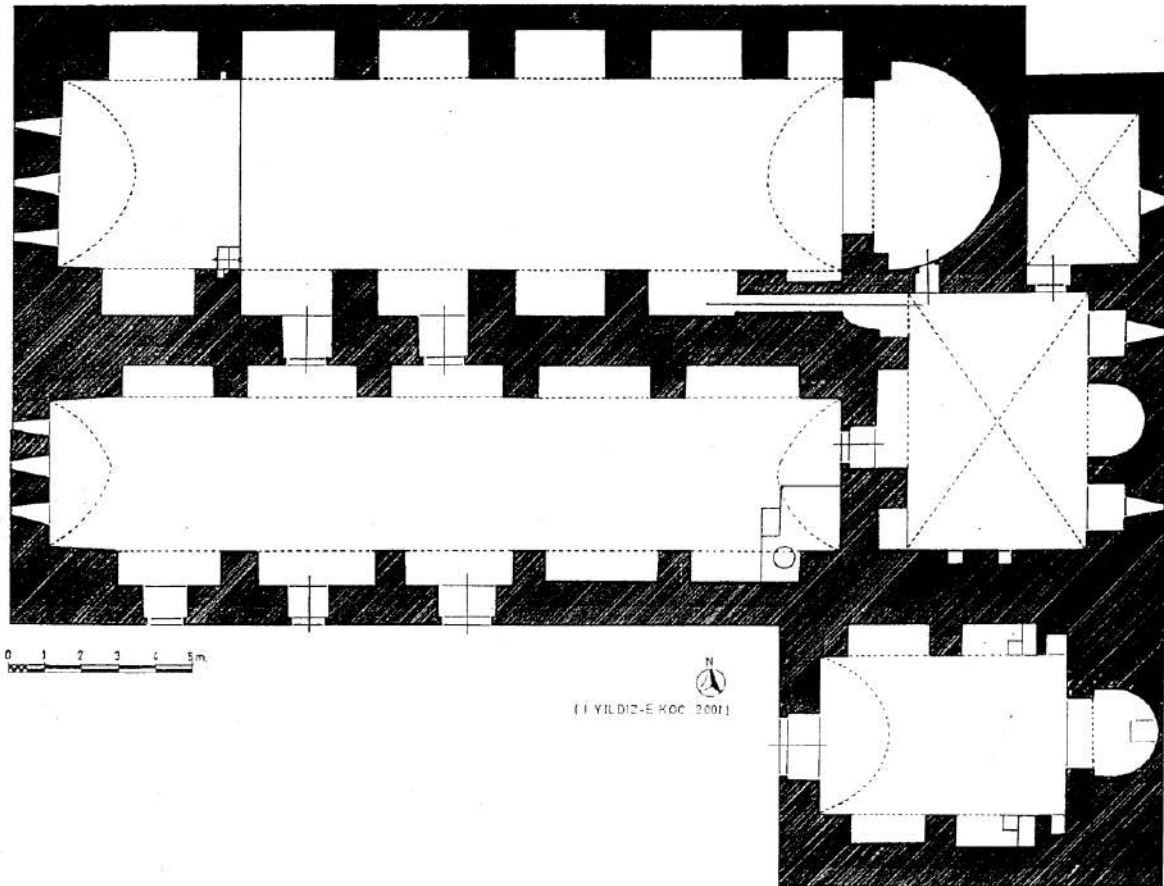
Kilit'in 4 km, Mor Abay Manastırının 1 km kuzeyinde yer alan Mor Theoduto Kilisesi, Fırat kenarında bulunan Kenneşrin Manastırı keşişlerinden ve bir dönem Diyarbakır Piskoposluğu yapan Mor Theoduto

tarafından Mısır'dan topladığı kutsal emanetler üzerine 7.yy'ın sonlarına doğru yaptırılmıştır (Hollerwger,149). Manastır harabe durumunda olup, günümüzde Baş ağrısı Manastırı olarak adlandırılan yapı migren hastalarının şifa bulmak amacıyla halen ziyaret edilmektedir.

Kaba yonu taştan dikdörtgen planlı inşa edilen yapının sadece doğu ve güneybatı duvarlarının bir bölümü ayakta kalmıştır.

Mor Yuhannon (Dilimiyo) Kilisesi

Dereiçi Köyü Yerleşik alanı içerisinde bulunan eski kilise olan Mor Yuhanna Kilisesinin yapım tarihi hakkında kesinlik bulunmamakla birlikte Gabriel Akyüz yapım tarihini MS 370, Hans Hollerweger MS 7.yy, Elif Keser tarafından MS 8.yy¹² olarak tarihlendirmektedir.

¹² Elif Keser kilisenin plan tipi, inşa tekniği ve malzemesi bakımından Midyat Mor İzozel (MS. 700) ve Mor Kuryakos (MS. 794) kiliseleri ile benzeşmesinden dolayı Mor Yuhannon Kilisesinin bu yapılarla çağdaş olması gerektiğini belirtmiştir (Yıldız, 2003).

Giriş kapısında bulunan kitabede yapının son olarak 1955 yılında onarıldığı belirtilmektedir. Yapı Kılıt ve çevresinde bulunan Süryani İncasına ait manastır ve kiliseler içerisinde günümüze sağlam biçimde ulaşan, halen kullanılan ve düzenli bakımı yapılmı yapılan tek yapıdır.

Kilisenin güneybatısında bulunan kitabede “Bu medrese Yeşu (İsa)’nun gücüyle 1912 yılında açıldı. Zaif olan papaz için dua edin. Tuma ve ataları için.” Yazılmaktadır.

Şekil 10: Kilisenin güneybatı kapısında bulunan kitabe

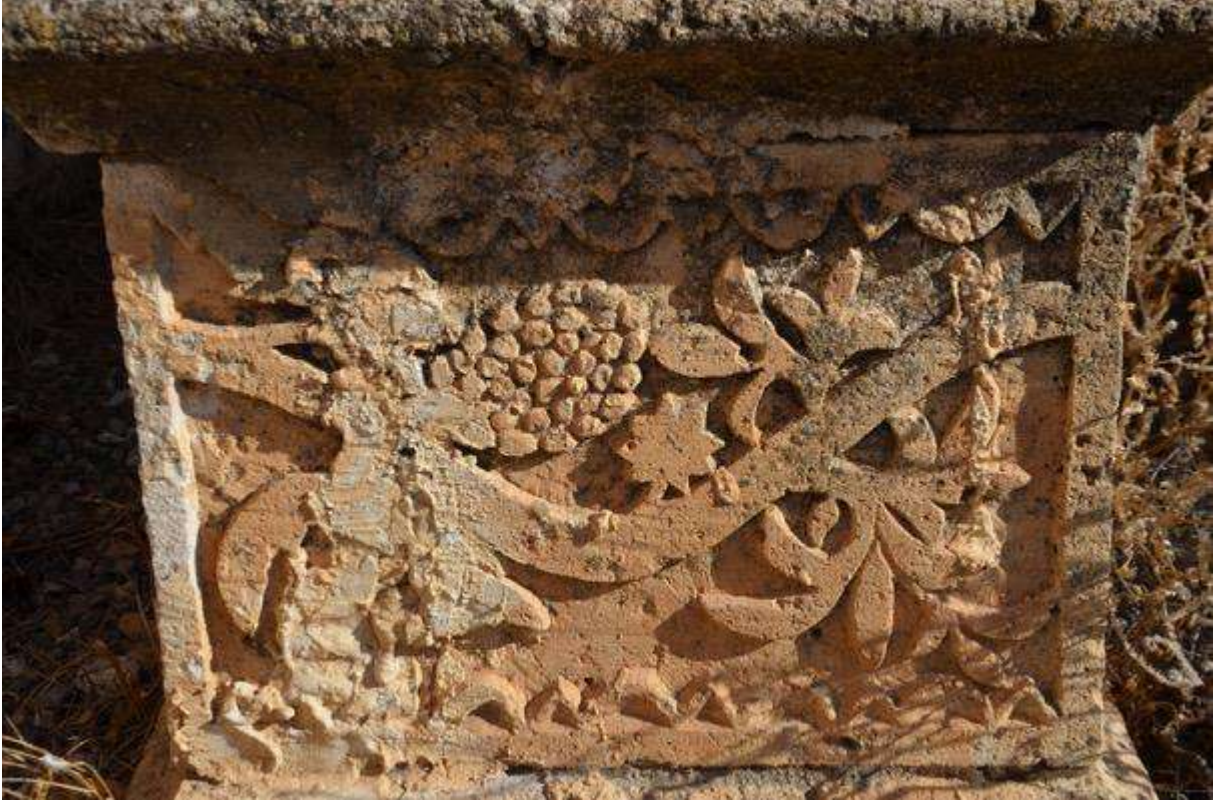
ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ
ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ
ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ
ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ ܘܢܝܢ

Köyün içinde yer alan yapı düz, eğimsiz bir arazi üzerinde inşa edilmiş olup kilise mezarlığı, üst katında bulunan medrese, kuzeydoğusunda çan kulesi bulunmaktadır. Kilise iki nefli, doğu-batı doğrultulu Parokial plana sahiptir. Mezbah bölümünün üst örtüsünde tuğla, çan kulesi, kapı ve pencerelerde düzgün kesme taş, 1995 yılındaki onarım çalışmalarından sonra taban yüzeylerde ve damlarda beton bulunmakta olup, diğer kısımlarda kaba yonu taş kullanılmıştır.

Yapının örtü sistemi incelendiğinde; naos, narteks, gnizo bölümleri doğu-batı doğrultulu beşik tonoz, mezbah bölümü çapraz tonoz, doğu kısmında bulunan apsis ise yarım kubbe ile örtülmüştür. Çan

kulesinin yapının ilk yıllarında olmadığı, daha sonra eklendiği araştırmacılar tarafından tespit edilmiş olup, kiliseye ait çan en son 2011 yılında olmak üzere, toplam üç kez çalınmıştır.

Fotoğraf 19: Mor Yuhannon Kilise Mezarlığı-Mezar Taşları 1

Fotoğraf 20: Mor Yuhannon Kilise Mezarlığı-Mezar Taşları 1

Fotoğraf 21: Mor Yuhannon Kilisesi Naosu

Fotoğraf 22: Mor Yuhannon Kilisesi Narteksi ve Apsis (Kduşkudşin)

Fotoğraf 23: Mor Yuhannon Kilisesi Mezbahı

Fotoğraf 24: Mor Yuhannon Kilisesi Mezbahı Tuğla Malzeme Kullanılan Çapraz Tonoz Üst Örtüsü

Fotoğraf 25: Doğu cephesinde bulunan mazgal pencerelerden biri¹³

Fotoğraf 26: Kilisenin mevcut durumda depo olarak kullanılan bölümü

¹³ Bu pencereler kilisenin mezbah ve yan odasını aydınlatmak amacıyla kullanılmaktadır.

Tanrım evine girdim. Kürsünün önünde secde ettim. Kral Göklü bütün yaptığım hataları başışla” Dolayısıyla yapının 1885 yılında Metropolit Mete Ahmar Dakno tarafından onarım yaptırılmıştır.

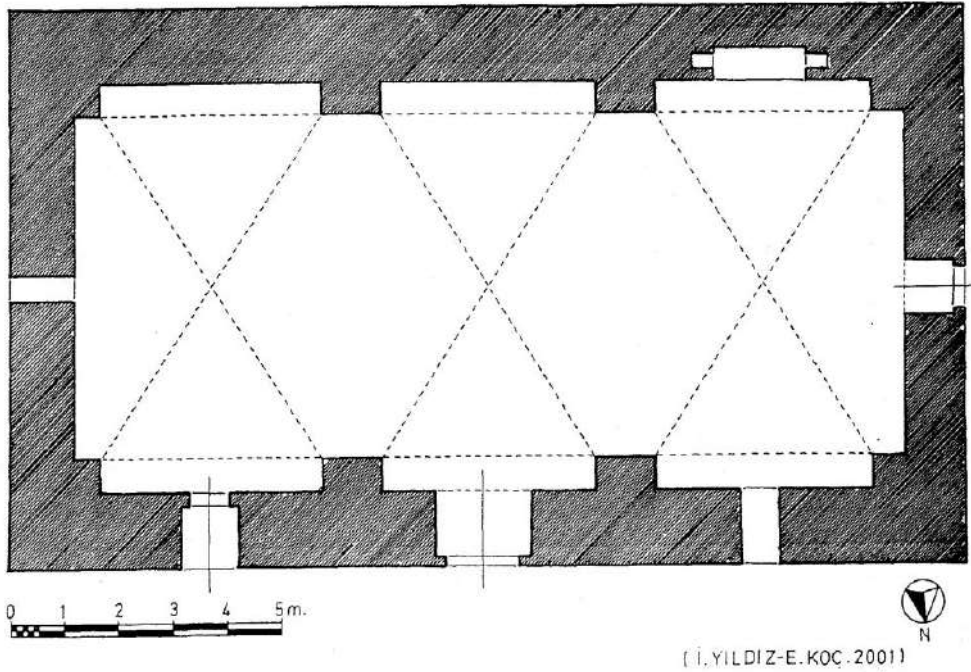
Kaba yonu taştan inşa edilen ve cephe süslemesi bulunmayan yapı günümüzde metruk ancak sağlamdır.

Doğu ve batı cephede olmak üzere haç şeklinde pencereler bulunmaktadır. Batı ve kuzey cephesinde basık kemerli giriş kapıları; kuzeydoğusunda yuvarlak kemerli girişi olmak üzere 3 girişi bulunmaktadır. Kuzey cephesinde yuvarlak kemerli girişin üzerinde üç adet yine yuvarlak kemerli üç pencere açılmıştır.

Yapının kuzeydoğusunda sivil bir yapı yer almaktadır.

Yapının örtü sistemi incelendiğinde doğu-batı uzantılı beşik tonoz, dıştan düz dam örtülüdür. Dikdörtgen planı yapının iç mekan ise 7.40 x 15.40 m ölçülerindedir.

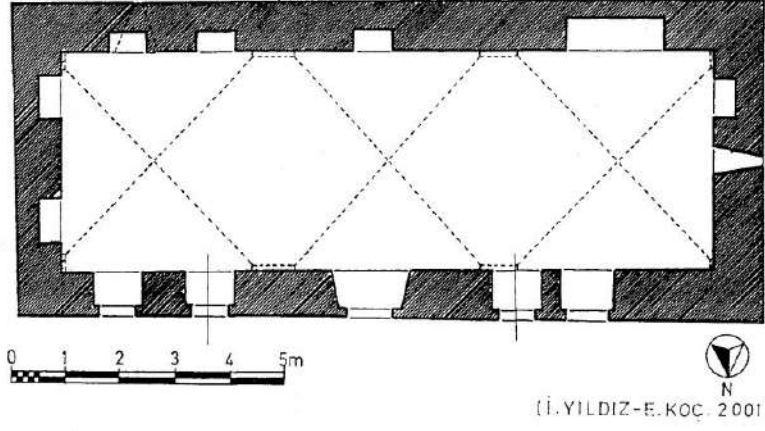
Şekil 12: Mor Mete Kilisesinin Mimari Planı

Proteston Kilisesi

Kıllıt (Dereçi) köyü yerleşik alanı içinde bulunan Mor Yuhannon Kilisesinin güneyinde bulunan Protestan Kilisenin kesin yapım tarihi bilinmemekle birlikte, 19.yy'ın ortalarında ABD Protestan Misyonerlerin bölgeye gelmeye başlaması sebebiyle yapının MS1852-60 yılları arasında inşa edildiği tahmin edilmektedir. Bu yıllarda bölgede Süryanilerin bir kesimi Prostestan mezhebini benimsemiş ve Süryani Protestan Kiliseleri inşa edilmiştir. Yıldız'ın (2003) araştırmasında Nejat Göyünç çalışmasından aktardığına göre 1880 yılında Kıllıt'da Mardin Amreikan Misyonu'na bağlı bir okul olduğu belirtilmiştir. Protestan kilise yapım tekniği, inşaat malzemesi ve plan itibarıyla Mor Mete Kilisesi ile benzerlik göstermektedir. Bu sebeple kilisenin inşa tarihinin 19.yy'ın ortaları olduğu düşünülmektedir.

Şekil 13: Protestan Kilisenin Planı

Kıllıt Kırsal Yerleşimi

Kıllıt Kırsal yerleşiminin doğusunda ve güneyinde iki tepe bulunmaktadır. Bu iki tepe arasında eğimli alanlardan ovaya doğru yerleşim yayılım göstermektedir. Yerleşim dokusu köy genelinde üçe ayrıldığı söylenebilmektedir;

- Halefil Tepesi eteklerinde kalan yerleşim alanı geçmişte gelir düzeyi yüksek haneler tarafından kullanıldığı ve daha çok konak yapıları ile benzeşmektedir.

- Çarşı olarak adlandırılan sokak ise alt katların dükkan üst katların konut olarak kullandığı yapılar yer almaktadır.
- Diğer konut yapıları ise tek veya iki katlı değişmekte olup, bahçecilik ve hayvancılık faaliyetlerine göre biçim değiştirmekte ancak konak yapıları gibi kompleks olmayıp dükkan mekanları bulunmamakta bölgedeki kırsal konut yapıları ile benzeşmektedir.

Özkan'ın Savur'da Sosyal ve Ekonomik Hayat (233 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre) tez çalışmasında 233 Numaralı Şer'iyye Sicillerinde yer alan "Kıllıt karyesi Süryani Kadim milletinden olup vefat eden Davud veledi Han'ın miras bıraktığı evi çocukları arasında bölüşülürken, evin dört odalı ve odaların altında ahırlar olduğu anlaşılmaktadır²⁰⁹. Her evin zemininde ahırın olması, Savur halkının tamamının küçükbaş, büyükbaş veya binek hayvanlardan en az birini beslediğini, ahırların üzerine en az bir odalı ve bir eyvanlı evler inşa ettiklerini göstermektedir" ifadesine yer verilmektedir (Özkan, 2019, s. 54). Buna göre üçüncü kısımda yer alan yapılar bu biçimde tarif edilmekte olup, günümüzde halen bu yapılarla karşılaşmaktadır.

Konak Yapıları

Konak yapılarının bulunduğu Halefil tepesinde eteklerinde konutlar topografyaya uygun biçimde konumlandırılmıştır. Geçmişte daha çok varlıklı ailelerin toplumsal yaşamına uygun biçimde şekillenmiş yapılar olup çok odalı ve geniş avlulu yapılardır.

Akyüz (Kıllıt (Dereiçi) Köyü'ndeki Mor Yuhanon Dilimoyo Kilisesi'nin Açılışı, 2007) makalesinde Kıllıt evlerini genellikle kesme taşlardan yapıldığı ve bazıları da değişik taş işlemesiyle süslendiğini belirtmiştir. Makalede "Bazı evlerde de binalara ve köyün dış görünüşüne güzellik veren eyvanlar görülmektedir. Bu evlerin mimarı yapısı bakımından Mardin'deki evlere benzemektedirler." denilerek köyde bulunan konut yapılarının Kıllıt'ın karakteristik özelliklerinden biri olduğu ve kimlik açısından önemi vurgulanmıştır.

Fotoğraf 27: Kılıt'ın doğu yaamacında bulunan konak yapıları

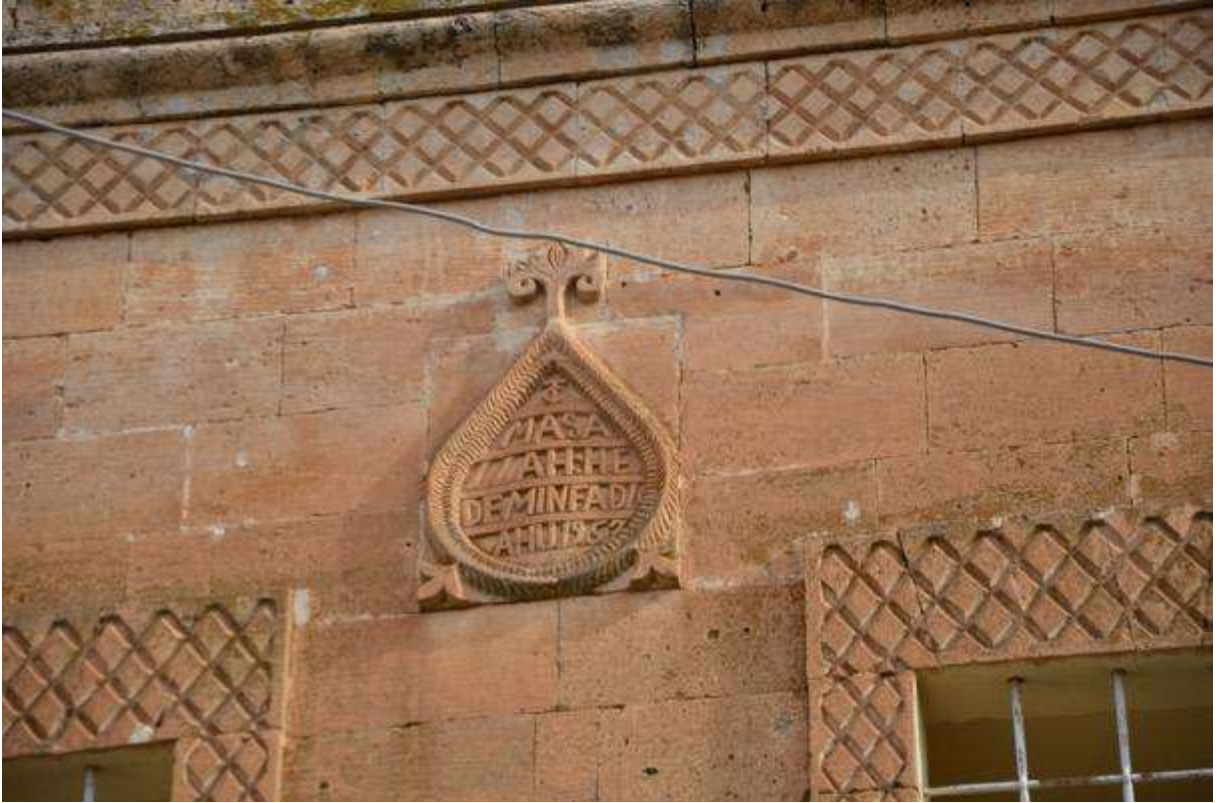
Çarşı

Kılıt'ın önemli varlıklarından biri Çarşı olarak adlandırılan zemin katları dükkan olarak, üst katları konut olarak kullanılan yapıların bulunduğu sokak dokusudur. Geçmiş dönemlerde bu çarşının yoğun bir biçimde kullanıldığı ve Savur ilçesi içerisinde ilçe merkezinden sonra ikincil bir merkez olduğu bilinmektedir. Diğer kırsal yerleşimde bulunmayan ve daha çok kentsel alanlarda bulunan ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı çarşı mekanı Kılıt için ayırt edici bir özelliktir.

Fotoğraf 28: Hasini Teyze'nin Evi

Fotoğraf 29: Kılıt Evleri Dış Cephe Süslemeleri

Fotoğraf 30: Kılıt Köyü Çarşısı Batıdan Doğuya Doğru Görünüm

Fotoğraf 31: Çarşının Doğudan Batıya Doğru Görünümü

Fotoğraf 32: Kılıt Çarşısında Bulunan Fırın Dükkanı

Arkeolojik Varlıklar

Proteston Kilisenin güneyinde mezarların bulunduğu bir alan Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 19.12.2017 tarih ve 3053 sayılı kararı ile Dereçi Yerleşimi I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir. Koruma Kullanma Koşulları şu şekilde belirlenmiştir.

“1. Bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak bir sit alanıdır.

2. Kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilemez.

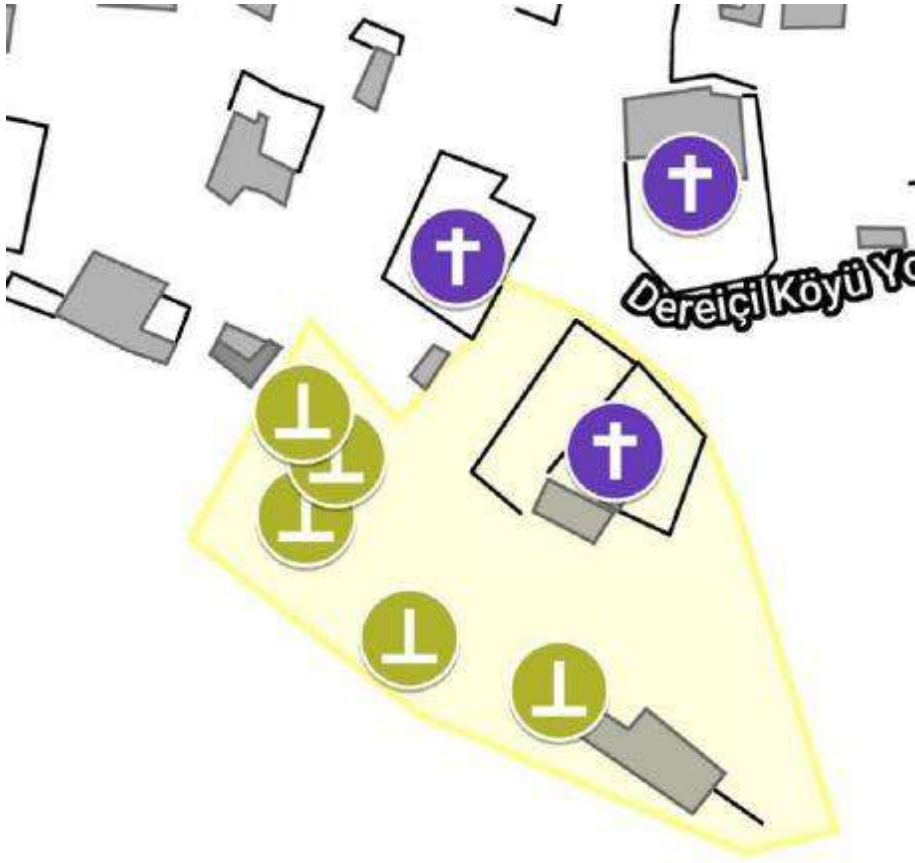
3. Resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu durumlarda yapılacak alt yapı uygulamaları, müze müdürlüğünün ve varsa kazı başkanının görüşü alınarak Kurulumuzca değerlendirilir.

4. Yeni tarımsal alanlar açılmaz. Toprağın sürülmesine yönelik tarımsal faaliyetler yapılamaz. Mevcut ağaçlardan ürün alınabilir.

5. Taş, toprak, kum vb. alınmasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmasına, toprak, cüruf, çöp, sanayi atığı ve benzeri malzeme dökülmesine izin verilemez.

6. Parsellere ilişkin tevhit ve ifraz işlemleri, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetine tesir etmeyecek şekilde Kurulumuzdan izin almak koşuluyla yapılabilir.”

Harita 14: Dereçi Yerleşimi 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Konumu

Somut Olmayan Kültürel Miras

Süryaniler: Süryaniler, kökenleri 5000 yıl öncesine giden bir toplumdur. Mezopotamya'da yeşeren ve uygarlığın gelişiminde önemli rol üstlenen eski Mezopotamya halklarının yani köklü bir kültürün mirasçılaridir. Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra, coğrafyayı istila edenlerin baskı ve egemenlikleri yüzünden başlangıçtaki etkinliklerini kaybetmişlerdir. Günümüzde ise dünyanın değişik bölgelerinde dağınık bir şekilde yaşamaktadırlar.

Süryanilerin kökeni ve nereden geldiklerine dair bilinen üç farklı görüş vardır. Bu görüşlerden birisi, Süryanilerin Aramiler'den geldiğini savunan tezdır. Bu tezin dayanağı Süryani halkının Aramca konuştuğu ve bundan dolayı da kökeninin Aramiler olduğunu iddia etmektedir. Süryanilerin kökenine dair ikinci görüş ise Süryanilerin Asurlular'dan geldiğini savunan tezdır.

Bu görüşe göre Süryaniler, eski Mezopotamya'da imparatorluklar kurmuş olan Asurlular'ın torunlarıdır. Bu iki görüşün eksiklikleri, Süryanilerin kökenini tüm eski Mezopotamya halklarına dayandığını belirten yeni bir görüş ortaya çıkarmıştır.

Süryani (Süryoyo) adının nasıl, ne zaman ve neden dolayı kullanıldığı kesin olarak bilinmiyor. Süryani isminin kökeni hakkında pek çok varsayım var. Varsayımların ortak özelliği; Süryani adının ya

Mezopotamya'daki bir şehirden ya da bu coğrafi bölgede hüküm sürmüş bir kralın adından kaynaklandığıdır.

Kimi yazarlara göre Suriye adı, bölgeyi ele geçiren Kilikos'un kardeşi Suros'tan geliyor. Süryani adı da bu sözcükten türüyor. XII. yy'da yaşamış olan Diyarbakır metropoliti (Bir bölgede yaşayan Süryanilerin kilise içindeki en üst rütbedeki kişisi) Arami kralı Suros'un adına izafeten, egemenliği altındaki ülkenin "Surisyin" olarak adlandırıldığını, daha sonra Surisyin adındaki son "s" harfinin atılarak "Suriyin" şeklini aldığı ve burada yaşayan halkında bu adla anılmaya başlandığını söyler.

Asurluların ülkesine Yunanlılar tarafından sözcüğün onuna bir 'y' eklenerek "Asurya" deniliyordu. Yunanlıların kullandığı ve gitgide yaygınlık kazanan "Asurya ve Asuryan" kelimeleri Aramca konuşan halkın diline girdiği zaman, dil kurallarına göre bazı değişikliklere uğradı ve Asuroyo şeklinde telaffuz edildi. Tarihsel süreçte "A" harfi düşerek kelime Suroyo (Süryani) şeklini almıştır.

“Savur ilçe merkezinin 7 kilometre doğusunda bulunan Kılıt isimli küçük Süryani köyünde Ortodoks, Katolik ve Protestan olmak üzere üç Hristiyan mezhebinin ibadethanelerinin bulunması, gören herkesi şaşırttığı kadar farklılıkların çok dar bir alanda bile yaşam alanı bulabilmesinden dolayı mutlu da etmektedir. Başka bir deyişle, bir metropol kentten bekleyeceğimiz bu zenginlik, bu kadim topraklarda bir köy yerinde karşınıza çıkar. Gerek Mor Evgin ve Mor Yakup'un öykülerinde, gerekse diğer yazılarımızda sık sık vurguladığımız üzere, 4. Yüzyıl Hristiyan aktivitesinin bölgede çok yoğun olduğu bir dönemdir. 1. yüzyıldan itibaren Hristiyanlaşmaya başlayan Savur'da, 4. yüzyılın ortalarına doğru bir episkoposluk merkezi kurulur.” (Alp, 2015)

Kılıt'ın Tarihi

Ricil Deresi'nin kuzeyinde ve güneyinde dağlar yükselmektedir. Kılıt Köyü, özellikle dağların yükselmeye başladığı dere yakınında kurulmuştur. Çevresinde bağ ve sulu tarım arazileri bulunmaktadır.

Yapılan literatür taramalarına ve sözlü tarih çalışmalarına göre Birinci Dünya Savaşı'ndan önce köyde 350 hane ve 7 ruhani bulunmaktaydı (ruhanilerden biri Süryani Katolik, diğeri de Süryani Protestan) ve köy o dönemlerde kasaba veya belde olarak anılmaktadır.

Kılıt'dan Binmayen Ailesi tanınmış ve nüfuz sahibi olup Savur'da hakimlik ve savcılık yapan aile üyeleri bulunmaktadır.

Süryani köylerinde göç eğiliminin artması ile günümüzde bir çok köy harabeye dönüşmüştür. Kılıt da bu köylerden biri olup Turabdin Metropoliti Samuel Aktaş diyakos Ablahat Kara'yı Kılıt Süryani Ortodoks Kilisesi Papazı rütbesi ile 03.03.1985 tarihinde kutsamış ancak göç eğiliminde bir değişiklik olmamıştır. Daha sonra Ablahat Kara da yaklaşık 10 yıl sonra İsveç'e yerleşmiştir.

90'lı yıllarda köyde yaklaşık 10 aile kalmıştır ve dönemin muhtarı Cercis Yüksel'dir. Cercis Yüksel köyün lideri vasfında anlatılmakta olup, kanaat önderi olduğu anlaşılmaktadır. Cercis'in öldürülmesi olayından sonra geri kalan aileler de göç etmiş, daha sonraki yıllarda bir dönem sadece 2 aile kalmıştır.

Deyrülzafaran Manastırı internet sayfasında yer alan Gabriel Akyüz makalesinde köyün tarihi aktarılmıştır. Akyüz (2007) köyün mevcut harabe görüntüsü ve terk edilmiş halinin görenlere hüznün verdiği belirttiği, Süryani göçü "*kaderi tedavi edilmeyen ve iyileşmeyen bir yara*" ve Kılıt köyü "*dağdaki baykuşlara mekan kalmış*" denilerek tanımlamıştır.

Azizlerin Yaşam Öyküleri

Mor Yuhannon Yaşam Öyküsü

Kılıt (Dereçi) köyünde Gabriel Akyüz'e göre MS 370 yılında inşa edilen kilise Mor Yuhannon Dilimoyo adına yaptırılmıştır. Mor Yuhannon Irak'ın Haditha şehrinde doğmuş, çok küçük yaşlardan itibaren Dahle Manastırı'nda 13 yaşında dini eğitimine başlamış ve anlatılara göre rahiplik hayatı boyunca, bölgedeki binlerce putpereste Hristiyanlığı kabul ettirip mucizeler gerçekleştirmiştir. Mor Yuhannon ailesinin evi Haditha şehrinde rahipler ve münzeviler tarafından sıklıkla kullanılır. Mor Yuhannon buradaki konuşmalardan etkilenir. Dahle Manastırından Snuto isimli rahip tarafından 30 yıl boyunca eğitilir. Daha sonra yaşanan kıtlıktan dolayı Snuto ve diğer rahipler Dahle Manastırını terk edip Boğuş Dağlarına yerleşir ve burada 23 yıl boyunca kalmıştır. Snuto'nun ölümünden sonra tüm rahipler farklı bölgelere dağılır. Mor Yuhannon ise Snuto'nun mezarını uzun süre bekledikten sonra dağlardan inmiştir. Ancak o süre boyunca bu bölge Hz. Ali tarafından yönetilmesine rağmen, otoritenin zayıf olması bölgedeki Dilimoyelilerin bölgeyi talan etmesine neden olmuştur. Mor Yuhannon da Dilimoyeliler tarafından kaçılarak esir alınmıştır. Mor Yuhannon'u esir alan Dilimoyeliler susuzluk çekmeye başlamıştır. Mor Yuhannon ile Dilimoyeliler arasında azizin su temin etmesi karşılığında onu serbest bırakması yönünde anlaşmıştır. Aziz su der ve Rab onlara su kaynağı sağlar. Daha sonra Dilimoyeliler elde ettikleri ganimetin 10 hissesini Mor Yuhannon'a vermişlerdir.

Sonraki yıllarda Mor Yuhannon bu kez de bir lider tarafından satın alınmıştır. Putlara tapan Lider ve dokuz çocuğu Mor Yuhannon tarafından lanetlenerek öldürülmüştür. Çocukların annesi ve liderin eşi Mor Yuhannon'u sihirbaz olarak adletmiş ve köy halkını ona karşı kışkırtarak bulunduğu evi yakmıştır. Ancak Mor Yuhannon'a herhangi bir zarar gelmemiştir. Bu mucizelerinden etkilenen 10.100 kişi Hristiyanlığı kabul etmiş ve onun adına kiliseler inşa etmiştir.

Yeniden Dilimoyelerin bölgesinde dönen Mor Yuhannon ağaçlara tapanları fark edince Rab'a dua ederek dokunduğu her ağacın tek darbeye kesilmesini istemiştir. Bunun üzerine hemen 4000 ağacı yok etmiştir. Ağaçlara tapanlar durumu fark edince Mor Yuhannon'u recmetmiş ve yaralı bir biçimde bırakmıştır. Rab

ona seslenir ve iyileşir. Ağaçlara tapanlar ona inanır ve İsa'yı kabul ederler. Bu mucizesi ile toplam yirmi beş bin (25. 000) kişiyi vaftiz etmiş ve kiliseler inşa etmiş, diyakoslar ve melfonolar görevlendirmiştir.

Mor Yuhannon misyonerlik faaliyetleri bu üç mucizeden sonra da devam etmiştir. Gezdiği yerlerdeki kanunlara karşı gelen insanlara 30 kez nasihatte bulunmuş, insanlar ona inanmamış, ateşin içinde zarar görmemesi halinde inanacaklarını söylerler. Bunun üç kez bir ateşin içine girip çıkan Mor Yuhannon'a yine de inanmayan kanunsuzları lanetlemek için orada bulunan göle dokunarak suyu kana dönüştürmüş ve tüm balıkları öldürmüştür. Kanunsuzlar kanı geri suya çevirmesi halinde Hristiyanlığı kabul edeceklerini bildirmesi üzerine gölü eski haline getirir. Bu mucizesi ile 4900 kişiyi vaftiz eder.

Kutsanmak üzere Şama'a giden Mor Yuhannon Müslümanların kralı Abdülmelik bin Mervan'ı ziyaret ederek, kralın hasta kızını ettiği dualarla iyileştirir. Kral minnetini belirtmek üzere ona hediyeler vermek istemesine o sadece Şam'da Hritiyanların barış ve güven içinde yaşamasını, kilise ve manastırlar inşa etmesini istemiştir. Bunun üzerine kral inşaa edilecek yapıların devletin hazinesinden karşılanacağı, Hristiyan din görevlilerinden vergi alınmayacağı, saygı gösterileceği bir mektup ve bir ferman mühürleyerek Mor Yuhannon'a vermiştir. Şam'dan Hacak el-Takfin ve Aracan şehrine giden Mor Yuhannon Aracan şehri-Damam Dağında manstır inşa etmiştir. Sonra Pers Denzine inmiş, orada boğulan bir Yahudiyi diriltmiştir. Yahudi bunun karşılığında ona Beth- Froko dabi Sotono'nun yerini ona gösterir, o da içeri girip Put Babi'nin tacını alır. Pur tapınağını ortadan kaldırır. Yerine Mor Sergis ve Mor Bakus adına manastırlar inşa eder. Mor yuhannon bu manastırda yıkılan pt tapınağının şeytanları ile mücadele eder. İnşa ettiği manastırlar su kaynağından uzak olması nedeniyle rahipler su sıkıntısı çeker. Bunun üzerine Mor Yuhannon dua etmesiyle Rab dağ ve manastırı su kaynağına taşıyan bir sarsıntı yaratır. Bunun üzerine bir çok Pers rahibi çeker manastıra. Sorunlar bitmez, Süryani ve Pers rahipler arasında ibadet dilinin Farsça ve Süryanice olması konusunda çatışmalar çıkar. Sorunu çözmek üzere benzer bir manastır daha inşa edip Süryani rahipleri yerleştirir.

Mor Yuhannon 99 yaşında vefat etmiş ve inşa ettiği Mor Sarkis ve Mor Bakus Manastırı'nda toprağa verdiler. Mor Yuhannon 33 yıl zarfında doğuda, Dilimoyelerin etki alanında bir çok bölgeye giderek, yüksek dağlara çıkarak binlerce insanı vaftiz eder

4. yy'ın ortalarında Savur'da kurulan episkoposluk merkezinin ilk başpiskoposu Mor Krafus'tur. Mor Krafus aynı zamanda Midyat'ta bulunan Mor Gabriel Manastırı'nı inşa eden Mor Şmuel'in hocasıdır. Sasani kralı II. Şapur Nisibis'i (Nusaybin) aldığında Mor Krafus öldürülür. Mor Krafus öldürülmesi üzerine MS 370 yılında Killit Köyü'nde Mor Yuhannon (Dilimiyo) Süryani Ortodoks Kilisesi inşa edilir.

Mor Abay Yaşam Öyküsü

İnşa edildiği zaman bölgenin en büyük manastırlardan biri olan yapıya ismini veren Mor Abay, asıl adı Mir Şobur olan bir İranlıdır ve babası Sasani ordusunda generaldir. Tur Abdin bölgede "Mir" kelimesi

gerek İranlılar gerekse Kürtler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Prens anlamına gelen “Mir” sözcüğü, Mor Abay’ın adında da görüldüğü üzere yanında bir isimle kullanılır. Nisibis’i yani günümüz Nusaybin’ini ve bu kentin Hristiyanlığın ilk dönemindeki önemini anlattığımız bölümlerden hatırlayacağınız gibi, Nisibis, Sasanilerin Romalılardan almak için çok uğraştığı ve başarılı olana kadar üç defa kuşattığı stratejik önemi çok yüksek bir kentti. Bu kuşatmalardan birinin başında da Mir Şobur’un babası vardır ve oğlunu da bu yolculukta yanına almıştır. Dara şehrine vardıklarında, Mir Şobur arkadaşlarıyla ava çıkar ve yolları Kılıt’a kadar gelir. Burada karşılına Mor Abay adında bir rahip çıkar. Ondan o kadar etkilenirler ki, orada hemen vaftiz olurlar ve Hristiyanlığa geçerler. Mir Şobur da bu çok etkilendiği rahibin adını alır. Oğlunun Hristiyanlığa geçtiği haberini alan Mir Şobur’un babası, askerlerini Savur’a gönderir ve oğlu da dahil olmak üzere 5.000 kişiyi kılıçtan geçirir. Suçluluk duygusundan mı bilinmez, oğlunun ölümünün ardından Mor Abay’ın babası amansız bir hastalığa yakalanır. Mor Abay, annesine rüyasında görünür ve şöyle der: “Babamı öldüğüm yere götürün. Kanımın döküldüğü toprağı onun vücuduna sürün. O zaman iyileşecektir.” Mor Abay’ın babası bu söylenenler yapıldığında gerçekten de iyileşir. Bunun üzerine Mor Abay’ın babası da Hristiyan olur. Bütün malını mülkünü satar ve elde ettiği parayla Kılıt’ta oğlu için bir manastır inşa eder. Ölümüne kadar da bu manastırda kalır.

Mor Abay’ın ölüm tarihi kaynaklarda MS 352 yılı olarak geçer. Mor Abay, Antakya Süryani Ortodoks Kilisesi geleneğinde 1 Ekim tarihinde anılan önemli bir aziz olarak kabul görür. Bu manastır ayrıca, 15. ve 18. yüzyıllar arasında Savur bölgesinin metropolitlik merkezi olarak da görev yapmıştır. Bugün, köyün kuzeyinde tarlalar içinde rastlayacağınız kalıntılar işte bu manastıra aittir.

Mor Dimet ve Mor Theoduto Efsanesi

Kılıt’ta bir diğer İranlı aziz anısına yaptırılan manastır da Mor Dimet Manastırı’dır. Romatizmaya iyi geldiğine inanıldığı için halk arasında “romatizma manastırı” olarak da anılır. Köyün üçüncü manastırı, bugün tamamen yıkılmış olan Mor Theoduto Manastırı’dır. Halk arasında “başağrısı manastırı” olarak anılır. Manastırın yapılışı 7. yüzyıl sonlarına tarihlenmiştir. Burada dini mekanların aynı zamanda önemli birer şifa merkezi olarak görülmesi de dikkatimizi çekmektedir.

Savur deyince, Süryani tarihinde önemli bir isim olan Mardinli Muşe’yi de paylaşmak gerek diye düşünüyoruz. Süryanice ilk İncil’i bastıran ve Avrupa’daki Süryani çalışmalarına öncülük eden Mardinli Muşe (Musa) Savurludur. Kendisini Beth Nahrinli rahip İshak’ın oğlu olarak tanımlayan Muşe, Savur’un Qaluq köyünde doğmuş ve Antakya Süryani Patriği Ignatius Abdullah tarafından 1549 yılında, Yeni Ahit’in Süryanice basılması için Avrupa’da yeni icat edilen matbaa teknolojisini araştırmak üzere Roma’ya gönderilmiştir. 1555 yılında bin adet Süryanice İncil bastırarak bu görevinde başarılı olan Mardinli Muşe, kadim Süryani halkına da böylelikle kendi dillerinde basılmış ilk İncil’i kazandırmıştır. Muşe, bin adet Süryanice İncil’in yarısını Doğu’da dağıtmak için kendisi almıştır. 1562 yılına kadar Avrupa’da kalan Muşe, Avrupa’ya tekrar dönmüş ve 1581 yılında Roma’daki Neophytes Koleji’nde Süryanice hocalığı yapmaya

başlamıştır. Bu özelliğiyle, Avrupa'da Süryani kültürü ve dili üzerine yapılan çalışmaların başlamasını sağlamıştır.

Kıllit Köyü'ne gittiğinizde sizleri bekleyen muazzam görüntü, maalesef köy büyük oranda boşalmış olmasına rağmen hâlâ ayakta duran üç farklı mezhebe bağlı üç kilise ve bir camidir. 1980'li yıllara kadar 300'den fazla ilkokul talebesi olan Kıllit Köyü'nün sakinleri başta Avrupa ülkeleri olmak üzere batıya göç etmeye başlayınca köy boşalmaya başlamıştır. Köyde Süryani nüfus azalınca bazı Müslüman aileler köye göç etmeye başlamış ve kendi ibadetleri için bir cami inşa etmişlerdir. Dünya geneline yayılmış 20.000'den fazla nüfusu olduğu düşünülen Kıllit Köyü'nde, üç çan kulesi ve bir minare olmak üzere dört farklı mekandan aynı Tanrı için edilen dualar halen göğe yükselmektedir."

Toplumsal ve Kültürel Hayat

Süryani geleneğinde rahipliğin yayılmasında önemli rol oynayan iki İranlı azizin ve bir Iraklı azizin adı manastırlara ve kiliselere verilmiştir; bu durum Hristiyanlığın bölgede geliştiği ilk yıllarda toplumlar arası etkileşimin gelişmiş olduğunu göstermektedir (Alp, 2015). Bu durum gelecek yıllarda da devam etmiştir. Kıllit köyünde üç farklı mezhebe ait kiliselerin bulunması da bir arada yaşama kültürü açısından örnek teşkil etmektedir. Yapılan saha çalışmalarında son yüzyılın başlarında Kıllit'ta Müslüman nüfusunun artmaya başladığı ancak yine toplumsal çatışmaların yaşanmadığı, hatta Kıllit'ta yaşayan herkesin hem Müslüman hem Hristiyan bayramları ve özel günlerini birlikte kutladıkları ifade edilmiştir. Kıllit'ın çevre köylerle etkileşiminin de benzer şekilde olduğu, hatta Müslüman köylerin Kıllit'a özel bir değer atfettikleri belirtilmiştir.

Ancak birlikte yaşama kültürü özellikle bölgede 1990 yılında başlayan olaylardan ve köy muhtarının öldürülmesinden sonra köyden Avrupa ülkelerine büyük göçlerle birlikte sekteye uğramıştır. Mevcut durumda köyde halen Müslüman ve Hristiyanlar birlikte çatışma olmaksızın yaşamaya devam etmektedir. Avrupa'ya giden Kıllitlı Süryanilerden bir kısmı yazın köylerine gelmektedirler (Savur Alan Yönetim Planı, 2016). Günümüzde bu köyde yaklaşık olarak on aile sürekli yaşamaktadır.

Geleneksel Sanat ve Zanaatlar

Mardin ve Tur Abdin bölgesinde Süryaniler çeşitli bir çok zanaatla uğraşmakta ve geçimini sağlamaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilmektedir:

- **Demircilik:** Savur'da Süryani ailelerin demircilikle uğraştığı bilinmektedir (Savur Alan Yönetim Planı, 2016). Ömerli'de yaşayan Daniel Akdemir'in sürdürmekte olduğu aile geleneği demircilik mesleği Süryaniler isimli belgeselde anlatılmıştır. Kendine has bir damgası bulunan esnaflar ürettikleri balta vb ürünlerde bunu işleyerek imzalarını atmaktadır.
- **Şarapçılık:** Kıllit da dahil olmak üzere Süryaniler her zaman şarap üretmiştir ve bu üretim faaliyeti halen devam etmektedir.

- **Üzümnden Elde Edilen Gıdalar:** Üzümnden pekmez üretimi ve farklı şerbetler üretilmektedir.
- **Ahşap Oymacılık:** Süryani kültüründe ahşap oymacılık bir zanaat türü olarak görülmektedir. Süryanilerdeki ahşap oymacılık zanaatı Kapı sinema filmine de konu olmuştur. Savur'da Sosyal ve Ekonomik Hayat isimli tez çalışmasında da ahşap oymacılığın Killit ve çevresinde de önemli bir meslek alanı olduğu görülmektedir: "Çeyiz sandıklarının arasındaki bu fark, eski veya yeni olmalarının yanı sıra imal edildikleri ağaç cinsine göre de fiyatları değişmektedir. Çok kıymetli meyvesinin olmasıyla kesimi kolay kolay yapılmayan ceviz ağaçlarından yapılan sandıklar en makbulüydü. Sandıklardan üçü Ahmedî, biri Killit, biri Avine ve birisi de gute köyüne ait hükümlerde rastlanıp, geri kalanlar Savur kasabası ahalisine ait kayıtlarda rastlanmıştır. Sandıklara daha çok sulak yerleşim yerlerinde rastlanması, buraların diğer bölgelere göre hem ahşap hem de diğer ekonomik koşullar bakımından daha avantajlı olmalarıyla ilişkilidir." (Özkan, 2019, s. 61).
- **Telkarıcılık:** Altın ve gümüş işlemeciliği Midyat ve Mardin gibi önemli kent merkezlerinde halen yapılmaktadır. Altın ya da gümüş inceltip, ustaların belirli motifleri oluşturulmaktadır. Her ne kadar emek yoğun bir zanaat olsa da telkarıcılığa yeniden ilgi artmaktadır.
- **Terzilik:** Mardin'de bulunan İliye Kırılmaz isimli Süryani terzi belgesel çalışmasına konu olmuştur. Ünü yayılmış olan Süryani terzinin sipariş sırası 1 yıla kadar uzadığı anlatılmıştır. Kumaş çeşitliliği de bulunmaktadır ancak Killit ve Savur'da bu kumaşların ticaret yollarıyla ulaştığı düşünülmektedir (Özkan, 2019, s. 79-80). Aynı zamanda giyim-kuşamın yörede yaşayanlar diğer toplumlardan çok fazla değişiklik göstermediği belirtilmektedir. "Killit köyü ahalisinden ve Protestan milletinden Zeyni binti Maksî gependinin terekesinde giyim eşyası olarak; "üç âded ipek entari ve bir âded amelikandan entari ve üç âded bezden entari ve iki âded Trablusî kuşak ve bir âded fes ve iki âded beyaz gömlek ve dört âded yazma ve iki âded kuşak" kaydedilmiş olup gayrimüslimlerin giyim tarzlarının Müslümanlarınkinden farklı olmadığı tespit edilmiştir" (Özkan, 2019, s. 75).
- **Yazmacılık ve Kumaş Boyama:** Kiliselerde bulunan mihrabın diğer ismiyle knudkudşkin olarak adlandırılan apsisi bölümü diğer kiliselere göre daha sade olup fresk ve mozaiklere neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Basmacılık adı verilen kumaş boyama sanatı ile üretilen ikonografik sembollerle bezeli perdeler Süryani kiliselerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu durum aynı zamanda Süryani kiliselerinde yağmacılığa karşı geliştirilen bir önlem olarak da düşünülmektedir. 1916 yılında doğan Mıksiye Nasra Şimmes Hindi (Mardinlilerin Nasra Teyzesi) babasından küçük yaşlarda öğrendiği tekniklerde ve babasından kalan kalıplar ile yaşamı boyunca Mardin'de yazmacılığı sürdüren Süryani bir usta olarak hafızalara kazınmıştır (Sipahioğlu ve Kavcı Özdemir 2012: 77). Konu ile ilgili yayınlanana bir makalede: "Mardin'deki Süryani yazmacılığı da son

temsilcisi olan Mıksiye Nasra Şimmes Hindi'nin 27 Nisan 2016 tarihinde 100 yaşında bu dünyadan göç etmesi ile kaybolan sanatlar arasına girmiştir. Geleneğin son temsilcisinin de yitirilmesi ile yazmacılık sanatı büyük ölçüde kan kaybetmiştir” bu geleneğin artık sürdürülemediğine değinilmiştir. (Uygur, Koyuncu Okca, & Öz, Bir Kültürün Son Temsilcisi: Mıksiye (Muqsiye) Nasra Şimmes Hindi Ve Ardında Bıraktıkları, 2017).

- **El Yazmacılığı:** El yazmacılığı eski bir gelenek olup eski kaynaklar el ile yazılarak çoğaltılmaktadır. Bakusyen Manastırı'nın rahibi Gabriel Akyüz bu geleneğin muhtemel son temsilcilerindedir. 500 sayfalık bir kitabın el ile çoğaltılması yaklaşık bir seneye tekabül etmektedir. Yazıcılar sona ulaşınca bunu adlarını ve tarihçe eklemeleri ve bitirdiklerine dair sevinçlerini ifade eden bir kaç cümleye yer verilmektedir.
- **Değirmencilik:** Savur'da farklı bir meslek alanı olarak değirmencilik de görülmektedir. Değirmen Kültürü Savur Çayı boyunca yaygın biçimde görülmektedir. Kılıt'ta bulunan değirmenlerden günümüze sadece bir kaçı ulaşabilmiştir. Bunlar da harabe halindedir. Savur Alan Yönetim Planında değirmencilik ile ilgili bilgiler verilmiştir: “Sert bir kayadan elde edilen değirmen taşının öğüten yüzeyi çekiçlenerek pürüzlü hale getirilir. Değirmende, değirmenciye öğütülen üründen değirmenci hakkı verilir. Yörede buğday, un ve ekmek kutsal kabul edildiğinden değirmenci hakkı da kutsal sayılır. Su değirmenlerine yoğun talep olduğunda karışıklığı önlemek için “değirmen sırası” denilen ve herkes tarafından özenle uyulan bir sıra takip edilir. Değirmenlerin bazılarında ahır bölümü bulunur. Bu bölüm uzak yerlerden değirmene gelip sırasını bekleyip gün sonra ununu alacak kişilerin hayvanlarının barınması için yapılan birimdir. Değirmende o gece misafir olarak kalan kişiler için değirmenci tarafından değirmen ekmeği olarak adlandırılan ve değirmenin ocağında pişirilen bir ekmek yapılır. Bu ekmeğin hamuru genellikle değirmencinin unundan yapılır. Değirmeni iyi kullanabilen başka bir deyişle “değirmen taşının dilinden anlayan” değirmencinin müşterisi çok olur.” (Savur Alan Yönetim Planı, 2016)
- **Taş Oymacılığı:** Halen Süryani Ortodoks Kilisenin önünde bulunan mezarlar taş oymacılığın son yıllara kadar devam ettiğini göstermektedir.

Konutlarda İç Mekan Kullanımı

Konut iç mekanlarında kullanılan eşyalara yönelik gerekli ve yeterli düzeyde bilgi elde edilmemiştir. Bu konu ile Özkan: “Yine eşya çeşitliği fazla olup fiyatları yazılmayan Savur kazasına tâbi Kılıt köyü ahalisinden ve protestan milletinden Cena veledi Melki Murad'a ait bir hükümde, eşi öldüğü için Mardin'de bulunduğu sırada evindeki mal ve eşyaları kayınbabası Maksi gehendi veledi İsa'nın aldığını iddia ettiği ve dava konusu olan eşyalarından bir âdet destere, yüz dirhem sabun, dört adet bıçak, iki adet mikraz, sekiz adet küp, sekiz adet sedeften tesbih, iki adet namazlık, iki adet boğça diğer terekelerde fazla rastlanmayan eşyalardandır. Terekelerde çıkan eşyalardan hareketle Savur evlerinin içini tasvir

etmeye çalıştığımızda süs eşyası ve mefruşat bulunmadığı, hatta yer döşemelerinin de yetersiz kaldığı görülmüştür” şeklinde durumu tarif etmeye çalışmıştır (Özkan, 2019, s. 64).

Kıllit ve Çevresinde Mevkii/Yöre İsimleri

Kıllit ve çevresinde de su kaynakları, yükselteler, sulak alanlar farklı isimlerle adlandırılmıştır. Bunlar: Andiddeyre, Andirahan, Andişat, Arvil Ambar, Avil Meydan, Arvilayn, Avilbergir, Arvilbia, Arvinnasbi, Arvit Davmi, Arvit(h)avil, Arvmesto, Arvsende, Aybirdi, Ayn Caraf, Ayn Ceviz, Aynilhavr, Babsini, Bahuşi, Bakşara, Benişi, Beyar, Beydemus, Beynil Lihvip, Beynilmasara, Cadde, Cezir, Dikkışahdo, Gavzet, Giringese, Golliyi, Halebo, Halfilkale, Halfilkürsü, Halfilaras, Hannuze, Harisi, Havratşih, Hayr, Iskak Derrih, Kafil Ahmar, Kalok, Kavvi, Kemil Beyder, Lini, Maksi, Mağortil Mayyi, Mişti, Rasilikrum, Risni, Tenir, Vadil Afz, Vadilminzil, Vakfiye, Vesia, Zavro, Zağor’dur. Kıllit Köyü ve çevresindeki mevkii isimlerine tapu Parsel Sorgu Uygulaması aracılığıyla ulaşılmış olup, Kıllit’da bununla ilgili geniş kapsamlı bir araştırma ortaya konulması gerekmektedir. İnsanlar yaşadıkları çevreyi tanımlamak adına coğrafyaya isimler yakıştırmaktadır. Bu isimler coğrafya ve o coğrafya üzerinde yaşayan toplumlar arasındaki ilişkilerin göstergeleridir. Bu bilimsel araştırmalarda dil bilim, coğrafya, tarih, arkeoloji, halkbilim, antropoloji, sosyoloji, etnografya disiplinlerinden yararlanılarak somut olmayan kültürel mirasa katkı sağlanmaktadır.

8. TEKNİK ANALİZ (3. TALEP TAHMİNİ VE KAPASİTE SEÇİMİ)

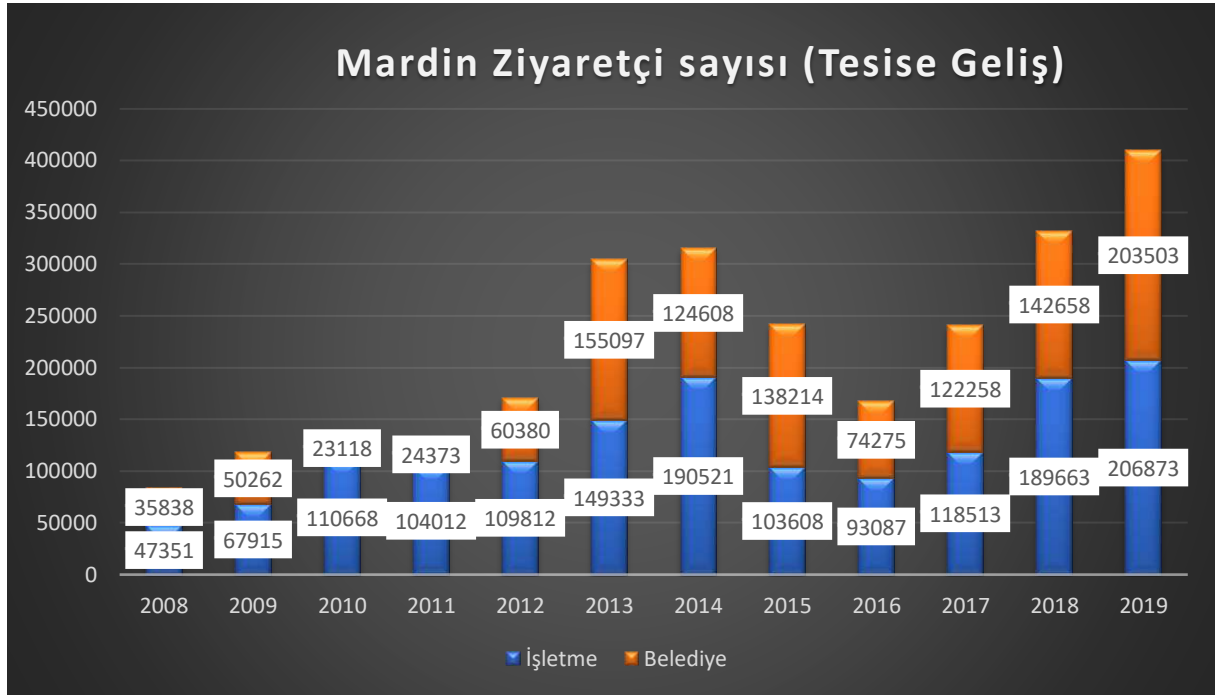
8.1. İhtiyaç Analizi ve Pazar Araştırması

Projenin ana kullanıcıları

- Kıllit’ta yaşayanlar ve Kıllit’tan göç edenler
- Yerli ve Yabancı Ziyaretçilerdir.

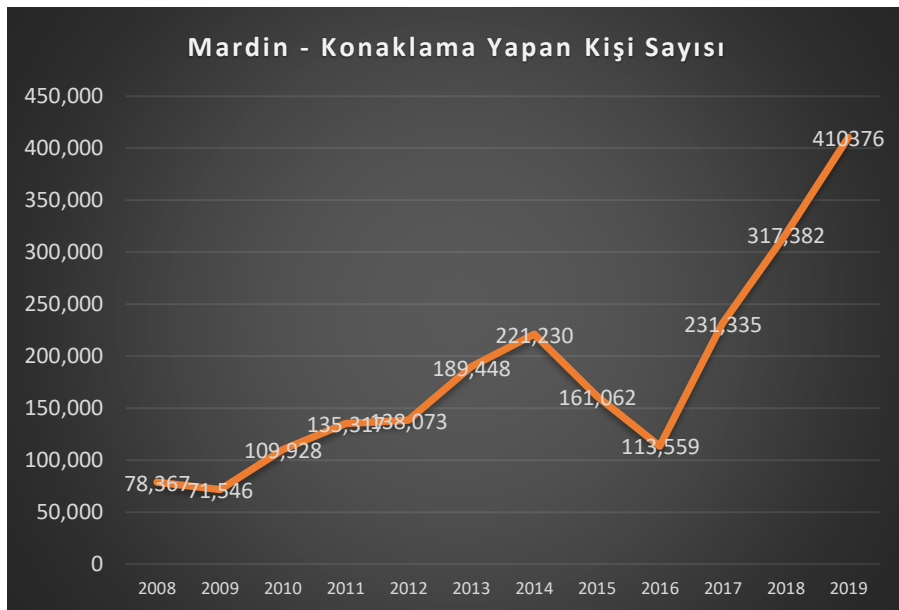
2002 yılından itibaren turizm sektörünün hızlı biçimde gelişen Mardin’de yatak kapasitesi ve ziyaretçi sayısı yıllar itibari ile hızlı bir biçimde artış gerçekleştirmiştir. Talep analizinde konaklama istatistikleri, Sürdürülebilir Turizm Projesi Analizleri ve GAP Turizm Master Planı tahminlerinden yararlanılmıştır. 2020GAP Turizm Master Planına göre Mardin’e GAP Turları ile gelenlerin %16’sı Savur’u ziyaret etmiştir. Konaklama istatistiklerinde farklılıklardan dolayı Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri ile İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verileri ayrı ayrı kullanılmıştır. 2019 yılından itibaren merkezi ve taşrada veri birliğine varılması amacıyla aynı veriler kullanılmaya başlamıştır. 2020 Pandemi yılı olmasından dolayı analiz dışında tutulmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2008 yılından itibaren tesise gelen sayısı (işletme ve belediye belgeli toplam) toplam 83.189’dan 2019 yılında 410.376’a kadar çıkmış ve %493 gibi bir sıçrama gerçekleştirmiştir. Bu süre zarfında Suriye’deki ve Irak’taki şiddet olaylarının artması ve çözüm sürecinin sonlanması akabinde başlayan terör olayları neticesinde 2015 ve 2016 yıllarında turizm sektöründe büyük düşüşler yaşanmıştır. Öyle ki 2016 yılında gelen turist sayısı 2012

yılındaki seviyesine gerilemiştir. Çatışmaların sonlanması, Irak ve Suriye'nin kısmi istikrara kavuşması ile turizm sektörü toparlanmaya başlamış 2016 yılından itibaren sürekli artış kaydedilmiştir.

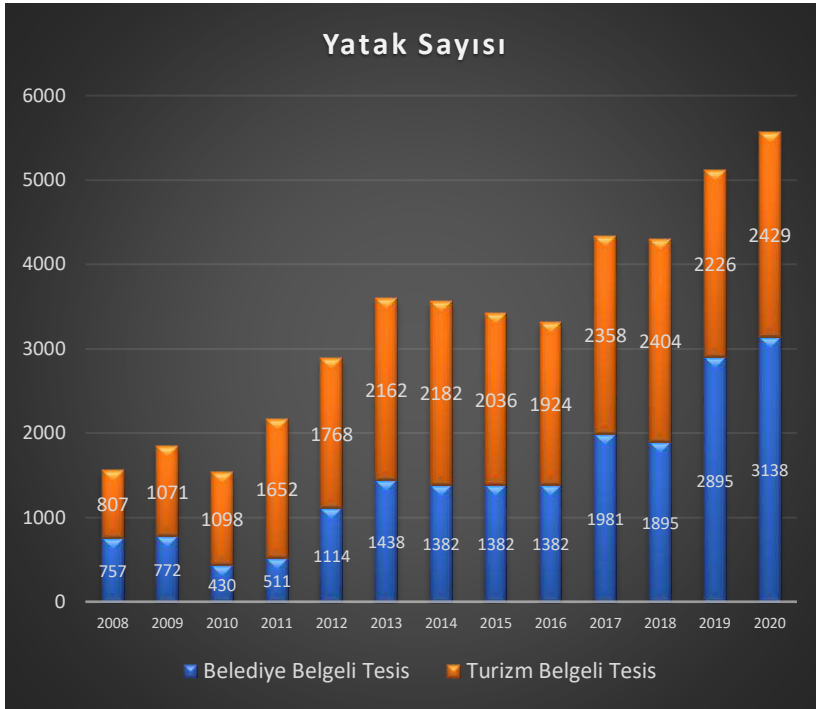
Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri (2020)

Mardin Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü verilerine göre 2008-2019 yılları arasında Mardin'e gelen ziyaretçi sayısı 5,7 katına çıkmıştır. Gerçekleşen dalgalanmalara rağmen yıllık %21,5'lik bir ortalama büyüme gerçekleşmiştir. 2015 ve 2016 yılları yaşanan terör olayları ve 15 Temmuz darbe girişiminden dolayı iki uç (ekstrem) yıl olarak kabul edilebilir. 2020 tüm dünyada kapanma gerçekleştiğinden en ekstrem yıl olarak analize konu edilmemiştir. Buna rağmen nedenle yıllık %21,5'lik büyüme kötü senaryo olarak da varsayılabilir. Diğer taraftan 2017 yılı toparlanma yılı olarak kabul edilmiştir. İki ekstrem yılın analizden çıkarılması yıllık %32,7oranında bir artış gerçekleşebileceğini göstermektedir. Ancak bölgenin hassas durumu iyimser senaryodan öte mutedil bir senaryonun seçilmesine sebebiyet vermektedir. Ayrıca turizm arzı talepten daha yavaş büyümektedir.

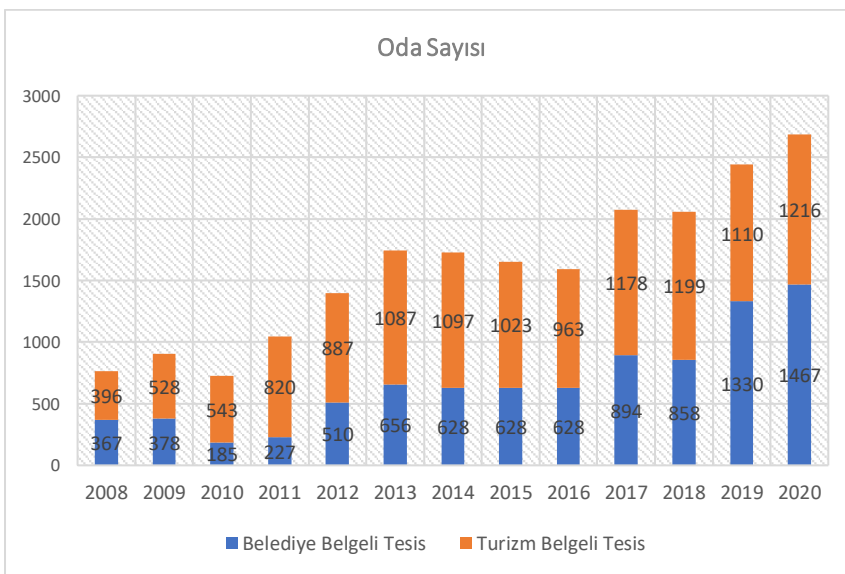

Kaynak: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü Konaklama İstatistikleri (2020)

2008-2017 yılları arasında konaklama tesis sayısı belediye belgeli ve turizm işletme belgelilerin toplamı olmak üzere 20'den 72'ye çıkmıştır. Aynı dönemde oda sayısı 763'ten 2.683'ye yükselmiştir. Yatak Sayısı konaklayan turist sayısına paralel olarak dalgalanmıştır. Yatak Sayısı 2008-2020 arasında turizmin gelişimine paralel olarak % 256 artış göstermiştir. 2020 yılında Mardin yatak kapasitesi 5567'e yükselmiş ve yatak kapasitesini sürekli geliştiren bir destinasyon konumundadır. Proje kapsamında 100 Odalı bir otel kompleksinin hazırlanarak 250 yataklı bir ek getirilmesi planlanmaktadır.

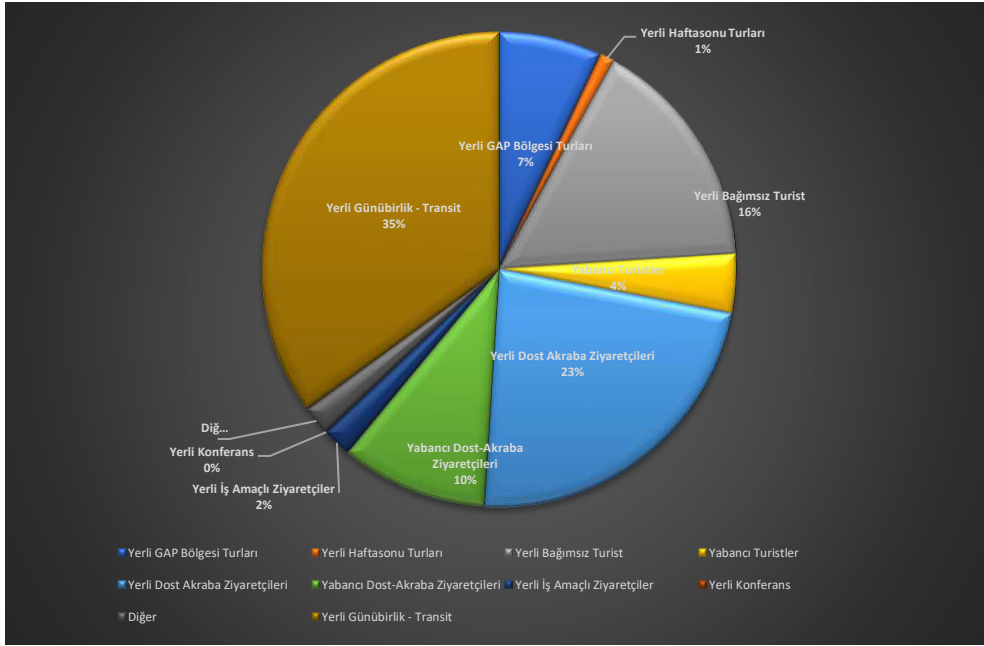

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri (2020)

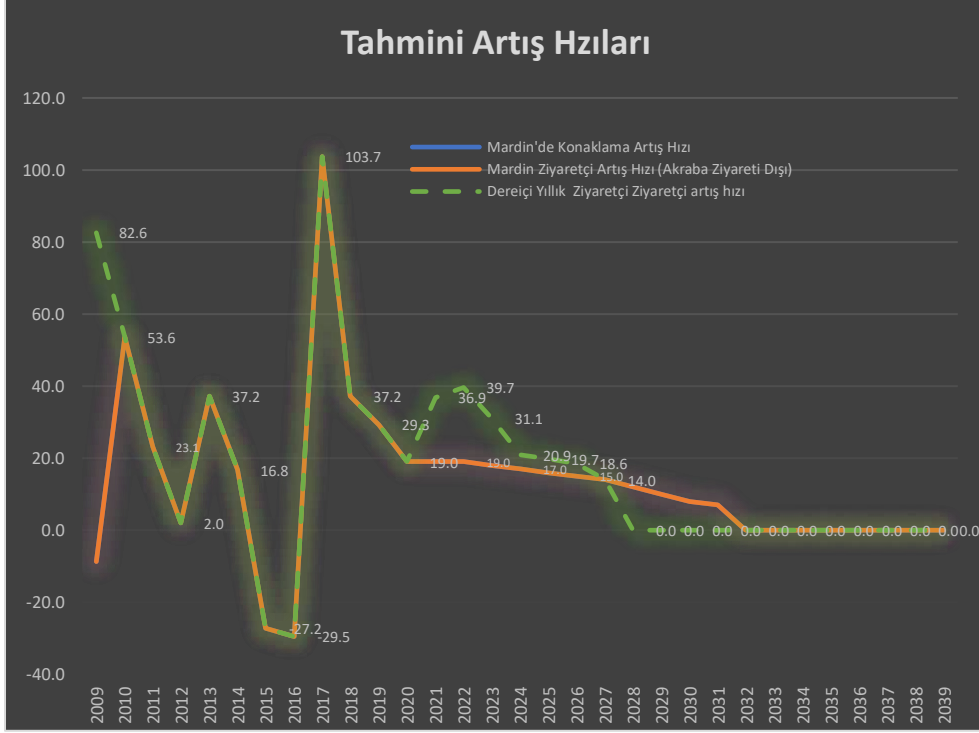

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri (2020)

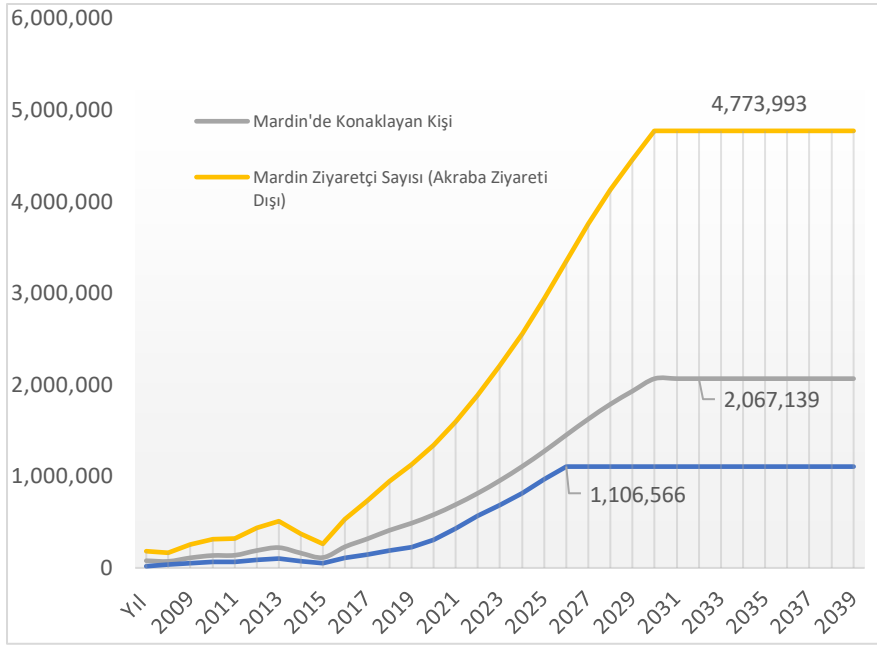
Ziyaretçi sayı tahminleri gelen turistlerin geliş amacının farklılaşmasından dolayı, kesin olarak çıkartılamamaktadır. Mardin'e gelen ziyaretçi sayısı konusunda bugüne kadar yapılmış en kapsamlı çalışma 2013 yılında "Mardin Sürdürülebilir Turizm Projesi" kapsamında gerçekleştirilen anketlerle sağlanabilmiştir. Mardin 2014-2023 Turizm Stratejisi'ne göre 2013 yılı itibarıyla Mardin'e gelen toplam 650.000 ziyaretçidir. Kaba bir karşılaştırma ile 2013 yılının konaklama verileri ve ziyaretçi verileri incelendiğinde ziyaretçilerin %29'unun konakladığı ortaya çıkacaktır. Ancak ziyaretçilerin geliş amaçlarının farklılaştırılması toplam ziyaretçi sayısı ve konaklama sayısı arasındaki bağlantının daha kolay bulunmasına yardımcı olacaktır. Bu ziyaretçiler geliş amaçlarına göre 10 farklı grupta toplanmıştır.

Uzun vadeli Yıllık Ziyaretçi artışlarına ilişkin öngörüler aşağıda belirtilmiştir. Bu kapsamda Ziyaretçi sayısında yıllık tahmini artış hızı 2019 yılından önce konaklayan kişi sayısındaki son 11 yıl ortalama artış hızı olan %21,6 olarak öngörülmüştür. Ancak Dereiçi'ni ziyaret edenlerin sayısı diğer artış oranlarından farklı olarak projenin tamamlanacağı 2023 yılından itibaren daha yüksek gerçekleşecektir. 2026 yılına kadar Dereiçi ziyaretçi sayısının toplam ziyaretçi sayısının %33'ünü yakalaması beklenmektedir, bu nedenle 2023-2029 yılları arasında alt yapının gelişmesinden kaynaklı olarak %20 olan ziyaretçi payı peyderpey %33'e çıkacaktır. Ziyaretçi artış hızı ise 2023 yılına kadar %21,6 ile sürerken destinasyonun kapasitesi öngörülerek artış hızı yıllar itibarıyla peyderpey düşürülmüştür. 2027 yılından itibaren ise ziyaretçi artış hızının over turizmden etkilenmemek için %0 ile sabit kalacağı öngörülmüştür. Dereiçi Ziyaretçi artış hızı da aynı şekilde 2030 yılından itibaren ziyaretçi artış hızına benzer bir seyir elde edecektir.

Yukarıdaki ziyaretçi artış hızları kullanılarak yıllık ziyaretçi tahminleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Konaklama verilerinden yola çıkarak Akraba ziyaret amacı dışındaki ziyaretçi sayıları ve Dereiçi Ziyaretçi sayı tahminleri aşağıda oluşturulmuştur. Buna göre Mardin Sürdürülebilir Turizm Proje kapsamında oluşturulan 2013 yılı verilerinden yola çıkarak 2019 yılında yerli-yabancı dost akraba ziyaretçileri dışında Mardin'e 947.751 ziyaretçi gelmiştir. Dereiçi için bir öngörü bulunmak zordur ancak yapılan mülakatlara göre yaklaşık 189.00 kişinin gelmiş olabileceği hesaplanmıştır. Bu kapsamda Dereiçi ziyaretçi sayısının Dost akraba ziyaretçileri hariç diğer ziyaretçi sayısının %20'si olarak hesaplanmıştır. Dereiçiköyü için yıllık ziyaretçi maksimum taşıma kapasitesi 1.106.566 olarak hesaplanmış, 2027 yılından itibaren bunun tavan olacağı hesaplanmış ve analizler buna göre şekillendirilmiştir. Mardin Ziyaretçi sayısı da 4,7 milyon olarak belirlenmiş, bu sayının geçilmesi durumunda kentin bunu kaldıramayacağı hesaplanmıştır.

Mardin Sürdürülebilir Turizm Projesi kapsamında yapılan hesaplamalara göre, 2013 yılında 10 farklı ziyaretçi grubundan müteşekkil 650.000 ziyaretçinin toplam harcaması 247.553.000 TL olarak tahmin edilmektedir. Ziyaretçi başına yapılan günlük harcamaların ile gelen tüm ziyaretçiler gözetildiğinde ağırlıklı ortalaması 86 TL/gün/kişidir. Ziyaretçiler ayrıştırıldığında, günü birlikçiler /transit grubu (50 TL) ile yerli ve yabancı dost-akraba ziyaretçilerinin en düşük (60-70 TL /gün), yerli bağımsız turistlerin ise en yüksek (300 TL/gün) harcamada buldukları hesaplanmıştır. Yerli konferansçılar ve yerli hafta sonu turları da günde kişi başına 275 TL gibi yüksek bir harcama yapmaktadırlar Turist harcamalarından elde edilen toplam kazancın ne kadarının Mardin'de kaldığı ve ne kadarının Mardin dışına gittiği (sızıntı) incelenmiştir. Buradan yola çıkarak Mardin için en büyük sızıntı noktaları sırasıyla; şehirlerarası ulaşım, tur organizasyonları (paket turlar), gümüşçüler, hediyelik eşyaclar ve butik turlar olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, tur programları ile yapılan ziyaretlerde bir turistin (yerli veya yabancı) yaptığı 100 TL'lik bir harcamanın 50 TL'sinin Mardin dışına hizmet bedeli olarak ödendiği görülmektedir Mardin'in turizm ürünleri ağırlıklı olarak kültür turizmi (tarih, arkeolojik, mimari değerler, gelenekler ve diğer soyut kültür varlıkları), doğa ve inanç turizmidir. Kıyaslama Analizinde Mardin ili Safranbolu, Beypazarı, Matera, York ve Fes ile karşılaştırılmıştır. Mardin için ortalama kalış süresi 1,5 gün olarak hesaplanmıştır. Dereci'nin günlük ziyaretçi kalış miktarını 0,1 olarak arttırması tahmin edilmektedir. Ortalama kalış süresinin ne kadarlık bir ekonomik etki yaratacağı toplam harcamanın yerelde kalan kısmı ile ortalama kalış süresinin doğru orantılanmasıyla hesaplanmıştır. Mardin Sürdürülebilir Turizm Projesi kapsamında 247.553.000 TL toplam harcamanın %50'lik kısmının il dışına sızıntı olduğu hesaplanmıştır. Bu kapsamda gelen ziyaretçilerin yerelde kalan toplam harcama miktarı 2013 yılında 123.776.500 TL olarak gerçekleşmiştir. Buna göre kalış süresinin 0,1 arttırılması 2013 yılı ziyaretçi sayısı ve fiyatlarına göre 9.177.513 TL'lik bir katkıya tekabül edecektir. Dolar kuru 2013 yılına kıyasla %350 artış göstermesine rağmen Cari Fiyatların

%50 arttığı varsayıldığında Dereiçi'nin geliştirilmesinin Mardin için ekonomik katkısının 13.766.270 TL olacağı hesaplanmıştır.

9. PLANLAMA ve TASARIM KARARLARININ GELİŞTİRİLMESİ (11. PROJE YÖNETİMİ ve UYGULAMA PROGRAMI / Ek-3: Etüt proje, ön fizibilite etüdü)

Savur-Midyat yol güzergahı üzerinde yer alan Dereiçi (Kıllıt) köyü, hem ulaşım, hem inanç turizmi hem de ayakta duran mevcut tarihi yapıların görselliği olarak önemli bir konumdadır. Bu nedenle, anılan köydeki sivil anıtsal yapıların turizme kazandırılması yönünde yapılacak çalışmalar ve uygulamalar bölge turizminin gelişmesine büyük katkılar sağlayacaktır (Savur Alan Yönetim Planı, 2016).

Dereiçi köyü, iki katlı eyvanlı taş evleri, kiliseleri ve manastırlarıyla müze köy görünümündedir. Köy içinde yeni yapılan tek katlı bir evden başka yapılaşma yoktur. Yaklaşık 1500 yıldan beri günümüze ulaşmış eserlerin tescili bulunmamaktadır. Anılan köyün koruma alanı belirlenerek, taşınmazların da tek tek tescili yapılmalıdır.

Dereiçi köy evlerinin projelendirilip, restitüsyonu ve restorasyonu yapıldıktan sonra, bu evlerde işlev değişikliğine gidilerek pansiyon, butik otel, kafeterya vb. dönüştürülmelidir.

Ayrıca, Mor Abay Manastırı, Mor Abay Şapeli ve Mor Dimet Manastırlarının koruma ve restorasyon projelerinin hazırlanarak Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun kararı doğrultusunda bakım ve restorasyonu yapılmalıdır.

Dereiçi köyünde bulunan 3 kilise ve iki manastır inanç turizmine dahil edilmelidir (Savur Alan Yönetim Planı, 2016, s. 201-203).

9.1. Teknik Tasarım (süreç tasarımı, makine-donanım, inşaat işleri, arazi düzenleme, yerleşim düzeni, vb.) (11.3. Proje Uygulama Planı ve Projede Kritik Aşamalar)

Teknik Tasarım sürecinde Şanlıurfa Turizm Geliştirme AŞ uzmanları tarafından hazırlanan Destinasyon Noktası Planlama Araç Seti'nde tarif edilen eksenler doğrultusunda bir teknik tasarım ve uygulama sürecinin benimsenmektedir. Destinasyon Noktası Planlama Araç Seti Alt Eksenleri Kilit'in farklılıkları ve öz dinamiklerine göre kurgulanmıştır.

Tablo 17: Dereiçi Köyü Turizm Odaklı Kalkınma ve Koruma Uygulamalarının Yıllara Göre Planı

Ana Eksenler	AltEksenler	Projeler ve Faliyetler	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1. Yönetim ve Planlama	1.1. Yönetim Yapısı	Kılıt Köyü Turizm Odaklı Kalkınma ve Koruma Faaliyetleri İzlemek ve Değerlendirmek için bir Yönetim Yapısının Oluşturulması						
	1.2 Analiz, Tespit ve Tescil Çalışmaları	Çarşı Rölövelerinin Alınması						
		Konaklar Bölgesi Rölöve Çalışmaları						
		Diğer yapıların Rölöve Çalışmaları						
		Manastırlar Bölgesi Rölöve Çalışmaları						
	Manastırlar Bölgesi Arkeolojik Kazı Çalışmaları							

	3.3. Alanın Güvenlik Altyapısının Geliştirilmesi	Ziyaretçilerin güvenliklerinin sağlanmasına yönelik altyapı sistemlerinin geliştirilmesi							
	3.4. Lavabo	Günübirlik ziyaretçileri için temel ihtiyaçların karşılanacağı servis alanların oluşturulması							
	3.5. Atık Yönetimi	Kıllit Bütüncül Atık Yönetimi Eylem Planının Hazırlanması							
	3.6. Teknik Alt Yapı	Sürdürülebilir ve Yeşil Altyapı Eylem Planının hazırlanması							
	3.7. Yiyecek ve İçecek Olanakları	Çarşı Bölgesindeki Dükkanların İşlevlendirilmesi ve Yiyecek,içecek sunumlarının çeşitliliğinin artırılması							
	3.8. Hediye Eşya Satış Alanı	Atölyelere yönelik iş planlarının hazırlanması ve üretim süreçlerinin planlanması							
	3.9. Çevre Düzenlemesi	Meydan, Konaklar Bölgesi ve Çarşı bölgesinde 1/500 ölçeğinde mekansal tasarımların hazırlanması							
	3.10. Yönlendirme levhaları ve bilgilendirme panoları	Geleneksel ve kırsal yerleşim dokusuna uygun yönlendirme ve bilgilendirme elemanlarının tasarlanması							
	3.11. Ziyaretçi Sayım Altyapısı	Etkin ziyaretçi yönetimine yönelik Ziyaretçi Sayım Altyapısının oluşturulması							
	3.12. Engelli ve Yaşlılara Uygunluk	Evrensel tasarım ve herkes için erişilebilir mekanların tasarlanması							
	3.13. Konaklama imkânları	Konaklar Bölgesinin konaklama işletmeleri olarak işlevlendirilmesi, Alberghi Diffuso modelinin yerleştirilmesi							
4. Ziyaret Kalitesi ve Ziyaretçi Memnuniyeti	4.1. Gezi Rotası ve İçinde Bulunduğu Tur Güzergâhları	Mor AbayManastırı Trekking Rotası, İnziva Mağaraları Deneyim Rotası ve Binicilik Rotası							
	4.5. Özel Etkinlikler	Festivaller, kültürel ve sanatsal etkinlikler, eğitim etkinlikleri, bayramlar ve özel günler, kutlamalar için programların oluşturulması							
	4.2. Özel Etkinlik Alanları	Müzeler, Meydan, Çarşı ve Atölyeler Bölgesinde Etkinlik Programlarının Oluşturulması							
	4.3. Zaman Dilimi ve Süresi	Tur Rotaları, Etkinlikler, Konaklama ve tüm faaliyetler için sezon veya dönemler, açılış kapanış saatlerinin planlanması							

	4.4. Fiyatlandırma Politikaları	Herkes için uygun fiyatlandırma politikaların geliştirilmesi						
5. Tanıtım ve Pazarlama	5.1. Turizm Danışma Ofisi	Bilgilendirme ve Danışma Ofisinin Oluşturulması						
	5.2. Tanıtım ve Pazarlama ürünleri	Sosyal pazarlama stratejilerinin belirlenmesi						
6. Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim	6.1. Yerel halk ile etkileşim ve sürdürülebilir kalkınmaya etki durumu	Sürdürülebilir Kalkınma Eylem Planının Hazırlanması						
	6.2 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Gerçekleştirilmesi	Sürdürülebilir Kalkınma Eylem Planının İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Oluşturulması						

Kaynak: Destinasyon Noktası Planlama Araç Seti' (ŞTGAŞ, 2021)'nden uyarlanmıştır.

9.2. Tarihi Yapıların Korunması ve Maliyetleri

Kılıt köyünde yapı stoku 4 farklı grupta kategorize edilmiştir. Her farklı kategoride bulunan yapıların farklı onarım, konservasyon, restorasyon ve işlevlendirme kararları farklılaşmaktadır.

Mevcut durumda gündelik yaşamın köyün batı kısmında bulunan bölgede devam ettiği, buradaki yapıların kısmen veya tamamen kullanıldığı görülmektedir.

Ancak doğu bölgesinde Halefil kale tepesi eteklerinde bulunan konak yapılarının, çarşı olarak adlandırılan dükkanların bulunduğu sokakların ve çarşının güneyinde kalan ve köy yerleşik sınırına kadar devam eden bölgenin tamamının öncelikli koruma çalışmalarına ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Harita 15 : Harabe ve Yıkık Durumda Bulunan Yapıların Bulunduğu Alan

9.3. Yerleşim Tasarımı ve Mekansal Kararların Geliştirilmesi ve Maliyetleri

Yapılan incelemelerde kısa-orta-uzun vadeli turizm odaklı koruma ve kalkınma kararları geliştirilmiştir. Ancak bu uygulamalarda diğer önemli bir etken alanın coğrafi ve fiziki özellikleridir. Alan çevre ve coğrafi özellikleri bir arada ele alınarak tasarlanmalıdır. Topografya ve alanın oluşturduğu silüeti bozucu nitelikte herhangi bir inşaa uygulamasına geçilmemelidir.

Buna ek olarak; Kılıt ve çevresinin iklimi, diğer bir ifadeyle yağış oranları, nem, sıcaklık gibi faktörler göz ardı edilmeden uygulamalar gerçekleştirilmelidir. İklimsel rutinler dikkate alınmadığı takdirde doğa olayları doğal afetlere dönüşmektedir. Kılıt için buna en iyi örnek tarihi ticari aks yani Kılıt Çarşısı'nın yılının belirli dönemlerinde su baskınlarına maruz kalmıştır. Hatta bu nedenle geçmiş dönemde inşa edilen yapıların kapı eşik yüksekliklerinin bu su baskınlarına göre belirlendiği görülmektedir. Gerekli ve ihtiyaçları gözetilen altyapı uygulamaları projelendirilmeden tarihi ticari aks üzerinde uygulamaya geçilmemesi gerekmektedir.

Mekansal gelişim kararlarını etkileyen diğer bir husus ise alanın toprak, arazi yapısı; bitki örtüsü, su kaynaklarıdır. Köydeki yapıların malzemesi çevredeki taş ocaklarından elde edilmiştir. Restorasyon faaliyetlerinde de taş malzemeye ihtiyaç duyulacaktır. Dolayısıyla maliyeti azaltmak amacıyla bu ocaklar halen kullanılabilir ve doğaya zarar verilmeden elde edilebilir ise bu alanların tekrar kullanılması önerilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmayı önceleyen projede tarımsal verimlilik ön plana çıkmaktadır. Verimliliğin artırılması için arazi ve toprak yapısı, bitki örtüsü ve su kaynaklarının incelenmesi gerekmektedir. Projede coğrafi özellikler incelenmiştir. Dolayısıyla uygulamaya geçilmeden önce ikinci detaylı çalışmaların yapılması kaçınılmazdır.

Yapılan araştırmalara göre yer altı kaynak sularının azaldığı, bu kaynaklara ulaşım her geçen yıl daha zorlu olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, yakın gelecekte alanda su kıtlığının yaşanmaması için çevre düzenlemesinde, işletmelerde su kullanımının verimli bir biçimde kullanılması gerektiği ortadadır.

Kılıt kırsal yerleşiminde tarihi ve kültürel değerlerle birlikte coğrafi ve jeolojik özellikler de göz önüne alınarak, restorasyon ve işlevlendirme ve çevre düzenleme kararları geliştirilmiştir. Bunlar;

- **Kılıt Çarşısının Canlandırılması:** Kılıt'da geçmiş dönemlerde oldukça canlı olan bu aksın yeniden canlandırılması tasarlanmaktadır. Buna göre tarihi ticari aks üzerindeki yapıların aslına uygun restore edilmesi ve işlevlendirilmesi gerekmektedir.
- **Konaklama İşletmeleri ve Ev pansiyonculuğu:** Yerleşimin doğusunda, Halefiltepe etekleri üzerinde, eğimli bir arazide bulunan tarihi yapı komplekslerinin restore edilmesi hedeflenmektedir. Bu alandaki yapıları konaklama işletmesi veya ev pansiyonları geliştirecek

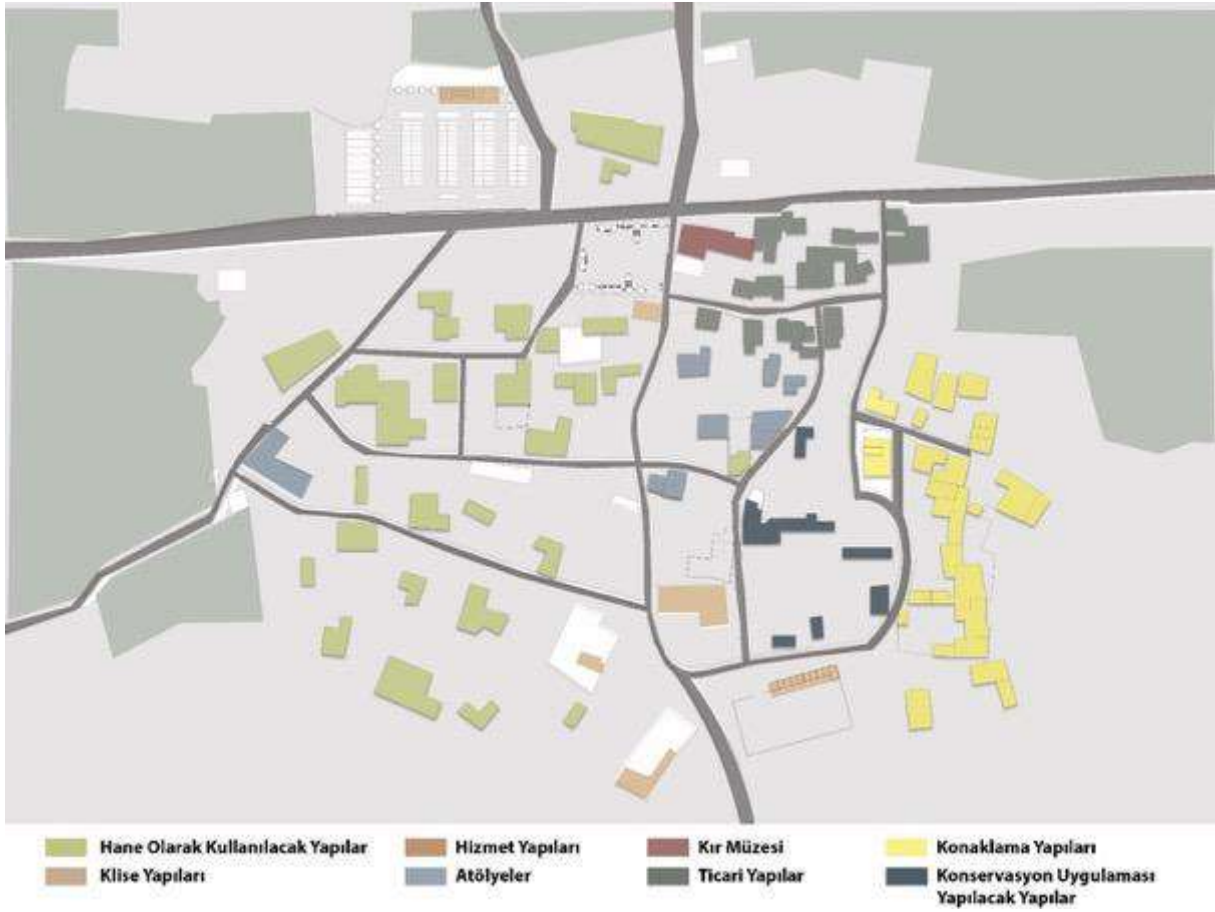
bşçimde işlevlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu alanlar arazinin coğrafi fiziki özelliklerine uygun biçimde konumlanmıştır, dolayısıyla restorasyonlar buna göre yapılmalıdır. Restorasyonlarda bu durum göz önüne alınmalıdır.

- **Müzelerin geliştirilmesi:** Alanda kültürel ve sanatsal faaliyetlerin gelişmesine alan yaratabilecek mekanlar olarak bazı yapıların müze olarak işlevlendirilmesi, etkinliklerin müze yönetimleri tarafından yürütülmesi gerekmektedir.
- **Konservasyon Uygulaması Yapılacak Alanlar-Harabe Estetiği:** Alanda bulunan bazı yapılar kurtarılamayacak biçimde harabeye dönüşmüştür. Bu alanların olduğu biçimi ile korunması hedeflenmektedir. Köyün geçirdiği tarihi süreçlerin izleri bu yapılar üzerinden okunabilmektedir. Böylelikle ziyaretçilerin köyün geçmişine tanık olması sağlanacaktır. Bu yapılar harabe estetiği yaklaşımı ile ele alınacak ve bu anlayışa bağlı yöntemlerle korunacaktır. Bu alanlar Süryani Kadım Kilisesi ve Konaklama işletmeleri arasında bulunmaktadır.
- **Konut Yapıları:** Tarihi ticari aks, konaklama işletmeleri, atölyeler, müzeler dışındaki kırsal yerleşim içerisinde bulunan diğer yapıların da konu kullanımı ile korunması sağlanacaktır. Köy içerisinde tescilli ve tescile değer yapılar bulunmaktadır.
- **Kiliseler:** Kiliseler bölgesi köyün ayırt edici, özgünlüğünü ve kimliğini oluşturan alanların başında gelmektedir. Bu alan birarada yaşama kültürünü simgelemektedir. Bu alana yönelik özel mekânsal, çevresel tasarım uygulamaları gerçekleştirilmelidir. Bu alanlarda gönüllü sadelik ve minimal müdahale yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir.
- **Üretim ve Tasarım Atölyeleri:** Tarihi ticari aksın güneyinde kalan ardıl yapıların üretim ve tasarım atölyeleri olarak işlevlendirilmesi hedeflenmektedir. Atölyeler alanı ile ticari aksın birbiri ile etkileşim içerisinde bulunması amacıyla bu yapıların restore edilmesi gerekmektedir.
- **Manastırlar:** Manastırlar bilimsel araştırmaların gerçekleştirilerek, ziyaret edilmesi, ziyaretçiler ve yerel halk için güvenli hale getirilmesi gerekmektedir.
- **Tarımsal Alanlar:** Köy çevresi tarımsal alanlar, bağlar, sulu tarım arazileri ve kavaklıklarla çevrilidir. Bu alanların korunması, tarımsal verimliliğin artırılması, arazilerin sulanmasında su verimliliğinin artırılması gerekmektedir. Bu hedefler için müzeler tarafından eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Elde edilen sağlıklı, organik ve zehirsiz tarımsal ürünler ise konaklama işletmeleri, pansiyonlar ve ticari aks üzerinde bulunan işletmeler tarafından kullanılması kurgulanmıştır. Bu aynı zamanda yerinde üretim ve tüketim ilişkilerinin gerçekleştirilmesi niyeti gütmektedir.
- **Tur Güzergâhları:** Tarih, kültür, inanç ve doğa turizmi türlerinin gelişmesi planlanan Kılıt'da tur güzergahları belirlenmiştir (Bkz: 9.5. Tur Rota ve Güzergahlarının Tasarımı ve Maliyeti).

- **Meydan:** Köyün girişinde bulunan meydanın minimal müdahalelerle yeniden tasarlanması amaçlanmıştır. Meydanda bulunan çocuk oyun ekipmanlarının kaldırılarak, köy meydanının büyüklüğünü artırmak, köy geleneklerinin canlandırılacağı bir mekân olarak tasarlanmaktadır. Aynı zamanda ziyaretçilerin vakitlerini değerlendirebileceği, rekreasyon faaliyetleri gerçekleştirebileceği bir alandır. Bu alanda ışık kirliliği yaratmamak adına aydınlatma elemanları özenle seçilmelidir.
- **Otopark Alanı:** Köy meydanının karşısında bulunan, köy ortak malı ve geçmiş dönemlerde harman yeri olarak kullanılan bu alanın otopark olarak düzenlenmesi önerilmektedir. Bu alanda lavabolar, satış üniteleri yer almaktadır.
- **Aktivite Alanlarının yaratılması:** Müze yönetiminde Açık hava etkinliklerinin gerçekleştirileceği tarımsal alanlar ve çocuk eğitim alanları belirlenmiştir. Bunlar uygulama aşamasında belirlenmelidir.

Bu alanlar için hesaplanan maliyetler 11.4. Finansman Maliyeti başlığında detaylı biçimde açıklanmıştır.

Harita 16: Kılıt Köyü Mekansal Tasarım Kararları

9.4. İşlevlendirme Kararlarının Geliştirilmesi

Tarih ve Kültür Turizmi: Dereiçi köyünün sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler sebebiyle "tarihi ve kültür turizm potansiyeli" yüksektir.

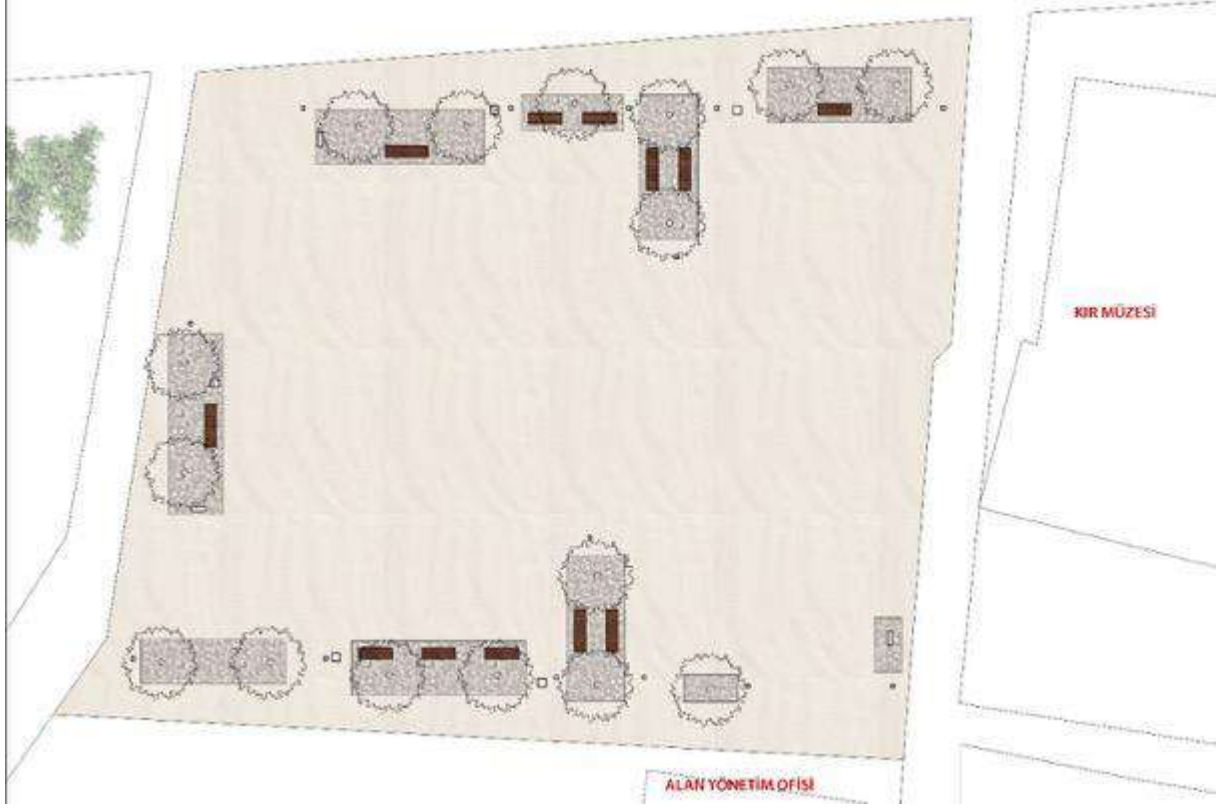
İnanç Turizmi: Dini açıdan kutsal sayılan ya da önemli görülen mekânları görmek ve/veya ibadet etmek için yapılan faaliyetlerdir. Dereiçi köyü üç Hıristiyan mezhep kilisesini bir arada bulundurması ile eşsiz bir yapıya sahiptir. Hali hazırda köyün büyük bir kısmı boşalmış sadece üç aile ikamet etmektedir. Köyün aynı zamanda özgün mimarisi ve çarşısı bulunmaktadır. Savur'un cazibesinin artırılması için Dereiçi köyünün restore edilerek kırsal turizme kazandırılması, eski çarşının ise şarap satılan açık kafe tarzına çevrilmesi turizm gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır (UNCU, 2013).

Doğa Turizmi: Belirli bir bölgede yetişen bitki ve hayvan çeşitlerinin, görsel peyzaj değerlerinin ve mağara, vadi gibi doğal oluşumların görülebilmesi, incelenmesi için gerçekleştirilen gezi, yürüyüş, fotoğrafçılık, kamping gibi etkinlikleri de kapsayan faaliyetlerdir.

Meydan

Mardin ve çevresinde bulunan köylerde meydan, köy kahveleri, yaşam alanları, tarım arazileri kırsal yerleşimleri oluşturan temel bileşenlerdir. Kılıt'ta da meydan bir kamusal alan olarak kırsal yaşam açısından önemli bir alan oluşturmaktadır. Meydan kuzeyde Savur-Midyat yolu, doğuda çarşı bölgesi, güney ve batısında konut alanları ile sınırlandırılmaktadır.

Harita 17: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarımı

Mevcut durumda meydanda bir çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Ancak geçmiş dönemlerde bu meydan düğün, bayram, cenaze, toplantı gibi köy nüfusunu biraraya getiren etkinlikler amacıyla kullanılmaktadır.

Yapılan konsept çalışmaları kapsamında; meydanda bulunan çocuk oyun alanı yola cephe vermesi nedeniyle çocuklar için güvenli bir oyun alanı oluşturmamakta ve meydanın toplanma özelliğine olumsuz etki oluşturmaktadır. Bu nedenle, meydanı daha tanımlı ve güvenli bir mekana dönüştürmek, kırsal estetik ve geçmiş dönemlerdeki faaliyetleri sürdürülebilmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda meydan tasarımı ve çevre düzenlemesinde;

- Yol ile meydanı birbirinden ayıran bitkisel peyzaj elemanlarının kullanılması
- Meydanda ışık kirliliği yaratmayacak biçimde aydınlatma elemanlarının kullanılması
- Banklar, çöp kutusu, bilgilendirme elemanlarında renk, doku ve malzeme uyumunun gözetilmesi

- Kırsal geleneksel dokuya uyum sağlamak, maliyetleri düşürmek ve altyapı faaliyetleri için esneklik kazandırmak amacıyla meydan zemininde sıkıştırılmış toprak kullanılması hedeflenmiştir.

Şekil 14: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-1

Şekil 17: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-4

Şekil 15: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-2

Şekil 18: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-5

Şekil 16: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-3

Şekil 19: Kılıt Köy Meydanının Konsept Tasarım Modeli-6

Otopark Alanı

Köy Meydanının karşısında geçmiş dönemlerde harmenyeri olarak köyün ortak mekanı bulunmaktadır. Bu alanın otopark olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir. Otopark alanının bu bölgede önerilmesinin temel nedenleri:

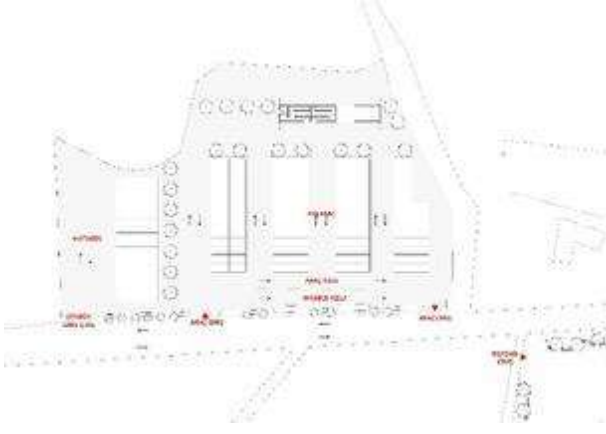
- Ziyaretçilerin genellikle Savur-Midyat yolunu batıdan doğuya doğru giderek ziyaret etmesi sebebiyle bir giriş alanı yaratılması

- Gelecekte artan turizm faaliyetlerine yönelik ihtiyaçların karşılanması ve gelecekte yeni bir altyapı çalışmasına yol açmamasıdır.

Otopark konsept tasarımında;

- Alanın tamamının beton ile kaplanmadan su geçirgenliği yüksek malzeme olan ızgaralı bir zemin kaplamasının kullanılarak yer altı su kaynaklarının korunmasının sağlanması
- Otomobil, tur otobüsü ve toplu taşıma araçları için alanlar bulunması
- Araç trafiği ve otopark dolaşımının etkin bir biçimde sağlanması
- Uzun vadeli ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak tasarlanması
- Lavabo, hediyelik eşya dükkanı alanlarının yer aldığı sürdürülebilir malzemelerin ve geleneksel yapılardan referans alan bir servis alanı önerilmektedir.

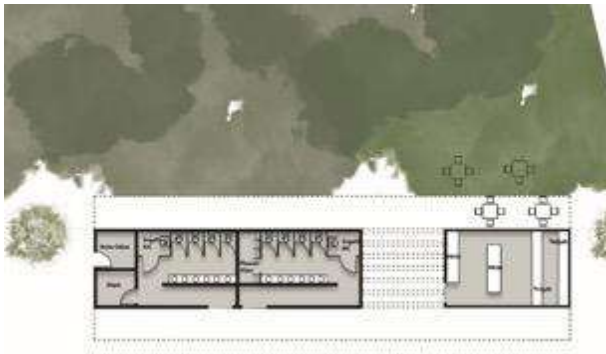
Harita 18: Kilit Otopark Alanı Konsept Planı

Şekil 20: Kilit Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-1

Harita 19: Otopark Alanı Lavabolar ve Hizmet Alanı Mimari Konsept Planı

Şekil 21: Kilit Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-2

Şekil 22: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-3

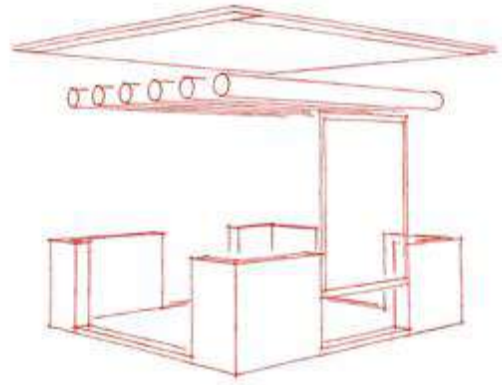
Şekil 25: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-6

Şekil 23: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-4

Şekil 26: Otopark Hizmet Birimi Mimari Strüktür Konsept Detay

Şekil 24: Kılıt Otopark Alanı Konsept Tasarım Modeli-5

Şekil 27: Otopark Hizmet Birimi Çatı Strüktür Konsept Detay

At Çiftliği

Köyün güney çeperinde bulunan bir alan at ve eşek çiftliği oluşturulması önerilmektedir. Uygulamaya geçilmeden önce ziyaretçi talepleri araştırılıp analiz edilmesi, yapılan çalışmalar neticesinde çiftliğin gerekliliği ortaya konulduğu takdirde uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. Bu alanın önerilmesinin nedenleri;

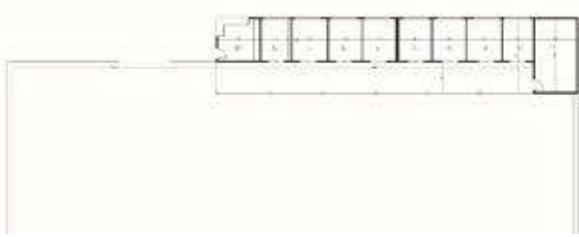
- Kılıt'ta yapılacak faaliyetlerin çeşitliliğini artırmak
- Mevcut durumda at ve eşek gibi binek hayvanlarının bulunması,
- Ziyaretçilerin geleneksel faaliyetleri deneyimlemesi

- Binicilik sporlarının geliştirilmesidir.

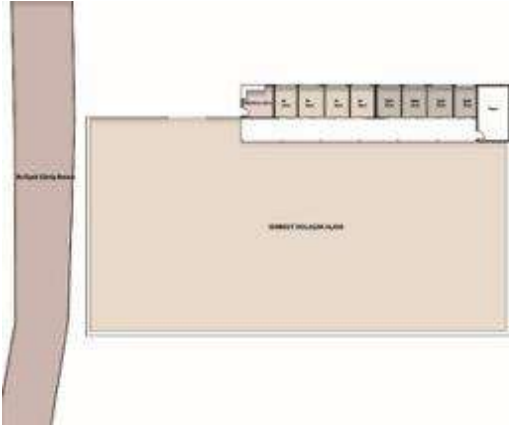
Bu alanın yakın bölgesinde arkeolojik alanlar bulunmaktadır. Uygulama aşamasından önce yapılacak yer seçim analizlerine göre hazırlanan konsept planlar revize edilmelidir. At çiftliği konseptinde;

- Kullanılan malzemelerin modüler olması, dolayısıyla hafif malzemeler olarak ahşap tercih edilmesi,
- Geleneksel mimaride kullanılan mertek sisteminin üst örtü sistemi olarak kullanılması önerilmektedir.

Harita 20: At Çiftliği Konsept Planı

Harita 21: At Çiftliği Konsepti Vaziyet Planı

Şekil 28: Kılıt At Çiftliği Konsept Tasarım Modeli-1

Şekil 29: Kılıt At Çiftliği Konsept Tasarım Modeli-2

Kılıt Çarşısı

Kılıt'ın önemli kültürel ve simgesel mekanlarından olan çarşı bölgesinde zemin katları dükkan, üst katları konut olarak kullanılan yapıların bulunmaktadır. Geçmiş dönemlerde bu çarşının yoğun bir biçimde kullanıldığı ve Savur ilçesi içerisinde ilçe merkezinden sonra ikincil bir merkez olduğu bilinmektedir. Diğer kırsal yerleşimde bulunmayan ve daha çok kentsel alanlarda bulunan ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı bu sokak Kılıt için ayırtedici bir özelliktir. Ancak mevcut durumda ticari faaliyetler tamamen yok olmuştur. Sokağın yeniden canlandırılması için rölöve ve restorasyon çalışmaları yapılacak ve geçmişteki benzer fonksiyonlarla işlevlendirilecektir.

Harita 23: Çarşı Sokağının Konsepti

Ticari faaliyetlerin canlandırılacağı sokaktaki satış birimlerinin konsept tasarımları hazırlanmıştır. Bu yapıların rölövesi bulunmadığından iç mekanlar tip model üzerinden tasarlanmıştır. Bu mekanlarda kullanılacak objelerin geleneksel malzemeler kullanılması önerilmektedir.

Şekil 30: Hediyelik Eşya Dükkanları Konsepti Tasarım Modeli-1

Şekil 31: Yeme-içme Mekanları Konsepti Tasarım Modeli-1

Şekil 32: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-1

Şekil 33: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-2

Şekil 34: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-3

Şekil 35: Organik Gıda Satış Alanları Konsepti Tasarım Modeli-4

Şekil 36: Şarap Dükkanları Konsepti Tasarım Modeli-1

Şekil 37: Şarap Dükkanları Konsepti Tasarım Modeli-2

Şekil 38: Telkari Dükkan Konsepti Tasarım Modeli-1

Şekil 39: Telkari Dükkan Konsepti Tasarım Modeli-2

Konaklama İşletmeleri ve Ev Pansiyonculuğu Konsepti

Halefiltepe eteklerinde topografyaya uygun biçimde yapılaşan konaklar bölgesinin konaklama işletmeleri olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir. Farklı yapıların tamamı bir tek bir kompleks olarak, Alberghi Diffusi modeli örnek alınarak işlevlendirilebileceği gibi her bir yapının butik otel olarak işlevlendirilmesi de planlanabilmektedir. Uygulama aşamasında mülk sahipleri ile birlikte katılımcı planlama süreçlerinde alınacak kararlar doğrultusunda işletme modeli belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca yapılardaki tüm odaların konaklama mekanı olarak değil aynı zaman da yine mülk sahiplerinin talepleri doğrultusunda bir kısmı otel olarak da işlevlendirilme seçeneği katılımcılarla birlikte karar verilmesi gereken diğer bir konudur.

Aile Odası

Çift Kişilik Odalar

Tek Kişilik Odalar

Restaurantlar

Lobi

Müze Konseptleri

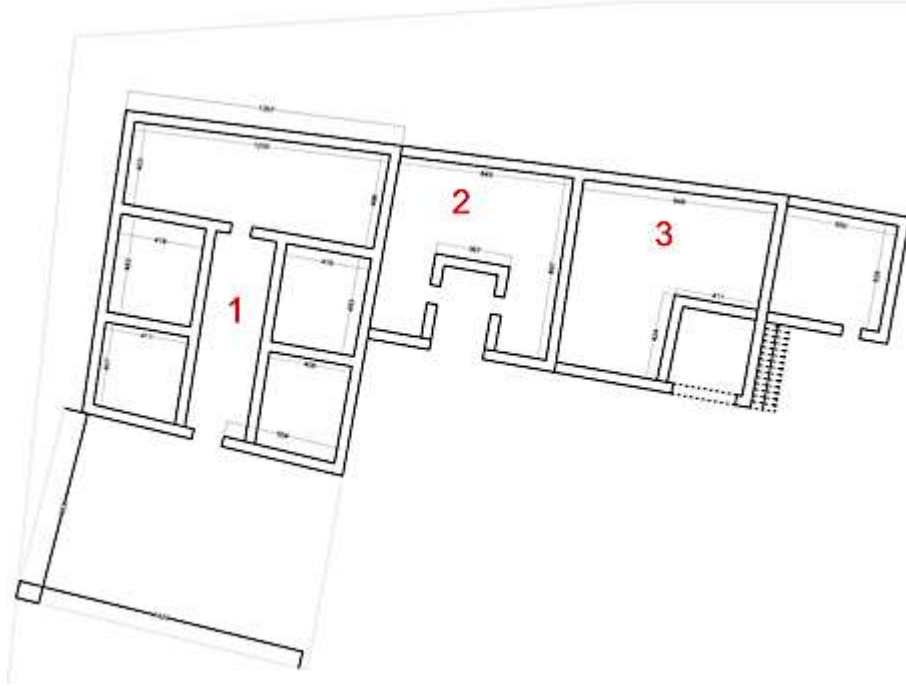
Kır Müzesi

Müzenin Arka Planı

Kapsam ve Gerekçe

Kırsal turizm, kırsal miras müzelerinin kurulması gibi köy çevresine yeni olgular getirir. Ülkede iklim koşulları, etnik ve sosyokültürel çeşitliliklerin yüksek olduğunu bilinmektedir. Dolayısıyla, yeni neslimizin sosyo-kültürel, etnik, mimari, aile ve atalarının yaşam tarzı hakkında çok az bilgiye sahip olması şaşırtıcı değildir. İnsanların birbirlerini ve ziyaret ettikleri bölgeyi tanımalarına yardımcı olmak için ortak değerlerden oluşan kültürel ve doğal mirası korumak ve bu miras bilincinin kaybolmasını önlemek oldukça önemlidir. Bu kapsamda köy müzeleri, buldukları bölgenin somut ve somut olmayan kültürel miraslarının sergilendiği yerler olarak düşünülmelidir. Kırsal turizm sadece köy ve çiftlik gezileri gibi aktivitelerden ibaret değildir. Bunların yanı sıra yöresel yemek, el sanatları, gelenek ve göreneklerin tanıtımı da kırsal turizm kapsamında değerlendirilmektedir. Bundan yola çıkarak, kırsal bölgedeki yerel halkın geçmişte kullandığı eski üretim araçları ve onların geçmiş günlük yaşamlarına ışık tutan eski eşyaları, o kırsal bölgeye gelen ziyaretçilere sunulmakta ve böylece bir kırsal turizm cazibesi oluşmaktadır. Küreselleşmenin etkisi özellikle büyük şehirlerde görülmekte ve insanlar bu tür büyük şehirlerin yapay ortamlarından bir nebze uzaklaşmak için kırsal bölgelere seyahat etmektedir. Ancak teknolojideki gelişmeler, yaşam modellerinin, üretim tekniklerinin ve geleneklerin hızla değiştiğini göstermektedir. Bu koşullar altında, kırsal bölgelere seyahat eden ziyaretçiler, kırsal bölgelerde aradıkları ortamları bulamamaktadır. Bu noktada köy müzeleri ve galerileri önem kazanmaktadır. Geçmişin kültürel mirasları yani eski üretim aletleri, ev eşyaları, mutfak araçları, yöresel kıyafetler, eski halk oyunları vb. bir araya getirilerek eski geleneksel unsurların unutulmasına izin vermemek ve bölge hakkında daha fazla bilgi vermesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca buldukları kırsal bölgede turistik bir çekim yaratmaktır. Köy müzeleri, yöre halkının somut ve somut olmayan kültürel değerleri tek bir alanda toplanarak kırsal turizm altında turistik bir ürün olarak sunulabilir (Özdemir & Akyürek , 2017).

Harita 25: Kır Müzesinin Konumu, İç Mekanları ve Önerilen İşlevler*

*1. Kirsal Yaşam, 2. Eğitence (Eğlenceli eğitim), 3. Diaspora

Her yeni ziyarette ve düzenli aralıklarla farklı amaçlarla kullanılan ve çeşitli perspektifler sunacak dış mekanlar, mimari, sanat eserleri, etkinliklerin programlanması ve geçici sergiler, tüm izleyiciler için deneyimi tamamlayacak bir unsur olarak sergilenecektir. Müze, unutulmaz, eğitici bir ziyaretçi deneyimi yaratmak için tarihi, kültürel ve doğal mirası ve eser sergisini birleştiren eşsiz bir deneyim olarak tasarlanmalıdır. Müzenin koleksiyonları arasında; Dereiçi halkının fotoğrafları ve videoları, kullanılan mekanlar ve etkinlikleri / Dereiçi yaşamı ve tarihi ile ilgili kitaplar, haritalar ve belgeler / Yerel üreticiler tarafından yapılan mobilyalar ve diğer ürünler / Geleneksel giyim ve aksesuarlar / Tarım aletleri / Ev eşyaları / Ahşap ve metal işleme aletleri gibi bir çok gündelik yaşama dair obje yer almalıdır.

Yorumlama

Müze Amaçları

1. Müze, kırsal turizm aracılığıyla uluslararası turizm bağlantılarında önemli bir faktör olacaktır, çünkü ; eğitim, eğlence, çeşitlilik, yerel halkın gelişimi ve ekonomik sürdürülebilirlik gibi çok çeşitli yaklaşımları kapsayarak bölgede kendi türünün öncüsü olacaktır.
2. Müze, Hem yerel halkın hem de ziyaretçinin gelişmesini ve farkındalığının artmasını teşvik ederek kültür turizmi yoluyla tüm bölgeye değer katacaktır.
3. UNESCO yaratıcı şehirler ağı çalışmaları kapsamında il vizyonu ve stratejisine karşılık gelen doğrudan bir rolü bulunmakta olup, bu doğrultu bölgesel ve il düzeyinde katkı sağlamaktır. Kılıt'da Süryani kültürü zanaat ve el sanatlarının geliştirilmesi ve Kır müzesinde bu geleneklerin

sergilenmesi Mardin'in 2021 yılında Yaratıcı Kentler Ağına Geleneksel El Sanatları ve Halk Sanatları temasında başvuru yapmış olmasına katkı sağlayacaktır.

4. Müze, kadınlar ve dezavantajlı gruplar da dâhil olmak üzere yerel halka insana yakışır iş fırsatları sağlayarak, ilin sürdürülebilir kalkınma vizyonuna katkıda bulunacaktır.
5. Müze, bir hikaye anlatmaya odaklanacak ve sadece 'şeyleri' (objeleri) göstermeyecek aynı zamanda deneyimlemeye, öğrenmeye ve eğlenmeye izin verecektir.
6. Bir bütün olarak Mardin ilinin çeşitliliğine ışık tutmak ve Süryani diasporasının geçmişte yaşadıkları yerleri ziyaret etmesini sağlamaktır.
7. 'Küresel düşün, yerel hareket et' konseptini uygulayarak OECD-ICOM Rehberi ve Birleşmiş Milletler'in 2030 SKH'nin ilkelerini bir araya getirmektir.
8. Kırsal miras müzelerinin kurulması kültürel kimliği oluşturmada etkin bir rol üstlenmekle birlikte, günümüz nesline coğrafi ve tarihi arka planı tanıtmak açısından önemlidir. Bu aynı zamanda kültürel kimliği ve kırsal mirası yabancı ziyaretçilere de tanıtmının diğer yollarından biridir.

Müzenin Ziyaretçileri

1. İlk hedef grup, Dereiçi veya çevre köylerden (kırsal kesimden) gelenler olmalıdır. Genel olarak, kırsal nüfusun beklentisi: halkları ile ilgili hikayeler, geçmişler ve eserler; geleneksel turlar veya ziyaretler dışında müze ile etkileşim fırsatlarıdır.
2. Kır müzesi, her yaş grubuna uygun bir macera müzesi olmalıdır. Ziyarete gelen büyük ve küçük konuklar için ziyareti özel bir deneyim haline getirmeli ve tüm bunları geleneksel yerel bir yapıda benzersiz bir atmosferde yapmalıdır.
3. Aileler için bir müze: Müzenin görevlerinden biri, izleyicileri ve genç ziyaretçileri kırsal yaşamın birçok geleneği ve bölgenin tarihi hakkında eğitmektir. Bu somut olmayan mirasla maalesef bağlarını yitirmeye başlayan yörede yaşayan çocuklar hedeflenmektedir. Bu nedenle kır müzesini ziyaret, bireysel, yerel, ulusal ve uluslararası ziyaretçiler, aileler ve entelektüel ve eğlenceli geziler için eğitici ve harika bir deneyim olacaktır.
4. Kırsal yaşamın, sosyal yapının, ekonominin, dinlerin bunun yanı sıra mimarinin gelişimi ve köklü değişimleri bulunmaktadır. Bu yüzden uzmanlar; (tarihçiler, antropologlar, sosyolog vb.) ziyaret ettiklerinde buradan çok iyi biçimde yararlanabilirler.

Müze Bölümleri ve Faaliyetleri

Müze faaliyetleri sadece müze olarak işlevlendirilecek yapı ile sınırlı kalmayıp, köy yerleşiminin tüm ilgili mekanlarında müze yönetimine bağlı aktiviteler gerçekleşecektir. Müze dışı aktiviteler için Eğitilence başlığına bakınız.

Kırsal yaşam

- 1. Hayvancılık Galerisi:** Bu galeri, evcilleştirilmiş hayvanların çağlar boyunca nasıl yetiştirildiği keşfetmeye yardımcı olacaktır. Sergiler, yeniden inşa edilen mandıra, demirci demirhanesi ve veteriner muayenehanesindeki ilgili alet ve ekipmanların yanı sıra farklı çiftlik hayvanlarının geçmişine odaklanmaktadır. Müze içerisinde sahada tutulan çeşitli hayvanlar yer alacak ve bunlar açık sezon boyunca değişebilirler.

- 2. Kırsal Ticaret (Yerel Sanayi):** Dereçi ve çevresindeki yerel endüstrileri yansıtan geniş bir nesne koleksiyonu; ekranlar, tüm şekil ve boyutlarda nesnelere yerleştirildiği bir dizi endüstriyi kapsayacaktır. Galeride ayrıca tarihi olarak Savur'da ve demirci, saraç, ayakkabıcı, marangoz ve şaraphane gibi çevredeki kırsal alanlarda bulunan ticaret ve meslekler de yer alacaktır. Bu endüstrilerin orijinalliğine odaklanan kısa filmlere ek olarak, mağazalar ve pazarlarla ilgili daha küçük koleksiyonlar da bulunmaktadır.

3. **Çiftçilik ve Tarım:** Çiftçilik, yüzlerce yıldır bu alanın hayati bir parçası olmuştur ve bugün yeni uygulamalar ve yeni taleplerle değişerek manzarayı şekillendirmeye devam etmektedir. Geçmişte ve günümüzde yapılmakta olan çiftçiliği keşfetmek ve gelecekte çiftçiliğin nasıl şekilleneceğini hayal edebilmeye yardımcı olacaktır. Sergilerde;

- Savur bölgesinin tarihi boyunca tarım işçileri tarafından kullanılmış olan birçok el aleti,
- Yerel çiftçilerin hikayeleri,
- Ağır ekipmanlardan açık sahada sergilenecek çok çeşitli tarım makineleri ve ekipmanları,
- Dereiçi'ne özgü işletmeler ve ürünlere odaklanan kısa filmlerle örneklendirilerek tasvir edilmelidir.

4. Kırsal Yaşam Tarzı:

Yerli Koleksiyon: Koleksiyonlar; pişirme malzemelerinden ısıtma, aydınlatma ve çamaşırhaneye, büyük bir geleneksel ev teçhizatı ve mobilyalara kadar uzanmaktadır.

Geleneksel Mutfak: Genelde Mardin ve özellikle Dereiçi köyünün yerel mutfağını örnekleyen, bazı açıklamaların yanı sıra, o mutfağın doğru şekilde resmedilmesi için gerekli olan aletler, kaplar, tabaklar, kalıplar ve çatal bıçak takımları; geleneksel ev yemekleri tarifleri ile donatılmalıdır.

Uygulamalı sanat ve Mimari: Müze, Savur bölgesi mimarisinin farklı yönlerini temsil eden binaları ve belgelerini aktif olarak toplamalıdır. Bunlar esas olarak kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olanlardır. Kendi başlarına eserler olarak fırınlar, kiliseler, yerel kahvehaneler, bina malzemeleri, vb. müze, gümüş, mücevher ve seramik koleksiyonu da dahil olmak üzere ulusal düzeyde önemli materyal koleksiyonunu içerecektir.

Tekstil ve Kostüm: Geçmişten tarihlere kadar kadın ve erkek kostümlerini içeren, sosyal doku çeşitliliğini gösteren Savur bölgesi tekstillerinin çok önemli bir koleksiyonu yer almalıdır.

Göç ve Yaşam Galerisi

Bu bölümde Dereiçi'nden göçün tarihi anlatılacak, sergide göçmenlerin hikayeleri yer alacak, ziyaretçiler daha iyi bir yaşam için köyün dışına çıkan ataların hikayelerine ilgi duyacak, yolculuklarını, kullandıkları yolları ve son varış yerlerini anlatacaklar. Ayrıca, çok sayıda vatandaşı ayrılmayı tercih ederken, ailelerinin köydeki yaşamını (diğer yaşamı), iletişim yolunu, sosyal hayata dolaylı etkilerini sergileyecektir.

Ana sergi bir anlatı çerçevesinde şekillenecek olup ziyaretçiler, eserler, resimler, günlükler, kişisel malzemeler, etkileşimli yerleştirmeler, yeniden yapılandırılmalar ve modeller, video projeksiyonları, sesler ve kelimelerle anlatılan bir hikayenin içine çekilecek. Odak noktası yaşam olacaktır, bu nedenle

müze, yolculuğun her aşamasında insanların yerel vatandaşları, bilginleri veya belirli bir çağdan sanatçıları, din adamlarını, ev kadınlarını, liderlerin vb. konuşmasına izin vererek hayata yakın kalmaya çalışacaktır. Bu çalışmaların gerçekleştirilmesi ve müze sergisinin temelini oluşturulması için geniş ve kapsamlı bir sözlü tarih çalışmasına ihtiyaç duyulacaktır.

Eğitilence (Eğitici eğlence)

Çocuk ve genç turizminin farklı kavramlar ve modellerle gelişmesi muhtemeldir. Her konsept farklı modellerle gerçekleştirilebilecek, Dereiçi - (Kılıt) nitelik ve özelliklerine göre geliştirilecektir. Bu turizm modelleri içerisinde çocukların ve gençlerin farklı beceriler kazanması önemlidir. Bu eğitim eğlenceli aktivitelerle gerçekleştiği için genellikle öğrenme sürecinden habersiz biçimde çiftçilik hakkında bilgiler edinme yolları sunulmaktadır.

1. Eğitim çiftliğinde;

- Bu model, okul öncesi, ilkokul ve aileleriyle birlikte çocuklar içindir.
- Çocuklar, çiftçilik faaliyetleri yoluyla bir çiftlikte / köydeki yaşam hakkında bilgi edinebilir
- Kır ve kır yaşamı hakkındaki bilgilerini artırabilirler.
- Eğitim süreci boyunca çocuklar sadece ev yapımı ürünlerle beslenmelidir.

2. Kırsal Ekoloji:

- Her yaştan çocuk ve genç için
- Ekoloji merkezinde Kiraz, Mahlep, Badem gibi mevcut bitkiler hakkında bilgi edinebilirler.
- Temel inşaat ve sulama teknikleri (ekosistem / doğal kaynaklar) hedef kitleye aktarılmalıdır.

3. Rekreasyon ve Üretim Atölyesi:

- Her yaştan çocuk ve genç için, özellikle 7-15 yaş arası
- Spor ve rekreasyon faaliyetleri
- Geleneksel festivaller
- Hem aktif hem de pasif bölgeleri içerir, çünkü aynı zamanda dinlenme ve eğlence olanakları sunmaları gerekir.

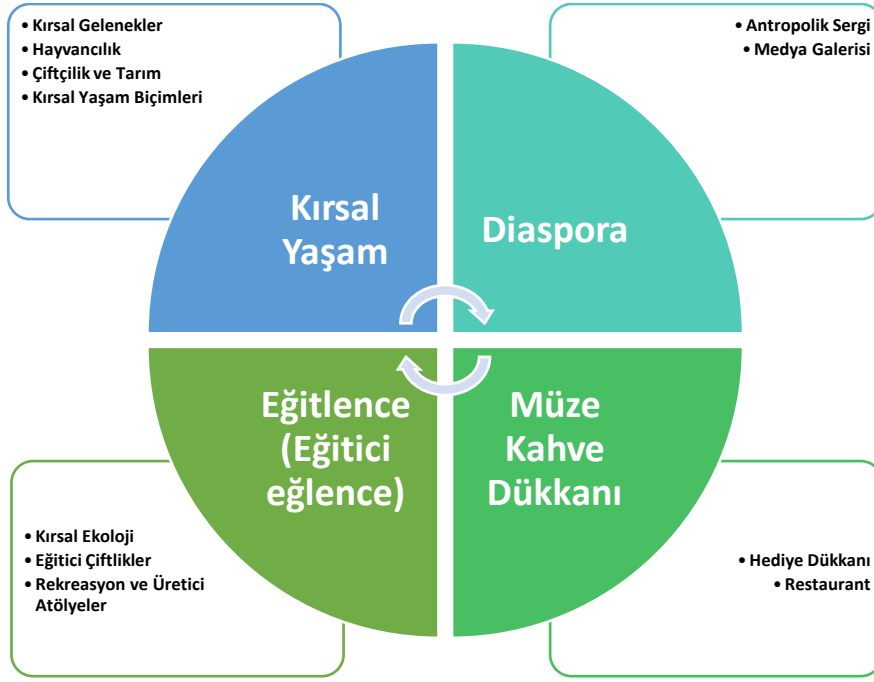

Hediyelik eşya dükkânı: Mağazada, kır müzesinin galerileri, koleksiyonu ve Kılıt'ın kırsal tarihi geleneklerinden ilham alan kartlar, hediyeler ve ikramlar sunulacaktır. Çocuklara Kılıt ziyaretlerini hatırlatan anı değeri yüksek küçük objeler bulunmalıdır. Hediyelik eşya dükkânında ayrıca yerel ve bölgesel zanaatkârlar, sanatçılar tarafından üretilen el yapımı ürünlerinin de yer alması önem taşımaktadır.

Restaurant: Kır müzesi kurulması için seçilen geleneksel tarihi yapı yarı kapalı ve açık avlulu alanlar ile ziyaretçileri farklı biçimlerde ağırlama imkânları sunmaktadır. Bu alanlarda yerel kültüre ait yiyecek ve içecekler, ev yapımı tatlılar, köy kahvaltısı sunumları ile ziyaretçilere hizmet sunumu gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Hıristiyanlık Müzesi

Süryani Hristiyan inancı yansıtmak, ziyaretçilere tanıtma amacıyla tematik bir müze konsepti önerilmektedir. Özellikle Tur Abdin bölgesinde bu temada oluşması muhtemel ilk müze olacağı sebebiyle bir çekiciliğinin yüksek olması öngörülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alınacak izinler ve ilgili mevzuatlar uyarınca müzenin kurulmasına başlanmalıdır.¹⁴

Müzesi'nin Arka Planı

Kapsam ve Gerekçe: Dini yaşam ve uygulamaları bu küresel rolü oynamaya devam ettiğinden dolayı küresel işbirliği ve ilerleme için kritik öneme sahip olan dini ilkeler ve araştırmalarda karşılıklı ve hatta içerden bir anlayışa güçlü bir biçimde ihtiyaç vardır.

Bu bağlamda Hıristiyanlık müzesinin ana amacı, dünyada Ortodoks, Katolik ve Protestan kiliselerinin nadiren bir arada görüldüğü, az sayıda müslüman nüfusun bulunmasına rağmen bir cami inşa edilen bu büyüleyici köyü, köydeki bir arada barışçıl yaşamı onurlandırmak ve takdir etmektir.

Hristiyanlık müzesi, Dereiçi'ndeki üç kiliseden (Protestan Kilisesi) birinde yer alacaktır. Burada, semiyolojik bir dil kullanılırken, işlevsel anlam, müze söylemiyle ilgili yeni anlamlarla değiştirilir. Dolayısıyla müze, sergilenen nesnelerin biçimsel ve maddi özelliklerini sunmakta ve tanımlayıcı verileri vurgulamaktadır. Ancak diğer yandan, müze, onların sembolik çağrışımlarını veya teolojik, litürjik ve

¹⁴ Van Akdamar Adası'nda bulunan Hristiyanlık inancı doğrultusunda inşa edilen tarihi yapılar Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak yönetilmekte olup, yılın belirli dönemlerinde ayınlar düzenlenmekte mekan Hristiyanlık inancı doğrultusunda kullanılmaktadır.

adlanmışlık boyutlarının anlamsal yoğunluğunu göz ardı etme eğilimindedir. Bununla birlikte, katılımcıların sosyal ve demografik nedenlerle müzelere erişimi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, buradaki odak noktası müze ziyaretçisinin bakış açısına göre yapılan yorumlar olacaktır. Gördüklerini kültürel geçmişlerine göre yorumlarlar ve din bu konuda bir rol oynayabilir. Kültürel aracılık olarak adlandırılan bu olgu, iletişimin odağını medyadan (müze, sergiler, mesajların yayınlanması ve iletilmesi) anlamların nerede ve nasıl inşa edildiği bağlamlarına kaydırmaktadır.

Harita 26: İşlevlendirme Önerileri Doğrultusunda Hristiyanlık Müzesi Konumu

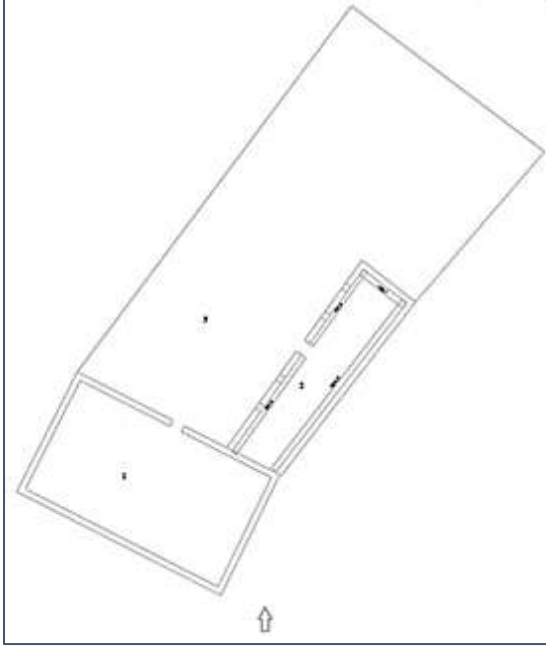

Tanım: Kilit'ta Hristiyanlık dini açısından kutsal üç yapıdan biri olan Protestan Kilisesi, replika bir sanat koleksiyonu, ikonlar (azizlerin resimleri), el yazmaları, 3 boyutlu illüstrasyonlar (çizimler), İncil'in hikâyesi, fotoğraflar ve belgesel videolar vb. ile Hristiyanlık müzesine dönüştürülecektir.

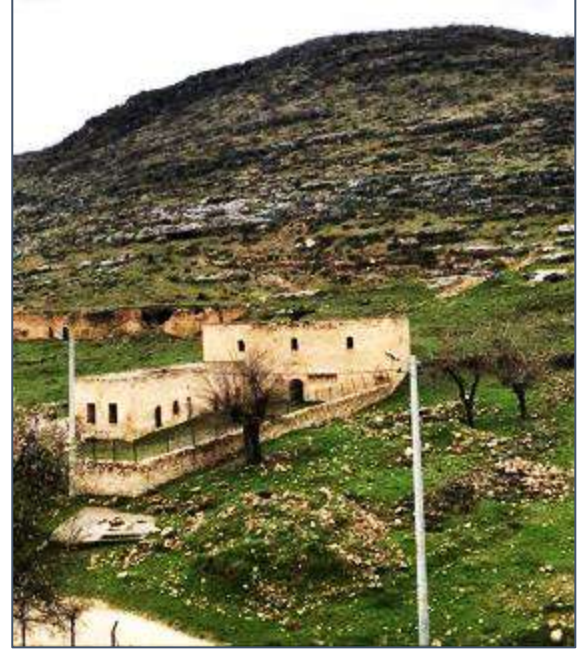
Binanın şu anki şekli esas olarak MS1852-60 yıllarına dayanmaktadır. Yaklaşık 30 yıldır kullanılmaktadır. Bilindiği üzere Ortadoğu bölgesindeki Protestan kiliseleri, özellikle köylerdeki tipik kilise bölümlerine bağlı kalmadan yerel mimari tarzını benimsemektedir. Kilise şunları içerir;

1. Ana sunak odası,
2. Bitişik yapı (bina), rahip ve öğrencileri için okul ve ikametgâh olarak hizmet ediyordu.
3. Açık avlu

Şekil 40 Kilisenin Mimari Kavramsal Planı

Şekil 41 Protestan Kilisesi

Müze Amaçları

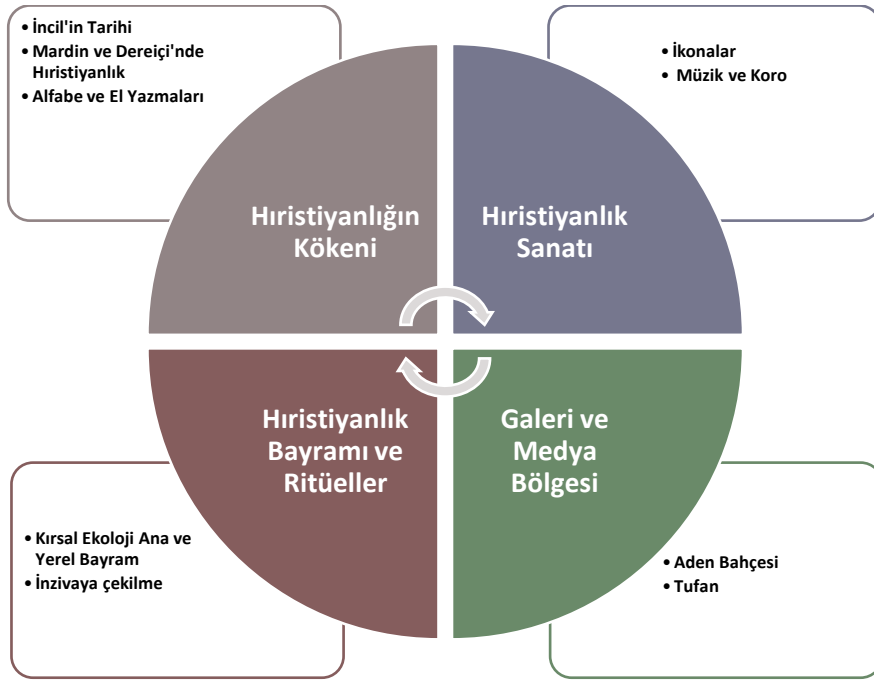
1. Köyün çeşitliliğini vurgulamak ve ziyaretçilere uygun bir şekilde sunmak,
2. Etno-müzeoloji kavramını vurgulamak ve katılım ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayanarak faaliyetler yürütmek,
3. Birden çok vizyon ve bakış açısı kullanarak, ziyaretçileri önceki kuşaklardan kalan obje ve kültürlere yönelik tutumdaki değişimi teşvik etmek, ziyaretçilere farklı yaklaşımlar önererek maneviyatla ilgili yerel görüşü gün ışığına çıkarmak,
4. Hedef kitleyi, öteki hakkında eğitmek,
5. Müzede, sadece "nesnelere"(eşyaları) sergilemek değil bununla birlikte bir hikâyeyi anlatmaya odaklanmak,
6. Kolektif kendini yorumlama eylemini vurgulamak; Yerel halk, kendi toplumuyla izole olmak yerine köklerine bağlı hissetmesini sağlamak,
7. Özellikle bölgede yaşayan Süryanilerin manevi alanlarının yalnızca kendine yer kalana kadar daralma eğilimine karşı koymak,
8. Bu müzeyi ziyaret edenler, dinsel dogma ve esnek olmayan kurallarıyla karşılaşmak yerine, huzur bulmalarına izin veren ve yaşamla bütünleşen bir yer keşfetmesine olanak tanımaktadır.

Müzenin Seyircisi

1. İlk hedef grup, Dereiçi veya çevre köylerden (kırsal kesimden) gelenler olmalıdır.

2. Genç kuşaklar; onlara bir iç (ruhsal) denge (düşünme) duygusu kazanmalarına yardımcı olabilecek modern teknoloji bağlamında sunarak insanoğlunun evrensel gerçeği tanımına ve bir dünya görüşü kazanması için bir fırsat sunulmalıdır.
3. Bilgiyi arayan ziyaretçiler; Hristiyanlık müzesinde, Hristiyanlığın kökeni, mezheplerin çeşitliliği gibi Dereiçi'ndeki belirli dini geçmişin yanında keşfedebilecekleri fırsatlar sunulmalıdır.
4. Barış arayan ruhani ve dindar insanlardır.

Müze Bölümleri ve Faaliyetleri

Hristiyanlığın Kökeni

İncil'in Tarihi: Eski Ahit'i anlatan ve aktaran nesnelere ile İncil'in doğuşunu aktaracak ve İncil'de bulunan öyküler; fotoğraflar, videolar ve belgelerle gösterilebilecek çeşitli materyallere donatılacak bir konsert tasarımı önerilmektedir.

Kılıt, Mardin'in Hıristiyan dinindeki çeşitliliğinin ve öneminin canlı bir kanıtıdır. Mardin ve Kılıt'ın bu değerini, buradan başlayarak bu dinin nasıl başladığını, Süryani zengin mirası ve diğer mezheplerin yanında kentteki varoluşunu göstererek ispatlamak ve sunmak müze konseptinin bileşenlerinden biridir.

Alfabe ve El Yazmaları: Mardin, çok sayıda kültür ve dili barındıran bir laboratuvarıdır. Manastırlardaki bazı din adamları, Süryanice'nin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bir dil olduğuna dikkat çekmekte ve bu diller hakkında eğitimler vermek için kişisel çaba sarf etmektedirler. Ancak bu pek yeterli olmamaktadır. Bu dile ışık tutmaya ve uygun önlemleri almaya acil ihtiyaç duyulmaktadır. Alfabeyi ve önemli el yazmalarını sergileyerek, ayin kitapları, şiirleri, duaları ve kıyamet edebiyatını veya hatta dil kurslarını sunarak korumak için aşağıdaki gibi bir ortak çalışma araştırma merkezi yapılabilir.

Hristiyanlık Sanatı

İkonlar (Simgeler- Kutsal kişilerin resmi): İkonlar, kutsal tasvirlerin iki boyutlu bir eseridir. Simgeler, Süryani Ortodoks Kilisesi'nin kendi ikonografik geleneğine sahip olduğu ve ikonografinin Süryani Ortodoks Kilisesi'nin ilahiyat ve kimliğinin önemli bir parçası olduğu bilinerek, belirli geleneğin öngörülen kurallarına göre oluşturulur. Bu simgelerin ve çeşitliliğinin modern yöntemde sergilenmesi, bu sanatın canlanmasına ve hedeflenen tüm dinleyicilere yayılmasına yardımcı olabilir.

Müzik ve Koro: Bilindiği gibi müzik, Hristiyan yaşamı ve inancı ile ilgili kişisel veya toplumsal bir inancı ifade etmektedir. Hristiyan müziğinin ortak temaları arasında övgü, ibadet, pişmanlık ve ağıt yer alır ve biçimleri dünya çapında büyük farklılıklar gösterir. Burada müze, kullanılan enstrümanların farklı türlerini sunacak, ayrıca farklı mezheplerden dini müzikleri dinleme fırsatı verecektir.

Hristiyanlık Bayramı ve Ayinler

Başlıca ve Yerel Bayramlar: Hristiyanlık inancı bayramları, ayın takviminde, İsa Mesih'in yaşamındaki olayların kutlanması, onun kutsal emanetleri, işaretleri ve mucizelerinin anılması için önemli günler olarak ayırt edilen yılın belirli günleridir. Paskalya, Hristiyan ayın yılında her yerde merkezi dini bayram olarak görülürken, diğer bayramlar ayın uygulamasında farklılık gösterir. Her bayramın yerel geleneklere göre farklı ritüelleri ve azizleri vardır. Bu bölümde müze; bilgi panelleri, videolar, 3B çizimler ve simülasyon aracılığıyla yerel azizler ve ritüeller arasındaki farkı sergileyecektir.

İnziva: İnziva, genel olarak Hıristiyanlıkta meşhur ve iyi bilinen bir ritüeldir. Kılıt, özellikle inziva için birçok mağara ve bölgeye sahiptir. Bu geleneği ziyaretçilere aktarabilmek için çevredeki mağaralarda deneyim gezileri düzenlemek "inzivaya çekilme" olgusunu ziyaretçilere aktarabilmek açısından bir imkan yaratacaktır.

Galeri ve Medya Bölgesi

Bu galeri, genç neslin Hıristiyan tarihini ve ahlak sistemini sunmak için yüksek teknoloji ve etkileşimli yöntemleri kullanarak aynı anda hem eğlenip hem de öğrenebileceği aile odaklı bir galeridir.

- İncil tarihinin yedi bölüm halinde kronolojik olarak yeniden anlatılması konukları, yaratılıştan başlayarak zamanda geriye götürecektir.
- Bahçede Yürüyüş: Cennet gibi Aden Bahçesi de dâhil olmak üzere İncil tarihinde bir yürüyüş.
- Tufan Her Şeyi Gömüyor: Günümüzde kaya ve fosil katmanlarının ardında kalan Tufan, kıtalara yayılmıştır. Etkileşimli teknolojik araçlar sayesinde Tufan tasvir edilecektir.

Çocuklar için Arkeoloji

Arkeoloji çocuklara geçmiş toplumlar hakkında bize çok şey anlatan bilimle tanıştırmaktadır. İlk olarak, arkeologların nereyi kazacaklarını nasıl tespit ettiklerini öğrenecekler ve ardından bir yeri haritalandırma, toprağı inceleme ve hassas fırçalar kullanarak eserleri kırmadan ortaya çıkarma yöntemlerini inceleyecekleri fırsatı yaratılacaktır.

Eski insanların günlük yaşamlarını anlamak, arkeolojinin arkasındaki tetikleyici güçtür, çocuklar burada keşfetme duygularını tatmin etme şansını bulacaktır. Önceki nesillerin geride bıraktıkları çömlekler, oyunlar, yazılar, sanat, aletler, tapınaklar ve giysiler, başka türlü sahip olamayacağımız kültürlere dair bir pencere açmaktadır. Hala arkeolojideki her gizem için sayısız etkileyici buluntu bulunmaktadır; keşfetmeyi ve bilmeceleri seven çocuklar için arkeoloji bilimini takdir etme ve anlamayı sağlayacaktır.

Dig Camp, çocuklar ve ebeveynler için gerçek hayatta, devam etmekte olan arkeoloji kazılarında birlikte eğlenmek, birlikte arkeoloji hakkında bilgi edinmek ve arkeolojideki en yeni araçlardan ve trend teknolojilerden bazılarını kullanmak için arkeoloji ve eğlence faaliyeti olacak şekilde bir konsept önerilmektedir. Çocuklar için arkeoloji faaliyetlerinin uzman arkeolog ve pedagoglar tarafından dikkatlice hazırlanacak ve yönetilecektir.

Amaçlar

- Geçmişte yaşayan toplumlar hakkında okumak çocuklar için sıkıcı ve tatsız bir olay olabilir ve ilkokul çağındaki çocuklar için okuma, yaşları ve yetenekleriyle sınırlı kalabilir ancak orijinal eserleri kullanmak, geçmişi doğrudan deneyimlemek ve anında odak noktasına getiren inanılmaz bir dokunsal deneyim sağlamak,
- Bir çocuğun arkeolojiye ilgisini teşvik etmek (desteklemek),
- Çocukların ilgi alanları ve kapasiteleri hakkında daha fazlasını keşfetmek,
- Arkeolojik miras için yönetimi teşvik etmek, yetişkinlerin çocukların sorumlu vatandaşlar olmalarına yardımcı olabilmesinin güçlü bir yoludur; bir yönetim etiği, eylemlerinin diğer insanları nasıl etkilediğini düşünmeleri için çocukları yönlendirmektedir.

Faaliyetler

- Kazı alanı: Çocuk grubunu bir kazı alanına götürmek ve alanın temel kurallarını gözden geçirmek

- Dinlenirken öğrenmek: Çevredeki tarihi, doğal ve jeolojik mirasın yorumlanmasıyla izleme rotası boyunca öğle yemeği ve yürüyüş yapmak

- Hazırlık Laboratuvarı: Bir grup müzeyi gezerken, diğer grup hazırlık laboratuvarında çalışacak. Kazılan eserler hakkında daha fazla bilgi edinmek ve keşfetmek için kazı yapmak ve arkeolojik araçları analiz edecektir.

- Müze turu: Bir grup sahada veya laboratuvarında, bir diğer grup her iki müzeyi de gezerken, bu bölgenin mirası hakkında bilgi edinecektir.

- Kalıplama ve Döküm: Öğleden sonra çocuklar, evlerine götürmek için keşfedilen eserlerin bir dökümünü yapacaklar. Uygun kalıplama ve döküm teknikleri öğretilecek ve malzemelerin nasıl kullanılacağına dair talimatlar verilecektir.

Müze Yönetimi ve sürdürülebilirlik

Müzenin devamlılığını sağlamak ve müzenin vizyonunu, ilerlemesini ve hedeflerini uygulamak için, aşağıdaki hususlara göre güçlü bir yönetim strateji belirlenmeli ve aşağıdaki hususlara göre düzenli olarak izlenmelidir..

1. Örgütsel: Faaliyetlerin, kaynakların ve amaçların birbirleriyle ve mesleki etik, uygulamalar ve standartlarla ne kadar uyumlu olduğuna dikkat edilmelidir. Stratejik düşünme, eylemsel olma ve planlamaya önemli bir vurgu yaparak, bir müzenin uzun vadeli etki için sağlam bir temele sahip olmasına yardımcı olunmalıdır.

2. Kurullar Oluşturmak ve Kurullar Liderliğinde Yönetim: Müzeyi ayakta kalmanın ötesine, gelişmeye taşıma fırsatlarının belirlenmesine yardımcı olmak için yönetim kurulu üç perspektiften (yerel toplum, iş, kültür) tanımlanmalıdır.

3. Koleksiyonlar: Profesyonel uygulamalar ve standartlara göre bir müzenin koleksiyonlarının bakımı ve yönetimi ile ilgili etik ve stratejik koleksiyon konular ve etkinlikler belirlenmeli ve tanımlanmalıdır.

4. Eğitim ve yorumlama: Müzenin uygun eğitim rolünü ve amaçlarını yerine getirmek; eğitim ve yorumlama için temel standartları karşılamak amacıyla müzelerin geniş eğitim ekosistemlerine duyarlı, ilgili ve güvenilir bir öğrenme kaynağı ve eğitim ortağı olarak toplumsal ve kamusal bir görevini yerine getirmelidir.

5. Yerel toplumun ve hedef kitlelerin katılımı: Müze yönetimlerinde Yerel toplumun ve hedef kitlelerin katılımı çeşitli topluluklar ve hedef kitlelerin farkındalığına, anlayışına, müze hakkındaki algıları ve deneyimleri ve onlarla ilişkisine odaklanmaktadır. Katılımcılık, müzenin bulunduğu toplumda oynadığı rollere ya da toplumun müzedeki rolü üzerinde etkilidir. Düzenli izleme ve değerlendirme yöntemleri müzenin çeşitlilik, eşitlik, erişilebilirlik ve kapsayıcılık konularında kurumsal kültürünün nasıl geliştiğine ve faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Şekil 42: Müze Uzman Kadro Şeması

Kaynak Geliştirme ve Sürdürülebilirlik:

Yönetim Kurulu tarafından yönetilen bir müze olması planlanan bu müze, bir yönetim politikası geliştirerek yıllık bir bütçenin hazırlanıp Yönetim Kurulu tarafından onaylanacağını açıkça belirtmelidir. Bütçeyi hazırlamak için gerekli olan prosedür şunları içerebilir:

- Yönetim Kurulu, Sayman, Mali Denetleme Komisyonu, İcra Yönetimi, birim başkanları vb. belirli görevler.
- Araştırma, taslak hazırlama, inceleme, revizyon, onay vb.
- Süreçteki her adım için tahmini zamanlama
- İnsanların kullanması beklenen formlar veya şablonlar

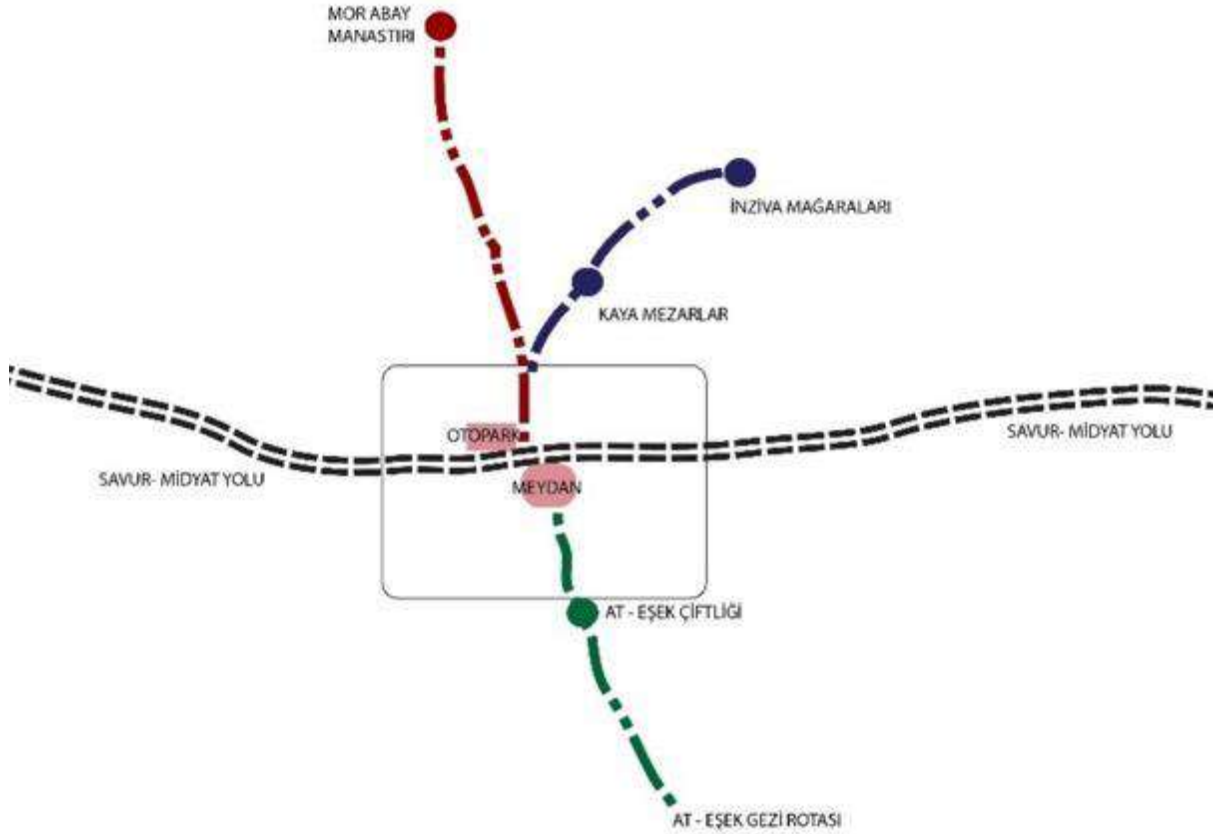
Yönetim kurulunun bütçe hazırlama sürecine, özellikle Yıllık Faaliyet Bütçesinin hazırlanmasına aktif olarak katılması önemlidir. Bu katılım genellikle bir Mali Denetleme Komisyonu veya yönetim kurulu Saymanının katılımıyla olacaktır. Ücretli veya gönüllü personel, bu planlama sürecine entegre edilmelidir. Katılımcılar muhtemelen gelecekteki gelir ve maliyetlerin tahminlerinin birçoğunun yanı sıra geçmiş bütçelerin ve mali tabloların analizinden sorumlu olacaktır. Nakit girişi esas olarak aşağıdaki genel başlıkları içerecektir:

- Hibeler ve Sponsorluklar
- Elde Edilen Gelir (kabuller, satışlar, kiralama, üyelikler, etkinlikler ve yollar, hizmetler vb. Dahil)

Kaynak: (Savur Alan Yönetim Planı, 2016)

Kılıt'ın bir destinasyon olarak pazarlanması için tur rotalarının oluşturulması, bur rotalarının tanıtımının etkin ve kullanışlı bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda; Kılıt köy yerleşik alanı ile Mor Abay Manastırı arasında trekking yolu, Köy yerleşik alanı ile inziva mağaraları arasında deneyim gezileri ve köyün güneyinde binicilik rotası oluşturulması düşünülen tur rotalarıdır.

Harita 28: Kılıt'ta bulunan Butik Destinasyonlar Önerisi

Mor Abay Yürüyüş Rotasına yönelik olarak konsept tasarımlar oluşturulmuştur. Bu rotalar üzerinde yapılacak çevre düzenlemelerinde minimal müdahale ve gönüllü sadelik esasları benimsenmelidir. Rotalarda aşırıktan ve lüksten kaçınan tasarımlar benimsenerek, doğal ve kültürel varlıklar ön plana çıkarılmalıdır. Rotaların çevre düzenlemesinde benimsecek tasarım anlayışında; patikaların sınırı çevrede bulunan kaya, taş gibi doğal sert payzaj öğeleri ile yöreye has badem, bittim, kiraz gibi bitkisel peyzaj elemanları tercih edilecektir.

9.6. Ekoköy ve Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının Geliştirilmesi

Kılıt'ta ekolojik ve sürdürülebilir turizm uygulamaların geliştirilmesi ile mevcut durumda karşılaşılan kuraklık ve iklim değişikliğine yönelik önlemler geliştirilerek fiziki, yapı ve doğal çevresinin bütüncül bir biçimde korunması hedeflenmektedir. Bu uygulamaların bir kısmı müzeler, atölyeler, çarşı ve konaklama işletmelerinde geliştirilmesi planlanmaktadır. Bunlar;

- Müzelerde; Ekolojik ve sürdürülebilir tarım uygulamaları eğitimleri
- Atölyelerde; Geleneksel sanat ve zanaatların yeniden canlandırılmasına yönelik atölyeler ve eğitimler
- Çarşıda; özellikle yeme-içme mekanlarında köy ve çevresindeki doğal ürünlerin müşteriye sunulması, çiftçilere gelir kaynağı yaratmak, ekolojik ve sağlıklı gıdanın sunulması, satış birimlerinde ise atölyelerde üretilen el yapımı ürünlerin sunulması
- Konaklama İşletmeleri; konaklama işletmelerinin orijinal yapıların korunarak geleneksel iç mekân tasarımlarının ve sürdürülebilir yapı malzemelerinin kullanılması, yörede yetişen doğal ürünlerin müşterilere sunulması, müşterilere tarım arazileri ve atölyelerde çalışma fırsatı sunulması hem kırsal yaşam deneyimi, hem üretim süreçlerinde bulunma deneyimi sunulması
- Otopark, meydan ve sokak çevre tasarımlarında su doğal döngüsünü kirleticiler ve engelleyiciler olmadan sağlayacak geçirgen malzemelerin kullanılması, köy yapılı çevresine uygun taş ve ahşap yapı elemanlarının kullanılmasıdır.

9.7. Etkinlik Programının Planlanması

Dini Bayramlar ve Önemli Günler

Geçmiş dönemlerde, Kilit'in nüfusunun azalamdan önceki 1960'lı yıllara tekabül eden geçmiş dönemlerde bir çok dini ve önemli gün kutlanmaktadır. Ancak günümüzde bunlardan Noel, Paskalya ve Azizler günü kutlanmaktadır. Geçmiş ve günümüzde kutlanılan bayramlar ve önemli günler şunlardır;

Meryem'in Göğe Yükselişi - Meryem Ana Yortusu: Meryem'in Göğe Çıkışı (ya da Meryem'in Göğe Kabulü, (Latince: assumptio Beatae Mariae Virginis) Katolik Kilisesinin 15 Ağustos'ta kutladığı bir bayram. Eski Katolik Kilisesi tarafından Meryem'in göğe kabul edilişi 15 Ağustos olarak belirlendi. Benzer şekilde bazı Ortodoks kiliseleri, özellikle Süryani Ortodoks Kilisesi de 15 Ağustos tarihini Meryem'in ölüm tarihi olarak kabul eder.

Tövbe Salısı: Tövbe Salısı, Batı kiliselerinde Büyük Perhiz'in (Lent) ilk günü olan Kül Çarşambası'nın arifesi. Geleneksel olarak pankek tüketildiği için pek çok ülkede Pankek Günü olarak bilinir. Paskalya'ya (Büyük Diriliş) bağlı olarak, her sene 2 Şubat ile 9 Mart arasındaki bir güne denk gelir.

Tövbe Salısı adı, Ortaçağ Avrupa'sında oldukça yaygın olan, Büyük Perhiz'den önceki günah çıkarma törenlerine gönderme yapar. Tövbe Salısı zamanla Avrupa'da Mardi Gras karnavalının gerçekleştiği bir kutlamaya dönüşmüştür. Büyük Perhiz esnasında tüketilmesi yasak olan yumurta ve yağ, pankek yapımında kullanılmaya başlanmıştır.

Hamsin Yortusu: Hamsin Yortusu (veya Pentekost veya Pentikost; Antik Yunanca: πεντηκοστή [ἡμέρα], pentekostē [hēmera], "ellinci gün"), Hristiyanlıktaki başlıca bayramlardan biri.

Tarihi yıllara göre farklılık gösterip genelde Mayıs veya Haziran aylarına denk gelir. Paskalya'dan yedi hafta sonra, 50. günde kutlanır. Bu günün İsa'nın ölüp tekrar dirilerek göğe yükselişinden sonra Kutsal Ruh'un Havarilerin üzerine geldiği gün olduğuna inanılır. Hristiyanlığın dünyaya karşı vazifelerinin başladığı gün olarak kabul edilir.

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Pentikost, Paskalya'dan sonraki 50 gün boyunca kutlanıyordu. Vaftizler bu dönemin başında ve sonunda gerçekleştiriliyordu. Zamanla Kuzey Avrupa'da Pentikost döneminin sonu, yani günümüzdeki Pentikost Yortusu zamanı, vaftiz için daha çok tercih edilen bir zaman hâline geldi. İlk defa İngiltere'de bu gün, vaftiz olanlar tarafında giyilen beyaz kıyafet nedeniyle Beyaz Pazar adıyla (İngilizce: White Sunday, zamanla Whitsunday ve Whitsun) kutlanmaya başladı. Bu isim hâlen Anglikan Kiliseleri'nde kullanılmaktadır.

Kül Çarşambası: Kül Çarşambası Paskalya'dan yaklaşık 6,5 hafta önce, 4 Şubat ile 11 Mart arasındaki bir güne denk gelir.

Çağdaş Katolik Kilisesi'nde Kül Çarşambası'nda cemaatin alınına külden haçlar çizilir, bu sırada rahip "Tövbe et ve Müjde'ye inan" ya da "Topraktan geldin ve toprağa döneceksin" der. Bu küller, bir önceki Palmiye pazarında (Mesih'in Kudüs'e girişi bayramı) yakılan yaprakların külleridir. Kül Çarşambası Anglikan, Lutheran ve bazı Protestan kiliselerinde de kutlanır. Doğu Ortodoks kiliselerinde ise Oruç dönemi pazartesi günü başladığı için Kül Çarşambası yoktur.

Azizler günü (Cadılar Bayramı): Azizler Günü, Hristiyanlıkta bilinen ve bilinmeyen tüm azizlerin anıldığı kutsal gün. Batı Kiliselerinde 1 Kasım'da, Doğu Kiliselerinde Hamsin'den (Pentekost) sonraki ilk Pazar günü kutlanır.

Kökeni kesin olarak bilinmemektedir ancak Ephraam Syrus'a göre (yak. M.S. 373) Doğu Kiliselerinde 13 Mayıs, Şehitler Günü olarak kutlanırdı. Papa IV. Boniface 13 Mayıs 609 tarihinde Roma'daki Panteon tapınağını Kutsal Bakire ve tüm şehitlere adanmış bir kilise haline getirdi. Papa III. Gregor (731-741) döneminde azizler de şehitlerle birlikte anılmaya başlandı ve Roma'daki Aziz Petrus Şapeli 1 Kasım'da tüm azizlere adandı. İngiliz teolog Alcuin'in 800 yılına ait kayıtlarında 1 Kasım, Azizler Günü olarak geçer. 9. yüzyıla ait bir takvimde de aynı kayda rastlanır. 837 yılında Papa IV. Gregor bu günün kilise genelinde kutsal bir gün haline getirilmesini sağladı. Ortaçağ İngiltere'sinde bu gün "All Hallows" (Tüm Azizler) festivali olarak bilinirdi ve arifesinin gecesi de "Halloween" (Azizler Gecesi) olarak kutlanırdı. Halloween günümüzde Batı dünyasında yaygın olarak kutlanan bir bayramdır ve Türkçede Cadılar Bayramı olarak bilinir.

Beşaret bayramı: Beşaret (Arapça: البشارة), müjde, iyi haber anlamına gelen bir kelime olup dini terminolojide Meryem'e İsa'nın doğumunun melek Cebrail aracılığı ile önceden bildirilmesi hadisesine verilen isimdir. Bu olay Beşaret-i Meryem olarak da bilinir. Fra Angelico, Leonardo da Vinci, Sandro Botticelli, Matthias Grünewald gibi ressamın eserlerinde bu konuyu işlemişlerdir. Meryem'in İsa'ya gebe kaldığı farzedilen 25 Mart günü her yıl Hristiyanlarca Beşaret bayramı olarak kutlanır.

Beşaret-i Meryem hadisesi İncil'de Luka 1:26-38 bölümünde geçmektedir. Kur'an'da da bu olay Âl-i İmrân Suresi 45. ve 51. ayetler ile Meryem Suresi 16. ve 26. ayetler arasında yer almaktadır. Hristiyanlıktan farklı olarak İslam'da beşaret, İsa'ya uluhiyet atfeden İsa'nın Tanrının Oğlu sıfatı ile doğmasını içermez ve İsa'nın kendisinin de tanrısı olan Allah'ın emirleri hakkında insanları uyarmak üzere gönderilmiş bir peygamber olacağı şeklinde geçer.

İslami terminolojide Beşaret ayrıca İsa'nın tevratta da olduğu gibi İslam peygamberi Muhammed'i müjdelemesi ve ahir zamanda onun getirdiği inancı yeniden dirilteceğine inanılması sebebi ile İsa olarak da geçer. Güzel söz ve beşaret anlamlarına gelen İncil'in de buna işaret ettiği belirtilmektedir.

Epifani Bayramı (On ikinci gün Bayramı): Epifani (Yunanca: επιφάνεια Epiphaneia).Bir dini bayramdır Ortodokslukta Teofani (Yunanca: Θεοφάνεια Theofaneia) olarak adlandırılır. İsa'nın doğumundan 12 gün sonra kutlanmasına atfen On ikinci gün bayramı olarak da anılır.

Kutlamaların nedenine dair Hristiyan mezhepleri arasında farklılıklar vardır. Katoliklik ve Protestanlıkta doğudan gelen üç müneccimin bebek İsa'yı ziyaret etmesini anarlar. Ortodokslukta Ürdün Nehri'nde İsa'nın vaftiz olması anılır. Ortodokslukta üç müneccimin ziyareti ise 6 Ocak'ta kutlanır.

Paskalya Bayramı: Paskalya (Latince: Pascha, Yunanca: Πάσχα, Pascha, Aramice: ܩܕܫܐ, "Pasha"), Hristiyanlıktaki en eskive en önemli bayram. İsa'nın çarmıha gerildikten sonra 3. günde dirilişi kutlanır. Doğu ve Batı kiliseleri arasında farklılıklar olmakla beraber, Paskalya dönemi yaklaşık olarak mart sonundan nisan sonuna kadar olan dönemdir. Her sene sabit bir tarihte gerçekleşmeyen ve dünya kiliselerinin çoğunda pazar günü kutlanan Paskalya Günü ise, Kıyam Yortusu, Diriliş Pazarı ya da Diriliş Günü olarak da adlandırılır. Kılıt (Dereiçi) köyünde her yıl bu bayramın 3. Gününde Gençler için Piknik Etkinliği Organize edildiğinden, bu geleneğin devam ettirilmesi önem arz ediyor.

Noel: Noel, her yıl 25 Aralık tarihinde İsa'nın doğumunun kutlandığı Hristiyan bayramıdır. Ayrıca Doğu Bayramı, Kutsal Doğu veya Milat Yortusu olarak da bilinir. 20. yüzyılın başlarından itibaren Noel, Hristiyan olmayanlar tarafından da kutlanan, dinî motiflerinden arınmış, hediye alışverişi etrafında yoğunlaşan bir bayram olarak da kutlanmaya başlamıştır. Bu seküler Noel versiyonunda mitolojik figür Noel Baba temel bir rol oynar.

Noel, her yıl dünyadaki Hristiyanların çoğunluğu tarafından 25 Aralık'ta kutlanır. Bazı ülkelerde kutlamalar 24 Aralık'ta Noel arifesiyle başlar ve 25 Aralık bitimine kadar devam eder. Ermeni Kilisesi gibi bazı Doğu Ortodoks Kiliseleri, Jülyen takviminde 25 Aralık'a denk gelen 6 Ocak'ı Noel olarak kutlarlar. Hristiyanların çoğunlukta olduğu bazı ülkelerde pratik olarak Noel tatili yılbaşı tatiliyle birleştirilir.

Bazı Ortodoks kiliselerinin Noel'i Jülyen takvimine göre kutlamasının nedeni, miladi (Gregoryen) takvimin Katolik Papa XIII. Gregory tarafından düzenletirilmiş olmasıdır. Bununla birlikte bazı Ortodoks kiliseleri miladi takvime dönüşüm yapmış ve 25 Aralık'ta kutlamaya başlamıştır.

Manastırların Yapılış Yıldönümü ve Aziz Günleri

Mor Dimet Manastırı

Savur'un Dereiçi köyünde bulunan Mor Dimet Manastırı'nın kimler tarafından ne zaman inşa edildiği bilinmez. Manastır, kilise ve onun çevresindeki yapılardan meydana gelmiştir. Romatizma rahatsızlığı olanların burayı ziyaret edip şifa bulduğu söylenir. Köy sakinleri tarafından romatizma manastırı olarak anılır.

Mor Abay Manastırı

Savur'un Dereiçi köyüne 3 km uzaklıktaki Mor Abay Manastırı bugün harabe halinde ama zamanında görkemli bir yapı olduğu kalıntılarında anlaşılıyor. Manastırın 6. yüzyılda inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir.

Her iki manastırın da yapılış yıl dönümü için 24 EylülEylülün son haftası bir kutlama programı yapılmaktadır. Bu kutlamalar birleştirilerek daha büyük bir organizasyon haline getirilebilir.

Kültürel Etkinlikler

Çocuklar için Arkeoloji

Çocuklar için arkeoloji, Arkeoloji çocukları, geçmiş insanlar hakkında bize çok şey anlatan bilimle tanıştırıyor. İlk olarak, arkeologların nereyi kazacaklarını öğrenecekler ve ardından bir yeri haritalandırma toprağı inceleme ve hassas fırçalar kullanarak eserleri kırmadan ortaya çıkarma yöntemlerini inceleyecekler.

Binicilik

Köyün güney çeperinde bulunan bir alan at ve eşek çiftliği oluşturulması planlanmaktadır. Binicilik için belirlenen rota da ziyaretçilerin talebi doğrultusunda At veya Eşek sırtında gezi yapılması planlanmaktadır. At ve Eşek Gezi Rotası 9.5 de detaylı olarak görsellerle açıklanmıştır.

Gezi Rotaları

Kıllit köy yerleşik alanı ile Mor Abay Manastırı arasında trekking yolu, Köy yerleşik alanı ile inziva mağaraları arasında deneyim gezileri yapılması planlanmaktadır. Detaylı görseller 9.5 numaralı başlık altında sunulmuştur.

Kültür ve Geleneksel Sanat Etkinleri

Müze yönetiminde ve atölyeler ile birlikte gerçekleştirilmesi planlanan etkinlikler yıl boyunca uygulanacak olup, bunların orta ve uzun vadede bütün bir yıla yayılan bir program dahilinde uygulanması gerekmektedir. Ayrıca meydana sinema, gösteri gibi etkinlikler, ekolojik tarım eğitimleri; Kıllit ve Süryani kültürü geleneksel sanat ve zanaatlerini geliştirmeye yönelik eğitim ve sergiler düzenlenmesi planlanmaktadır

9.8. Eğitim Programlarının Planlanması

Dereci - (Kıllıt) Kapasite Geliştirme/Eğitim

Kırsal toplulukların yaşamını sürdürmesi ve refahı için eğitim ve kültür elzendir. Tarih, edebiyat, mimari, sanat ve müzik insanları biraraya getirmekte ve böylece etkileşimi teşvik ederek, bir topluluk duygusu yaratarak ve gurur aşılıyorarak sürekliliği sağlar. Pek çok farklı boyutta eğitim vermek için bu eğitimin mümkün olduğunca çok çeşitlilik içermesi önemlidir. Eğitimsel ve kültürel etkinlikler de daha geniş bir izleyici kitlesini çeker ve ziyaretçileri topluma tanıtır. Terk edilmiş yapılar da topluluklarının eğitim ve kültürünü canlandırarak yerler olarak mükemmel bir şekilde hizmet edebilir (Cruz, Rodrigues, & Ferreira, 2014).

Kapasite Geliştirme ve Turizm Aktivitelere Yerel Halkın Katılımı

Yerel topluluklar, bu faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlarda yaşamlarını sürdürmeye devam ettiklerinden dolayı turizmin gelişmesinde oldukça önemli bir faktördür. Yerel topluluklar aynı zamanda turizmin gelişmesinde meşru ve doğal paydaşlar olarak kabul edilir (Haukeland, 2009) çünkü turizm politika yapıcılarının kararlarını etkiler ve bunlardan etkilenir (McCool, 2009). Topluluğun turizm gelişimine katılım düzeyi, topluluğun kapasitesi ve onlara sunulan bilgi düzeyinin yanı sıra onlara sağlanan fırsat, eğitim, öğretim ve konum açısından farklılık gösterir (Spenceley & Meyer, 2012). Bunu başarmanın bir yolu, eğitim kampanyaları yoluyla turizm konusunda halkın farkındalığını artırmak ve yerel toplulukları sektörde istihdam için eğitmektir.

Pek çok akademisyene göre, sürdürülebilir turizm gelişimini sağlamak için yerel toplulukların karar alma sürecine katılmaları gerekir. Yerel topluluklar, turizmin gelişiminin temelini oluşturan turist kaynaklarının ve cazibe merkezlerinin belirlenmesi ve tanıtılmasında yer alabilir.

- Artan kamu bilinci turistler için daha misafirperver bir ortam yaratırken ve destinasyonun imajını iyileştirirken, profesyonel eğitim sağlamak yerel toplulukları güçlendirir ve nihayetinde turizmden önemli faydalar elde etme kapasitelerini artırır (Timothy, 1999).
- Eğitim, beceri ve bilgi oluşturma, sosyal sermaye, dış destek ve topluluk gücü şeklinde kapasite oluşturma, toplumu turizm operasyonlarına hizmet sağlayanlar da dahil olmak üzere yerel işletme fırsatlarını genişletmek için geliştirir (örn. Gıda tedarikçileri, rehberler ve turistlere satış yapanlar gibi. zanaat üreticileri ve satıcıları olarak (Meyer, 2007).

- Yerel toplulukları, korunan alanlar içinde ve çevresinde turizmin gelişmesine dahil etmek, kaynakların etkili bir çevre yönetiminde kullanımını artırır. (Jamal & Stronza, 2009).
- Kırsal alanlarda eğitim turizmi hizmetlerinin ana sağlayıcıları müzeler, devlet birimleri, kırsal topluluklar ve kırsal turizm çiftlikleridir. Aşağıdaki konulara göre gruplandırılabilirler: gastronomi, el sanatları, yaban hayatı, tarih, kültür, yerel festivaller ve spor.

Şekil 43: Katılımcılık Kriterleri

Kriter	Alt Kriter
Eğitici nesnelere	Gastronomi / El Sanatları / Vahşi Yaşam Tarihi (mimari, eski makaleler, ünlü kişiler, tarihi yerler) Kültürel (masallar, tiyatro, danslar) / Şenlikli / Spor
Organizatörler	Müzeler / Devlet birimleri Kırsal topluluklar / Kırsal turizm çiftliği
Sezonluk	Tam Yıl / Belirli Aylar / Sezonlar
Katılımcılar	Çocuklar / Yetişkinler / Öğrenciler / Aileler / Yabancılar

- Turizmde eğitimin sorunları iletişim eksikliği, zayıf işbirliği, talebin canlılığı, eğitimcilerin değişen ortamda iş geliştirme yeteneklerinin olmamasıdır.
- Eğitimcilerin eğitim ve öğretimi, pazarlamanın iyileştirilmesi, ortaklıkların geliştirilmesi, turizmde eğitim sorunlarının çözülmesine katkıda bulunacaktır.

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile İlişkisi

Hedef 1: (Yoksulluğa Son) Gelişmekte olan turizm sektöründe elde edilen gelirin hakça ve adil bir biçimde alanda yaşayan herkese eşit bir biçimde dağılımının sağlanması, yaşam boyu eğitimlerle alternatif iş alanlarında herkese eşit iş sağlanması

Hedef 2: (Açlığa Son) Açlık ve yetersiz beslenmenin her biçimini sona erdirilmesi, başta çocuklar olmak üzere tüm insanların yıl boyunca yeterli besine sahip olması hedeflerini karşılamak amacıyla küçük çiftçilerin desteklenmesi ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesi

Hedef 3 : (Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam)- Sağlıklı yaşamlar ve her yaştan kesim için refahın sağlanması

Hedef 4 : (Nitelikli eğitim)- Kapsayıcı ve eşit kalitede eğitim ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarının sağlanması.

Hedef 5: (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) Temel insan hakkı olarak kadınlar ve kız çocuklarına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesi ile kalkınmada çarpan etkisinin yaratılması

Hedef 6: (Temiz Su ve Sanitasyon) Su kıtlığı, iklim değişikliği ve küresel ısınmaya yönelik farkındalığın artırılması; ormanlar, dağlar, sulak alanlar ve nehirler gibi suyla bağlantılı ekosistemleri korunması; herkesin güvenli ve erişilebilir içme suyuna kavuşması, altyapıya yatırım yapılması, sıhhi tesisleri inşa edilmesi ve her düzeyde hijyenin teşvik edilmesi

Hedef 7: (Erişilebilir ve Temiz Enerji) Temiz enerjinin teşvik edilmesi, maliyet-etkin standartların benimsenmesi, çevreye katkıda bulunabilecek teknolojinin benimsenmesi ve geliştirilmesi

Hedef 8 : (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme)- sürdürülebilir, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır işin teşvik edilmesi

Hedef 9: (Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı) Sürdürülebilir endüstrilerin desteklenmesi ve bilimsel araştırma ve yeniliğe yatırım yapılması,

Hedef 10: (Eşitsizliklerin Azaltılması) Cinsiyet, ırk ve etnik kökene bakmaksızın herkesin ekonomik katılımını destekleyen sağlam politikaların benimsenmesi

Hedef 11: (Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) Kentler, kırsal alanlarda toplu taşımacılığa yatırım yapmak, kamusal yeşil alanlar yaratmak, kentsel planlama ve yönetimi hem katılımcı hem de kapsayıcı olacak şekilde iyileştirilmesi

Hedef 12: (Sorumlu Üretim ve Tüketim) Daha verimli üretim ve tedarik zincirlerinin yaratılması, satıcı ve tüketici düzeyinde kişi başına gıda atığının yarı yarıya azaltılması; gıda güvenliğini artırılması, kaynakları daha verimli kullanan ekonomiye doğru geçişin sağlanması

Hedef 13: (İklim Eylemi) İklim eylemini hedeflerinin gençlere aktarılması, iklim krizi hakkında herkesin bilinçlendirilmesi,

Hedef 14: (Sudaki Yaşam) Deniz, kıyı ve su eko-sistemlerini sürdürülebilir biçimde yönetmeyi, kirlenmeden korunması ve ayrıca okyanus asitlenmesini önlenmesi

Hedef 15: (Karasal Yaşam)- Her tür orman için sürdürülebilir yönetimin uygulanmasının teşvik edilmesi, ormansızlaşmanın durdurulması, bozulmuş ormanların eski haline getirilmesi ve önemli ölçüde artırılması

Hedef 16: (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar) Toplumsal çatışma ve güvensizlik ortamının ortadan kaldırılması, hukukun üstünlüğünün sağlanması

Hedef 17: (Amaçlar için Ortaklıklar) Adil ve açık, herkesin yararına olan, evrensel kurallara dayalı ve hakkaniyetli bir ticaret sistemini oluşturulması; teknoloji ve bilgi birikimine erişimin artırılması, fikirleri paylaşılması ve yeniliğin desteklenmesi

Sürdürülebilir Kalkınma için Turizm Eğitimi

Sürdürülebilir kalkınma, en temelde yaşam kalitesini ve çevreyi artırma çabasıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın üç yönü (sosyal, ekonomik ve çevresel) insan kaliteli yaşamının sürdürülebilirliğini desteklenmesi bakımından birbirine bağlantılıdır. Bu amaçla, sürdürülebilir kalkınmayı bütünleştiren eğitim çok önemli hale gelmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen turizm eğitimleri;

1. Tur Rehberliği ve Seyahat: Rotaların temasına göre tur rehberi konseptinin anlaşılmasını sağlama, Rehberlik hizmeti sağlama, planlama eğitimleri;

2. Ağırılama (Otel Konaklama): kıyafet ve ekipmanların belirlenmesi, çalışma alanını anlaşılması; temizlik prosedürleri eğitimleri

3. Pazarlama ve İletişim: bire bir iletişim / pazarlama becerileri / medya pazarlama ve tanıtım eğitimleri

4. İngilizce İletişim: turizm tesislerinde yazılı ve sözlü İngilizce iletişimini gerçekleştirmeyi amaçlayan eğitimlerdir.

9.9. Pazarlama Stratejisi (fiyatlandırma, tanıtım ve dağıtım)

Günümüzde turizm sektörü hızla büyüyüp gelişmektedir. Rekabetin bu kadar çok olduğu bir zamanda ise başarılı şekilde tanıtım, öne çıkarmak, sürdürülebilir stratejiler geliştirerek iş alanlarını büyütme için öncelikle markalaşma ve Kilit (Dereçi) Köyünün Markalaşması için öncelikle bir kurumsal kimlik çalışması yapılması gerekmektedir.

Kurumsal kimlik oluşturulurken markayı unutulmaz ve görsel olarak çekici hale getirmek için;

- Basit ve güçlü bir logo
- Kırsal Doku ile Uyumlu Renk Paleti
- Görsel temalar ve şablonlardan oluşan bir koleksiyon oluşturulması yeterli olacaktır.

Pazarlama Yöntemleri

Dijital Pazarlama

Kilit (Dereçi) Köyünün Tanıtım ve Pazarlamasının doğru bir şekilde yapılması için gerekenlerin başında günümüzün en önemli pazarlama seçeneklerinin bir olarak dijital pazarlama gelmektedir. Bu nedenle tanıtım ve pazarlamanın dijital platformlarda yapılması büyük önem arz etmektedir. Dijital Pazarlama, en basit tabiriyle internet ortamında çeşitli kanallar ve stratejiler kullanarak oluşturulan son derece verimli bir pazarlama biçimidir.

Araştırmalara göre Türkiye'nin %50'si aktif olarak internet kullanmaktadır. Bu oranın %85'i E-ticaret ve mobil pazarlama uygulamalarını kullanarak, pazarlama tekniklerine olumlu tepki göstermektedir. Son yapılan araştırma ise dijital pazarlama için bütçe-pay ayırmayan büyük firmaların satışlarını beklenen seviyede yükseltemediği belirlenmiştir.

Dijital Pazarlamanın Yararları ;

- Markanızın bağlılıklarının ve kurumsal imajın oluşmasına yardımcı olur.
- Tanıtımların kısa sürede geniş kitlelere yayılacağından markanızın internet dünyasında da tanınır hale gelir.
- Markanın gelirlerine ve büyüme hedeflerine olumlu yönde etki eder.

Bu sayılan yararlar sayesinde de markanızı geleceğe hazırlayabilir, kısa sürede büyüyebilir, öncelikli markalardan birisi olabilirsiniz.

Sosyal Pazarlama

Diğer bir pazarlama bakış ise sosyal pazarlama anlayışıdır. Sosyal pazarlama en temelde doğal, kültürel, tarihi, mimari, kentsel değerlerin toplumsallaştırılmasına katkı sağlanmasına imkân tanımaktadır. Diğer taraftan korunulan alanlarda sosyal (toplumsal) pazarlama yöntemleri müze, ören yerleri, milli parklar ve doğal nitelikleri korunacak alanların koruma-kullanma dengesinin kurulmasında önemli bir rol oynayabilir. Mevcut durumda doğal ve kültürel varlıkların koruma kullanma dengesi sadece tesis inşa etmek, güvenlik personeli ile kurulamamaktadır. Bu tip alanlar aynı zamanda ziyaretçilerde farkındalık oluşturma, koruma bilincinin yükseltilmesi ve eğitim için fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle destinasyonların yönetimini üstlenen kurumların hedef kitlelerde yaratmak istediği toplumsal değişim, stratejik planlarında yer almalı ve bu doğrultuda sosyal (toplumsal) pazarlama teknik ve teknolojileri kullanılmalıdır. Sosyal pazarlama ve diğer sürdürülebilir tanıtım ve pazarlama stratejileri her ölçekteki destinasyon noktası için farklılaşmaktadır (Ok & Koç, 2019).

Pazarlama Kanalları

Sosyal Medya

Sosyal Medya, belki de dijital kanallardan en önemlisi.. Hedef kitle değişebileceği için kullanılacak dil de bağlantılı olarak değişebilir. Ayrıca üretilecek içerikler kaliteli, kullanılacak görseller de yüksek çözünürlüklü olmalıdır. Sadece içeriklerle değil, sosyal medya üzerinden verilen reklamlar da son derece önemli dönüşler sağlamaktadır. Kurulacak Sosyal medya hesaplarının aynı kullanıcı adı ile alınması önemlidir. @Visit.Killit , @Killit.Village gibi örneklerle çoğaltılabilir. Son dönemde Ülke, Şehir gibi lokasyon hesap isimleri ve web sitelerinin domainleri visit ile başlamaktadır. Bu nedenle visit kullanılması öncelikli tercihtir. Görsellerin altındaki açıklamaların en az 2 dilde (İngilizce – Türkçe) olması gerekmektedir. Gelen Turistlerin de paylaşımlarda kullanmaları için belirli hastagler belirlenmeli ve Meydanda görünebilecek alanlara koyulmalıdır. Örnek : #Visitkillit, #Killitvillage

Sosyal Medya Pazarlama çalışmalarında ve reklamlarında dikkat edilmesi gereken hususlar;

- Farklı olmak.
- İçerik paylaşmak için içerik paylaşmamak.
- Paylaşım için sabit saatler belirlemek.
- İlgi çekici reklamlar hazırlamak ve müşteri profillerinizi iyi belirlemek.
- Başlangıç aşamasında bu işin uzmanlarından bir süreliğine yardım alınabilir.

Arama Motoru Optimisazsyonu

Web sitesinin arama motorlarında üst sıralarda bulunmasını amaçlamaktır.

Web sitesi, hedef kitlenin sizi arayacağı ilk yerdir, bu nedenle arama motorlarında kolayca erişilebilir hale getirmesi yüksek önem taşır.

Organik trafiğinizi fark edilebilir nitelikte artırmak için belirtilen adımlar uygulayabilir,

- Google Analytics ve Search Console entegrasyonu sağlamak
- Keyword araştırması yapmak
- Birincil anahtar kelime hedefi oluşturmak
- Arama ihtiyacının altında yatan sebebi anlamak
- Konunun merkezine kullanıcı deneyiminin alınması.

İçerik Pazarlaması

Hedeflenen kitleyi etkilemek, etkileşim kurmak ve kar edilebilir müşteri aksiyonu elde etmek adına geçerli, değeri olan, ve sürekli içerik üretimi ve dağıtımına odaklanan pazarlama yaklaşımına verilen addır.

İçerik Pazarlaması'nın önemli noktaları ise;

- Özgün ve farklı olunmalı.
- Doğru stratejiler izlenerek, doğru öğeler kullanılmalı.
- Video, resim, infografik gibi güçlü çalışmalarla entegre olunmalı.

Web Sitesi

Kullanımı kolay, müşteri odaklı ve etkileyici bir tasarıma sahip olmalı. Web adresi akılda kalıcı ve uzun olmamalı www.killitvillage.com veya www.visitkillit.com gibi isimler alınabilir.

Web sitesi hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlar ;

- Organik İçerik: Sitenin görselliği kadar içerikleri de önemlidir.
- Görsellik.
- Sitenin Kullanılabilirliği.
- Hız.
- Mobil Uyumluluk.
- İletişim.
- Sosyal Medya Entegrasyon.

Hedef Kitle

Pazarlama, her zaman hedef kitleye doğru yerde ve doğru zamanda ulaşmak ile ilgili olmuştur. Aksi takdirde tüm pazarlama çabalarının anlamı kalmadığı gibi ayrılan bütçe de boşa gitmiş olur.

Hedef kitle oluşturmadan önce şunları bilmekte de fayda var; birden fazla hedef kitemiz olabilir ve hiç düşünmediğimiz kişiler de hedef kitemiz olabilir.

Hedef kitleyi oluştururken göz önünde bulundurmanız gereken bazı özellikler;

- En çok kullandıkları iletişim kanalları

- Gelir seviyeleri ve eğitim durumları
- Sosyo-kültürel özellikleri ve yaşadıkları lokasyon
- Yaş ve cinsiyet bilgileri
- Hobileri
- İnternet kullanım şekli
- Din
- Etnik köken
- ve Dahası

Hedef kitleyi başarıyla belirlemek için atılması gereken bazı adımlar;

1. Mevcut ziyaret eden turistlerin analiz edilmesi: Kimler tarafından ziyaret edildiği, ziyaretçilerin ortak ve ayırt edici özellikleri
2. Dijital analiz araçlarına danışılması: web sitesinin kimler tarafından ziyaret edildiği, sosyal medyada etkileşimde bulunların profili, ziyaretçilerin ortak ve ayırt edici özellikleri
3. Rakiplerin analizi: rakiplerin hedef kitlesi ve onların kendi ürün ve hizmetlerine yönelik ilgisi,

Influencerlar & Fam Tur

Markalar daha geniş hedef kitle gruplarına erişim sağlayabilmek için sosyal medya influencerları ile işbirliği yaparlar. Genellikle, farkındalığı artırmak için makro influencerlar, etkileşimi artırmak için ise mikro influencerlar tercih edebilir. Bu influencerlar ile belirli markalarla yapılacak sponsorluk anlaşması aracılığı ile de iş birliği yapılabilir. Ayrıca Basın Mensupları ve Acentelere Fam Tur düzenlenerek tanıtım , pazarlama ve amaçlanan hedefe ulaşmaya büyük katkı sağlayacaktır.

Basın ve Yayın kuruluşları ,Tv programları, Dizi ve Filmler

Farklı kitlelere ulaşmak için imkanların çıkmak gerekir. Pr çalışmaları için basın ve yayın kuruluşları ile irtibata geçilebilir. Ulusal Haber ajansları ve Gazetelerin temsilciliklerinden Abonelik alınarak Pr çalışmalarının belirli aralıklarla Basında ve Tv yayınında görünmesi sağlanabilir. Yapılan etkinlik ve Faaliyetlerin görselleri basın bültenleri ve tanıtım metinleri ile beraber ilgili basın gruplarına iletilebilir. Bu tarz çalışmalar farklı hedef kitlelerine ulaşmada kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca bölgede yapılacak Tv pogramı, Dizi , Film çekimleri de Kılıt (Dereçi) Köyünün tanıtımına büyük katkı sağlayacaktır. Örnek : Kadir İnanır'ın başrolünü oynadığı 'Kapı' Filmi.

Fiyatlandırma

Mevcut durumda hedeflenen potansiyele ulaşana kadar Kilit (Dereiçi) Köyünde girişte planlanan biletleme sistemi hedefe ulaşılana kadar ertelenebilir. Yapılacak olan ortak kullanım alanlarının giderleri için sadece gelecek Turistlerin araçlarının park edilmesi için yapılacak Otopark ücretinin alınması ilk etapta daha doğru olacaktır. Otopark  cretlerinin belirlenmesi için emsal teşkil eden yerler örnek alınmalıdır. Potansiyel arttıktan sonraki süreçte ise Giriş için biletleme, Lavabo için  cretlendirme , Otopark  cretlendirmesi gibi ücretlerin alınmaya başlaması veya fiyatlarının revize edilmesi daha uygun olacaktır. Bunların haricinde At iftliği, Konaklama alanları , Dükkanlar dan gelecek gelirlerde ortak giderlerdeki harcamalara destek olacaktır.

9.10. Proje Paketlerinin Oluşturulması ve Yaklaşık Maliyetlerinin Hesaplanması

Proje paketleri aşağdaki gibi olup, proje yaklaşık maliyetleri ve finansman kaynakları 11.3 Finansman Kaynakları ve Koşulları başlıkta açıklanmıştır. Proje başlıkları şunlardır;

- Konservasyon ve Restorasyon Uygulamaları
 - Mor Abay Manastırı Konservasyonu
 - Kır Müzesi Restorasyonu(Rehabilitesi)
 - arşı Alanı Rehabilitesi ve Restorasyonu
 - Yeniden işlevlendirilecek Alan
 - Harabe şeklinde Korunacak Alanın Konservasyonu
 - Konaklama Alanı Restorasyonu
 - İnziva Mağaraları Rehabiltasyonu
- Arkeoloji Kazı Uygulamaları
 - Kaya Mezarlarının Bulunduğu Alanda Arkeolojik Kazı Uygulaması
 - Mor Abay Kilisesi Kazısı
 - Harabe Alanlarda Kazı
- Yeni Yapım işleri
 - Otopark İnaası
 - Islak Hacim ve Kafe İnaası
 - Meydan Yapımı
 - At iftliği Yapımı
- Yürüyüş Yolları, evre Düzeni
 - Mor Abay Manastırı evre Düzenlenmesi
 - Mor Abay' a Giden Trekking Yolunun Düzenlenmesi
 - Kaya Mezarlar ve İnziva Mağaralarına Giden Yolun Düzenlenmesi

- At Turu İçin Gerekli Patika Yol Düzenlenmesi
- Köy İçi Rota Yolunun Düzenlenmesi
- Kaya Mezarlarının Bulunduğu Alanda Çevre Düzenlemesi
- Bilgilendirme Levhaları
- Alan Aydınlatması
- Altyapı İşleri
 - Dere Islah ve Drenaj Çalışmaları
 - Elektrik Tesisatının Yeraltına Alınması
 - Su ve Kanalizasyon Altyapısı
- Görünürlük Faaliyetleri
 - Proje Görünürlük Tabelası
 - Yönlendirme Tabelaları
 - Baskı ve Cilt Giderleri

10. YÖNETİM MODELİ

Fizibilite raporu kapsamında Dereiçi için farklı yönetim modelleri oluşturulmuştur. Bu modeller Avrupa Birliği doğrultusunda kamu-özel-sivil toplum ortaklığında bir yapıdan müteşekkildir. Dereiçi için yapılan analizlerde aşağıdaki modeller ön plana çıkmıştır:

- Kooperatif
- Dernek
- Vakıf
- Şirket

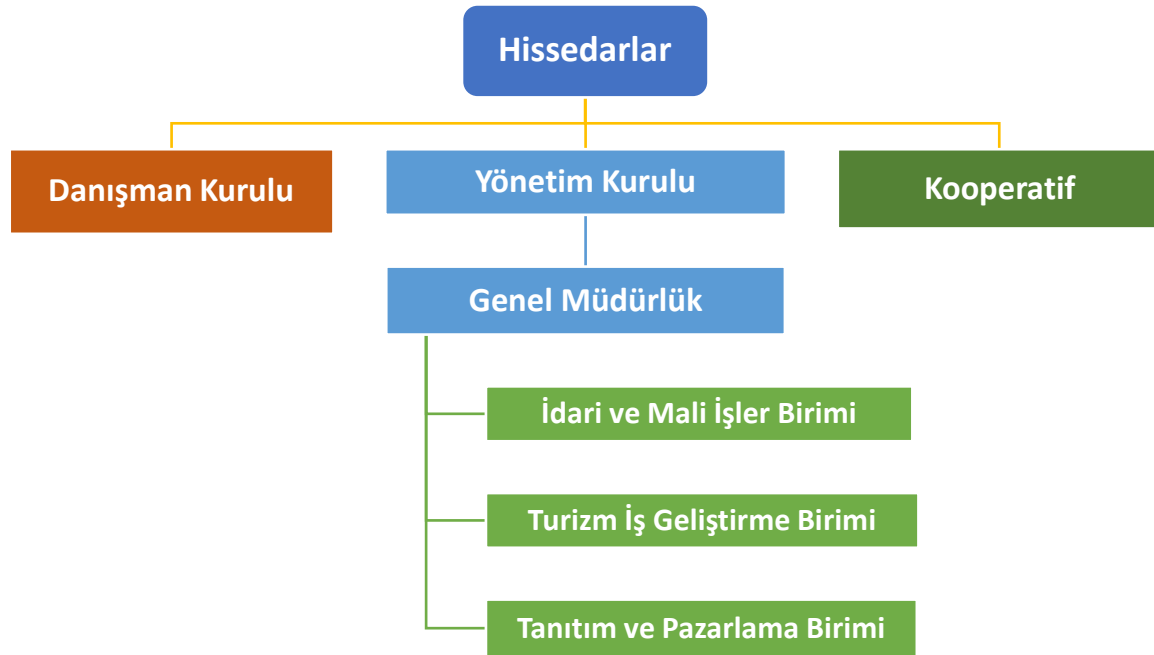
Bu modellerin tamamında finansal gelir kaynakları şirket ve ya iktisadi işletme tarafından kullanılabilir. Bu kapsamda Aşağıdaki ilke ve organizasyonel yapıya sahip şirket modeli önerilmiştir. İleriki yıllarda tarımsal üretimin arttırılması için ekstradan bir kooperatif kurulması önerilmektedir.

Bu modellere ek olarak TKDK LEADER programı nezdinde Savur için Yerel Eylem Grubu Derneği kurulması hedeflenmektedir. Derneğin eğitim ve proje çalışmalarının bir kısmının Dereiçi'nde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu nedenle alanın Yönetilmesine yönelik önerilen yapı hızlı ve esnek hareket eden şirket modelidir. Şirket modelinin yönetimi Kaymakamlığın nezdinde olacaktır.

10.1. Organizasyon Yapısı

Yönetişim modeli konseptinin merkezinde, Dereiçi Turizm Geliştirme A.Ş. yer almaktadır. Turizmi Geliştirme A.Ş. Savur Kaymakamlığı, Savur Belediyesi ve Dereiçi Köy sakinlerinden oluşmaktadır. Bu yapıya ek olarak tarımsal ve gıda üretimi gerçekleştirilmek amacıyla bir Dereiçi üretim kooperatif yapısı yer almaktadır. Bu yapının üst ölçeğinde is Savur Yerel Eylem Grubu yer alacaktır. DTGŞ'nin spesifik rolü; aşağıdaki hedefler doğrultusunda "operasyonel kol" olarak faaliyet göstermektir:

1. Dereiçi ve Savur'un genel anlamda pozitif imajının iyileştirilmesi ve köyü ziyaret etmek isteyenlere benzersiz ve üst kalitede deneyim sunmak
2. Yüksek kaliteli ve sürdürülebilir turizm ürünleri ve hizmetleri yaratılmasını destekleyen, yerel halk için pozitif ekonomik faydalar getiren, profesyonel danışmanlık hizmetleri sunmak;
3. Savur sakinlerinin yaşadıkları kentten daha fazla gurur duymalarını sağlayıp bu kentin genel kalitesini artırırken, ilçeyi ve köyü daha yaşanabilir bir hale getirmek.

Yapı

Kuruluş aşamasında, DTGŞ'de bir Genel Müdür; idari ve mail işler, turizm iş geliştirme ve pazarlama ve tanıtım birimleri oluşturulacaktır. DTGŞ'nin insan kaynakları yapısı İK kısmında verilmektedir.

10.2. Yönetim İlkeleri

DŞTAŞ'nin Yönetim İlkeleri aşağıdaki gibidir:

- Savur Kaymakamlığı ve Savur Belediyesi A sınıfı hisseye sahip, diğer ortaklar B sınıfı hisseye sahiptir.
- Yönetim Kurulu 2 sürekli ve 5 değişken olmak üzere 7 üyeden oluşur.
- Savur Kaymakamı DTGAŞ'nin doğal yönetim kurulu başkanı, Savur Belediye Başkanı yönetim kurulu başkan yardımcısıdır.
- Yönetim Kurulu değişken üyeleri sürekli üyeler dışında kalan üyelerden 2 yılda bir değişecek şekilde geri kalan hissedarlardan seçilir.

10.3. İnsan gücü İhtiyacı ve Tahmini Giderler

Yukarıda yer alan şirket yapısına ve aşağıdaki yönetim ve finansman yapısına göre aşağıdaki insan kaynağı listesi oluşturulmuştur:

Personel İhtiyacı	Adet
Güvenlik	10
Temizlik personeli	8
Resepsiyon	3
Satış Personeli	4
Otopark Personeli	2
İdari ve Mali İşler Personeli	2
Müze Personeli	4
Pazarlama ve Tanıtım Personeli	2
Genel Müdür	1

Yapılan tasarıma göre alan bütüncül planlama ilkelerine uygun olarak toplam 36 personelin çalışması planlanmıştır. Yapılan aktivitelere uygun olarak personel sayısı artabilir veya azalabilecektir. Personel otopark, müze, genel temizlik, idari ve mali işler, tanıtım ve pazarlama işlerinde çalışacak bu personelin sevk ve idaresi bir genel müdür tarafından koordine edilecektir. Güvenlik Personeli alanda esnek işlerde kullanılabilir.

Personel İhtiyacı	Adet	Birim Maliyet	Toplam Maliyet (Aylık)	Yıllık
Güvenlik	10	3500	35000	420000
Temizlik personeli	8	3500	28000	336000
Resepsiyon	3	3500	10500	126000
Satış Personeli	4	3500	14000	168000
Otopark Personeli	2	3500	7000	84000
İdari ve Mali İşler Personeli	2	4000	8000	96000
Müze Personeli	4	6000	24000	288000
Pazarlama ve Tanıtım Personeli	2	5000	10000	120000
Genel Müdür	1	10000	10000	120000
Toplam	36		146500	1758000

Yıllık personel maliyetinin ilk etapta 1.758.000 TL olması beklenmektedir.

11. PROJENİN FİNANSMANI (4. YATIRIM TUTARI / 5. PROJENİN FİNANSMANI VE FİNANSAL ANALİZ)

11.1. Yürütücü ve İşletmeci Kuruluşların Mali Yapısı

Projenin yürütücü kuruluşları Savur Kaymakamlığı ve Savur Belediyesidir.

11.2. Finansman Yöntemi (özkaynak, dış kredi, hibe, YİD vb.)

Projenin finansmanı, Hibeler, teşvikler ve özkaynaklardan oluşacak fonlarla gerçekleştirilecektir.

Finansman kaynakları aşağıda belirtilmiştir:

- GAP Bölge Kalkınma İdaresi – Proje bazlı destekler ve Entegre Kırsal Kalkınma Fonu
- Dicle Kalkınma Ajansı – Cazibe Merkezleri Destek Programı (Turizmin tekrar eklenmesiyle) ve ya GÜdümlü Proje Destekleri
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Restorasyon, Kazı ve Konservasyon Destekleri
- TKDK – LEADER Programı – Kırsal Turizmin Desteklenmesi Tedbiri
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Sokak Sağlıklaştırma Fonu
- Türkiye Belediyeler Birliği – Bisiklet Yolları
- Mardin Büyükşehir Belediyesi – Bütçe
- Yurt dışında yaşayan Dereçililerin maddi katkıları
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım Teşvik Belgesi

11.3. Finansman Kaynakları ve Koşulları

Proje kapsamında aşağıdaki yapım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Konservasyon ve Restorasyon Uygulamaları	Alan	Toplam Birim
Mor Abay Manastırı Konservasyonu	2000 m2	1 Yapı
Kır Müzesi Restorasyonu(Rehabilitesi)	600m2	3 Yapı
Çarşı Alanı Rehabilitesi ve Restorasyonu	4700m2	15 Yapı (10 Rehabilitasyon,5 Restorasyon)
Yeniden İşlevlendirilecek Alan		4 Restorasyon, 3 Rehabilitasyon
Harabe Şeklinde Korunacak Alanın Konservasyonu	6000m2	* 5 Yapı Ayakta
Konaklama Alanı Restorasyonu	8000m2	10 Yapı Restorasyon
İnziva Mağaraları Rehabilitasyonu		4 Mağara
Arkeoloji Kazı Uygulamaları	Alan	Toplam Birim
Kaya Mezarlarının Bulunduğu Alanda Arkeolojik Kazı Uygulaması	4000m2	4000
Mor Abay Kilisesi Kazısı	2000m2	2000
Harabe Alanlarda Kazı	2000 m2	2000
Yeni Yapım İşleri	Alan	

Otopark İnşası	6000m2	6000
Islak Hacim ve Kafe İnşası	135m2	135
Meydan Yapımı	1400m2	1400
At Çiftliği Yapımı	250m2	250
Yürüyüş Yolları, Çevre Düzeni	Alan	
Mor Abay Manastırı Çevre Düzenlenmesi	1000m2	1.000
Mor Abay' a Giden Trekking Yolunun Düzenlenmesi	1000 m	1.000
Kaya Mezarlar ve İnziva Mağaralarına Giden Yolun Düzenlenmesi	600 m	600
At Turu İçin Gerekli Patika Yol Düzenlenmesi	2000m	2.000
Köy İçi Rota Yolunun Düzenlenmesi	1000m	1.000
Kaya Mezarlarının Bulunduğu Alanda Çevre Düzenlemesi	3000m2	3.000
Bilgilendirme Levhaları	30	30
Alan Aydınlatması	100	100
Altyapı İşleri		
Dere Islah ve Drenaj Çalışmaları	1	1
Elektrik Tesisatının Yeraltına Alınması	1	1
Su ve Kanalizasyon Altyapısı	1	1
Görünürlük Faaliyetleri		
Proje Görünürlük Tabelası	1	1
Yönlendirme Tabelaları	10	10
Baskı ve Cilt Giderleri	1000	1000

Fizibilite kapsamında 4 farklı gelir kaynağı tanımlanmıştır:

- Konaklama
- Otopark (giriş ücreti)
- Dükkan kiralama-ciro ücretleri
- Etkinlik gelirleri

11.4. Finansman Maliyeti

Proje kapsamında restorasyon, kazı, çevre düzenlemesi ve sağlıklaştırma işlerinin personel istihdamı ve malzeme alımı ile gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Özellikle yaklaşık maliyet üzerinde müteahhit karlarının restorasyonlarda %45'leri bulması bu yönetime başvurulmasına sebebiyet vermiştir. Projennin uygulama takvimi iki yıl olarak belirlenmiştir. 2 yıl için 600 gün çalışma süresi için 20 kazı alanı vasıfsız işçi, 40 restorasyon için vasıfsız işçi, 20 duvar ustası, 1 kontrolör mimar, 2 arkeolog, 1 sanat tarihçi, 1 restoratör mimar ve 1 alan başkanı arkeolog istihdam edilmesi planlanmaktadır. Birim turarları piyasa brüt ücreti üzerinden hesaplanmıştır.

İnsan Kaynağına ek olarak insan kaynağının kullanıman yönelik hidrolik kireç, taş restorasyon ve kazı malzemelerinin alımına çıkılacaktır. Bu malzemelere ek olarak işçilerin servisinde ve kullanımında olacak

araçlar proje maliyetine eklenmiştir. Araçların kurumlardan temin edilmesi durumunda proje maliyeti düşecektir. Bu çalışmalara ek olarak geri 1000 m2 Mor Abay Manastırı Çevre Düzenlenmesi, 1000 mMor Abay' a Giden Trekking Yolunun Düzenlenmesi, 600 m2 Kaya Mezarlar ve İnziva Mağaralarına Giden Yolun Düzenlenmesi, 2000 m At Turu İçin Gerekli Patika Yol Düzenlenmesi, 1000 m Köy İçi Rota Yolunun Düzenlenmesi, 3000 mKaya Mezarlarının Bulunduğu Alanda Çevre Düzenlemesi, Dere Islah ve Drenaj Çalışmaları, Elektrik Tesisatının Yeraltına Alınması Su ve Kanalizasyon Altyapısı işlerinin taşere edilmesi planlanmaktadır. Elektrik tesisat maliyet proje maliyetinde yer almamış ve gerekli başvurular yapılarak DEDAŞ tarafından sağlanacaktır. Görünürlük faaliyetleri kapsamında görünürlük ve yönlendirme tabelaları ve Dereiçini anlatan borşülerin bastırılması yer almaktadır. Projenin toplam sabit yatırım maliyeti 13.670.000 TL'dir

Proje Uygulama Maliyetleri			TUTAR(KDVLİ) Toplam Birim Fiyat	TOPLAM	YAKLAŞIK MALİYET
Personel Giderleri	Birim (KişiXGün)	Toplam Birim		₺8.916.800	₺8.916.800
Vasıfsız işçi Kazı Alanı	20X600	12.000	150	₺1.800.000	
Vasıfsız işçi Restorasyon	40X600	24.000	150	₺3.600.000	
Vasıflı işçi (taş duvar ustası)	20x600	12.000	222,0	₺2.664.000	
Kontrolör Mimmar	1X600	600	233,3	₺140.000	
Vasıflı işçi (arkeolog, sanat tarihçi, restoratör)	4x600	2400	222,0	₺532.800	
Alan Yöneticisi (1 Deneyimli Arkeolog)	1x600	600	300,0	₺180.000	
Malzeme ve Tedarik Giderleri	Birim (Adet)	Toplam Birim		₺2.498.200	₺2.498.200
Muhtelif Kırtasiye Malzemeleri (Yapışkan bant, yapıştırıcı, kâğıt, dosya, klasör, proje kutusu, yazıcı kartuşu, CD, DVD ve çantası, kalem, uç, mürekkep, aydıngeç, milimetrik kâğıt, beyaz kâğıt, fotoğraf kâğıdı, sabit kalem, silgi, kalemler ve uçları)	1	1	5000,0	₺5.000	
Tıbbi Malzeme ((İş Kanunu gereği: ilk yardım broşürü, pens, sargı bezi, çengelli iğne, flaster, enjektör, tentürdiyot, küvet, amonyak, tentür de belladon, aspirin, huile camphree ampul, yanık pomadı, lastik bant, pamuk, ampul antispasmodik ve analjezik, makas, küçük oksijen tüpü) ve ilaçlar (ağrı kesici, ateş düşürücü, ishal, akrep serumu, mide bozukluğu, v.b.))	1	1	2000,0	₺2.000	
Arkeolojik Kazı Malzeme Giderleri (Mala, spatul, çapa, ince aletler, zembil, ilaçlama pompaları, Su tankeri fırça, süpürge, elek, Özel imalat mala, Güvenlik şeritleri ve levhaları)	1	1	25000,0	₺25.000	
Restorasyon ve Yenileme Malzeme Giderleri (Hidrolik kireç,yapıştırıcılar (Uhu Hart, Bison Epoxi Rapid 20), paraloit (B76, B44), BTA (Benzotriazol), Gümüşoksit (AgO), aseton, etilalkol, selülozik tiner (Dyo), nitrik asit, sirke, 0 no. Oje, çeşitli renklerde akrilik tüp boya (Rowney Cryla), Gel Retarder (kurumayı geciktirici), plastilin, balmumu, mikromat ince matkap uçları (tel, zımparataşlı, keçeli, fırçalı), maske, plastik eldiven, rulo pamuk, yapışkan kâğıt bant, bistüri ve keski analiz ve laboratuvar malzemeleri)	1	1	2000000,0	₺2.000.000	
Taşıt ve İskele Kiralama Masrafı	Birim (AdetXGün)	Toplam Birim		₺279.000	
Pikup (Arazi Aracı)	1X450	450	160	₺72.000	
Kepçe	1X100	100	300	₺30.000	
Traktör	1X200	200	150	₺30.000	
Vinç	1X30	30	350	₺10.500	

Minibüs	1X450	450	250	₺112.500	
iskele	1X200	200	120	₺24.000	
Araç Akaryakıt ve Yağ Masrafı	1x30.000 (lt)	30.000	6,24	₺187.200	
Yürüyüş Yolları ve Çevre Düzenlemesi	Adet			₺804.000	₺804.000
Mor Abay Manastırı Çevre Düzenlenmesi	1000m2	1.000	200,0	₺200.000	
Mor Abay' a Giden Trekking Yolunun Düzenlenmesi	1000 m	1.000	60,0	₺60.000	
Kaya Mezarlar ve İnziva Mağaralarına Giden Yolun Düzenlenmesi	600 m	600	60,0	₺36.000	
At Turu İçin Gerekli Patika Yol Düzenlenmesi	2000m	2.000	60,0	₺120.000	
Köy İçi Rota Yolunun Düzenlenmesi	1000m	1.000	200,0	₺200.000	
Kaya Mezarlarının Bulunduğu Alanda Çevre Düzenlemesi	3000m2	3.000	30,0	₺90.000	
Bilgilendirme Levhaları	30	30	600,0	₺18.000	
Alan Aydınlatması	100	100	800,0	₺80.000	
Altyapı İşleri	Adet			₺1.400.000	₺1.400.000
Dere Islah ve Drenaj Çalışmaları	1	1	400.000	₺400.000	
Elektrik Tesisatının Yeraltına Alınması	1	1	0	₺0	
Su ve Kanalizasyon Altyapısı	1	1	1.000.000	₺1.000.000	
Görünürlük Faaliyetleri	Adet			₺51.000	₺51.000
Proje Görünürlük Tabelası	1	1	1000	₺1.000	
Yönlendirme Tabelaları	10	10	1000	₺10.000	
Baskı ve Cilt Giderleri	1000	1000	40,0	₺40.000	
TOPLAM GİDERLER				₺13.670.000	₺13.670.000

11.5. Kısa-Orta-Uzun Vadeli Finansman Planı

Projenin ilk etapta ihtiyaç duyduğu maliyet 13.670.000 TL'dir. Bu yatırım maliyetinin yanı sıra 1 yıllık işletme maliyeti 3.193.657 TL'dir. Projenin 2. Yıl itibari ile faaliyete geçebilmesi için 2 yıl içerisinde sağlanması gereken finansman tutarı 16.863.657 TL'dir. Proje'nin ilk yıl elde etmesi beklenen geliri 10.665.480 TL'dir. Projenin Kısa-Orta ve Uzun Vade Finansman Planı Aşağıdaki gibidir:

GİDER TÜRÜ	AYLIK İŞLETME GİDERLERİ											
	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
Malzeme/Bakım Onarım	₺4.743	₺8.696	₺11.858	₺15.020	₺15.020	₺8.696	₺9.486	₺9.486	₺14.229	₺15.020	₺8.696	₺4.743
Kira Gideri	₺10.000	₺10.001	₺10.002	₺10.003	₺10.004	₺10.005	₺10.006	₺10.007	₺10.008	₺10.009	₺10.010	₺10.011
Temizlik malzemesi	₺3.953	₺7.246	₺9.881	₺12.516	₺12.516	₺7.246	₺7.905	₺7.905	₺11.858	₺12.516	₺7.246	₺3.953
Yiyecek ürünleri	₺15.810	₺28.985	₺39.525	₺50.065	₺50.065	₺28.985	₺31.620	₺31.620	₺47.430	₺50.065	₺28.985	₺15.810
Buket malzemeleri	₺7.115	₺13.043	₺17.786	₺22.529	₺22.529	₺13.043	₺14.229	₺14.229	₺21.344	₺22.529	₺13.043	₺7.115
Laundry Hizmeti	₺2.372	₺4.348	₺5.929	₺7.510	₺7.510	₺4.348	₺4.743	₺4.743	₺7.115	₺7.510	₺4.348	₺2.372
Sarf malzemeleri	₺1.581	₺2.899	₺3.953	₺5.007	₺5.007	₺2.899	₺3.162	₺3.162	₺4.743	₺5.007	₺2.899	₺1.581
İçecek ürünleri	₺1.581	₺2.899	₺3.953	₺5.007	₺5.007	₺2.899	₺3.162	₺3.162	₺4.743	₺5.007	₺2.899	₺1.581
Mutfak ve servis ekipman Giderleri	₺1.186	₺2.174	₺2.964	₺3.755	₺3.755	₺2.174	₺2.372	₺2.372	₺3.557	₺3.755	₺2.174	₺1.186
Satış ve Pazarlama	₺5.000	₺5.001	₺5.002	₺5.003	₺5.004	₺5.005	₺5.006	₺5.007	₺5.008	₺5.009	₺5.010	₺5.011

Elektrik	₺19.763	₺36.231	₺49.406	₺62.581	₺62.581	₺36.231	₺39.525	₺39.525	₺59.288	₺62.581	₺36.231	₺19.763
Su	₺7.905	₺14.493	₺19.763	₺25.033	₺25.033	₺14.493	₺15.810	₺15.810	₺23.715	₺25.033	₺14.493	₺7.905
Isıtma/Yakıt	₺15.810	₺28.985	₺39.525	₺50.065	₺50.065	₺28.985	₺31.620	₺31.620	₺47.430	₺50.065	₺28.985	₺15.810
İlaçlama	₺3.953	₺7.246	₺9.881	₺12.516	₺12.516	₺7.246	₺7.905	₺7.905	₺11.858	₺12.516	₺7.246	₺3.953
Bina Sigorta Giderleri	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700	₺1.700
Personel Giyim Giderleri					₺10.710					₺10.710		
Personel Yemek	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360	₺18.360
Personel Giderleri	₺102.550	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740	₺14.740
Personel Sigorta Giderleri	₺43.950	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260	₺7.260
İdari Harcamalar	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000	₺5.000
Bakım ve Onarım	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500	₺2.500
TOPLAM	274829	221806	278987	336169	346881	221814	236111	236113	321884	346891	221824	150351

AYLIK İŞLETME GELİRLERİ												
GELİR TÜRÜ	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
Kira/Ciro Oranları	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000	₺18.000
Otopark/Giriş Ücreti	₺46.500	₺85.250	₺116.250	₺147.250	₺147.250	₺85.250	₺93.000	₺93.000	₺139.500	₺147.250	₺85.250	₺46.500
Etkinlik Gelirleri	₺22.320	₺40.920	₺55.800	₺70.680	₺70.680	₺40.920	₺44.640	₺44.640	₺66.960	₺70.680	₺40.920	₺22.320
Konaklama	₺325.500	₺596.750	₺813.750	₺1.030.750	₺1.030.750	₺596.750	₺651.000	₺651.000	₺976.500	₺1.030.750	₺596.750	₺325.500
TOPLAM	₺412.320	₺740.920	₺1.003.800	₺1.266.680	₺1.266.680	₺740.920	₺806.640	₺806.640	₺1.200.960	₺1.266.680	₺740.920	₺412.320

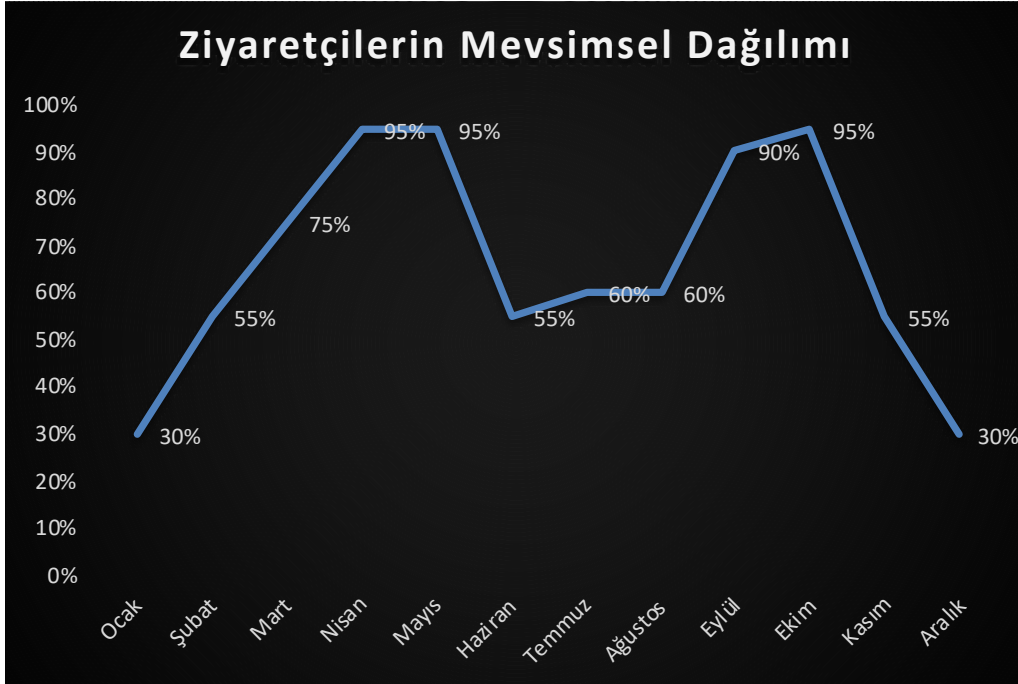
GELİR-GİDER FARKI (BRÜT)	₺137.491	₺519.114	₺724.813	₺930.511	₺919.799	₺519.106	₺570.530	₺570.528	₺879.076	₺919.789	₺519.096	₺261.969
VERGİ SONRASI NET KAR	₺109.993	₺415.292	₺579.850	₺744.409	₺735.840	₺415.285	₺456.424	₺456.422	₺703.261	₺735.832	₺415.277	₺209.575

AYLIK SATIŞ HEDEFLERİ-ADET												
HİZMET ADI	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
Kira/Ciro Oranları	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Otopark/Giriş Sayısı	4650	8525	11625	14725	14725	8525	9300	9300	13950	14725	8525	4650
Etkinlik Gelirleri	744	1364	1860	2356	2356	1364	1488	1488	2232	2356	1364	744
Konaklama	930	1705	2325	2945	2945	1705	1860	1860	2790	2945	1705	930
TOPLAM	930	1705	2325	2945	2945	1705	1860	1860	2790	2945	1705	930

Ortalama Hizmet Satış Fiyatı	
Kira/Ciro Oranları	1000
Otopark/Giriş Ücreti	10
Etkinlik Gelirleri	30
Konaklama	350

Ortalama Sayı	
Kira/Ciro Oranları	18
Otopark/Giriş Sayıları	500
Etkinlik Sayıları	80

Proje kapsamında dükkan kiralari, otopark, etkinlikler ve konaklama gelirleri ana gelir kalemleri olarak ele alınmiştir. Proje kapsamında 100 adet konaklama odasının oluşturulması planlanmaktadır. Odalar standart, süit ve aile odası olarak fonksiyonlandırılacaktır. Finansal analizde her bir oda için farklı fiyatlama yapmak yerine ortalama fiyat belirlenerek analiz gerçekleştirilmiştir. Analize konu konaklama gelirleri yatak bazlı değil, oda bazlı hesaplanmış yıllık doluluk oranı %66 olarak belirlenmiştir. Oda fiyatının 350 TL'de tutulması aslında finansal analizin kötü senaryoya uygun olarak oluşturulduğu anlamına gelmektedir. Etkinlikler Trekking, arkeopark kullanımı, ve eşek biniciliği olarak düşünülmüş günlük etkinlik katılım sayısı 80 olarak hesaplanmıştır. Etkinlik gelirleri 30 TL/etkinlik olarak hesaplanmıştır. Otopark kapasitesi (büyük ve küçük araçların toplamı ve ortalaması olarak) 500 araç olarak belirlenmiş, kullanım miktarı yıllık doluluk oranı değişimlerine göre hesaplanmıştır. Toplam 18 adet dükkanın fonksiyonlandırılarak aylık 1000 TL dükkan başı gelir elde edilmesi planlanmıştır. Bazı dükkanların birleştirilerek kullanılması durumunda kira değişmeyecek dükkan başına uygulanacaktır. Yıl içinde aylık dalgalanmalar aşağıdaki grafiğe göre hesaplanmış nakit akışları buna göre hesaplanmıştır.

Bu hesaplama göre Ocak-Aralık düşük sezon, Kasım-Şubat-Haziran-Temmuz-Ağustos düşük-orta sezon ve Mart-Nisan-Mayıs-Eylül-Ekim yüksek sezon olarak ele alınmıştır.

İşletme giderleri sabit ARGE fonu olarak düşünülen kira giderleri, Malzeme bakım onarım giderleri, Konaklama tesisinin giderleri, Personel giderleri, Isıtma, elektrik, su, ilaçlama ve idari giderler olarak belirlenmiştir.

Yıl sonunda ciro'nun 10.665.480 TL, giderin 3.193.657 TL olması hedeflenmiştir. Bu kapsamda vergi sonrası yıllık kasın yaklaşık 6 milyon TL olması beklenmektedir.

GİDER TÜRÜ	YILLIK İŞLETME GİDERLERİ				
	3. Yıl	4. Yıl	21. Yıl	22. Yıl
Malzeme/Bakım Onarım	₺125.690	₺125.690	₺125.690	₺125.690
Kira Gideri	₺120.066	₺120.066	₺120.066	₺120.066
Temizlik malzemesi	₺104.741	₺104.741	₺104.741	₺104.741
Yiyecek ürünleri	₺418.965	₺418.965	₺418.965	₺418.965
Buket malzemeleri	₺188.534	₺188.534	₺188.534	₺188.534
Laundry Hizmeti	₺62.845	₺62.845	₺62.845	₺62.845
Sarf malzemeleri	₺41.897	₺41.897	₺41.897	₺41.897
İçecek ürünleri	₺41.897	₺41.897	₺41.897	₺41.897
Mutfak ve servis ekipman Giderleri	₺31.422	₺31.422	₺31.422	₺31.422
Satış ve Pazarlama	₺60.066	₺60.066	₺60.066	₺60.066
Elektrik	₺523.706	₺523.706	₺523.706	₺523.706
Su	₺209.483	₺209.483	₺209.483	₺209.483
Isıtma/Yakıt	₺418.965	₺418.965	₺418.965	₺418.965
İlaçlama	₺104.741	₺104.741	₺104.741	₺104.741
Bina Sigorta Giderleri	₺20.400	₺20.400	₺20.400	₺20.400
Personel Giyim Giderleri	₺21.420	₺21.420	₺21.420	₺21.420
Personel Yemek	₺220.320	₺220.320	₺220.320	₺220.320
Personel Giderleri	₺264.690	₺264.690	₺264.690	₺264.690
Personel Sigorta Giderleri	₺123.810	₺123.810	₺123.810	₺123.810
İdari Harcamalar	₺60.000	₺60.000	₺60.000	₺60.000
Bakım ve Onarım	₺30.000	₺30.000	₺30.000	₺30.000
TOPLAM	3193657	3193657	3193657	3193657

GELİR TÜRÜ	YILLIK İŞLETME GELİRLERİ				
	3. Yıl	4. Yıl	21. Yıl	22. Yıl
Kira/Ciro Oranları	₺216.000	₺216.000	₺216.000	₺216.000
Otopark/Giriş Ücreti	₺1.232.250	₺1.232.250	₺1.232.250	₺1.232.250
Etkinlik Gelirleri	₺591.480	₺591.480	₺591.480	₺591.480
Konaklama	₺8.625.750	₺8.625.750	₺8.625.750	₺8.625.750
TOPLAM	₺10.665.480	₺10.665.480	₺10.665.480	₺10.665.480

GELİR-GİDER FARKI (BRÜT)	₺7.471.823	₺7.471.823	₺7.471.823	₺7.471.823
VERGİ SONRASI NET KAR	₺5.977.458	₺5.977.458	₺5.977.458	₺5.977.458

HİZMET ADI	YILLIK SATIŞ HEDEFLERİ-ADET				
	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl	21. Yıl	22. Yıl

Kira/Ciro Oranları	216	216	216	216
Otopark/Giriş Sayısı	123225	123225	123225	123225
Etkinlik Gelirleri	19716	19716	19716	19716
Konaklama	24645	24645	24645	24645
TOPLAM	24645	24645	24645	24645

Öngörölmüş fiyatlar, enflasyon ve döviz etkisinin arındırılması amacıyla 0,8 çarpanıyla oluşturulan finansal analiz aşağıdaki gibidir. Bu analizde indirgeme oranı %12 olarak alınmış. Fayda Maliyet farkı projenin işletmeye girdiği sene pozitif gerçekleşecek, Geri ödeme süresinin, projenin işletmeye geçtiği 6. yılda pozitif olması beklenmektedir. 6.yıl diğer ifade ile projenin geri dönüş süresidir.

Yıllar	Gider	Gelir	İndirgeme Faktörü (if)	BND Maliyetler	BND Faydalar	Net BND (F-M)	Geri ödeme süresi (GÖS)
1	7.655.200	0	0,89	6.835.000	0	-6.835.000	-24.568.017
2	3.280.800	0	0,80	2.615.434	0	-2.615.434	-24.568.017
3	2.538.810	8.532.384	0,71	1.807.075	6.073.182	4.266.108	-18.494.834
4	2.538.810	8.532.384	0,64	1.613.459	5.422.484	3.809.025	-13.072.350
5	2.538.810	8.532.384	0,57	1.440.589	4.841.504	3.400.915	-8.230.846
6	2.538.810	8.532.384	0,51	1.286.240	4.322.771	3.036.531	-3.908.075
7	2.538.810	8.532.384	0,45	1.148.429	3.859.617	2.711.189	-48.458
8	2.538.810	8.532.384	0,40	1.025.383	3.446.087	2.420.704	3.397.629
9	2.538.810	8.532.384	0,36	915.520	3.076.863	2.161.343	6.474.492
10	2.538.810	8.532.384	0,32	817.429	2.747.199	1.929.771	9.221.692
11	2.538.810	8.532.384	0,29	729.847	2.452.857	1.723.009	11.674.548
12	2.538.810	8.532.384	0,26	651.649	2.190.050	1.538.401	13.864.599
13	2.538.810	8.532.384	0,23	581.830	1.955.402	1.373.573	15.820.001
14	2.538.810	8.532.384	0,20	519.491	1.745.895	1.226.404	17.565.896
15	2.538.810	8.532.384	0,18	463.831	1.558.835	1.095.004	19.124.730
16	2.538.810	8.532.384	0,16	414.135	1.391.817	977.682	20.516.547
17	2.538.810	8.532.384	0,15	369.763	1.242.693	872.930	21.759.240
18	2.538.810	8.532.384	0,13	330.146	1.109.548	779.402	22.868.788
19	2.538.810	8.532.384	0,12	294.773	990.668	695.895	23.859.456
20	2.538.810	8.532.384	0,10	263.190	884.525	621.334	24.743.980
21	2.538.810	8.532.384	0,09	234.991	789.754	554.763	25.533.735
22	2.538.810	8.532.384	0,08	209.814	705.138	495.324	26.238.872
Masraflar BND Toplam (TL)			24.568.017				
Gelirler BND Toplamı (TL)			50.806.889				
PROJE BND TL			26.238.872				
PROJE F/M Oranı			2,07				
İndirgeme Oranı (%)			12				

12. PROJE ETKİ ANALİZİ

12.1. Ekonomik etki analizi (7. EKONOMİK ANALİZ)

Mardin Sürdürülebilir Turizm Projesi kapsamında yapılan hesaplamalara göre, 2013 yılında 10 farklı ziyaretçi grubundan müteşekkil 650.000 ziyaretçinin toplam harcaması 247.553.000 TL olarak tahmin edilmektedir. Ziyaretçi başına yapılan günlük harcamaların ile gelen tüm ziyaretçiler gözetildiğinde ağırlıklı ortalaması 86 TL/gün/kişidir. Ziyaretçiler ayrıştırıldığında, günü birlikçiler /transit grubu (50 TL) ile yerli ve yabancı dost-akraba ziyaretçilerinin en düşük (60-70 TL /gün), yerli bağımsız turistlerin ise en yüksek (300 TL/gün) harcamada buldukları hesaplanmıştır. Yerli konferansçılar ve yerli hafta sonu turları da günde kişi başına 275 TL gibi yüksek bir harcama yapmaktadırlar Turist harcamalarından elde edilen toplam kazancın ne kadarının Mardin’de kaldığı ve ne kadarının Mardin dışına gittiği (sızıntı) incelenmiştir. Buradan yola çıkarak Mardin için en büyük sızıntı noktaları sırasıyla; şehirlerarası ulaşım, tur organizasyonları (paket turlar), gümüşçüler, hediyelik eşyacılar ve butik turlar olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, tur programları ile yapılan ziyaretlerde bir turistin (yerli veya yabancı) yaptığı 100 TL’lik bir harcamanın 50 TL’sinin Mardin dışına hizmet bedeli olarak ödendiği görülmektedir Mardin’in turizm ürünleri ağırlıklı olarak kültür turizmi (tarih, arkeolojik, mimari değerler, gelenekler ve diğer soyut kültür varlıkları), doğa ve inanç turizmidir. Mardin için ortalama kalış süresi 1,5 gün olarak hesaplanmıştır. Dereci’nin günlük ziyaretçi kalış miktarını 0,1 olarak arttırması tahmin edilmektedir. Ortalama kalış süresinin ne kadarlık bir ekonomik etki yaratacağı toplam harcamanın yerelde kalan kısmı ile ortalama kalış süresinin doğru orantılanmasıyla hesaplanmıştır. Mardin Sürdürülebilir Turizm Projesi kapsamında 247.553.000 TL toplam harcamanın %50’lik kısmının il dışına sızıntı olduğu hesaplanmıştır. Bu kapsamda gelen ziyaretçilerin yerelde kalan toplam harcama miktarı 2013 yılında 123.776.500 TL olarak gerçekleşmiştir. Buna göre kalış süresinin 0,1 arttırılması 2013 yılı ziyaretçi sayısı ve fiyatlarına göre 9.177.513 TL’lik bir katkıya tekabül edecektir. Dolar kuru 2013 yılına kıyasla %350 artış göstermesine rağmen Cari Fiyatların %50 arttığı varsayıldığında Dereci’nin geliştirilmesinin Mardin için ekonomik katkısının 13.766.270 TL olacağı hesaplanmıştır

Buna ek olarak Dereci ve çevreden en az 20 kişinin çalışması planlanmaktadır. Projenin yıllık istihdam etki katkısı ’den en az 20 kişi Brüt ücretinden 20 yıl için (3500x20x12x20): 16.800.000 TL’dir.

Projenin yıllık sosyo-ekonomik katkısı: 14.606.270 TL’dir. Projenin 20 yıl içerisinde getirmesi planlanan ekonomik etkisi 321 Milyon TL’dir. İndirgeme oranı ekonomik etki analizinde finansal analizden farklı olarak %9 olarak alınmıştır. Projenin Geri faaliyete geçtikten hemen sonraki yıl kendini çevirebilmektedir. Projenin ekonomik ve sosyal etkileri hesaplandığında finansmanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yıllar	Gider	Gelir	Sosyo Ekonomik Fayda	İndirgeme Faktörü (if)	BND Maliyetler	BND Faydalar	Net BND (F-M)	Geri ödeme süresi (GÖS)
--------	-------	-------	----------------------	------------------------	----------------	--------------	---------------	-------------------------

1	7.655.200	0	14.606.270	0,92	7.023.119	0	-7.023.119	-29.414.800
2	3.280.800	0	14.606.270	0,84	2.761.384	0	-2.761.384	-29.414.800
3	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,77	1.972.871	17.867.286	15.894.415	-11.547.514
4	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,71	1.809.974	16.392.006	14.582.032	4.844.492
5	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,65	1.660.526	15.038.537	13.378.011	19.883.030
6	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,60	1.523.419	13.796.823	12.273.405	33.679.853
7	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,55	1.397.632	12.657.636	11.260.004	46.337.489
8	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,50	1.282.231	11.612.510	10.330.279	57.949.999
9	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,46	1.176.359	10.653.679	9.477.320	68.603.678
10	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,42	1.079.228	9.774.018	8.694.789	78.377.696
11	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,39	990.118	8.966.989	7.976.871	87.344.684
12	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,36	908.365	8.226.595	7.318.230	95.571.279
13	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,33	833.362	7.547.335	6.713.973	103.118.614
14	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,30	764.552	6.924.160	6.159.608	110.042.775
15	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,27	701.424	6.352.441	5.651.016	116.395.215
16	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,25	643.509	5.827.927	5.184.419	122.223.143
17	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,23	590.375	5.346.722	4.756.347	127.569.865
18	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,21	541.628	4.905.250	4.363.622	132.475.115
19	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,19	496.907	4.500.229	4.003.323	136.975.344
20	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,18	455.878	4.128.651	3.672.773	141.103.995
21	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,16	418.236	3.787.753	3.369.516	144.891.747
22	2.554.926	23.138.654	14.606.270	0,15	383.703	3.475.003	3.091.300	148.366.750
Masraflar BND Toplam (TL)			29.414.800					
Gelirler BND Toplamı (TL)			177.781.550					
PROJE BND TL			148.366.750					
PROJE F/M Oranı			6,04					
İndirgeme Oranı (%)			9					

12.2. Sosyal etki analizi (10. SOSYAL ANALİZ)

Proje kapsamında yapılacak tüm uygulamalarda ekonomik açıdan geçim kaynaklarına alternatif yaratmak, mevcut geçim kaynaklarını iyileştirmek hedeflenmektedir. Yerel toplulukların doğal ve tarımsal kaynaklara erişimi engellenmemektedir. Proje kapsamında uygulanması önerilen atölye, satış birimleri, konaklama tesisleri gibi gelir getirici ve üretim araçlarına yerel toplumun sahip olması desteklenmektedir. Bu durum aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile örtüşmekte olup, bu sürecin gelişimine katkı sağlayacaktır. Proje kapsamında önerilen uygulamaların bütünü turizm odaklı kalkınma ve koruma çalışmalarını içermekte ve dolayısıyla gelecekte sunulacak ekonomik seçenekler ile ilgilidir. Sunulacak ekonomik seçeneklerin toplumsal ve kültürel uyum, Kılıt'da ve diasporada yaşayan yerel halk içerisinde ve Kılıt'ın çevresinde bulunduğu kırsal ve kentsel yerleşimler arasındaki sosyal bağların güçlendirilmesi üzerinde olumlu etkilerinin olması gözetilmektedir.

Mevcut durumda geçmişte bölgede yaşanan toplumsal çatışmalar, dışlanma, göç olguları nedeniyle Killit yerel halkının nüfusu oldukça azalmış ve toplumsal olarak travmatize olmuştur. Toplumsal olayların yarattığı psikolojik olumsuzluklar geleneksel aile yapısı ve hane içerisinde de yansımaktadır. Dolayısıyla yapılacak her uygulamadan önce yerel toplumun görüş ve fikirleri katılımcı süreçlere dahil edilmelidir. Köy ve kırsal çevresine güçlü manevi bağları bulunan yerel halkın geleneksel yaşam biçimlerine olumsuz etkisi bulunan uygulamalar proje kapsamında yer almamaktadır. Uygulama aşaması öncesinde bu süreçler özenli ve etkili biçimde her seferinde işletilmesi önerilmektedir. Bölgenin kültürel çeşitliliğinin korunması ve birlikte yaşamanın üstün değeri çerçevesinde her uygulamada sosyal etki değerlendirme çalışması gerekmektedir.

Sosyal etkileri bulunan diğer bir durumda kuraklık ve iklim değişikliğidir. Kuraklık ve iklim değişikliğinin yol açtığı özellikle tarımsal verimlilikteki azalma köyün ekonomisinde doğrudan olumsuz etkilere yol açmaktadır. Buna bağlı olarak, kuraklık ve iklim krizi yörede yaşayan insanlar için göç olgusu, toplumsal çatışma (su krizi, savaş) gibi toplumsal olumsuzlukları yeniden üreten bir sürece itmektedir. Yapılan saha araştırmalarında da halihazırda Killit'ta yaşayanların da bu durumda direkt biçimde etkilendiği ifade edilmekte, tarımsal ürün çeşitliliğinin ve verimliliğinin azaldığı, yeraltı su kaynaklarının yok olduğu belirtilmiştir.

Buna ek olarak, kültürel miras korunması sosyal ilişkileri güçlendirdiği araştırmalarla kanıtlanmıştır. Projenin temel hedeflerinden biri de kültürel mirasın korunması ve ziyaretçiler tarafından değerli etkili biçimde algılanmasıdır. Bu nedenle projenin bu açıdan olumlu sosyal etkileri olacağı tahmin edilmektedir. Büyük bir kısmının Süryani toplumunun oluşturduğu Killit yerel topluluklarının, bölgesinde bulunan diğer sosyal gruplarla ve yurtdışında Süryani diasporasıyla etkileşimini güçlendirmesi ve toplumsal etkilerinin gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

Bölgesel etki analizi (10.3. Bölgesel Düzeydeki Etkisi)

Destinasyon Mardin içerisinde Dereçi Köyünün bir cazibe noktası olarak geliştirilmesinin bölgesel olarak birçok katkısı bulunmaktadır:

- **Bölgenin turizm algısının güçlenmesi:** Dereçi'nde mevcut durumda ziyaretçilerin dolaşmasının zor olması, ziyaretçi memnuniyetini ve deneyimini düşürmektedir. Dereçi'nin restorasyon, kazı ve çevre düzenlemeleri ile ziyaretçilerin rahatça gezebileceği ve konaklayabileceği bir alana dönüştürülmesi, ziyaretçilerin memnuniyetini arttırarak bölge hakkındaki turizm algısının gelişimine katkı sağlayacaktır. Bölge turizm algısının gelişmesi, ziyaretçi sayısının arttırılmasına ve kalış süresinin artmasına katkı sunacaktır. Analizde hem ziyaretçi artışı hem de kalış süresindeki artış ekonomik fayda olarak eklenmiştir. Buna ek olarak bölgede yaşayanlardaki algının

gelişmesine de katkı sunarak diğer alanlarında cazibesinin arttırılmasına yönelik çalışmaların başlatılmasını tetikleyecektir.

- **Destinasyonlar içinde yeni turizm noktalarının eklenmesi:** Dereiçi'nin bir turizm noktası olarak geliştirilmesi Mezopotamya ve Mardin destinasyon içindeki Savur ilçesinin eklenmesine ve bir destinasyon noktası olarak ilçe gelişimine katkı sağlayacaktır. Mevcut durumda Mezopotamya ve Mardin destinasyonlarında Savur ikinci plana itilmiş olup, Artuklu-Midyat turizm hattında turlara çoğu zaman konulmamaktadır. Dereiçi'nin ekolojik ve benzersiz bir turizm destinasyon noktası olarak geliştirilmesi, Savur'un mevcut destinasyonlarda bir cazibe noktası olarak eklenmesini sağlayacak Mardin'de kalış süresinin arttırılmasına katkı sağlayacaktır.
- **Entegre destinasyon noktası planlamasının uygulanması:** Dereiçi köyünde uygulanan model destinasyon noktasının planlama eksenleri çevresinde geliştirilmiş alanın koruma-kullanım dengesini gözeterek ziyaretçi deneyimini geliştirilmesine yönelik olarak entegre bir proje olarak oluşturulmuştur. Bu kapsamda Mardin, TRC3 ve GAP bölgesinde Dereiçi köyü bir model olarak kullanılacak destinasyonların daha güçlü turizm arzı sağlamalarına katkıda bulunulacaktır.

12.3. Çevre etki analizi (9. ÇEVRESEL ANALİZ)

Proje kapsamında hazırlanan uygulama projelerinin tamamı ÇED raporu gerektirmeyen, ekolojik tasarımları içermektedir. Bu kapsamda projenin gerçekleştirilmesi ile ekolojik köy olgusu TRC3 Bölgesi illerinde de yaygınlaştırılacaktır. Mevcut durumda köyde katı atık yönetim sistemi ve kanalizasyon altyapısı bulunmamaktadır. Proje kapsamında kanalizasyon altyapısı önerilerek köyün kanalizasyon altyapısına sahip olması hedeflenmiştir.

Mevcut durumda köyde çöp kontrol ve depolama sistemi bulunmamaktadır. Köy içerisinde gelişmiş güzel atılan çöpler kötü görüntü oluşturmakta, çevresel olarak tarihi eserlere zarar vermektedir. Alanın sürdürülebilir bir yönetim planı ile yönetilmesi çöplerin uygun şekilde depolanmasının kontrolü sağlanacak, çöplerden kaynaklı çevresel etkilerin azaltılmasına katkı sağlanacaktır. Alanın yeni yönetim anlayışıyla yönetilmesi atıkların atılması ile ilgili sorunların çözülmesi, alanın temiz tutulmasına katkı sağlamakla birlikte, tarihi ve kültürel mekanların korunması anlayışının gelişimine: yerelde yaşayanlara da çevre bilinci oluşmasına katkı sağlayacaktır. Köy için önerilen eğitim kitinde ayrıca hane halkına sürdürülebilir turizm ve ekolojik ilkeler eğitimi verilmesi planlanmaktadır. Bu kapsamda köy halkının çevre bilincinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Proje kapsamındaki uygulamalar sadece kültürel mirası değil aynı zamanda doğal varlıkların korunması da içermektedir. Saha araştırmalarında Kılıtlıların çevre ile geliştirdikleri ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin korunması sağlanmalıdır. Bu ilişkileri geliştirmek amacıyla proje kapsamında önerilen

atölyelerde farklı uygulamalar önerilmektedir. Atölyeler ve elde ürünler aracılığıyla yerel halkın, gelecek kuşaklarının ve ziyaretçilerin doğal çevre ile ilişkilerini deneyimlemesi ve verilen değerlerin anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bununla birlikte Kılıt'ta gerçekleştirilmesi planlanan otopark, meydan, binicilik alanları, tur rotaları, altyapı sistemleri gibi uygulamalarda çevreye duyarlı, karbon ayak izi düşük, doğal su döngüsüne engel teşkil etmeyecek, su/hava/ışık/çevre kirliliği üretmeyecek şekilde inşaat tekniklerinin belirlenmesi, sürdürülebilir ve geleneksel yapı malzemesinin kullanılması önerilmiştir.

Yer altı kaynak sularının azaldığı Kılıt'ta su kaynaklarının korunması adına altyapı sistemlerinde ise su geçirgen zemin kaplamalarının kullanılması önerilmektedir. Su varlığının azalması doğrudan flora ve fauna çeşitliliğinin azalması, tehlike altındaki endemik canlı türlerinin tamamen yok olması, canlıların yaşam alanları/ habitatlarının küçülmesi, tarımsal verimliliğin azalmasına yol açmaktadır. Su varlığının korunması için yapı ölçeğindeki uygulama detayları bu sorunun çözümü için bütüncül bir iyileştirme sağlamayacağı açıktır, ancak yapı, sokak veya konaklama işletmelerinde bu soruna yönelik bir hassasiyetin benimsenmesi gelecekteki uygulamalar için olumlu bir etki oluşturacaktır.

Ayrıca Kılıt'ta kıuraklık ve iklim değişikliğinin sonuçları neticesinde flora ve fauna çeşitliliklerinde azalma, tarımsal verimlilikte yaşanan olumsuzluklara maruz kalınmaktadır. Bu etkilerin hafifletilmesi için ziyaretçilerle yönelik ekolojik çiftlik eğitimleri verilecektir. Tarımsal üretim faaliyetlerinde de sürdürülebilir yaklaşımların benimsenmesi yöredeki verimliliği artırması açısından olumlu etkilere yaratacaktır.

Kılıt çevresinde önemli bir orman varlığı bulunmakta olup günümüzde yanlış ve bilinçsiz kullanımlar sonucu ormansızlaşma oranları giderek yükselmekte olduğu gözlemlenmiştir. Bölge ağaçlandırma çalışmalarının teşvik edilmesi için tur rotaları olarak kullanılması önerilen patika çevrelerinde bittim, badem, kiraz, mahlep gibi yerel ağaç türlerinin kullanılması önerilmiştir. Bu önerilen uygulamaların çevredeki ağaçlandırma çalışmaları ve ağaç formasyonunun korunması için farkındalık oluşturması beklenmektedir.

Sonuç olarak proje kapsamında köy için önerilen proje fişleri ve etkinlikler pozitif çevresel etki yaratmakta, önerilen hiçbir proje için ÇED gerekli değil raporu yeterli olacaktır.

12.4. Risk analizi (8. RİSK ANALİZ)

Proje kapsamındaki riskler güvenlik, mülkiyet, salgın ve ekonomik riskler olarak tanımlanmıştır:

Güvenlik Riskleri: Dereiçi köyü geçmiş dönemde terör saldırılarından dolayı mustarip olmuş bir alandır. Proje turizmin gelişmesi ve gelirlerin turizm ile elde edilmesi üzerine kurgulanmıştır. Bu kapsamda herhangi bir saldırının gerçekleştirilmesi projeyi akamete uğratacaktır. Güvenlik risk seviyesi uzun

yıllardır hiçbir saldırının gerçekleştirilmemesi ve teknolojinin gelişmesi ile minimize edilmiş durumdadır. Bu riskin bertaraf edilmesi kapsamında gelişmiş kalekolllar inşa edilmiş, İlisu Barajı'nın tamamlanması ile teröristlerin geçiş noktaları kapatılmıştır. Riskin azaltılması ve imajın bozulmaması için ayrıca yerel basının bilinç seviyesinin yükseltilmesi ve bu yönde eğitilmesi gerekmektedir.

Mülkiyet Riskleri: Dereiçi Köyü sakinlerinin büyük bir bölümü yurtdışında yaşamaktadır. Proje uygulanacak alanların büyük bir kısmı özel mülkiyettir. Sakinlerin yurtdışında yaşaması ve projenin uygulanması konusunda miras intikalinden kaynaklı bölünmüş parsellerin varlığı projenin uygulanmasını akamate uğratabilecektir. Mülkiyet risklerin azaltılması amacıyla birinci yöntem mülk sahiplerinin rızasını almaktadır. Evleri yıkılma tehlikesinde olan mülk sahipleri bu yöntemle yanasmaktadır. Yapıların tarihi olması ve yıkılma riskleri nedeniyle:

- *Kamulaştırma:* Muvaffakiyet alınamayan parseller için 2863 sayılı kanuna da atıfta bulunularak acele kamulaştırma kararı Mardin Büyükşehir Belediyesi, Savur Belediyesi ve ya Mardin Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı tarafından gerçekleştirilebilir. 2863 sayılı kanun kapsamında kapsamda yapılacak kamulaştırmaya, karşı sadece emsal değer artışı için dava açılabilir. İlgili kurumlar hiç beklemeden yazışmaları başlatıp kamulaştırmayı gerçekleştirebilir.
- *Maili İnhidam:* Maili inhidam bir binanın yıkılmaya yüz tuttuğu anlamına gelmektedir. 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 39. maddesi gereğince valilik ve ya belediye tarafından maili inhidam kararı alınabilir. 2863 sayılı kanununun 10. maddesi gereğince tescilli kültür varlıklarının korunması malik veya maliklerin sorumluluğundadır. Bu kapsamda yapı korunamıyorsa kişi hakkında aynı kanunun 65. maddesi gereği cezai işlem uygulanması yapılmaktadır. Taşınmaz kültür varlıkları için Maili İnhidam aşağıdaki süreçle gerçekleştirilir:
 - Yapının korunamadığı ve yıkılma ve ya zarar gördüğüne dair belediye/lere bağlı KUDEM (Koruma Uygulama ve Denetleme Şube Müdürlüğü) ve/ya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne dilekçe verilmesi, dilekçe aşamasında destekleyici belgelerin ve/ya fotoğrafların sunulması,
 - Koruma Kurulu tarafından yapının incelenmesi ve gerçekleştirilecek ilk toplantıda Maili İnhidam durumunun görüşülmesi; Maili İnhidam kararı alınması durumunda, kararın gerekli tedbirleri alması amacıyla maliklere ve belediyenin KUDEM birimine bildirilmesi,
 - KUDEM biriminin belirleyeceği süre zarfında, Maliklerden alanın restorasyonunun gerçekleştirilmesinin talep edilmesi,
 - Malikler restorasyon için hiçbir çalışma gerçekleştirilmemiş ve ya belirlenen süre içinde hiçbir önlem almamışsa; Belediye restorasyonu resen gerçekleştirebilir. Bu kapsamda İmar Kanununa göre "idarece belirlenen süre içinde yapı sahibi tarafından tehlikeli durumun

ortadan kaldırılmaması hâlinde, tehlikenin giderilmesi veya yıkım işleri belediye veya valilikçe yapılır ve masrafı % 20 fazlası ile yapı sahibinden tahsil edilir.”

- o Yapılan masraf maliklerden tahsil edilemez ise taşınmaz re'sen belediyenin mülkiyetine geçer.
- o Mailed İnhidam kararı alınan yapının restorasyonu gerçekleştirilmeden kamulaştırması için çalışmalara başlanılabılır. Mailed inhidam kararı alınan bir taşınmaz için emsal davası açıldığında, bilir kişi normal kamulaştırma bedelinin çok daha altına fiyat biçmektedir. Bu nedenle bilhassa anıtsal taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve gelecek nesillere aktarılması için mailed inhidam kullanılabilecek yöntemlerden biridir.

Mülkiyet riskleri uzlaşma, kamulaştırma ve mailed inhidam yöntemleri ile minimize edilmektedir.

Salgın Riskleri: Projenin en önemli gelir ayağı ziyaretçilerden elde edilen gelirlerdir. Bu kapsamda COVID19 gibi salgın riskleri proje geri dönüş süresini arttırabilmektedir. Bu riskin azaltılması kapsamında, projede gerçekleştirilecek tasarımlar Pandemi nedeniyle dönüşen yeni tüketici anlayışına uygun olarak gerçekleştirilerek risklerin azaltılması sağlanmıştır. COVID19 gibi bir Pandemi 100 yıl içerisinde gerçekleştirilmektedir. Riskin gerçekleşme sıklığı düşük, ancak riskin olası etkisi yüksektir. Bu kapsamdaki bir riskin azaltılması hijyen ve mesafe kurallarına uyulabilecek tasarımlarla mümkündür. Dereiçi köyü, ekolojik köy konseptinde tarihi yapıların yeniden değerlendirilerek açık alanın fazla olduğu bir tasarımla oluşturulmuş Pandemi risklerinin minimize edilmesine yönelik tedbirler alınmıştır.

Ekonomik Riskler: Projenin en önemli risklerinden biri olası ekonomik krizlerdir. Ülke içinde gerçekleşebilecek kur dalgalanması proje talep analizinin gerçekleşememe riski bulunmaktadır. Talebin yeterli karşılanamaması proje geri dönüş süresinin artmasına ve projenin etkililiğini düşürebilmektedir. Ekonomik risklerin azaltılması gelen ziyaretçi portföyünün farklılaştırması ile mümkündür. Dereiçi köyünün benzersiz mimari yapısı ve güçlü hikayesi yurtdışından ziyaretçi çekilmesi için önemli potansiyel yaratmaktadır. Ziyaretçilerin yerli ve yabancı olarak belirli bir dengede kabul edilmesi ekonomik risklerin azaltılmasını sağlamaktadır.

Duyarlılık etki analizi (8.1. Duyarlılık Analizi)

Proje kapsamında %12 indirgeme oranı alınarak oluşturulan Bugünkü Net Değer toplamları, Fayda Maliyet Oranı, İç Karlılık Oranı ve Başabaş noktaları için belirlenen duyarlılık oranları aşağıda belirtilmiştir.

Masraflar BND Toplam	24.663.981
Gelirler BND Toplamı	50.806.889
PROJE BND	26.142.908
PROJE F/M Oranı	2,06
İç Karlılık Oranı (İKO)	9,5
İndirgeme Oranı (%)	12

Başabaş Noktası	%
Maliyetlerde artışlar için	106,00
Gelirlerdeki azalma için	51,46

Maliyetlerin %106 artması ve gelirlerin %51,46 oranında düşmesi durumunda gerçekleştirilen duyarlılık analizinde proje kendini 6. Yılda döndürebilmektedir. Sosyo-ekonomik yönü ve çarpan etkileri itibari ile 30,5 milyon TL etki yaratacak projenin gerçekleştirilmesi bölgesel kalkınmaya fayda yaratacaktır.

Kaynakça

- Akyüz, G. (2007, 12 31). *Kılıt (Dereici) Köyü'ndeki Mor Yuhanon Dilimoyo Kilisesi'nin Açılışı*. Nisan 20, 2021 tarihinde Deyrulzafaran Manastırı Tanıtım Sayfası: <http://www.deyruzafaran.org/turkce/detay.asp?id=60&kategori=MAKALELER> adresinden alındı
- Alp, M. (2015). *Efsanelerden Masallara Mardin*. Mardin.
- Arasan, Ş. (2014). *Savur (Mardin) Yöresinde Halk Hekimliğinde Kullanılan Bitkiler Ve Kullanım Alanları*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bitki Koruma Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arasan, Ş., & Kaya, İ. (2015). Some Important Plants Used Against Diabetes In Folkloric Medicine İn Savur Area And Their Application Areas. *Scientific Papers. Series A. Agronomy, , LVIII*.
- Atalay, İ. (2005). *Genel Fiziki Coğrafya*. izmir: Meta Yayınları.
- Atalay, İ. (2011). *Toprak oluşumu, sınıflandırılması ve coğrafyası*. İzmir: Meta Basımevi.
- Aytaç, A. S., & vd. (2016). Harran Üniversitesi Osman Bey Kampüsü'nün (Şanlıurfa) Fiziki Coğrafyası. *Journal Of Akademic Social Science, 4(36)*, 43-506.
- Balaban, T., & Çınar, C. (2021). Geçiş Dönemlerinde Kadının Rolü: Savur Örneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 14(33)*, 71-93. Mart 20, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1460852> adresinden alındı
- Bayşu, İ. (2018). *Mardin İlinin Kalkınmasında Coğrafi Faktörlerin Etkisi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz MArt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bilge, Y. (1990). *Süryanililerin Kökeni ve Türkiyeli Süryanileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- C., e. D. (2019). *Savur Çayı Havzası'nın Fiziki Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Cruz, C., Rodrigues, M., & Ferreira, D. (2014). Education and Heritage-A Catalyst for the Community Mosteiro de Tibães, Portugal. R. Eppich (Dü.) içinde, *Cultural Heritage, Landscape and Rural Development-Good Practice, Methodology, Policy Recommendations & Guidelines for Rural Communities* (s. 28-32).

- De Montis, I., Ledda, A., Ganciu, A., Serra, V., & De Montis, S. (2015). Recovery of rural centres and “albergo diffuso”: A case study in Sardinia, Italy. *Land Use Policy*, 47, 12-28.
- DİKA. (2011). *Dicle Bölgesi Rekabet Analizi*.
- DİKA. (2014). *TRC3 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Cilt I. Bölgeyi Anlamak*. DİKA.
- Durmaz, C. E. (2019). *Savur Çayı Havzasının Fiziki Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Erol, O. (1999). *Genel Klimatoloji*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Ertuğrul, Ö. F., & Kurt, M. B. (2009). *Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Yenilenebilir Enerji Kaynakları Yönünden Değerlendirilmesi*. Diyarbakır: V.Yenilenebilir Enerji Kaynakları Sempozyumu.
- GAP. (2016). *Savur Alan Yönetim Planı*.
- GAP. (2018). *GAP Faaliyet Raporu 2017*.
- GAP. (2018). *GAP Faaliyet Raporu 2017*.
- GAP. (2019). *GAP Faaliyet Raporu 2018*.
- GAP. (2020). *GAP Faaliyet Raporu 2019*.
- GAP. (2021). *GAP Faaliyet Raporu 2020*.
- Halifeoğlu, F. M. (2006). Savur Geleneksel Kent Dokusu İle Sosyal Yapı İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 76-84.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6131/82227> adresinden alındı
- Halifeoğlu, F. M., & Dalkılıç, N. (2006). Mardin-Savur Geleneksel Kent Dokusu ve Evleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 11(1), 93-111.
- Işık, G., & Güneş, M. (2014). Çok Kültürlülüğün Mirasını Geleceğe Taşımak: Mardin Örneği. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi VIII. Coğrafya Sempozyumu*, 449-462.
- Kızıltepe Ticaret Borsası, DİKA. (2011). *Genel Ekonomik Göstergeler*.
- Kopar, İ. (2001). *Yukarı Zamantı Çayı Havzası'nın Fiziki Coğrafyası*. İstanbul, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkunç, O. (2017). *Süryani Basmacılığı Ve Süryani Basmacılığında Kullanılan Motif Ve İkonografik Simgeler*. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı.

- Küçük, Z. G. (2008). *Mardin ve Çevresinde Süryaniler*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ok, K., & Koç, M. (2019). Doğal değerlerin yönetimi ve sosyal pazarlama anlayışı: Atatürk Arboretumu örneği. *Turkish Journal of Forestry*, 4(20), 373-380.
- Özdemir, Ö., & Akyürek, S. (2017). Village Museums as an Attraction Element in Rural Tourism: Samples from Turkey. *International Rural Tourism and Development Journal*, 45.
- Özgen, N. (2007). Bismil İlçesinin Coğrafyası (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Özkan, E. (2019). *Savur'Da Sosyal ve Ekonomik Hayat (233 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre)*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Pehlivan, İ. (2019). Doğal Kaynak suları şifa dağıtır mı? *Mavi Gezegen*(27), 22-26.
- ŞTGAŞ. (2021). *Destinasyon Noktası Planlama Araç Seti*. Şanlıurfa.
- TC Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/ Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2019). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017*. 2021 tarihinde https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/lce_sege-2017.pdf adresinden alındı
- TC Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/ Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2019). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017*. 2021 tarihinde https://www.bebka.org.tr/admin/datas/sayfas/89/sege-2017_1581687211.pdf adresinden alındı
- TC. Cumhurbaşkanlığı-Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı*.
- Tetiker, S., Yalçın, H., & Butekin, Y. (2017). Üst Kretase-Paleosen Yaşlı Germav Formasyonunun Kil Mineralojisi (Batman-Gercüş). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/2), 202-215.
- Uygur, H. K. (2015). *Kültürel Doku İçinde Mardin Süryanilerinin Kutsal Mekân Efsaneleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Uygur, H. K., Koyuncu Okca, A., & Öz, D. (2017). Bir Kültürün Son Temsilcisi: Mıksiye (Muşsiye) Nasra Şimmes Hindi Ve Ardında Bıraktıkları. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 221-241.
- Yıldız, İ. (2003). *Savur'daki Mimari Eserler*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

İnternet Kaynakları

<https://blog.becomedistinct.com/blog/digital-marketing-101-the-target-audience>

<https://www.promodo.com/blog/what-is-target-audience-in-digital/>

<https://markamutfagi.co>

<https://pollective.com.tr>

<https://crmmedya.com>

Ek-3: Etüt proje, ön fizibilite etüdü

Dereiçi Köyü Sürdürülebilir Turizm Odaklı Koruma ve Kalkınma Uygulama Fizibilitesi çalışması kapsamında Kılıt/Dereiçi kırsal yerleşim yerindeki yapıların bir kısmına ait rölöveler Leyla Aslan-Ninova Mimarlık tarafından hazırlanmış olup, Savur Belediye'sine teslim edilmiştir.